

**DIAGNOZA SYTUACJI
SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ
GMINY RUTKA -TARTAK**

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE	2
2. SFERA PRZESTRZENNO-ŚRODOWISKOWA	3
2.1. POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE I GEOGRAFICZNE	3
2.2. GLEBY ORAZ ZASOBY GEOLOGICZNE	13
2.3. POŁOŻENIE KOMUNIKACYJNE	18
2.4. WALORY PRZYRODNICZE	23
2.4.1. OBSZARY CHRONIONE.....	23
2.4.2. WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE.....	44
2.4.3. STAN POWIETRZA, KLIMAT I PROGNOZOWANE JEGO ZMIANY.....	60
2.4.4. SUSZA.....	63
2.5. WALORY KULTUROWE	70
2.6. LOKALNI TWÓRCY, POSTACIE ŚWIATA KULTURY	80
2.7. RYS HISTORYCZNY	81
2.8. PLANOWANIE I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE	82
2.9. WYKORZYSTANIE ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII NA TERENIE GMINY RUTKA - TARTAK.....	83
3. SFERA SPOŁECZNA	84
3.1. DEMOGRAFIA	84
3.2. WIEK I STRUKTURA WYKSZTAŁCENIA MIESZKAŃCÓW	93
3.3. MIESZKALNICTWO	100
3.4. STRUKTURA ZATRUDNIENIA I RYNEK PRACY, ŹRÓDŁA UTRZYMANIA MIESZKAŃCÓW.....	104
3.5. BEZROBOCIE	107
4. SFERA GOSPODARCZA	110
4.1. ROLNICTWO	110
4.2. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	112
4.3. TERENY INWESTYCYJNE	116
5. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	117
5.1. INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA I KOMUNIKACYJNA.....	117
5.2. GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA.....	120
5.3. GOSPODARKA ODPADAMI.....	126
5.4. INFRASTRUKTURA ELEKTROENERGETYCZNA I GAZOWA	131
6. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA	133
6.1. INFRASTRUKTURA EDUKACYJNA	133
6.2. INFRASTRUKTURA SPORTOWA I REKREACYJNA	136
6.3. INFRASTRUKTURA KULTURY	137
6.4. INFRASTRUKTURA OCHRONY ZDROWIA I OPIEKI SPOŁECZNEJ	141
6.5. INFRASTRUKTURA BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO.....	145
7. FINANSE SAMORZĄDOWE	146
8. PODSUMOWANIE ANALIZY I DIAGNOZY	150
8.1. PODSUMOWANIE WYNIKÓW BADANIA ANKIETOWEGO	150
8.2. ANALIZA SWOT	164
9. SPIS TABEL, WYKRESÓW I RYSUNKÓW	169

1. WPROWADZENIE

Opracowana w ramach przedmiotowego dokumentu „Diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Rutka - Tartak” będzie stanowiła punkt wyjścia i bazę dla opracowania strategii rozwoju gminy zgodnie z art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz.U. 2023 poz. 225).

Diagnoza została podzielona na trzy główne sfery, w ramach których zawarto opis poszczególnych dziedzin życia w gminie: sferę przestrzenno-środowiskową, społeczną i gospodarczą, ponadto opisano infrastrukturę techniczną, społeczną oraz finanse samorządowe. Diagnoza zawiera także podsumowanie wyników badania ankietowego, które zostało przeprowadzone na terenie Gminy Rutka - Tartak wśród jej mieszkańców.

Diagnoza przygotowana została w dwóch wariantach:

- 1) Dynamicznym – przeprowadzona została analiza trendów/tendencji społeczno-gospodarczych i przestrzennych zachodzących w gminie i jej otoczeniu w ostatnich latach. Diagnoza została zatem przeprowadzana w układzie dynamicznym (kilkuletnim), który pozwolił na uzyskanie informacji o dokonujących się zmianach.
- 2) Porównawczym – w diagnozie zastosowane zostały porównania, które pozwoliły umiejscowić gminę w szerszym kontekście, a jednocześnie mogą posłużyć jako podstawa do samodoskonalenia. Kluczowy w tym przypadku był dobór tła porównawczego. Gminę przedstawiono na tle powiatu, województwa, a niekiedy również kraju. Ponadto dokonano porównań gminy z jednostkami samorządu terytorialnego wchodzących w skład powiatu suwalskiego.

Na sam koniec warto wspomnieć, że diagnoza nie jest w procesie planowania celem samym w sobie, ale stanowi podstawę do dalszych prac. Ma ona bowiem umożliwić podejmowanie właściwych decyzji strategicznych, takich jak: określenie wizji rozwoju gminy, ustalenie celów, ukierunkowanie działań i instrumentów realizacyjnych, zdefiniowanie oczekiwanych rezultatów i wskaźników ich osiągnięcia, wskazanie obszarów strategicznej interwencji.

2. SFERA PRZESTRZENNO-ŚRODOWISKOWA

2.1. POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE I GEOGRAFICZNE

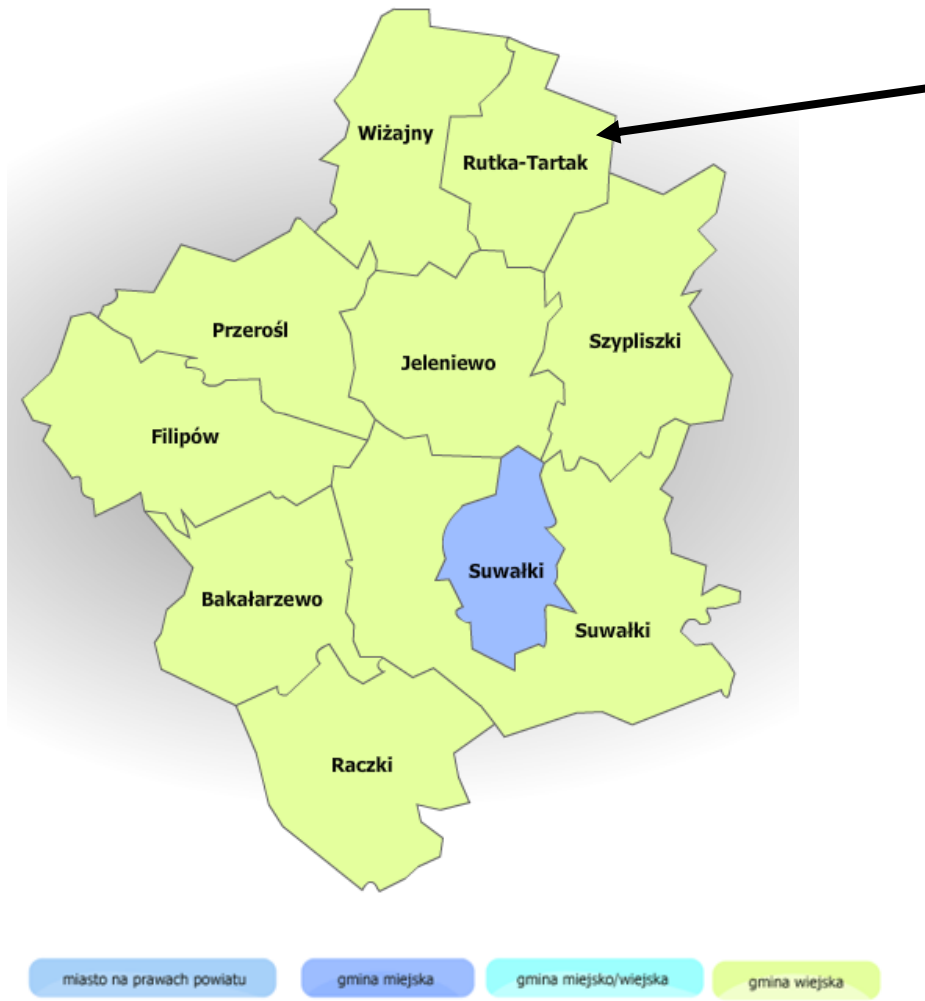
Gmina Rutka-Tartak położona jest na Suwalszczyźnie – najdalej wysuniętym na północny wschód skrawku Polski. Od wschodu graniczy z Gminą Szypliszki, od południa z Gminą Jeleniewo, od zachodu z Gminą Wiżajny, a od północy z Litwą.

Rysunek 1. Gmina Rutka - Tartak

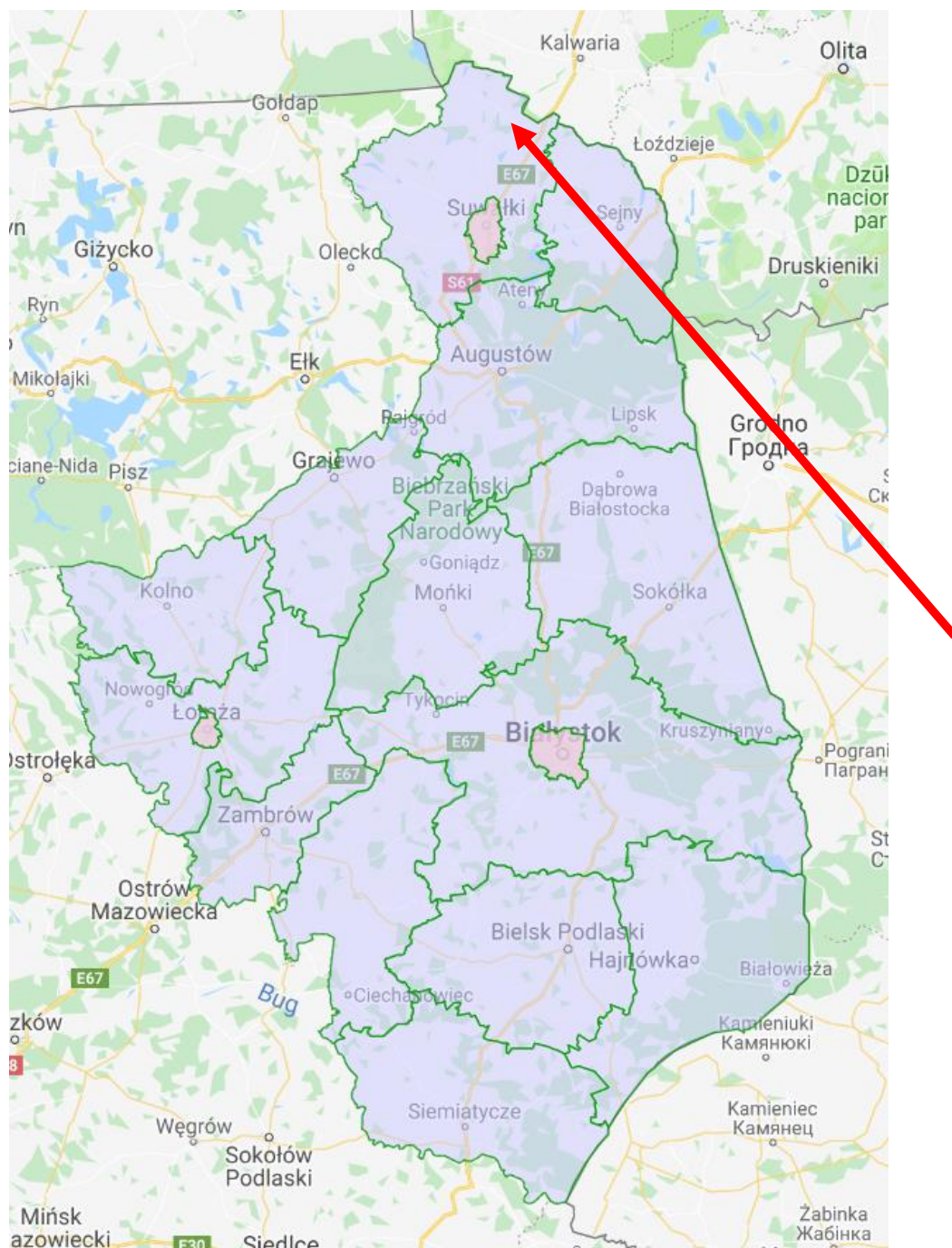
Źródło: rutka-tartak.com.pl

Rysunek 2. Położenie Gminy Rutka - Tartak na tle powiatu suwalskiego

Źródło: <https://administracja.mac.gov.pl>

Rysunek 3. Lokalizacja projektu w województwie podlaskim

Źródło: www.zpp.pl

Zgodnie z danymi GUS w 2021 r. powierzchnia gminy wynosiła 103 km². Stanowi to 7,88% powierzchni powiatu suwalskiego i 0,5% powierzchni województwa podlaskiego.

Na koniec 2021 r., zgodnie z danymi gminy, na terenie omawianej jednostki samorządu terytorialnego istniało 28 miejscowości. W tabeli 1 zaprezentowano powierzchnię

poszczególnych miejscowości położonych na terenie Gminy Rutka - Tartak wraz z liczbą ich mieszkańców.

Tabela 1. Powierzchnia miejscowości i ich liczba mieszkańców

Lp.	Nazwa miejscowości	Powierzchnia miejscowości	Liczba mieszkańców
1.	0001 Baranowo	225,1796 ha	98
2.	0002 Bondziszki	696,1345 ha	72
3.	0003 Ejszeryszki	276,4538 ha	76
4.	0004 Folusz	228,7092 ha	46
5.	0005 Ignatowizna	121,2698 ha	35
6.	0006 Jałowo	1546,0375 ha	191
7.	0007 Jasionowo	301,1584 ha	89
8.	0008 Kadaryszki	205,9810 ha	62
9.	0009 Krejwiany	379,2956 ha	40
10.	0010 Kupowo	447,4208 ha	86
11.	0011 Lizdejki	145,2461 ha	49
12.	0012 Michałówka	108,4728 ha	44
13.	0013 Olszanka	447,4208 ha	104
14.	0014 Pobondzie	644,6553 ha	174
15.	0015 Postawełe	340,3448 ha	100
16.	0016 Poszeszupie	780,4562 ha	50
17.	0017 Poszeszupie-Folwark	536,6851 ha	64
18.	0018 Potopy	446,1191 ha	94
19.	0019 Rowele	559,6021 ha	151
20.	0020 Rutka-Tartak	300,8593 ha	419
21.	0021 Sikorowizna	181,1913 ha	68
22.	0022 Smolnica	127,9649 ha	21
23.	0023 Trzcianka	210,6361 ha	38
24.	0024 Wierzbiszki	125,7702 ha	27
25.	0025 Jodoziory	69,0013 ha	12
26.	0026 Kleszczówek	587,7798 ha	40
27.	0027 Polimonie	195,1582 ha	32
28.	0028 Smolniki	252,5619 ha	105

Źródło: dane Gminy Rutka - Tartak, stan na 31.12.2021 r.

Na terenie Gminy Rutka – Tartak najwięcej mieszkańców posiada miejscowość Rutka – Tartak. Dużą liczbę mieszkańców posiadają też takie miejscowości jak: Jałowo, Pobondzie, Rowele. Poniżej 50 mieszkańców mają miejscowości: Folusz, Ignatowizna, Krejwiany, Lizdejki, Michałówka, Smolnica, Trzcianka, Wierzbiszki, Jodoziory, Kleszczówek oraz Polimonie.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego przyjętego uchwałą Nr XXXVI/330/17 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 maja 2017 r. w uwarunkowaniach rozwoju jednostek sieci osadniczej wskazano, że miejscowość gminna –

Rutka – Tartak pełni ważne funkcje o ponadlokalnym zasięgu oddziaływania. Szczególnie dotyczy to obsługi turystyki o znaczeniu regionalnym.

Miejscowość tą wymieniono wśród miejscowości z infrastrukturą funkcji standardowych i ponadlokalnych (ponadstandardowych) z infrastrukturą turystyki i wypoczynku o znaczeniu regionalnym i krajowym, bazującymi na walorach dziedzictwa kulturowego, walorach przyrodniczych i krajobrazowych oraz rozwijającej się infrastrukturze hotelarskiej i zabudowie letniskowej.

W tabeli 2 zaprezentowano podział sposobu zagospodarowania gruntów – użytków rolnych na terenie gminy.

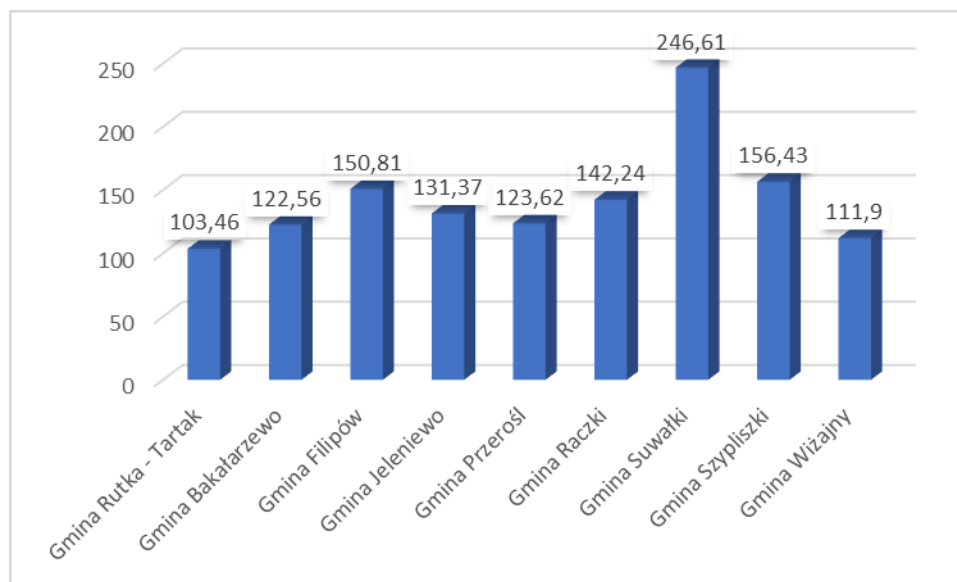
Tabela 2. Użytki rolne w poszczególnych miejscowościach

LP.	nazwa miejscowości	grunty orne	sady	łąki	pastwiska	grunty rolne zabudowane	grunty pod stawami i rowami	lasy i grunty leśne	nieużytki i tereny różne	tereny komunikacyjne
		ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha	ha
1.	Baranowo	165,3514	0,2426	10,5306	23,3086	4,9939	0,9563	9,4217	5,2765	4,7039
2.	Bondziszki	198,4011	0,688	3,4546	59,7454	7,182	0,2405	405,4545	12,4416	8,3335
3.	Ejszeryszki	152,8182	0,5868	20,062	61,5881	5,434	1,9649	22,3711	8,3454	3,2833
4.	Folusz	108,5725	0,1331	28,3173	12,8598	3,4749	5,2119	52,7168	11,5282	5,6620
5.	Ignatowizna	69,4406	0,1407	15,5791	18,7222	4,6252	0,3478	7,9994	0,6348	2,9541
6.	Jałowo	351,7442	2,1045	80,2936	140,9312	12,9339	32,9537	872,2994	17,6071	33,9854
7.	Jasionowo	204,2277	1,2816	37,1515	17,8903	5,9238	0,5867	22,6745	5,8121	5,3110
8.	Jodoziory	43,6255	-	3,7513	8,8249	1,9614	0,1882	6,2932	1,7512	2,3944
9.	Kadaryszki	119,6888	0,4272	30,7785	16,1641	4,1689	6,9087	11,1657	4,5835	11,9938
10.	Kleszczówek	177,2459	0,8718	33,9637	23,4809	8,3878	61,2296	244,8623	28,6483	8,5124
11.	Krejwiany	209,3957	2,3972	38,96	64,3682	5,8441	2,7653	32,3998	14,1712	8,9941
12.	Kupow0	260,3697	3,0998	41,4106	74,8308	8,8139	34,1163	10,8033	7,5550	6,4214
13.	Lizdejki	69,8786	0,0489	18,3407	20,8517	2,7728	2,6361	22,6755	4,8641	3,1777
14.	Michałówka	73,5458	0,3440	9,4455	10,6566	1,7304	0,2159	4,6171	3,5675	4,3500
15.	Olszanka	181,2277	1,1891	16,7943	62,265	5,8854	1,6171	22,0815	8,3366	6,6497
16.	Pobondzie	337,2387	0,8267	28,7353	85,6696	14,3522	58,3995	88,1839	14,5658	14,8513
17.	Polimonie	106,6362	0,1013	0,2761	37,7058	4,3008	20,1794	10,2319	9,7650	5,1784
18.	Postawełe	154,0849	1,4738	19,885	60,8623	5,7573	36,2604	49,5512	6,2177	5,8338
19.	Poszeszupie	146,2222	0,6138	59,9297	32,75	6,132	7,3029	495,5681	24,7616	7,0423
20.	Poszeszupie-Fowark	261,2529	0,4083	91,1244	39,4004	9,6785	10,079	95,0381	21,7295	7,9740
21.	Potopy	250,1035	0,1635	76,4143	34,6481	6,8886	40,0449	14,582	11,6040	11,3534
22.	Rowełe	298,4444	1,4802	108,3421	54,287	9,7153	6,5511	53,7573	8,1540	17,5547
23.	Rutka-Tartak	88,2741	0,0730	22,7982	65,4543	8,8481	5,3023	72,8636	12,8715	10,9298
24.	Sikorowizna	118,1916	0,6346	19,5918	20,0189	4,2243	0,4532	7,0873	6,2545	4,7351
25.	Smolnica	81,6114	0,5113	5,2894	14,2285	2,4069	1,9417	14,0717	6,0421	1,8619
26.	Smolniki	99,1068	0,3108	5,29	27,4322	8,1215	0,4406	61,0096	5,9751	7,6770
27.	Trzcianka	154,3726	1,931	22,7976	14,9776	5,4004	0,2968	3,486	4,2235	2,5506
28.	Wierzbiszki	88,6441	0,1466	4,9079	15,7104	2,3333	0,2504	9,2295	3,1245	1,4235

Źródło: dane Gminy Rutka - Tartak

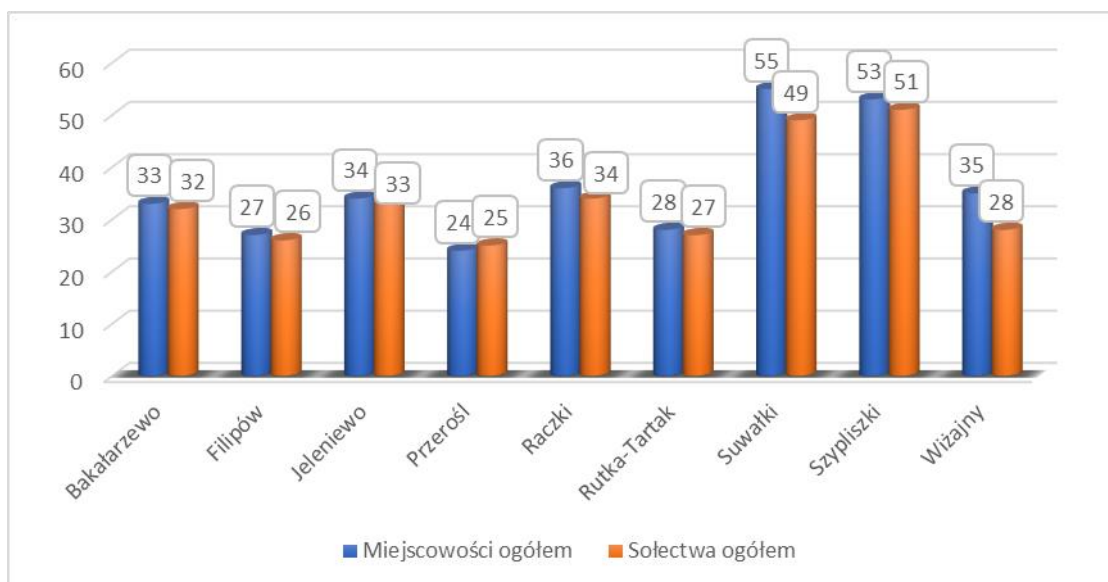
Pod względem powierzchni Gmina Rutka - Tartak zajmuje ostatnie miejsce w powiecie suwalskim. Na wykresie 2 zaprezentowano zestawienie miejscowości i sołectw zlokalizowanych w poszczególnych gminach. Na terenie powiatu suwalskiego najwięcej miejscowości znajduje się w Gminie Suwałki, najmniej zaś w Gminie Przerośl.

Wykres 1. Powierzchnia gmin w powiecie suwalskim

Źródło: dane GUS za 2021 r.

Wykres 2. Sołectwa i miejscowości w gminach powiatu suwalskiego

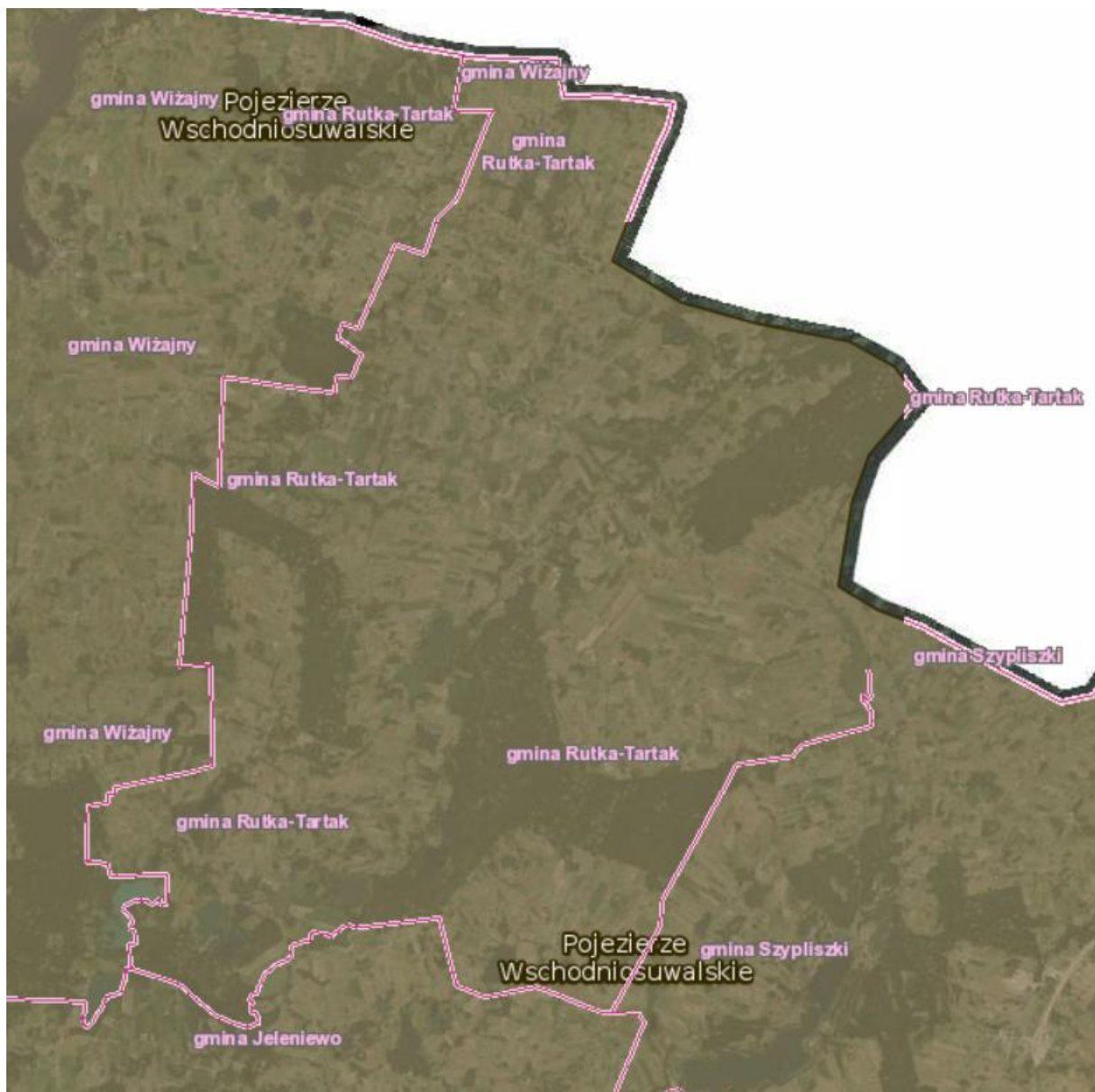

Źródło: Dane GUS za 2021 r.

Gmina Rutka – Tartak leży w obrębie:

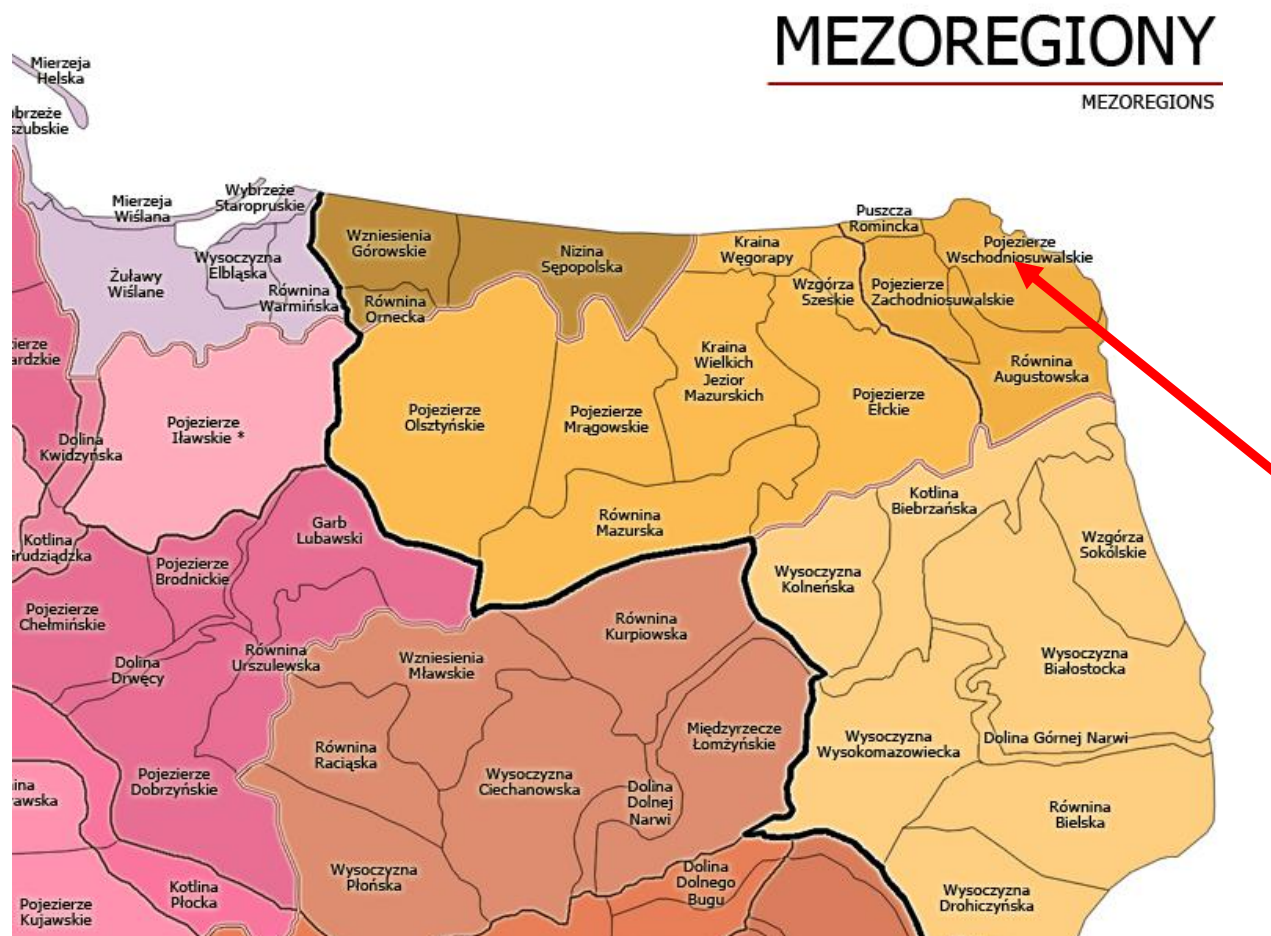
- Mezuregionu: Pojezierze Wschodniosuwalskie;
- Makroregionu: Pojezierze Litewskie;
- Podprowincji: Pojezierza Wschodniobałtyckie;
- Prowincji: Niż Wschodniobałtycko-Białoruski;
- Megaregionu: Niż Wschodnioeuropejski.

Rysunek 4. Położenie Gminy Rutka - Tartak na tle regionów fizycznogeograficznych, cz. 1

Źródło: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy>

Rysunek 5. Położenie Gminy Rutka - Tartak na tle regionów fizycznogeograficznych, cz. 2

Źródło: Kondracki J., „Geografia regionalna Polski”, PWN, 2002 r.

Lodowcowo - rzeczny proces rzeźbotwórczy wykształcił przepiękny, atrakcyjny turystycznie sandr Szeszupy. Wysokości względne terenu przekraczają 120 m. Krajobraz dominujących tu form akumulacji lodowcowej – moren czołowych i dennych, rzadziej występujących drumlin i ozów, oraz innych unikatowych form uzupełniony lustrami jezior jest skarbem tej ziemi.

Teren gminy znajduje się w Okręgu Suwalskim, Krainy Suwalsko – Augustowskiej, Działu Północnego, Prowincji Środkowoeuropejskiej Holarktydy. Niewątpliwym bogactwem terenu jest jego różnorodność biocenotyczna. W zagłębieniach terenowych występują tu łąki wilgotne i lasy łąkowe, na wzniesieniach i ich zboczach występują suche łąki, murawy oraz fragmenty lasów grądowych i borów mieszanych.

Pochodzenie: gleby na terenie gminy zostały wytworzone głównie z glin zwałowych glaciału bałtyckiego - substadiału pomorskiego oraz przecinających gminę pasem wzdłuż rzeki

Szeszupy piasków glaciofluwialnych. Podłoże stanowią margle, wapienie i opoki z okresy górnej kredy oraz w niewielkim stopniu piaski i ropy oligoceńskie.

Krajobraz gminy, podobnie jak całej Suwalszczyzny, charakteryzuje się wyjątkowo dużą różnorodnością, co stanowi o jego wyjątkowości. Usytuowana w Zagłębieniu Szeszupy oraz dolinach Potopki i Szelmentki Gmina Rutka-Tartak, obfituje w pofałdowane płaskowyże, wyniosłe wzgórza, gęste lasy i urzekające jeziora, tworzące mozaikę, którą trzeba zobaczyć.

2.2. GLEBY ORAZ ZASOBY GEOLOGICZNE

Gleby

Gleby na terenie gminy zostały wytworzone głównie z glin zwałowych glaciału bałtyckiego - substadiału pomorskiego oraz przecinających gminę pasem wzdłuż rzeki Szeszupy piasków glaciofluwialnych. Podłoże stanowią margle, wapienie i opoki z okresy górnej kredy oraz w niewielkim stopniu piaski i ropy oligoceńskie.

Na terenie gminy występują głównie gleby brunatne (właściwe i wylugowane) oraz gleby przebyte (pseudobielicowe) wytworzone ze żwirów i piasków gliniastych, oraz glin zwałowych. Walory użytkowe gleb charakteryzuje ich przynależność do kompleksów glebowych, głównie żytniego od bardzo dobrego do słabego.

W gminie nie występują grunty orne o wysokiej klasie przydatności rolniczej I i II czyli grunty najlepsze, występują tu natomiast grunty orne klasy IIIb, ich udział procentowy w stosunku do ogólnej powierzchni gruntów rolnych wynosi niespełna 1%, grunty orne klasy IIIa nie występują tu w ogóle. Dominują tu grunty rolne klasy IV i V.

Badania gleb pod kątem: odczynu pH, potrzeb wapnowania oraz zawartości w makroelementy: fosfor, potas i magnez przeprowadziła Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza w Białymstoku. W latach 2011-2014 przebadano 4 492 próbki glebowe pobrane z użytków rolnych na terenie powiatu suwalskiego, w skład którego wchodzi także Gmina Rutka - Tartak. W tabeli 3 zaprezentowano szczegółowe wyniki przeprowadzonych badań.

Tabela 3. Zestawienie zasobności gleb na terenie powiatu suwalskiego w latach 2011-2014

Liczba gospodarstw (szt.)	688	
Liczba prób (szt.)	4 492	
Zbadana powierzchnia (ha)	9 299,41	
pH (%)	bardzo kwaśny	14

	kwaśny	29
	lekko kwaśny	29
	obojętny	20
	zasadowy	8
Potrzeby wapnowania (%)	konieczne	22
	potrzebne	14
	wskazane	14
	ograniczone	14
	zbędne	36
Zawartość fosforu (%)	bardzo niska	44
	niska	30
	średnia	12
	wysoka	6
	bardzo wysoka	8
Zawartość potasu (%)	bardzo niska	37
	niska	38
	średnia	17
	wysoka	4
	bardzo wysoka	4
Zawartość magnezu (%)	bardzo niska	3
	niska	12
	średnia	28
	wysoka	27
	bardzo wysoka	30

Źródło: Wyniki badań odczynu i zasobności gleb na terenie poszczególnych powiatów woj. podlaskiego w latach 2011 – 2014

Jednym z podstawowych wskaźników oceny jest odczyn gleb. Zależy on od rodzaju skały macierzystej, składu granulometrycznego gleby, warunków przyrodniczych oraz zabiegów agrotechnicznych. Na terenie powiatu występuje 29% gleb kwaśnych, 29% - lekko kwaśnych i 14% - bardzo kwaśnych. Odczyn środowiska glebowego wpływa w znacznym stopniu na życie roślin, mikroorganizmów i fauny glebowej. Decyduje tym samym o aktywności biologicznej gleby. Częściej spotykane kwaśne odczyny gleb, powodują obniżanie plonowania roślin, jak również ułatwiają przyswajanie przez rośliny metali ciężkich. Z odczynem gleb ściśle związana jest potrzeba ich wapnowania. Wapnowanie poprawiające właściwości fizyczne, chemiczne i biologiczne gleb, jest zabiegiem agrotechnicznym, który powinien być stosowany na tych terenach, w których procentowy udział gleb wymagających wapnowania w przedziale

koniecznym i potrzebnym przekroczył 30%. Na terenie powiatu suwalskiego dla 36% przebadanych gleb nie dostrzeżono potrzeby wapnowania.

Zawartość w glebie przyswajalnych form fosforu, potasu i magnezu jest ważnym wskaźnikiem pozwalającym ustalić poziom racjonalnego nawożenia.

Fosfor jest składnikiem niezbędnym dla rozwoju roślin, pełniąc ważne funkcje w procesach życiowych roślin: reguluje podziały komórek, rozwój korzeni, ma wpływ na procesy kwitnienia, zawiązywanie nasion oraz procesy dojrzewania. Potas jest jednym z trzech, obok wspomnianych wcześniej azotu i fosforu, makroskładników o zasadniczym znaczeniu w żywieniu roślin. Pierwiastek ten odgrywa istotną rolę w gospodarce wodnej rośliny, aktywuje enzymy, bierze udział w procesie fotosyntezy i transportu asymilatów oraz warunkuje wrażliwość na stres wodny związany z suszą. Z kolei magnez jest składnikiem o dużym znaczeniu fizjologicznym dla roślin. Podstawowa rola magnezu w roślinie jest związana z jego obecnością w cząsteczce chlorofilu, a zatem wpływem na procesy fotosyntezy. Ponadto magnez aktywuje enzymy i reguluje gospodarkę azotem w roślinie. Pierwiastek ma istotne znaczenie w kształtowaniu jakości produktów roślinnych, z punktu widzenia ich wartości żywieniowej dla zwierząt i człowieka.

Procentowy udział gleb o bardzo niskiej i niskiej zawartości fosforu (P_2O_6) na terenie powiatu wynosi 74%. Udział gleb o zawartości potasu (K_2O) bardzo niskiej i niskiej wynosi 75%, a magnezu - 15%. Określenie zasobności gleb w makroelementy jest podstawą do ustalenia optymalnych dawek nawozów sztucznych.

Monitoring chemizmu gleb ornych Polski jest realizowany od roku 1995. W 5-letnich odstępach czasowych pobierane są próbki glebowe z 216 stałych punktów pomiarowo-kontrolnych, zlokalizowanych na gruntach ornych charakterystycznych dla pokrywy glebowej kraju. Kolejna, szósta tura monitoringu przypadła na lata 2020-2022 i była realizowana przez Eurofins OBiKŚ Polska Sp. z o.o., na zlecenie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska. Na terenie województwa podlaskiego przeprowadzono badanie w 6 punktach, jeden z nich zlokalizowany został na obszarze powiatu sejneńskiego, czyli w powiecie sąsiadującym z suwalskim:

- Miejscowość: Hołny Wolmera (Gmina Sejny),
- Kompleks: 4 (żytni bardzo dobry (pszenno-żytni)); Typ: AP (gleby płowe); Klasa bonitacyjna: IIIb,
- Gatunek gleby wg: BN-78/9180-11: pglp (piasek gliniasty lekki pylasty), PTG 2008: pg (piasek gliniasty),

- Wyniki pomiarów za 2020 r.:
  - Próchnica – 2,31%,
  - Węgiel organiczny - 1,34%,
  - Azot ogólny – 0,138%,
  - Radioaktywność – 747 Bq*kg⁻¹,
  - Zasolenie - 39 mg KCl*100g⁻¹,
  - Sód - 0,002%.

Co prawda punkt ten nie obejmuje bezpośrednio obszaru Gminy Rutka - Tartak, jednak należy stwierdzić, że jakość gleb na analizowanym terenie jest zbliżona do tej występującej w punkcie pomiarowym.

Nadmierna koncentracja soli powoduje zmniejszenie dostępności wody dla roślin, zniekształcenie równowagi jonowej w glebach oraz zwiększenie zawartości soli w roślinach i obniżenie ich wartości użytkowej. Do oceny zasolenia gleb stosuje się parametr przewodności elektrolitycznej właściwej, który wyraża się również jako równoważną zawartość chlorku potasu. Przeciętne wartości przewodności elektrolitycznej nie zmieniły się w kolejnych okresach badań monitoringowych i pozostawały na niskim, nieszkodliwym dla roślin i jakości gleb poziomie.

Próchnica glebowa jest mieszaniną substancji o skomplikowanej budowie i zróżnicowanych właściwościach, zależnych od stopnia humifikacji. Powstaje w wyniku biochemicznych przemian produktów biologicznego rozkładu związków organicznych, wchodzących w skład roślin i organizmów glebowych. Ubytek próchnicy jest ważnym wskaźnikiem pogorszenia warunków siedliskowych oraz żyzności gleb.

W warunkach Polski do oceny zasobności gleb w próchnicę najczęściej stosowane są następujące przedziały zawartości:

- <1% - niska;
- 1-2% - średnia;
- 2-3,5% - wysoka;
- >3,5% - bardzo wysoka.

W analizowanym punkcie odnotowano więc wysoką zawartość próchnicy.

Jako przedział optymalny dla procesów biologicznych, związanych z metabolizmem większości gatunków roślin i mikroorganizmów glebowych przyjmuje się wartości pH od 5,5 do 7,2 mierzone w 1M KCl. Zgodnie z informacjami z szóstej tury monitoringu w omawianym punkcie:

- odczyn „pH” w zawiesinie H₂O wynosił 7,20,
  - odczyn „pH” w zawiesinie KCl wynosił 6,7 (był najwyższy od 1995 r.),
- a więc mieści się w przedziale optymalnym.

Biorąc pod uwagę zaprezentowane dane oraz informacje wynikające z opracowania: „Stan Środowiska w Polsce. Raport 2018” można stwierdzić, że na terenie powiatu suwalskiego, a więc i Gminy Rutka - Tartak, jakość gleb ulega pewnej poprawie. Nadal jednak istnieje potrzeba realizacji różnych działań, aby stan gleb był jak najlepszy.

Zgodnie ze „Stanem Środowiska w Polsce. Raport 2018” można zauważyć, iż historyczne zanieczyszczenia gleb pozostałościami środków ochrony roślin nie stanowią znacznego problemu dla produkcji rolniczej i zdrowia ludzi. Należy jednak zwrócić uwagę, że aktualnie następuje stały wzrost zużycia środków ochrony roślin w Polsce. Ten ogólny trend można również uznać za obecny na terenie gminy i wymagać on będzie dalszej obserwacji.

„Stan Środowiska w Województwie Podlaskim. Raport 2020” nie dotyczy bezpośrednio tematu gleby i jej stanu na terenie województwa. Wspomina się o niej przy okazji nielegalnych praktyk w zakresie demontażu pojazdów wycofanych z eksploatacji, jakości wód, wskazując na powiązanie stanu gleb z tymi zagadnieniami. Nie jest to jednak problem istotny na terenie Gminy Rutka - Tartak.

Złoża zasobów geologicznych

Zgodnie z danymi wynikającymi z „Bilansu zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.12.2021 r.” na terenie Gminy Rutka - Tartak występują jedynie złoża piasku i żwiru. Zestawienie posiadanych złóż zaprezentowano w tabeli 4.

Tabela 4. Złoża zasobów geologicznych na terenie Gminy Rutka - Tartak

Lp.	Nazwa złoża	Stan zagospodarowania złoża	Zasoby geologiczne bilansowe	Zasoby przemysłowe	Wydobycie
Złoża piasku i żwiru – tys. t					
1	Baranowo*	E	209	-	1
2	Poszeszupie*	Z	188	-	-
3	Poszeszupie – Folwark*	Z	398	-	-
4	Smolniki*	R	303	-	-

Źródło: Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.12.2021 r.

Objaśnienia do tabeli:

- * - złoża zawierające piasek ze żwirem
- E – złoża eksploatowane
- Z - złoża, z którego wydobyte zostało zaniechane
- R - złoża o zasobach rozpoznanych szczegółowo

Istnieje potrzeba zadbania o posiadane zasoby i ich efektywne wykorzystanie (w razie takiej potrzeby) tak by pozostały one dla przyszłych pokoleń.

2.3. POŁOŻENIE KOMUNIKACYJNE

Na infrastrukturę drogową na terenie Gminy Rutka - Tartak składają się:

- drogi wojewódzkie:
  - a. 651 Gołdap – Żytkiejmy – Szypliszki – Sejny,
  - b. 655 Kąp – Wydminy – Olecki – Raczki – Suwałki – Rutka-Tartak,
- drogi powiatowe:
  - a. 1127B Wiżajny - Smolniki – Sidory,
  - b. 1129B Wiżajny - Ejszeryszki - Rutka Tartak,
  - c. 1130B Rutka-Tartak - Poszeszupie – Ejszeryszki,
  - d. 1131B Kleszczówek – Postawełe,
  - e. 1136B Postawełe - Jałowo - Przejma – Dębniak,
  - f. 1137B Ignatowizna - Kupowo - Majdan – Sadržawki,
- drogi gminne – zaprezentowane w tabeli poniżej.

Tabela 5. Wykaz dróg

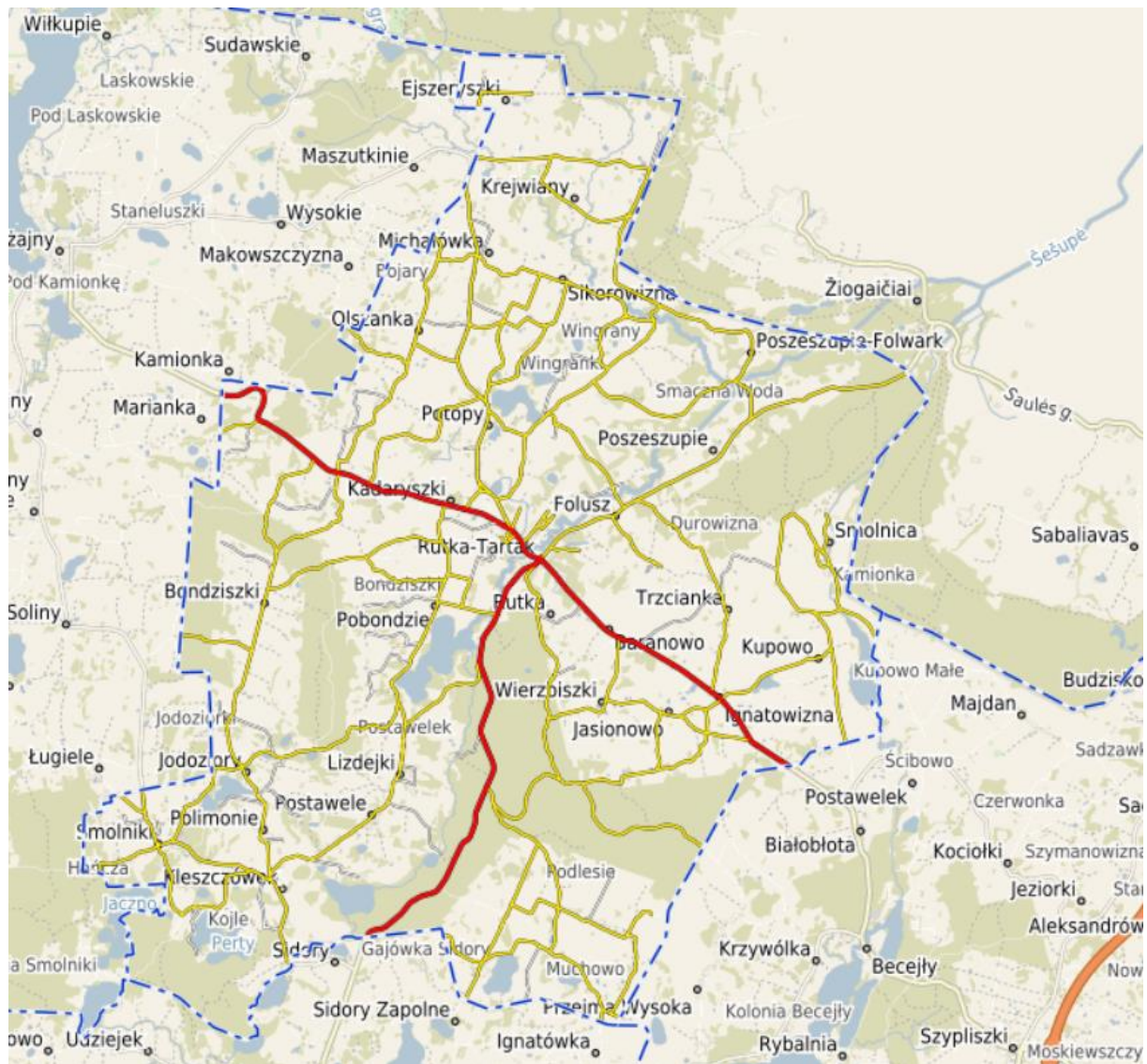
Lp.	nr drogi	Nazwa drogi
1.	101551B	Ejszeryszki przez wieś
2.	101552B	Krejwiany przez wieś
3.	101553B	Rowele – Olszanka – Michałówka
4.	101554B	Olszanka do drogi pow.
5.	101555B	Od drogi pow. - Potopy – Sikorowizna
6.	101556B	Kadaryszki – Potopy – Poszeszupie-Folwark
7.	101557B	Poszeszupie-Folwark przez wieś
8.	101558B	Poszeszupie – Poszeszupie-Folwark
9.	101559B	Poszeszupie przez wieś
10.	101560B	Poszewzupie – granica państwa
11.	101561B	Kupowo – Trzcianka
12.	101562B	Kadaryszki – Pobondzie – Bondziszki
13.	101563B	Pobondzie – Bondziszki
14.	101564B	Kadaryszki – Pobondzie do drogi pow.
15.	101565B	Pobondzie do drogi woj.
16.	101566B	Poszeszupie – Smolnica
17.	101567B	Folusz – Poszeszupie – Trzcianka

Lp.	nr drogi	Nazwa drogi
18.	101568B	Kupowo – Trzcianka do drogi wojewódzkiej
19.	101569B	Rutka-tartak – Baranowo – Wierzbiszki
20.	101570B	Wierzbiszki – Jasionowo (Lebiedzina)
21.	101571B	Baranowo – Wierzbiszki
22.	101572B	Jasionowo przez wieś do drogi woj.
23.	101573B	Wierzbiszki – Jasionowo
24.	101574B	Jasionowo (Lebiedzina) Jałowo
25.	101575B	Wierzbiszki – Jałowo
26.	101576B	Ignatowizna – Jasionowo
27.	101577B	Jasionowo – Wygorzel
28.	101578B	Jałowo przez wieś – (Sidory Zapolne)
29.	101579B	Jałowo przez wieś – (Ignatówka)
30.	101580B	Jałowo przez wieś – (Sidory)
31.	101581B	Michałówka – Sikorowizna
32.	101582B	Sikorowizna – Poszeszupie-Folwark
33.	101583B	Sikorowizna – Olszanka
34.	101584B	Poszeszupie-Folwark przez wieś
35.	101585B	Rowele – Potopy
36.	101586B	Folusz – Potopy
37.	101587B	Rutka-Tartak – Folusz
38.	101588B	Pobondzie – Rutka-Tartak
39.	101589B	Pobondzie – Las Bondziszki
40.	101590B	Potopy – Sikorowizna
41.	101591B	Kupowo – Białobłota
42.	101592B	Jałowo do drogi woj.
43.	101528B	Smolniki – Polimonie – Bondziszki – Rowele
44.	101509B	Maszutkinie – Rowele
45.	101510B	Rogożajny Wielkie – Rowele
46.	101513B	Soliny – Bondziszki
47.	101525B	część drogi Smolniki Ługiele – Dzierwany
48.	101529B	Jodoziory – Kleszczówek
49.	101530B	przez wieś Kleszczówek
50.	101514B	droga w miejscowości Kadaryszki obejmująca działki o nr ewid. 52/22, 52/23 i 52/21, gmina Rutka-Tartak
51.	101515B	droga w miejscowości Rutka-Tartak – ul. Młynarska obejmująca działki o nr ew. 217 i 234/6

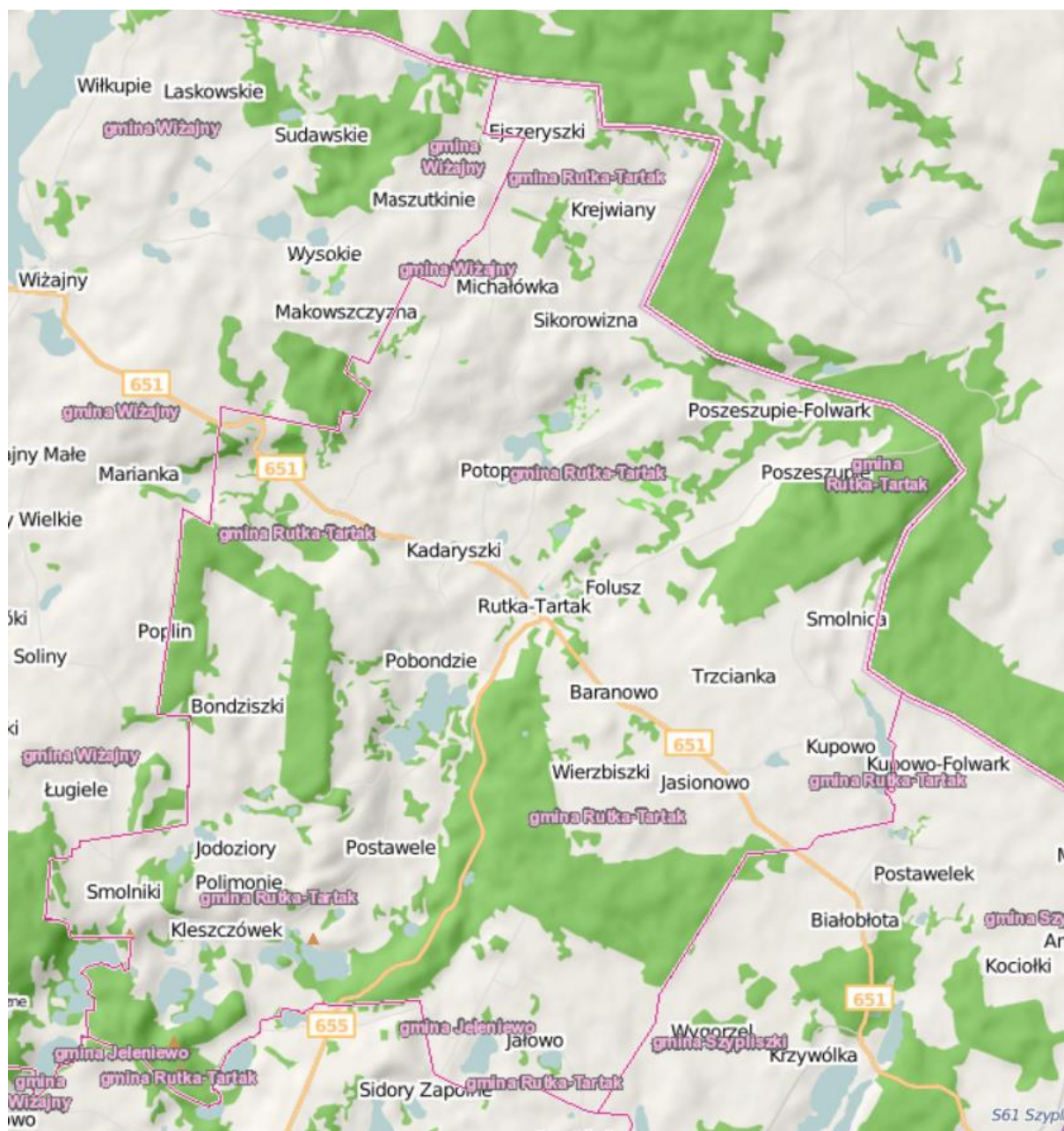
Źródło: dane Gminy Rutki - Tartak

Zgodnie z danymi GUS w 2021 r. w zakresie transportu publicznego mieszkańcy mogli skorzystać z 7 przystanków autobusowych.

Rysunek 6. Przebieg ważniejszych szlaków komunikacyjnych przez teren Gminy Rutka - Tartak

Rysunek 7. Szlaki komunikacyjne

Źródło: geoserwis.gdos.gov.pl

Przez teren gminy nie przebiega linia kolejowa. Przez teren Gminy Rutka-Tartak prowadzą fragmenty kilku oznakowanych szlaków rowerowych:

1) najważniejszym z nich jest „Pierścień Rowerowy Suwalszczyzny” (R65); szlak o znaczeniu regionalnym prowadzący przez teren powiatu suwalskiego, sejneńskiego i augustowskiego. Zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego przyjętego uchwałą Nr XXXVI/330/17 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 maja 2017 r. szlak ten został zaliczony do szlaków rowerowych transgranicznych;

2) szlaki o znaczeniu lokalnym:

a) żółty szlak rowerowy Gm. Wiżajny (16,5 km), który przechodząc na terenie Gminy Rutka - Tartak przez fragment wsi Rowełe (ok. najwyższego wzniesienia Suwalszczyzny i gminnej wieży widokowej) oraz komunikuje ją z obszarem Gór Sudawskich, z popularyzowanym ostatnio parkiem podworskim i grodziskiem pojaćwieskim w m. Sudawskie, skąd wraca do Wiżajn,

b) zielony szlak rowerowy Gm. Wiżajny (32,3 km), który ze Starej Hańczy (zabytkowy park podworski) doprowadza do Smolnik i wraca do Wiżajn,

c) pomimo, iż przez teren Gminy bezpośrednio nie przebiega linia szlaku rowerowego Green Velo (tj. Trasa rowerowa Polski Wschodniej), to jest ona objęta strefą oddziaływania tego szlaku (tzw. korytarz Green Velo).

Dodatkowo teren Gminy, jako element regionu Suwalszczyzny, jest włączony w jedno z 12 królestw wydzielonych na całym szlaku Green Velo - należy do Królestwa Rowerowego „Suwalszczyzna i Puszcza Augustowska”.

Przez teren gminy przebiega także kilka oznakowanych szlaków pieszych (głównie dalekobieżne):

a) czerwony (od m. Jastrzębna do m. Rakówek, biegnący wzdłuż granic Rzeczypospolitej Polskiej, wiążący Kotlinę Biebrzańską z puszczańską Równiną Augustowską. Odcinek związany z Gminą i jej bezpośrednim sąsiedztwem: Becejły, Krzywólka, Wygorzel, Wierzbiszki, Rutka-Tartak, Potopy, Marianka;

b) żółty: Krzywe AVPN, Kaletnik, Szelment (WOSIR), Sidory, Kleszczówek, Smolniki, Kłajpeda, Żytkiejmy (PKPR);

c) zielony: Suwałki – Rutka - Tartak, przez: cm Jaćwingów (Suwałki/ dawnej Szwajcaria), Jeleniewo, Suwalski PK, Smolniki, Jodoziory, Pobondzie;

d) zielony „Przez Góry Sudawskie”: szlak rozpoczyna się na rynku w Wiżajnach, a kończy na przejściu granicznym w Budzisku; prowadzi przez Góry Sudawskie, dalej wzdłuż biegu rzeczki Wigry mijając po drodze dwa dawne folwarki (Sudawskie i Skombobole);

e) czarny: Wiżajny, Jodoziory, Smolniki, Gulbieniszki.

Innym rodzajem pieszych szlaków turystycznych są ścieżki poznawcze (edukacyjne). Na terenie gminy znajduje się część ścieżki poznawczej Suwalskiego Parku Krajobrazowego „Wokół jeziora Jaczno”; ścieżka rozpoczyna się i kończy w m. Smolniki, początek przy punkcie widokowym „U Pana Tadeusza”.

Na terenie powiatu suwalskiego planowane jest oznakowanie (znakami drogowymi typu E22 - zgodnie z systemem Polskiej Organizacji Turystycznej) powiatowego szlaku samochodowego

pn. „Śladami Jaćwingów”, bazującego na zasobach dziedzictwa kulturowego oraz funkcjonującej w miejscowości Szurpiły „Izbie Pamięci Jaćwieskiej”. Planowany przebieg: Jegliniec k. Budziska/Gm. Szypliszki, Szypliszki, Becejły/Gm. Rutka Tartak, Sudawskie/ Gm. Wiżajny, Szurpiły/ Gm. Jeleniewo, Jeleniewo, Osinki/ Gm. Suwałki, Suwałki, Mieruniszki/ Gm. Filipów, Bakalarzewo, Jaški (Święte Miejsce)/ Gm. Raczki.

Przez teren gminy przebiegają także szlaki kajakowe. Do spływów jednodniowych Szeszupą wykorzystywany jest odcinek: Udziejek/Gm. Jeleniewo - Rutka Tartak. Wodowanie kajaków odbywa się w Udziejku, przy dawnym młynie. Zakończenie spływu jest na polu namiotowym w Rutce - Tartak.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego przyjętego uchwałą Nr XXXVI/330/17 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 maja 2017 r. wśród obszarów o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego wymieniono m.in. Gminę Rutka – Tartak. Uwzględniono ją na liście gmin o najniższej dostępności (uśrednionej w powiatach) samochodem osobowym powyżej 120 minut. Wskazano w nim także na potrzebę poprawy stanu infrastruktury transportowej.

2.4. WALORY PRZYRODNICZE

2.4.1. OBSZARY CHRONIONE

Na terenie Gminy Rutka - Tartak występują obszary i obiekty chronione na podstawie ustawy o ochronie przyrody, należą do nich:

- obszar chronionego krajobrazu - Pojezierze Północnej Suwalszczyzny,
- park krajobrazowy - Suwalski Park Krajobrazowy,
- obszar natura 2000 - Ostoja Suwalska, Dolina Szeszupy, Torfowiska Gór Sudawskich, Jeleniewo,
- użytki ekologiczne – Kojle, Perty, Purwin,
- pomniki przyrody – tabela 6.

Tabela 6. Pomniki przyrody

Nazwa pomnika przyrody	Obowiązująca podstawa prawna wraz z oznaczeniem miejsca ogłoszenia aktu prawnego	Opis pomnika przyrody	Miejscowość	Opis lokalizacji
Pojedynczy głaz	Decyzja Rlop-410b/2/67 Wydz. Rol. i Leśnictwa Prezydium WRN w Białymstoku z 30.06. 1967r. (Dz. Urz. WRN w Białymstoku z 1967r. Nr 7, poz. 57)	Głaz narzutowy (granit szaro-różowy) o obwodzie 840 cm.	brak danych	ok.. 2 km przed m. Rutka -Tartak, jadąc z Suwałk, 2m od drogi, zarośnięty krzewami, słabo widoczny
Pojedynczy głaz	Uchwała Nr VI/35 Prezydium WRN w Białymstoku z 03.02.1953 r. (Dz. Urz. WRN w Białymstoku z 1953 r. Nr 3, poz.13)	Głaz narzutowy(granit szary), o obwodzie 630 cm	Krejwiany	w rzece Wigra, 250 m od zabudowań P. S. Kalinowskiego
Pojedynczy głaz	Uchwała Nr VI/35 Prezydium WRN w Białymstoku z 03.02.1953 r. (Dz. Urz. WRN w Białymstoku z 1953 r. Nr 3, poz.13)	Głaz narzutowy(granit szary), o obwodzie 820 cm	Rowele	200 m. od opuszczonych zabudowań Stakajtysa
Pojedyncze drzewo	Zarządzenie Nr 12/80 Woj. Suwalskiego z 12.03.1980 r. (Dz. Urz. WRN w Suwałkach z 1980 r. Nr 2, poz. 10)	Dąb szypułkowy (Quercus robur), o obwodzie 467 cm	Krejwiany	na łące, ok. 150m od zabudowań Bernarda Dziermejki
Pojedynczy głaz	Zarządzenie Nr 12/80 Woj. Suwalskiego z 12.03.1980 r. (Dz. Urz. WRN w Suwałkach z 1980 r. Nr 2, poz. 10)	Głaz narzutowy (granit szary) o obwodzie 619 cm	Rowele	ok. 1,2 km na pd od zab. P. Rytwińskiego, ok. 120m od lasu, na wzgórzu
Grupa drzew	Zarządzenie Nr 12/80 Woj. Suwalskiego z 12.03.1980 r. (Dz. Urz. WRN w Suwałkach	Modrzew europejski (Larix decidula) o obwodzie 47-79 cm	brak danych	brak danych

Nazwa pomnika przyrody	Obowiązująca podstawa prawna wraz z oznaczeniem miejsca ogłoszenia aktu prawnego	Opis pomnika przyrody	Miejscowość	Opis lokalizacji
	z 1980r. Nr 2, poz. 10)			
Grupa drzew	Decyzja Wydz. Rol. i Leśnictwa Prezydium WRN w Białymstoku z 30.08.1962 (Dz. Urz. WRN w Białymstoku z 1962 r. Nr 10, poz. 125)	Modrzew europejski (Larix decidula) o obwodzie 160-280 cm	brak danych	brak danych
Pojedynczy głąz	Decyzja RL-XIV-2/9/65 Wydz. Rol. i Leśnictwa Prezydium WRN w Białymstoku z 09.03.1965 r. (Dz. Urz. WRN w Białymstoku z 1965r. Nr 4, poz. 46)	Głąz narzutowy o obwodzie 103 cm	Poszeszupie	ok. 500 m od zabudowań J. Oszkinisa (dom nr 5), w lesie na wzgórzu
Pojedynczy głąz	Decyzja RLISOP-410b/1/13/73 Wydz. Rol. Leśnictwa i Skupu Prezydium WRN w Białymstoku z 22.10.1973 r. (DZ Urz. WRN w Białymstoku z 1973r. NR 18, poz. 178)	Głąz narzutowy (granit czarny) o obwodzie 851 cm	Rowele	ok. 1,2 km na pd od zabudowań P. Rytwyńskiego, ok.. 140 m od lasu, na wzgórzu

Źródło: Rejestr pomników przyrody na terenie województwa podlaskiego - stan na dzień 08 kwietnia 2022 r.,

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Białymstoku

Użytki ekologiczne

- Kojle

Data ustanowienia: 07.06.1996 r. Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie Nr 18/96 Wojewody Suwalskiego z dn. 21.05.1996 w sprawie uznania za użytki ekologiczne ekosystemów wodnych (Dz. Urz. Woj. Suwalskiego z dn. 23.05.1996 Nr 36 poz. 95), Rozporządzenie Nr 20/01 Wojewody Podlaskiego z dn. 16.07.2001 w sprawie uznania oczka wodnego z dn. ekosystemem bagiennym jezior z dn. ekosystemami bagiennymi oraz jezior za użytki ekologiczne (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z dn. 18.07.2001 Nr 24 poz. 392).

Rodzaj: naturalny zbiornik wodny. Powierzchnia: 19,3800 ha. Tekstowy opis granic: Kleszczówek, działka nr 46.

Nie obowiązuje ochrona na podstawie prawa międzynarodowego.

- Perty

Data ustanowienia: 07.06.1996 r. Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie Nr 18/96 Wojewody Suwalskiego z dn. 21.05.1996 w sprawie uznania za użytki ekologiczne ekosystemów wodnych (Dz. Urz. Woj. Suwalskiego z dn. 23.05.1996 Nr 36 poz. 95), Rozporządzenie Nr 20/01 Wojewody Podlaskiego z dn. 16.07.2001 w sprawie uznania oczka wodnego z dn. ekosystemem bagiennym jezior z dn. ekosystemami bagiennymi oraz jezior za użytki ekologiczne (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z dn. 18.07.2001 Nr 24 poz. 392).

Rodzaj naturalny: zbiornik wodny. Powierzchnia: 21,5600 ha. Tekstowy opis granic: Kleszczówek, działka nr 55.

Nie obowiązuje ochrona na podstawie prawa międzynarodowego.

- Purwin

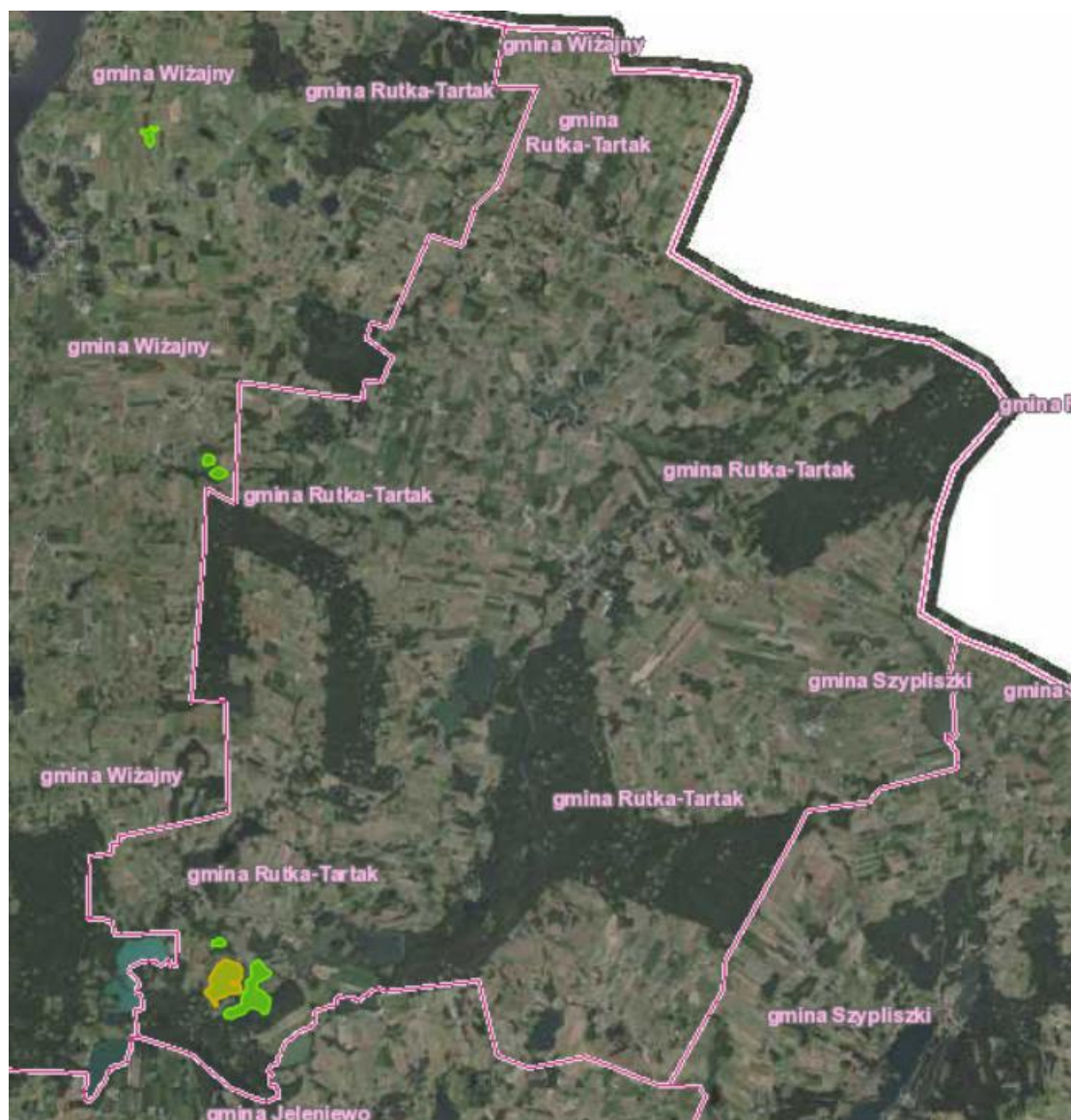
Opis wartości przyrodniczej: Jezioro Purwin wraz z przylegającymi do niego torfowiskami: przejściowym i niskim oraz łąkę storczykową. Data ustanowienia: 21.10.2008 r. Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie Nr 11/08 Wojewody Podlaskiego z dn. 30.09.2008 w sprawie ustanowienia użytku ekologicznego pod nazwą "Purwin" (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z dn. 06.10.08 Nr 236 poz. 2424).

Rodzaj: torfowisko. Powierzchnia: 1,5200 ha. Tekstowy opis granic: Kleszczówek, działka nr 21 i część działki 24.

Nie obowiązuje ochrona na podstawie prawa międzynarodowego.

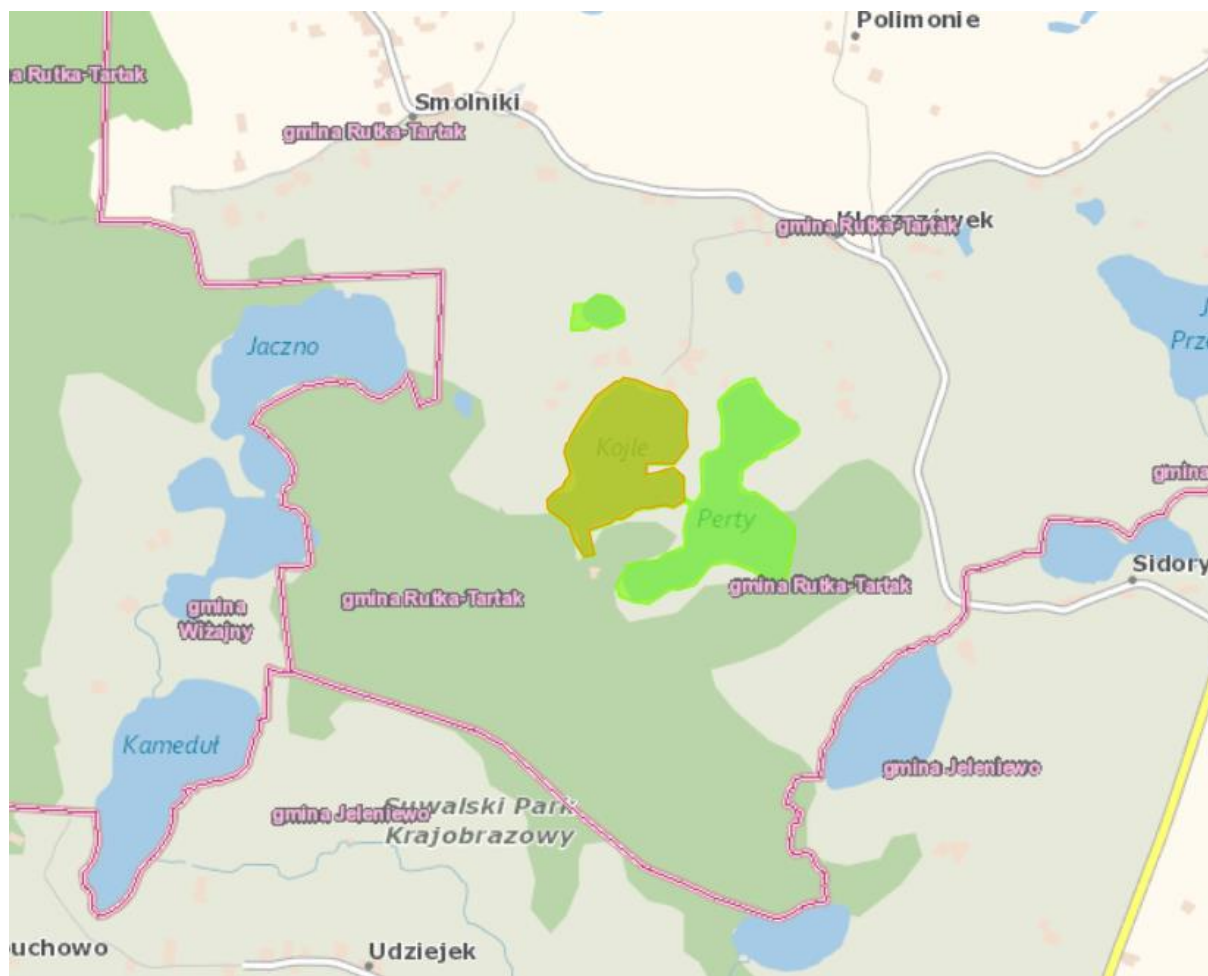
Cele ochrony Ochrona torfowisk przejściowego i niskiego z licznymi gatunkami roślin podlegającymi ochronie gatunkowej oraz jeziora Purwin, ważnego w zachowaniu odpowiednich stosunków wodnych.

Rysunek 8. Położenie użytków ekologicznych, cz. 1

Źródło: geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/

Rysunek 9. Położenie użytków ekologicznych, cz. 2

Źródło: geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/

Obszar Chronionego Krajobrazu

Obszar Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Północnej Suwalszczyzny” – celem ochrony ekosystemów Obszaru jest zachowanie różnorodności biologicznej siedlisk przyrodniczych związanych z urozmaiconą rzeźbą polodowcową Pojezierza Północnej Suwalszczyzny, z licznymi jeziorami, kemami, ozami i wzgórzami morenowymi o łącznej powierzchni 42 733,65 ha, z czego 6 785,26 ha znajduje się na terenie Gminy Rutka - Tartak.

Data wyznaczenia: 01.01.1991 r. Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Rozporządzenie Nr 6/91 Wojewody Suwalskiego z dnia 2 maja 1991 r. w sprawie zasad gospodarki przestrzennej na obszarach chronionego krajobrazu i wokół jezior województwa suwalskiego (Dz. Urz. Woj. Suwalskiego z 1991 r. Nr 17, poz. 167).

Inne akty prawne związane z obszarem:

Rozporządzenie Nr 82/98 Wojewody Suwalskiego z dnia 15 czerwca 1998 r. w sprawie zasad gospodarki przestrzennej na obszarach chronionego krajobrazu województwa suwalskiego (Dz. Urz. Woj. Suwalskiego z 1998 r. Nr 36, poz. 194).

Rozporządzenie Nr 18/04 Wojewody Podlaskiego z dnia 16 września 2004 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zasad gospodarki przestrzennej na Obszarach Chronionego Krajobrazu województwa suwalskiego (Dz. Urz. Województwa Podlaskiego z 2004 r. Nr 142, poz. 1901),

Rozporządzenie Nr 20/05 Wojewody Podlaskiego z dnia 25 lutego 2005 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu "Pojezierze Północnej Suwalszczyzny" (Dz. Urz. Województwa Podlaskiego z 2005 r. Nr 54, poz. 733),

Rozporządzenie Nr 63/05 Wojewody Podlaskiego z dnia 21 lipca 2005 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu "Pojezierze Północnej Suwalszczyzny" (Dz. Urz. Województwa Podlaskiego z 2005 r. Nr 180, poz. 2098),

Rozporządzenie Nr 15/07 Wojewody Podlaskiego z dnia 14 listopada 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu "Pojezierze Północnej Suwalszczyzny" (Dz. Urz. Województwa Podlaskiego z 2007 r. Nr 252, poz. 2631).

Obecnie obszar działa na podstawie Uchwały Nr XII/88/15 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22.06.2015 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Północnej Suwalszczyzny” (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z 2015 r., poz. 2116) zmienioną uchwałą nr L/468/18 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 25.06.2018 r. (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z 2018 r., poz. 2906) oraz uchwałą nr XVIII/216/2020 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 27.04.2020 r. (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z 2020 r., poz. 2246).

Na Obszarze zakazuje się:

- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- 2) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- 3) wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;

- 4) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwsuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;
- 5) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;
- 6) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych;
- 7) budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od:
  - a) linii brzegów rzek, jezior i innych naturalnych zbiorników wodnych,
  - b) zasięgu lustra wody w sztucznych zbiornikach wodnych usytuowanych na wodach płynących przy normalnym poziomie piętrzenia określonym w pozwoleniu wodnoprawnym, o którym mowa w art. 389 pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne,
    - z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej.

Zakaz, o którym mowa w punkcie 2 nie dotyczy:

- 1) tworzących zadrzewienia śródpolne:
  - a) krzewów rosnących w skupisku, o powierzchni do 25 m²,
  - b) drzew, których obwód pnia na wysokości 5 cm nie przekracza:
    - 80 cm – w przypadku topoli, wierzb, klonu jesionolistnego oraz klonu srebrzystego,
    - 65 cm – w przypadku kasztanowca zwyczajnego, robinii akacjowej oraz platanu klonolistnego,
    - 50 cm – w przypadku pozostałych gatunków drzew,
  - których usunięcie jest konieczne w celu przywrócenia użytkowania gruntów rolnych;
- 2) drzew i krzewów, które obumarły lub nie rokują szansy na przeżycie (w tym złomów i wywrotów).

Zakazy określone w punktach 3 i 4 nie dotyczą części Obszaru, na których położone są złoża skał:

- 1) udokumentowane do dnia 31 grudnia 2004 r., których dokumentacje zostały zatwierdzone przez właściwy organ administracji geologicznej;
- 2) udokumentowane na podstawie koncesji na poszukiwanie i rozpoznawanie, udzielonych do dnia 31 grudnia 2004 r.;

- 3) udokumentowane na podstawie informacji geologicznych zawartych w dokumentacjach sporządzonych i zatwierdzonych przez właściwy organ administracji geologicznej do dnia 31 grudnia 2004 r.;
- 4) wykorzystywanych do celów leczniczych w rozumieniu ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych.

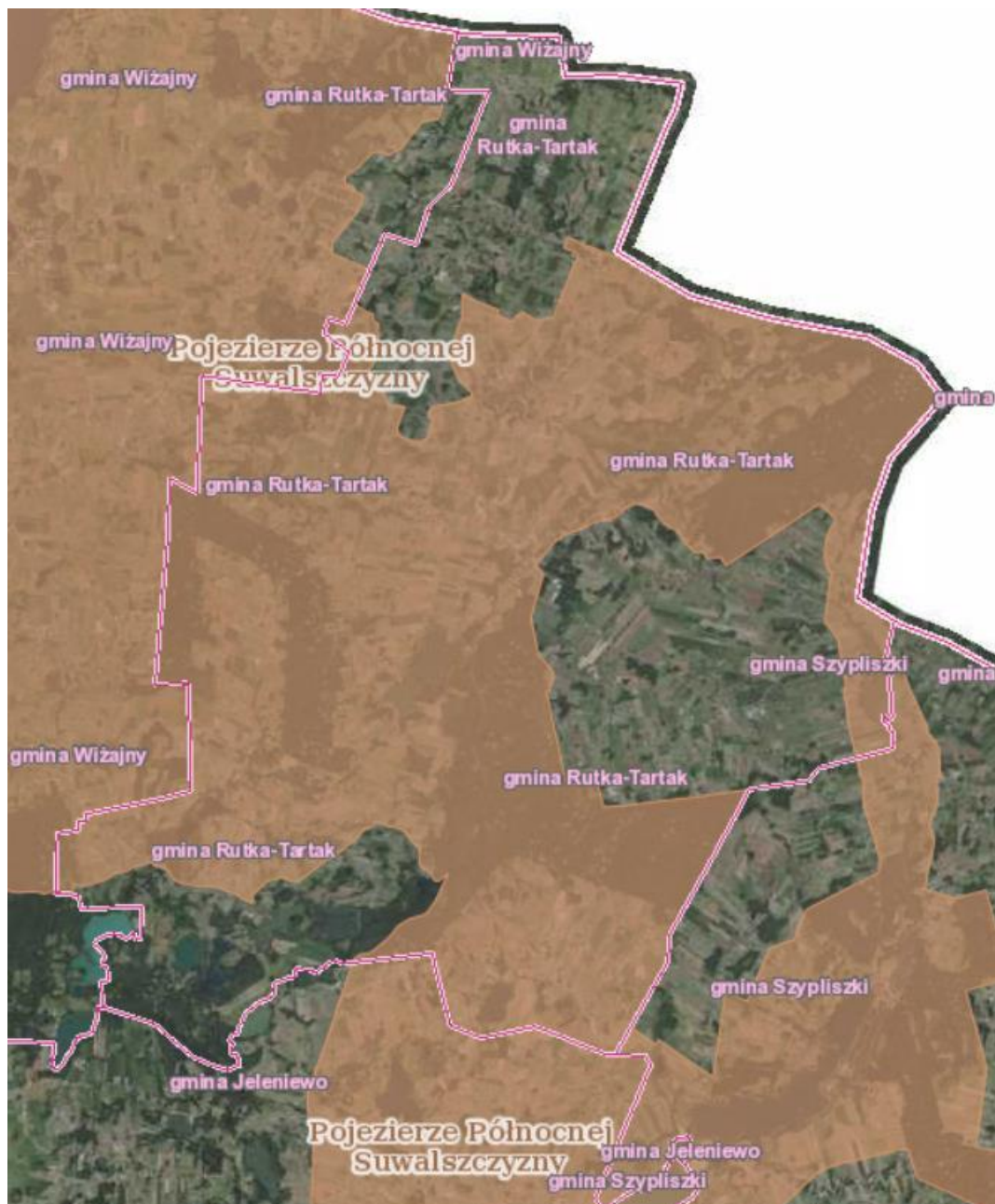
Zakaz określony w punkcie 7 nie dotyczy:

- 1) części Obszaru, dla których w dniu wejścia w życie niniejszej uchwały obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego lub ich zmiany w zakresie terenów przeznaczonych w tych planach pod zabudowę;
- 2) obszarów i terenów przewidzianych pod zabudowę w granicach określonych w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, na których dopuszcza się uzupełnianie zabudowy mieszkaniowej, usługowej i lotniskowej pod warunkiem możliwości wyznaczenia nieprzekraczalnej linii zabudowy od brzegu wód, określonej poprzez połączenie istniejących budynków, z wyłączeniem obiektów małej architektury, na przylegających działkach w rozumieniu ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. 2022 poz. 503 z późn. zm.);
- 3) siedlisk rolniczych – w zakresie uzupełniania istniejącej zabudowy o obiekty do prowadzenia gospodarstwa rolnego, pod warunkiem nie przekraczania dotychczasowej linii zabudowy od brzegów wód;
- 4) obiektów budowlanych na terenach ogólnodostępnych kąpielisk, plaż i przystani wodnych niezbędnych do ich funkcjonowania;
- 5) odbudowy, rozbudowy lub nadbudowy istniejących obiektów lotniskowych, mieszkalnych, usługowych oraz o funkcji mieszanej w celu poprawy standardów ochrony środowiska oraz walorów estetyczno-krajobrazowych, pod warunkiem nie przybliżania istniejącej linii zabudowy na działce do brzegów wód, a także nie zwiększania istniejącej powierzchni budynku:
  - a) o nie więcej niż 10 m² w przypadku budynków o powierzchni mniejszej lub równej 100 m²,
  - b) o nie więcej niż 10% w przypadku budynków o powierzchni powyżej 100 m²;
- 6) terenów wokół sztucznych zbiorników wodnych, o których mowa w § 4 ust. 1 pkt 7 lit. b, o powierzchni nie większej niż 0,5 ha i o głębokości nie większej niż 3 m;
- 7) terenów w granicach administracyjnych miasta Suwałki, z wyłączeniem doliny rzeki Czarna Hańcza;

- 8) obiektów małej architektury w rozumieniu ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t.j. Dz.U. 2021 poz. 2351 z późn. zm.), bez możliwości ich rozbudowy i zmiany użytkowania.

Rysunek 10. Obszar Chronionego Krajobrazu „Pojezierze Północnej Suwalszczyzny”

Źródło: geoserwis.gdos.gov.pl

Park Krajobrazowy

Suwalski Park Krajobrazowy - data utworzenia: 12.01.1976 r. Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Uchwała Nr III/14/76 Wojewódzkiej Rady

Narodowej w Suwałkach (Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Suwałkach z 1976 Nr 1, poz. 3).

Dane pozostałych aktów prawnych:

Rozporządzenie Nr 4/06 Wojewody Podlaskiego z 31 sierpnia 2006 r. w sprawie Suwalskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Województwa Podlaskiego z 2006 r. Nr 221, poz. 2157),

Rozporządzenie Nr 2/07 Wojewody Podlaskiego z 14 marca 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie Suwalskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Województwa Podlaskiego z 2007 r. Nr 64, poz. 538),

Uchwała Nr XII/92/15 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 czerwca 2015 r. w sprawie Suwalskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Województwa Podlaskiego z 2015 r. poz. 2120),

Uchwała Nr L/474/18 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 25 czerwca 2018 r. zmieniająca uchwałę w sprawie Suwalskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Województwa Podlaskiego z 2018 r. poz. 2912).

Ogólna powierzchnia: 6 337,6600 ha z czego 832,13 ha na terenie Gminy Rutka – Tartak.
Ogólna powierzchnia otuliny: 9 306,2402 ha z czego 1 214,45 ha na terenie Gminy Rutka – Tartak.

Nie obowiązuje ochrona na podstawie prawa międzynarodowego. Obowiązuje plan ochronny. Został on ustanowiony poprzez Rozporządzenie Nr 25/03 Wojewody Podlaskiego z dnia 6 listopada 2003 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Suwalskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Województwa Podlaskiego z 2003 r. Nr 117, poz. 2162).

Do szczególnych celów ochrony Parku należy:

Ze względu na wartości przyrodnicze:

- a) zachowanie unikatowego, młodoglacjalnego krajobrazu Północnej Suwalszczyzny w postaci licznie występujących moren czołowych i dennych, rynien i dolin rzeczno-jeziornych, głazów narzutowych,
- b) zachowanie ekosystemów wodnych, w tym Jeziora Hańcza - najgłębszego jeziora w Polsce,
- c) zachowanie chronionych i rzadkich gatunków zwierząt i roślin związanych z siedliskami charakterystycznymi dla Parku.

Ze względu na wartości historyczne i kulturowe:

- a) ochrona tożsamości kulturowej obszaru,
- b) ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego,
- c) odtwarzanie i ożywianie lokalnych tradycji;

Ze względu na walory krajobrazowe:

- a) zachowanie i ochrona zespołów krajobrazu otwartego, stanowiącego walor wizualny współistnienia gospodarki człowieka z naturalnymi elementami środowiska,

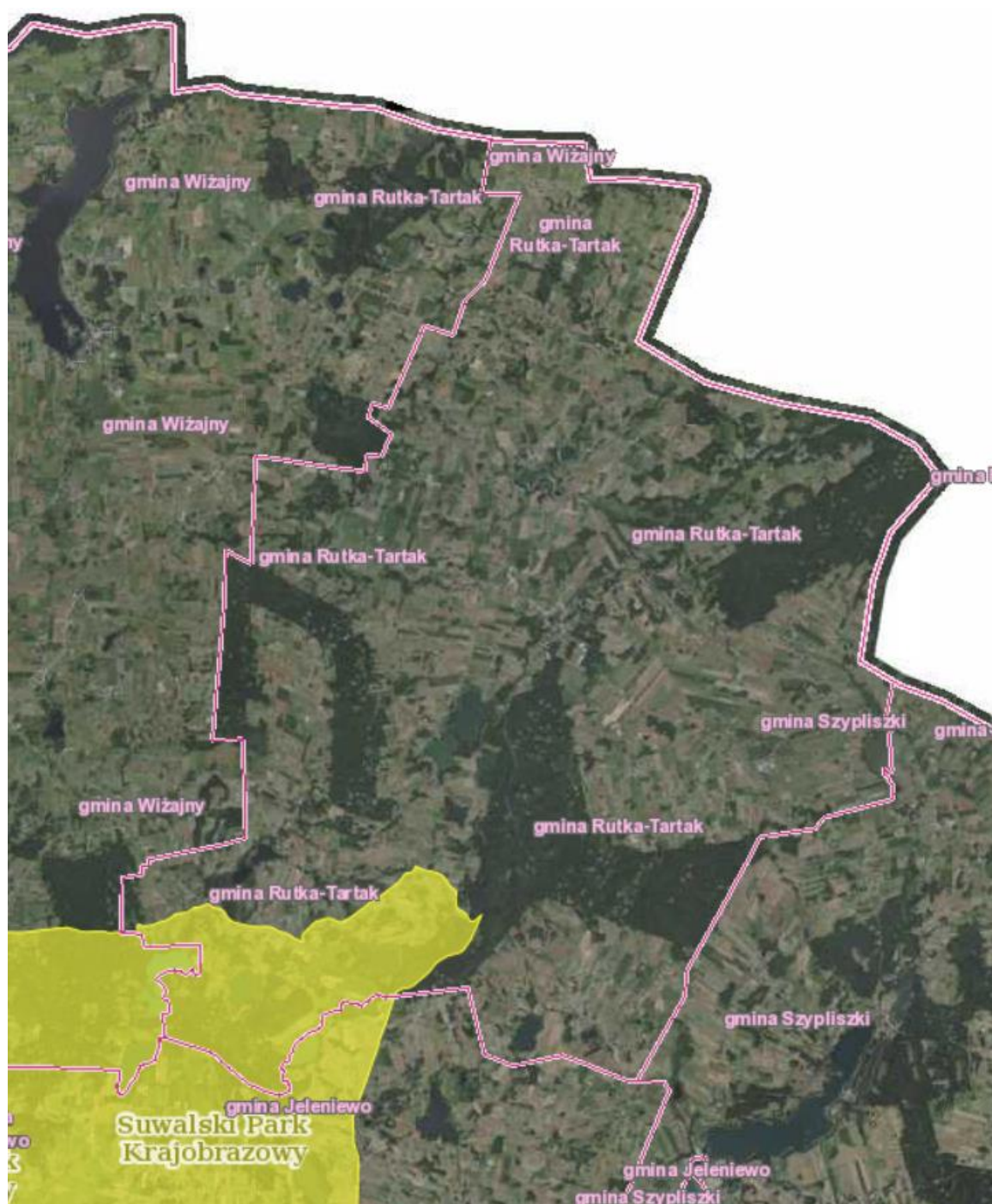
- b) ochrona struktur geomorfologicznych,
- c) przywracanie obszarom o krajobrazie niekorzystnie przekształconym ich potencjalnych walorów krajobrazowych i przyrodniczych,
- d) utrzymanie charakterystycznych typów zabudowy.

Zgodnie ze wspomnianym rozporządzeniem plan ochrony ustanowiono na okres od 1 grudnia 2003 r. do 30 listopada 2023 r.

W Parku występują następujące główne siedliska przyrodnicze:

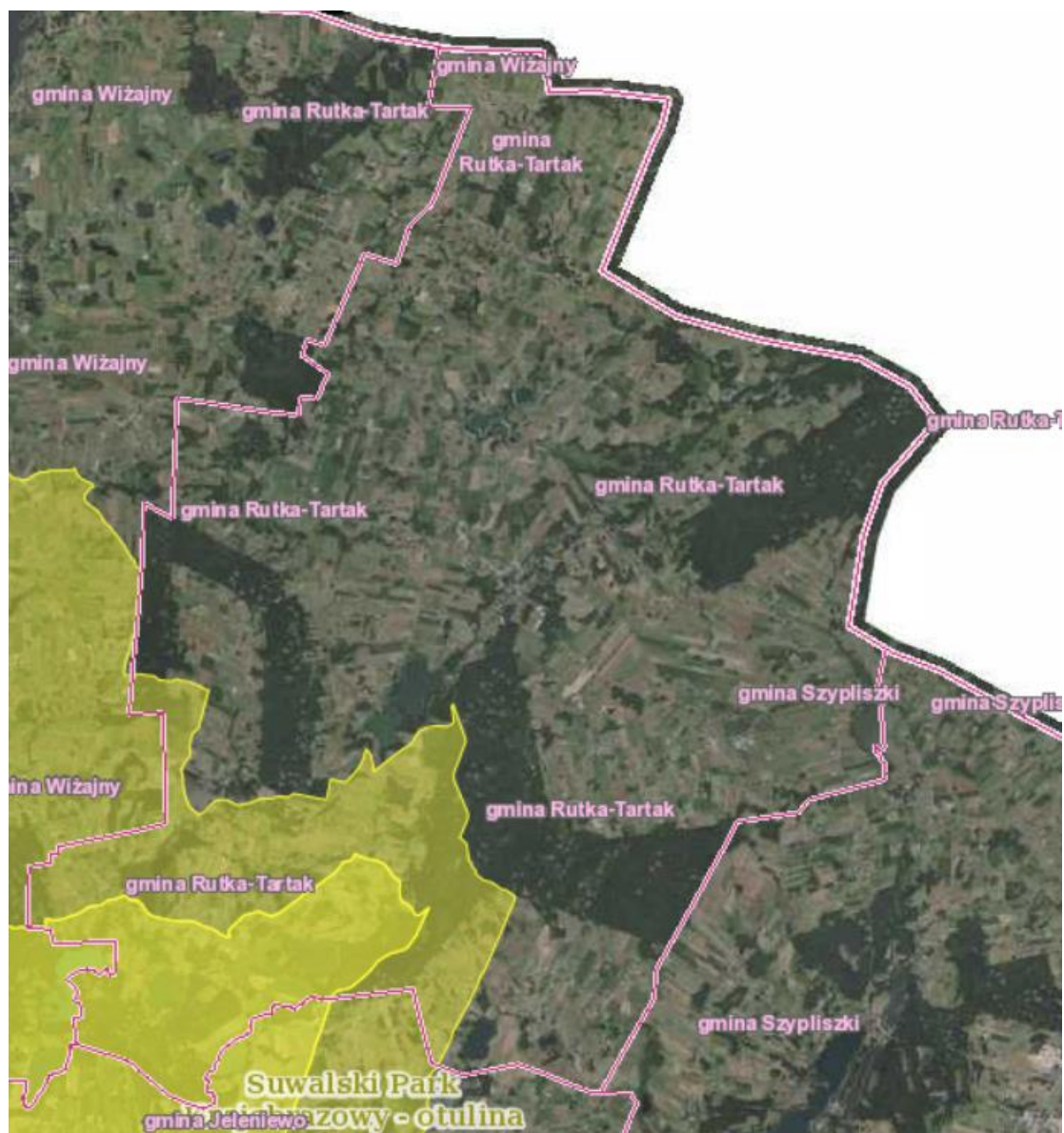
- 1) szuwar darniowy paprociowy Thelypteridi – Phragmitetum
- 2) szuwar tatarakowy Acoretum calami
- 3) szuwar paprociowo- turzycowy Dryopteridi-Caricetum limosae
- 4) szuwar darniowy paprociowy Thelypteridi – Phragmitetum
- 5) szuwar kępowy z turzycą prosową Caricetum paniculatae
- 6) szuwar bagienny Dryopteridi - Caricetum limosae
- 7) turzycowisko z turzycą dziobkową Caricetum rostratae
- 8) turzycowisko szuwarowe z turzycą pęcherzykową Caricetum vesicariae
- 9) turzycowisko z turzycą zaniedbaną Caricetum neglectae
- 10) łąka bagienna z turzycą nitkową Caricetum lasiocarpae
- 11) łąka bagienna z turzycą darniową Caricetum caespitosae
- 12) kwaśne torfowisko niskie Caricetum fusco – paniculatae
- 13) kwaśne torfowisko niskie Dryopteridi - Caricetum fuscae
- 14) mszar torfowiska wysokiego Sphagnetum magellanici
- 15) mszar torfowiskowy z turzycą bagienną Sphagno – Caricetum limosae
- 16) torfowiskowa łąka z turzycą strunową Caricetum chordorhizae
- 17) mokra łąka z turzycą obłą Caricetum diandrae
- 18) łąka wilgotna z ostrożeniem warzywnym Cirsietum oleracei
- 19) wilgotna łąka ostrożeniowa Cirsietum rivularis
- 20) ols Carici elongatae – Alnetum
- 21) łąg gwiazdnicowy Stellario – Alnetum
- 22) zbiorowisko krzewiaste łągowe Pado – Alnion
- 23) łąg olsowy Circae – Alnetum
- 24) las mieszany leszczynowo - świerkowy Corylo – Piceetum
- 25) grąd (las świeży) Tilio – Carpinetum
- 26) bór brusznicowy Vaccineto vitis – idea – Pinetum

Rysunek 11. Położenie Suwalskiego Parku Krajobrazowego

Źródło: geoserwis.gdos.gov.pl

Rysunek 12. Suwalski Park Krajobrazowy z otuliną

Źródło: geoserwis.gdos.gov.pl

Obszary Natura 2000

- Ostoja Suwalska, PLH200003

Rodzaj: Dyrektywa siedliskowa. Data wyznaczenia przez KE: 15.01.2008 r. Data wyznaczenia w Polsce: 25.02.2022 r. Status: specjalny obszar ochrony siedlisk. Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Decyzja Komisji z dnia 13 listopada 2007 r. przyjmująca, na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG, pierwszy zaktualizowany wykaz terenów mających znaczenie dla Wspólnoty, składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument C(2007)5043)(2008/25/WE) (Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 12 str.383).

Dane pozostałych aktów prawnych związanych z obszarem: Rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 14 stycznia 2022 r. w sprawie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Ostoja Suwalska (PLH200003) (Dz.U. 2022 poz. 349).

Ogólna powierzchnia: 6 349,5100 ha. Nie obowiązuje ochrona na podstawie prawa międzynarodowego. Ustanowiono plan zadań ochrony albo plan ochrony, za pomocą aktu/ów:

- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 30 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Suwalska PLH200003 (Dziennik Urzędowy Województwa Podlaskiego z 2014 r., poz. 1772).

- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 25 listopada 2016 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Suwalska PLH200003 (Dziennik Urzędowy Województwa Podlaskiego z 2016 r., poz. 4395).

Tabela 7. Cele działań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Suwalska PLH200003

Przedmiot ochrony	Cele działań ochronnych
Twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łakami ramienic	Utrzymanie dotychczasowego stanu zachowania siedliska na znanych stanowiskach w obszarze na poziomie właściwym (FV). Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem oceny stanu ochrony wszystkich płatów siedliska i zaplanowania działań ochronnych.
Murawy kserotermiczne	Utrzymanie ekstensywnego użytkowania. Odtworzenie właściwej struktury i funkcji siedliska na co najmniej 50% stanowisk występowania.
Ziołorośla górskie i ziołorośla nadrzeczne	Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem oceny stanu ochrony wszystkich płatów siedliska i zaplanowania działań ochronnych.
Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie	Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem oceny stanu ochrony wszystkich płatów siedliska i zaplanowania działań ochronnych.
Torfowiska przejściowe i trzęsawiska	Zachowanie powierzchni siedliska i poprawa stanu ochrony siedliska. Stabilizacja procesów sukcesji wtórnej roślinności. Eliminacja ekspansywnych drzew i krzewów.
Obniżenia na podłożu torfowym z roślinnością ze związku Rhynchosporion	Dostępne dane na temat występowania siedliska w obszarze wskazują na to, że ocena reprezentatywności nie kwalifikuje siedliska jako przedmiotu ochrony. Stopień wykształcenia fitocenoz znacząco odbiega od typowych wzorców, a stosunkowo mała powierzchnia (5 m ²) wskazuje na nieistotne znaczenie siedliska w ochronie obszaru Natura 2000. Istnieje konieczność weryfikacji Standardowego Formularza Danych.

Przedmiot ochrony	Cele działań ochronnych
Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny	Utrzymanie właściwego składu gatunkowego i struktury drzewostanu połączone ze stopniowym wzbogaceniem ilości martwego drewna. Poprawa wskaźników ochrony siedliska poprzez kształtowanie właściwego dla niego składu gatunkowego i struktury.
Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe	Utrzymanie właściwego składu gatunkowego i struktury drzewostanu połączone ze stopniowym wzbogaceniem ilości martwego drewna. Poprawa wskaźników ochrony siedliska poprzez kształtowanie właściwego dla niego składu gatunkowego i struktury.
Nocek łydkowłosy <i>Myotis dasycneme</i>	Zachowanie parametrów stanu populacji i stanu siedliska na obecnym poziomie (FV).
Mopek <i>Barbastella barbastellus</i>	Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem oceny stanu populacji gatunku i zaplanowania działań ochronnych.
Bóbr europejski <i>Castor fiber</i>	Zachowanie obecnej struktury i funkcji siedliska gatunku.
Wydra <i>Lutra lutra</i>	Zachowanie obecnej struktury i funkcji siedliska gatunku.
Traszka grzebieniasta <i>Triturus cristatus</i>	Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem oceny stanu populacji gatunku i zaplanowania działań ochronnych.
Kumak nizinny <i>Bombina bombina</i>	Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem oceny stanu populacji gatunku i zaplanowania działań ochronnych.
Koza <i>Cobitis taenia</i>	Monitorowanie stanu ochrony gatunku.
Głowacz białopłetwy <i>Cottus gobio</i>	Monitorowanie stanu ochrony gatunku.
Skójką gruboskorupowa <i>Unio crassus</i>	Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem oceny stanu populacji gatunku i zaplanowania działań ochronnych.
Czerwończyk nieparek <i>Lycaena dispar</i>	Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem oceny stanu populacji gatunku i zaplanowania działań ochronnych.
Czerwończyk fioletek <i>Lycaena helle</i>	Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem oceny stanu populacji gatunku i zaplanowania działań ochronnych.
Lipiennik Loesela <i>Liparis loeselii</i>	Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem oceny stanu populacji gatunku i zaplanowania działań ochronnych.
Rzepik szczeciniasty <i>Agrimonia pilosa</i>	Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem oceny stanu populacji gatunku i zaplanowania działań ochronnych.

Źródło: Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 25 listopada 2016 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Suwalska PLH200003

- Dolina Szeszupy, PLH200016

Rodzaj: Dyrektywa siedliskowa. Data wyznaczenia przez KE: 08.02.2011 r. Data wyznaczenia w Polsce: 25.02.2022 r. Status: specjalny obszar ochrony siedlisk. Dane aktu prawnego

o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Decyzja Komisji z dnia 10 stycznia 2011 r. w sprawie przyjęcia na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG czwartego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument nr C(2010) 9669)(2011/64/UE) (Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 33 str. 146).

Pozostałe akty prawne związane z obszarem: Rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 14 stycznia 2022 r. w sprawie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Dolina Szeszupy (PLH200016) (Dz.U. 2022 poz. 351).

Ogólna powierzchnia terenu: 1 701,3500 ha. Nie obowiązuje ochrona na podstawie prawa międzynarodowego. Plan zadań ochronnych ustanowiony za pomocą Zarządzenia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 4 października 2017 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Szeszupy PLH200016 (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z 2017, poz. 3677).

Tabela 8. Cele działań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Szeszupy

Przedmiot ochrony	Cele działań ochronnych
Twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic Charetea	Utrzymanie stanu ochrony siedliska w obszarze na poziomie co najmniej U1.
Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z Nymphaeion, Potamion	Utrzymanie stanu ochrony siedliska w obszarze na poziomie co najmniej U1.
Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników	Utrzymanie stanu ochrony siedliska w obszarze na poziomie co najmniej U1. Utrzymanie obecnej powierzchni siedliska.
Murawy kserotermiczne	Utrzymanie stanu ochrony siedliska w obszarze na poziomie co najmniej U1. Utrzymanie obecnej powierzchni siedliska.
Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie	Utrzymanie stanu ochrony siedliska w obszarze na poziomie co najmniej U1. Utrzymanie obecnej powierzchni siedliska
Torfowiska przejściowe i trzęsawiska	W trakcie prac nad PZO nie potwierdzono występowania siedliska ani z oceną stopnia reprezentatywności kwalifikującą je jako przedmiot ochrony, ani z oceną stopnia reprezentatywności D. Istnieje konieczność weryfikacji Standardowego Formularza Danych.
Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk	Utrzymanie obecnej powierzchni siedliska. Poprawa stanu ochrony na co najmniej 25% powierzchni siedliska z U2 na U1.
Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny	Utrzymanie obecnej powierzchni siedliska. Poprawa wskaźnika wieku drzewostanów. Zmniejszenie udziału gatunków drzew iglastych w drzewostanach o 25%.
Bory i lasy bagienne	Utrzymanie obecnej powierzchni siedliska. Poprawa wskaźnika wieku drzewostanów.
Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe	Utrzymanie obecnej powierzchni siedliska.

Przedmiot ochrony	Cele działań ochronnych
	Poprawa wskaźnika wieku drzewostanów. Utrzymanie wskaźnika naturalności koryta rzecznoego na poziomie właściwym na co najmniej 50 % płatów siedliska.
Sierpowiec błyszczący <i>Hamatocaulis vernicosus</i>	Utrzymanie istniejących stanowisk. Poprawa stanu ochrony siedliska gatunku (siedliska 7230) na co najmniej 25% stanowisk gatunku z U2 na U1.
Skalnica torfowiskowa <i>Saxifraga hirculus</i>	Utrzymanie istniejących stanowisk. Poprawa stanu ochrony siedliska gatunku (siedliska 7230) na co najmniej 25% stanowisk gatunku z U2 na U1.
Lipiennik Loesela <i>Liparis loeselii</i>	Utrzymanie istniejących stanowisk. Poprawa stanu zachowania płatów siedliska 7230 na co najmniej 25% stanowisk gatunku z U2 na U1.
Bóbr <i>Castor fiber</i>	Utrzymanie istniejących siedlisk gatunku.
Wydra <i>Lutra lutra</i>	Utrzymanie istniejącego charakteru koryta rzeki stanowiącej siedlisko występowania gatunku oraz zachowanie bazy żerowiskowej gatunku (ryby, płazy).
Kumak nizinny <i>Bombina bombina</i>	Utrzymanie istniejących stanowisk i liczebności populacji.
Skójka gruboskorupowa <i>Unio crassus</i>	Utrzymanie istniejących stanowisk i liczebności populacji.

Źródło: Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 4 października 2017 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Szeszupy PLH200016

- Torfowiska Gór Sudawskich, PLH200017

Rodzaj: Dyrektywa siedliskowa. Data wyznaczenia przez KE: 08.02.2011 r. Data wyznaczenia w Polsce: 18.02.2022 r. Status: specjalny obszar ochrony siedlisk. Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Decyzja Komisji z dnia 10 stycznia 2011 r. w sprawie przyjęcia na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG czwartego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument nr C(2010) 9669)(2011/64/UE) (Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 33 str. 146). Inne akty prawne związane z obszarem: Rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 14 stycznia 2022 r. w sprawie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Torfowiska Gór Sudawskich (PLH200017) (Dz.U. 2022, poz. 254).

Ogólna powierzchnia obszaru: 98,5100 ha. Nie obowiązuje ochrona na podstawie prawa międzynarodowego. Plan zadań ochronnych został ustanowiony Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 13 grudnia 2018 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Torfowiska Gór Sudawskich PLH200017 (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z 2018, poz. 5121).

Tabela 9. Cele działań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Torfowiska Gór Sudawskich

Przedmiot ochrony	Cele działań ochronnych
Twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic <i>Charetea</i>	Utrzymanie stanu ochrony siedliska w obszarze na poziomie co najmniej U1.
Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z <i>Nympheion</i> , <i>Potamion</i>	Utrzymanie obecnej powierzchni siedliska (4,66 ha). Utrzymanie stanu ochrony siedliska w obszarze na poziomie co najmniej U1 na co najmniej 50 % płątów siedliska.
Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (<i>Arrhenatherion elatioris</i>)	W trakcie prac nad planem zadań ochronnych nie potwierdzono występowania siedliska ani z oceną stopnia reprezentatywności kwalifikującą je jako przedmiot ochrony, ani z oceną stopnia reprezentatywności D. Istnieje konieczność weryfikacji Standardowego Formularza Danych poprzez usunięcie zapisu o siedlisku.
Torfowiska przejściowe i trzęsawiska	Utrzymanie obecnej powierzchni siedliska (9,30 ha). Przywrócenie nieleśnego charakteru co najmniej 25% powierzchni siedliska obecnie zakrzaczanej lub zadrzewionej.
Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młąk, turzycowisk i mechowisk	Utrzymanie co najmniej 75% obecnej powierzchni siedliska (co najmniej 1,88 ha). Przywrócenie nieleśnego charakteru co najmniej 25% powierzchni siedliska obecnie zakrzaczanej lub zadrzewionej (co najmniej 0,62 ha).
Bory i lasy bagienne	W trakcie prac nad planem zadań ochronnych nie potwierdzono występowania siedliska z oceną stopnia reprezentatywności kwalifikującą je jako przedmiot ochrony. Istnieje konieczność weryfikacji SDF poprzez zmianę oceny na D.
Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe	Utrzymanie obecnej powierzchni siedliska (8,17 ha). Poprawa uwodnienia 25% powierzchni siedliska.
Kumak nizinny <i>Bombina bombina</i>	Utrzymanie istniejących siedlisk gatunku.

Źródło: Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 13 grudnia 2018 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Torfowiska Gór Sudawskich

PLH200017

- Jeleniewo, PLH200001

Rodzaj: Dyrektywa siedliskowa. Data wyznaczenia przez KE: 15.01.2008 r. Data wyznaczenia w Polsce: 02.03.2022 r. Status: specjalny obszar ochrony siedlisk. Dane aktu prawnego o utworzeniu, ustanowieniu lub wyznaczeniu: Decyzja Komisji z dnia 13 listopada 2007 r. przyjmująca, na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG, pierwszy zaktualizowany wykaz terenów mających znaczenie dla Wspólnoty, składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument C(2007)5043)(2008/25/WE) (Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 12 str. 383). Inne akty związane z obszarem: Rozporządzenie Ministra Klimatu

i Środowiska z dnia 14 stycznia 2022 r. w sprawie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Jeleniewo (PLH200001) (Dz.U. 2022 poz. 388). Ogólna powierzchnia: 5 910,0700 ha.

Nie obowiązuje ochrona na podstawie prawa międzynarodowego. Ustanowiono plan zadań ochrony albo plan ochrony. Akty: Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 30 kwietnia 2014r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Jeleniewo PLH200001 (Dziennik Urzędowy Województwa Podlaskiego z 2014 r., poz. 1771), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 26 kwietnia 2016 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Jeleniewo PLH200001 (Dziennik Urzędowy Województwa Podlaskiego z 2016 r., poz. 1991), Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 2 kwietnia 2019 r. zmieniające zarządzenia w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Jeleniewo PLH200001 (Dziennik Urzędowy Województwa Podlaskiego z 2019 r., poz. 1910).

Tabela 10. Cele działań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Jeleniewo

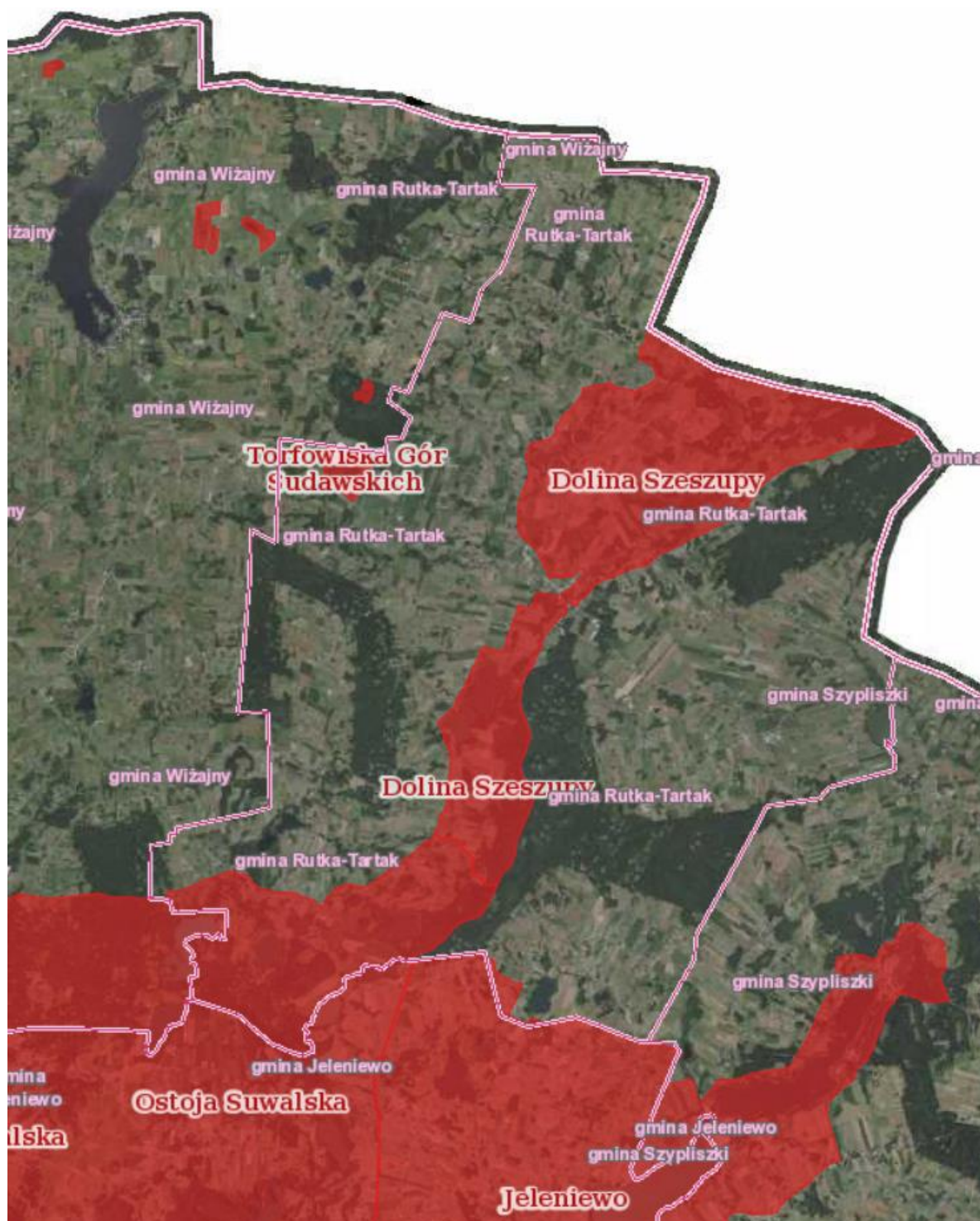
Przedmiot ochrony	Cele działań ochronnych
Twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic Charetea	Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem oceny stanu ochrony wszystkich płatów siedliska i zaplanowania działań ochronnych.
Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników Ranunculion fluitantis	Zachowanie dotychczasowego biegu rzek i potoków.
Murawy kserotermiczne (Festuco-Brometea) – priorytetowe są tylko murawy z istotnymi stanowiskami storczyków	Przywrócenie właściwego stanu ochrony siedliska poprzez ekstensywne użytkowanie muraw na co najmniej 75% płatów siedliska. Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem pełnego rozpoznania występowania siedliska w obszarze, oceny jego stanu ochrony oraz zaplanowania działań ochronnych.
Górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (Nardion – płaty bogate florystycznie)	Przywrócenie właściwego stanu ochrony siedliska poprzez ekstensywne użytkowanie muraw na co najmniej 75% płatów siedliska.
Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (Arrhenatherion elotioris)	Utrzymanie ekstensywnego użytkowania łąk. Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem pełnego rozpoznania występowania siedliska w obszarze, oceny jego stanu ochrony oraz zaplanowania działań ochronnych.
Niżowe torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe)	Zachowanie powierzchni siedliska i poprawa stanu ochrony siedliska. Stabilizacja procesów sukcesji wtórnej roślinności. Usprawnienie bilansu wodnego poprzez obniżenie ewapotranspiracji.
Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z Scheuchzerio-Caricetea)	Zachowanie powierzchni siedliska i poprawa stanu ochrony siedliska.

Przedmiot ochrony	Cele działań ochronnych
	Stabilizacja procesów sukcesji wtórnej roślinności. Usprawnienie bilansu wodnego poprzez obniżenie ewapotranspiracji.
Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk	Zachowanie powierzchni siedliska i poprawa stanu ochrony siedliska. Stabilizacja procesów sukcesji wtórnej roślinności. Usprawnienie bilansu wodnego poprzez obniżenie ewapotranspiracji.
Bory i lasy bagienne	Ochrona seminaturalnego charakteru siedliska z możliwością regulacji zagęszczenia drzewostanu. Ochrona zbliżonego do naturalnego charakteru siedliska. Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem oceny stanu ochrony wszystkich płatów siedliska i zaplanowania działań ochronnych.
Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe	Osiągnięcie właściwego stanu ochrony siedliska poprzez kształtowanie właściwego dla niego składu gatunkowego i struktury.
Nocek łydkowłosy <i>Myotis dasycneme</i>	Zachowanie parametrów stanu populacji i stanu siedliska na obecnym poziomie (FV).
Bóbr europejski <i>Castor fiber</i>	Zachowanie obecnej struktury i funkcji siedliska gatunku.
Wydra <i>Lutra lutra</i>	Zachowanie obecnej struktury i funkcji siedliska gatunku.
Traszka grzebieniasta <i>Triturus cristatus</i>	Osiągnięcie właściwej struktury i funkcji siedliska gatunku.
Kumak nizinny <i>Bombina bombina</i>	Osiągnięcie właściwej struktury i funkcji siedliska gatunku.
Mopek <i>Barbastella barbastellus</i>	Brak danych potwierdzających występowanie gatunku w obszarze Natura 2000 z oceną populacji kwalifikującą go jako przedmiot ochrony. Istnieje konieczność weryfikacji Standardowego Formularza Danych.
Lipiennik Loesela <i>Liparis loeselii</i>	Osiągnięcie właściwej struktury i funkcji siedliska gatunku na co najmniej 50% stwierdzonych stanowisk jego występowania. Uzupełnienie stanu wiedzy o przedmiocie ochrony, celem oceny stanu populacji gatunku i zaplanowania działań ochronnych.

Źródło: Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska

w Białymstoku z dnia 26 kwietnia 2016 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Jeleniewo PLH200001 (zarządzenie z 2019 r. nie dotyczy tego zagadnienia)

Rysunek 13. Położenie obszarów Natura 2000 – obszary siedliskowe

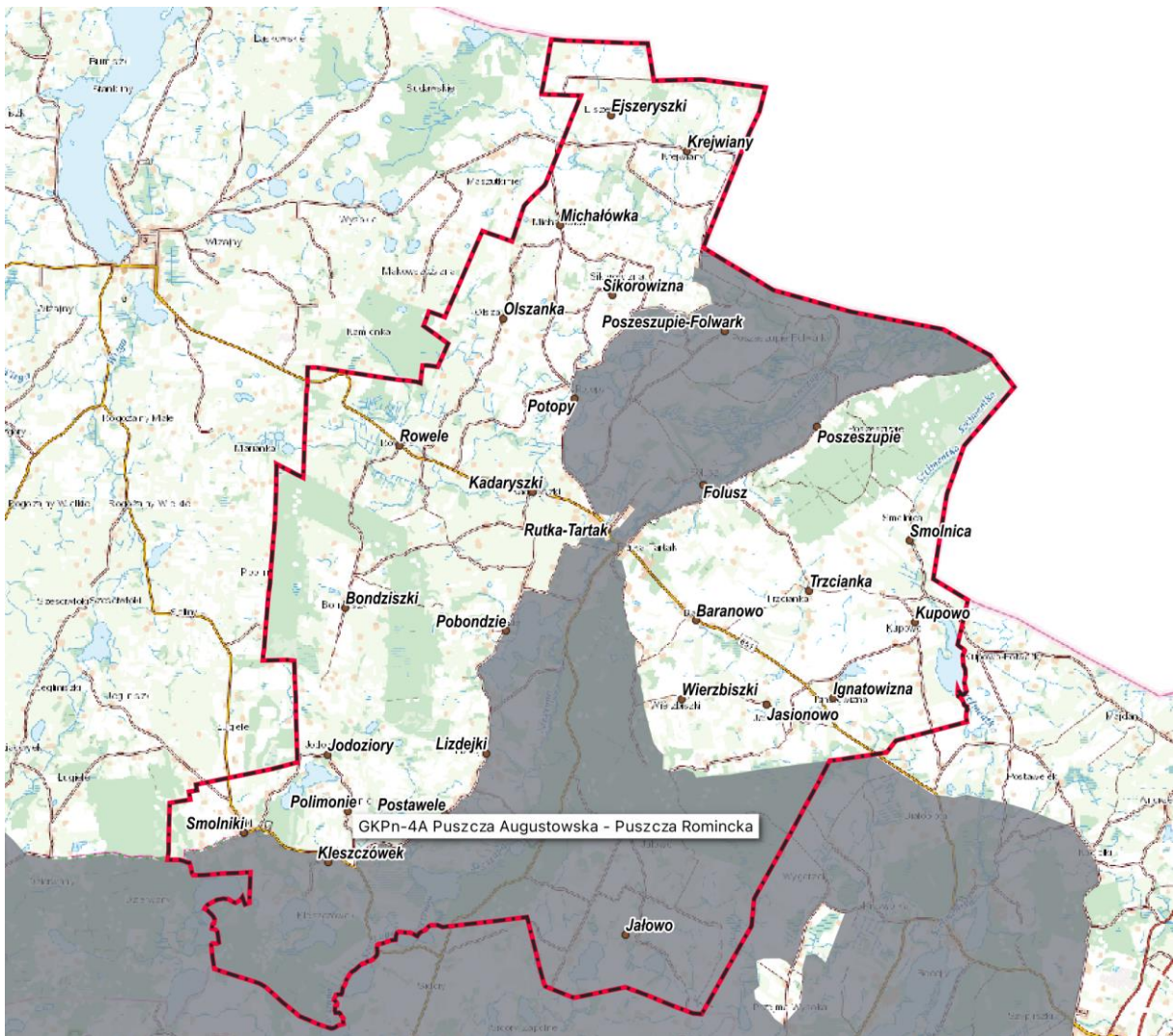

Źródło: geoserwis.gdos.gov.pl

Korytarze ekologiczne

Na terenie Gminy Rutka – Tartak zlokalizowany jest korytarz ekologiczny Puszcza Romincka - Puszcza Augustowska GKPn-4A (na podstawie ustaleń zawartych w PZPWP).

Rysunek 14. Mapa korytarzy ekologicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie PZPWP.pl

2.4.2. WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE

Teren gminy przecina wąwóz Szeszupy z dopływami – rzeczką Wigrą, z Potopką oraz wpadającą do niej poza granicami kraju Szelmentką. Wymienione dorzecze łączy także wody prawie wszystkich jezior znajdujących się na terenie gminy (poza jeziorem Jałowo).

Główną rzeką gminy Rutka-Tartak jest Szeszupa – lewostronny dopływ Niemna o długości 297,6 km, z tego 24 km górnego odcinka znajduje się na terenie Polski. Źródła rzeki usytuowane są na terenie Suwalskiego Parku Krajobrazowego w odległości ok. 500 m od rozległej doliny zbierając po drodze niewielkie strumienie, które odprowadzają wodę z licznych torfowisk i jezior.

Prawostronnym dopływem Szeszupy jest Szelmentka o długości 24 km. Ujście Szelmentki znajduje się 2 km od granicy państwa. Szelmentka przepływa przez dwa duże jeziora rynnowe: Szelment Mały i Szelment Duży.

Jeziora gminy Rutka-Tartak są zbiornikami polodowcowymi, powstałymi po wytopieniu się zalegających w zagłębieniu Szeszupy brył martwego lodu. Największym pod względem powierzchni jeziorem na terenie gminy jest jezioro Pobondzie 53,1 ha.

Szeszupa jest lewostronnym dopływem Niemna o długości 297,6 km (w tym 24 km odcinka źródłowego w granicach Polski). Źródła rzeki znajdują się na terenie Suwalskiego Parku Krajobrazowego w pobliżu zalewu na Czarnej Hańczy w Turtulu (około 500 m od doliny Czarnej Hańczy). Rzeka płynie w szerokiej dolinie (Zagłębienie Szeszupy), zbierając po drodze niewielkie strumienie odprowadzające wodę z licznych jezior (Gulbin, Okrągłe, Krejwelek, Przechodnie, Postawelek, Pobondzie) i torfowisk, po kilku kilometrach wpływa na obszar Republiki Litwy. Główne dopływy Szeszupy na terenie Polski to: Potopka i Wigra oraz Szelmentka.

Na terenie Gminy Rutka – Tartak znajdują się jednolite części wód powierzchniowych wskazane w tabeli 10. Dwie z nich są zagrożone nieosiągnięciem celów środowiskowych (dotyczy to LW30603 Pobondzie oraz RW8000186849 Wigra).

Tabela 11. Jednolite części wód powierzchniowych (JCWP) na terenie Gminy Rutka - Tartak

Kod JCWP	Nazwa JCWP
LW30603	Pobondzie
RW8000186829	Szeszupa do Potopki z jez. Szurpiły i Pobondzie
RW8000186849	Wigra
RW8000206851	Szeszupa od Potopki do granicy państwa
RW8000256867	Szelmentka do granicy państwa

Źródło: Opracowanie własne

Wszystkie Jednolite Części Wód Powierzchniowych na terenie gminy znajdują się w Dorzeczu Niemna, Region Wodny Niemna.

Na terenie Gminy Rutka – Tartak w ostatnich latach umiejscawiano punkty badawcze wód powierzchniowych. Poniższe tabele przedstawiają wyniki przeprowadzanych badań - monitoring z lat 2014 – 2019.

Tabela 12. Jakość wód powierzchniowych, jeziora – elementy biologiczne i fizykochemiczne

Kod ppk	Nazwa ppk	Kod jcwp	Nazwa jcwp	Klasa elementów biologicznych			Klasa elementów fizykochemicznych			Klasa elementów fizykochemicznych - specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne		
				Rok najstarszy. badań	Rok najnowszy. badań	Klasa	Rok najstarsz. badań	Rok najnowszy. badań	Klasa	Rok najstarsz. badań	Rok najnowszy. badań	Klasa
PL07S0802_003 1	jez. Pobondzie - 01 (płoso środkowe)	PLLW30603	Pobondzie	2018	2018	3	2018	2018	>2	2018	2018	2

Źródło: Ocena stanu jednolitych części wód jezior w latach 2014-2019 na podstawie monitoringu

Tabela 13. Jakość wód powierzchniowych, jeziora – potencjał ekologiczny, stan chemiczny i ocena stanu jcwp

Nazwa	Klasyfikacja stanu / potencjału ekologicznego				Klasyfikacja stanu chemicznego			Ocena stanu jcwp		
	Rok najstarsz. badań	Rok najnowszy. badań	Klasa	Stan / potencjał ekologiczny	Rok najstarsz. badań	Rok najnowszy. badań	Stan chemiczny	Rok najstarsz. badań	Rok najnowszy. badań	Ocena
Pobondzie	2018	2018	3	umiarkowany stan ekologiczny	2018	2018	stan chemiczny poniżej dobrego	2018	2018	zły stan wód

Źródło: Ocena stanu jednolitych części wód jezior w latach 2014-2019 na podstawie monitoringu

Tabela 14. Jakość wód powierzchniowych przepływających przez Gminę Rutka - Tartak – stan biologiczny i fizykochemiczny

Kod ppk	Nazwa ppk	Kod jcwp	Nazwa jcwp	Klasa elementów biologicznych			Klasa elementów fizykochemicznych			Klasa elementów fizykochemicznych - specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne		
				Rok najstarsz. badań	Rok najnowsz. badań	Klasa	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Klasa	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Klasa
PL07S0801_3037	Szeszupa - Pobondzie	PLRW8000186829	Szeszupa do Potopki z jez. Szurpiły i Pobondzie	2017	2017	3	2017	2019	>2	2017	2017	2
PL07S0801_3039	Wigra - Poszeszupie	PLRW8000186849	Wigra	2017	2017	2	2017	2017	>2	2017	2017	>2

Kod ppk	Nazwa ppk	Kod jcwp	Nazwa jcwp	Klasa elementów biologicznych			Klasa elementów fizykochemicznych			Klasa elementów fizykochemicznych - specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne		
				Rok najstarsz. badań	Rok najnows. badań	Klasa	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Klasa	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Klasa
PL07S0801_0071	Szeszupa - wodowskaz Poszeszupie	PLRW8000206851	Szeszupa od Potopki do granicy państwa	2017	2017	2	2019	2019	>2	2017	2017	>2
PL07S0801_0072	Szelmentka - Kupowo (Smolnica)	PLRW8000256867	Szelmentka do granicy państwa	2017	2017	3	2017	2019	>2	2017	2017	2

Źródło: Ocena stanu jednolitych części wód rzek i zbiorników zaporowych w latach 2014-2019 na podstawie monitoringu

Tabela 15. Jakość wód powierzchniowych przepływających przez Gminę Rutka - Tartak – potencjał ekologiczny, stan chemiczny, ocena stanu jcw

Nazwa ppk	Klasyfikacja stanu / potencjału ekologicznego				Klasyfikacja stanu chemicznego			Ocena stanu jcw		
	Rok najstarsz. badań	Rok najnows. badań	Klasa	Stan / potencjał ekologiczny	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Stan chemiczny	Rok najstarszych badań	Rok najnowszych badań	Ocena
Szeszupa - Pobondzie	2017	2019	3	umiarkowany stan ekologiczny	2017	2019	stan chemiczny poniżej dobrego	2017	2019	zły stan wód
Wigra - Poszeszupie	2017	2017	3	umiarkowany stan ekologiczny	-	-	-	2017	2017	zły stan wód
Szeszupa - wodowskaz Poszeszupie	2017	2019	3	umiarkowany stan ekologiczny	2017	2019	stan chemiczny poniżej dobrego	2017	2019	zły stan wód
Szelmentka - Kupowo (Smolnica)	2017	2019	3	umiarkowany stan ekologiczny	2017	2019	stan chemiczny poniżej dobrego	2017	2019	zły stan wód

Źródło: Ocena stanu jednolitych części wód rzek i zbiorników zaporowych w latach 2014-2019 na podstawie monitoringu

Zgodnie z „Syntetycznym Raportem z Klasyfikacji i Oceny Stanu Jednolitych Części Wód Powierzchniowych Wykonanej za 2019 rok na podstawie danych z lat 2014-2019” w odniesieniu do JCWP rzecznych w wyniku wykonanej oceny JCWP, 91,6% wód wykazało zły stan.

Wskazano, że stan ten wynika w 55,4% przypadków ze stanu chemicznego, który utrzymuje się na poziomie poniżej dobrego oraz stanu lub potencjału ekologicznego umiarkowanego albo gorszego. W 31,8% przypadków stan wód oceniono jako zły ze względu na stan bądź potencjał ekologiczny określony na poziomie poniżej dobrego. W 7,8% przypadków zły stan wód wynikał zaś z umiarkowanego lub gorszego stanu bądź potencjału ekologicznego (oraz dobrego stanu chemicznego). 5,0% przypadków oceniono jako zły stan wód z powodu, że ich stan chemiczny został określony jako: poniżej dobrego.

W dokumencie wśród wskaźników w największym stopniu decydujących o klasyfikacji stanu chemicznego poniżej dobrego wskazano: benzo(a)piren (28,9% przypadków) oraz difenyletery bromowane identyfikowane w matrycy biota (21,3% przypadków). Wśród elementów, które w największym stopniu decydowały o stanie/ potencjale ekologicznym poniżej dobrego wyróżniono pewne elementy fizykochemiczne i biologiczne. Najbardziej decydujące znaczenie miało zasolenie (37,7% przypadków) oraz substancje biogenne (35,6% przypadków).

Wyniki monitoringu przedstawione w „Syntetycznym Raporcie...” wskazują, że ogólny stan wód rzecznych jest na stosunkowo złym poziomie. Na ten stan mają wpływ wszystkie powyżej wspomniane czynniki.

Zgodnie więc z tymi danymi oraz wynikami „Oceny stanu jednolitych części wód rzek i zbiorników zaporowych w latach 2014 - 2019 na podstawie monitoringu” można wywnioskować, że stan rzek oraz jezior na terenie gminy oraz w jej sąsiedztwie (co ma wpływ również na stan wód na terenie gminy) jest na niezadawalającym poziomie. Za jeden z problemów można uznać obecność benzo(a)pirenu i/lub difenyletery bromowane identyfikowane w matrycy biota – stan chemiczny wód poniżej dobrego. W mniejszym stopniu problematyczne jest zasolenie i obecność substancji biogennych (ze względu na fakt, że potencjał ekologiczny rzek i jeziora na terenie Gminy Rutka - Tartak uznano za umiarkowany).

W roku 2020 nie została dokonana klasyfikacja i ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych, a wyłącznie klasyfikacja wskaźników jakości wód, zgodnie z § 14 i § 15 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 25 czerwca 2021 r. w sprawie klasyfikacji stanu ekologicznego, potencjału ekologicznego i stanu chemicznego oraz sposobu klasyfikacji stanu

jednolitych części wód powierzchniowych, a także środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych (Dz. U. poz. 1475).

Tabela 16. Stan jezior – 2020 r.

Nazwa ppk	Klasa elementów biologicznych		Klasa elementów fizykochemicznych		Klasa elementów fizykochemicznych - specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne	
	PoM	Klasa	PoM	Klasa	PoM	Klasa
jez. Pobondzie - 01 (płoso środkowe)	0	2	0,459731	>2	0,999973	2

Źródło: Klasyfikacja wskaźników jakości jednolitych części wód jezior w roku 2020

Tabela 17. Stan rzek – 2020 r.

Nazwa ppk	Klasa elementów biologicznych		Klasa elementów fizykochemicznych		Klasa elementów fizykochemicznych - specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne (3.6)	
	PoM	Klasa	PoM	Klasa	PoM	Klasa
Szeszupa - Pobondzie	0,53135	2	0,47825	>2		
Wigra - Poszeszupie	0,687194	4	0,46961	>2	0,999931	2
Szeszupa - wodowskaz Poszeszupie	0,000208	1	0,302241	>2	0	1
Szelmentka - Kupowo (Smolnica)	0,775158	3	0,341991	>2	0,999999	2

Źródło: Klasyfikacja wskaźników jakości jednolitych części wód rzek i zbiorników zaporowych w roku 2020

W 2021 r. nie przeprowadzono badań dotyczących jakości osadów w jeziorach na terenie Gminy Rutka – Tartak. W przypadków cieków, zbadano jedynie ciek o nazwie ppk: Szeszupa – Pobondzie. Ocena ogólna: niezanieczyszczony (ocena ogólna mogła być: zanieczyszczony

bądź niezanieczyszczony), tło geochemiczne, Level 1 (gdzie Level 1 to stan najlepszy a Level 4).

Zgodnie Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 2 grudnia 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Niemna (Dz.U. 2023, poz. 114) postawiono następujące cele środowiskowe dla JCWP położonych na terenie gminy (cel środowiskowy na cykl 2022 –2027):

- LW30603 Pobondzie
  - stan/potencjał ekologiczny: dobry stan ekologiczny,
  - stan chemiczny: stan chemiczny, dla złagodzonych wskaźników (benzo(a)piren (w)) - poniżej stanu dobrego, dla pozostałych wskaźników - stan dobry.
- RW8000096819 Szeszupa do Potopki
  - stan/potencjał ekologiczny: dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D; zapewnienie drożności cieku według wymagań gatunków chronionych;
  - stan chemiczny: dla złagodzonych wskaźników (benzo(a)piren (w)) - poniżej stanu dobrego, dla pozostałych wskaźników - stan dobry.
- RW8000096849 Wigra
  - stan/potencjał ekologiczny: dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D;
  - stan chemiczny: dobry stan chemiczny.
- RW8000116851 Szeszupa do granicy państwa
  - stan/potencjał ekologiczny: dobry stan ekologiczny; zapewnienie drożności cieku dla migracji ichtiofauny o ile jest monitorowany wskaźnik diadromiczny D;
  - stan chemiczny: dla złagodzonych wskaźników (związki tributyllocyny (w)) - poniżej stanu dobrego, dla pozostałych wskaźników - stan dobry.
- RW8000206867 Szelmentka do granicy państwa
- stan/potencjał ekologiczny: dobry stan ekologiczny;
- stan chemiczny: dla złagodzonych wskaźników (związki tributyllocyny (w)) - poniżej stanu dobrego, dla pozostałych wskaźników - stan dobry.

Zgodnie z dokumentem (na lata 2022–2027) RW8000186829 Szeszupa do Potopki z jez. Szurpiły i Pobondzie zmieniono na Szeszupa do Potopki RW8000096819, RW8000186849 Wigra na Wigra RW8000096849, RW8000206851 Szeszupa od Potopki do granicy państwa

na Szeszupa do granicy państwa RW8000116851, RW8000256867 Szelmentka do granicy państwa na Szelmentka do granicy państwa RW8000206867.

Stan wód na terenie Gminy Rutka – Tartak choć nie jest w najgorszym stanie wciąż wymaga przeprowadzania wielu prac polepszających ich stan.

Zgodnie z „Planem przeciwdziałania skutkom suszy” (przyjętym Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy, Dz. U. 2021 poz. 1615) na terenie Polski na 38,95% obszarów dorzeczy występuje normalny stopień wykorzystania zasobów dyspozycyjnych wód powierzchniowych (eksploatacja wód nie wyczerpuje całych zasobów wodnych), na 37,50% obszarów dorzeczy stopień jest intensywny (eksploatacja wody na poziomie maksymalnej dostępności zasobów), a na 23,55% bardzo intensywny (eksploatacja przewyższa ilość zasobów wodnych). Zlewnie o intensywnym stopniu wykorzystania są zlokalizowane m.in. na Pojezierzu Litewskim.

Ocenę możliwości korzystania z zasobów dyspozycyjnych wód powierzchniowych w czasie suszy determinuje wskaźnik stanu nienaruszalnych zasobów wód powierzchniowych. Uzyskane wyniki wskazują, iż podczas suszy hydrologicznej na 70,23% obszaru Polski zasoby nienaruszalne wód powierzchniowych nie zostają wyeksploatowane. Oznacza to, że mimo niskich stanów wód, wszyscy użytkownicy wód zlewni nie mają problemu z pojawiającym się brakiem wody. Również ekosystemy wodne i od wód zależne funkcjonują prawidłowo. Nie oznacza to jednak, że sytuacja nie może ulec pogorszeniu, np. w wyniku zwiększenia liczby użytkowników wód w zlewni (co przyczyni się do większego poboru) albo nałożenia się innych negatywnych czynników (np. wysoka temperatura wody, która uniemożliwi pracę elektrowni używających do procesów technologicznych zasobów wód powierzchniowych; zmniejszenie się zawartości tlenu w wodzie skutkującego przyduchą ryb oraz obniżeniem parametrów jakościowych wód płynących).

Na podstawie powyższych danych można wnioskować, że nawet w przypadku wystąpienia suszy zasoby nienaruszalne wód powierzchniowych nie zostają wyeksploatowane. Do tego teren gminy nie leży na obszarze zlewni o intensywnym stopniu wykorzystania wód co stawia teren gminy w stosunkowo dobrej sytuacji. Jednak wraz ze zmianami klimatycznymi może pogorszyć się sytuacja hydrologiczna i stworzyć sytuację niebezpieczną dla zdrowia oraz życia jej mieszkańców.

Istnieje potrzeba przeprowadzenia prac polepszających stan wód powierzchniowych oraz zabezpieczeniem mieszkańców przed brakiem wody. Ważne jest przygotowanie na

potencjalne zmiany klimatyczne, które mogłyby pogorszyć obecną stosunkowo zadawalającą sytuację w tym zakresie.

Gmina Rutka - Tartak położona jest w granicach jednolitej części wód podziemnych (JCWPd) wskazanej w tabeli 18. Nie występuje ryzyko nieosiągnięcia celów środowiskowych.

Tabela 18. Jednolite części wód podziemnych (JCWPd) na terenie Gminy Rutka - Tartak

Kod JCWPd	Nazwa JCWPd
PLGW800022	22

Źródło: Opracowanie własne

JCWPd 22:

Liczba pięter wodonośnych: 3.

Udział zasilania podziemnego w odpływie całkowitym rzek w obrębie JCWPd: 38%.

Ekosystemy lądowe zależne od wód podziemnych: Mokradła (16% powierzchni obszarów chronionych).

Leje depresji (lej regionalny-lokalny) związane z poborem wód podziemnych, odwodnieniami kopalnianymi, wpływem aglomeracji itp.: Nie występują.

Badania monitoringowe w 2019 r. zostały przeprowadzone na terenie Gminy Rutka - Tartak.

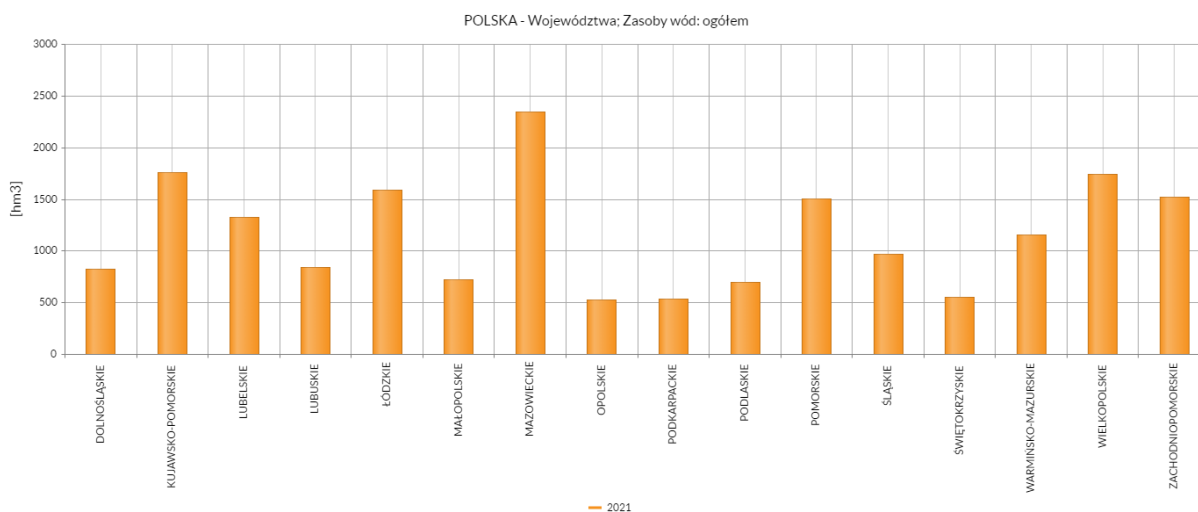
Klasa jakości 2019 końcowa punktu w miejscowości Poszeszupie - Folwark wyniosła: III (wody zadowalającej jakości).

W 2020 r. i 2021 r. nie badano wód podziemnych na terenie województwa podlaskiego (tym samym także nie przeprowadzono badań na terenie Gminy Rutka - Tartak).

Stan wód podziemnych w JCWPd nr 22 zgodnie z informacjami zawartymi na stronie Monitoringu jakości wód podziemnych w 2019 r. (tak jak w latach poprzednich) był dobry.

Wykres 3. Zasoby wód podziemnych w województwach, 2021

Źródło: dane GUS

Na wykresie 3 zaprezentowano zasób wód w poszczególnych województwach w 2021 r., niższy od województwa podlaskiego poziom zasobów wód podziemnych wystąpił w województwach: opolskim, podkarpackim i świętokrzyskim.

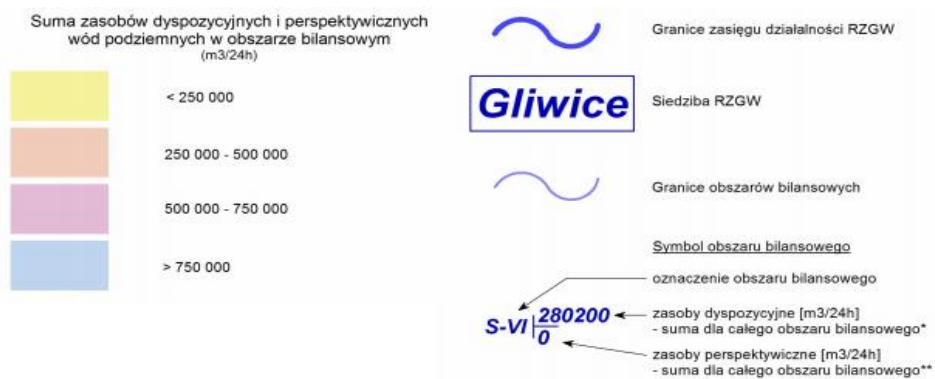
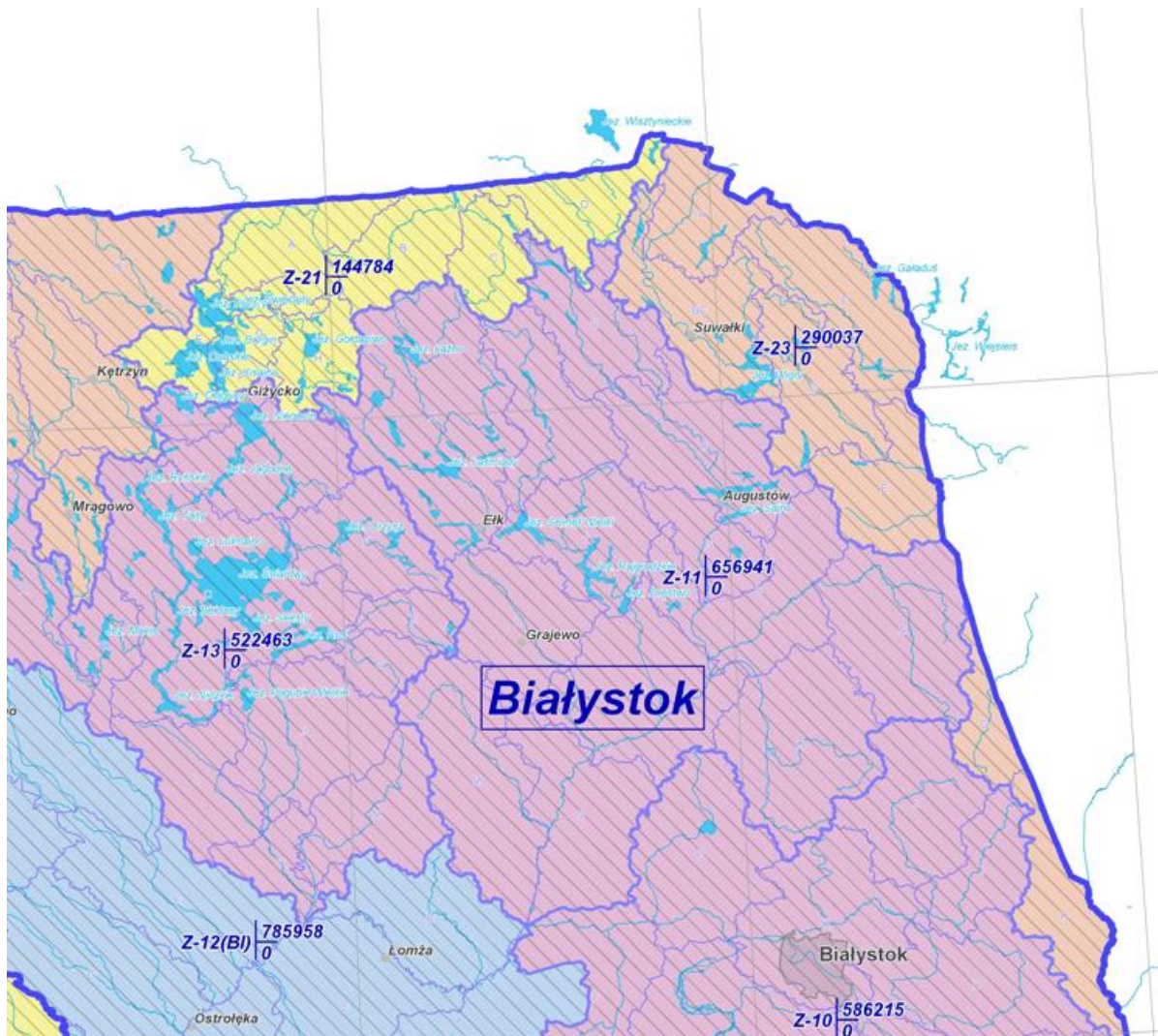
Zgodnie z danymi GUS w 2021 r. zasoby eksploatacyjne wód podziemnych w województwie podlaskim wyniosły 695 hm³ i był odrobinę wyższy niż w roku 2020 (w którym wyniósł 692,7 hm³).

Brak danych dotyczących bezpośrednio powiatu suwalskiego i Gminy Rutka – Tartak, można jednak uznać, że sytuacja na ich obszarze w porównaniu do innych części kraju (podobnie jak w przypadku całego województwa, na którego terenie są położone) mogłaby być lepsza – ulec poprawie. Istnieje potrzeba zadbania o posiadane zasoby i promowania oszczędzania zużycia wody.

Zasoby dyspozycyjne wód podziemnych na terenie gminy mogłyby być na lepszym poziomie. Ich stan mieści się jeszcze w zadawalającym poziomie, jednak bez ich zabezpieczenia szybko ta sytuacja może się zmienić na gorsze i ich zasób będzie mieścił się w przedziale, w którym ich zasób może być szybko wykorzystany. Potwierdza to potrzebę przeprowadzenia działań służących zadbania o posiadane zasoby i rozsądne z nich korzystanie.

Mapę dotyczącą zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych na terenie Gminy Rutka - Tartak i jej otoczeniu prezentuje Rysunek 15.

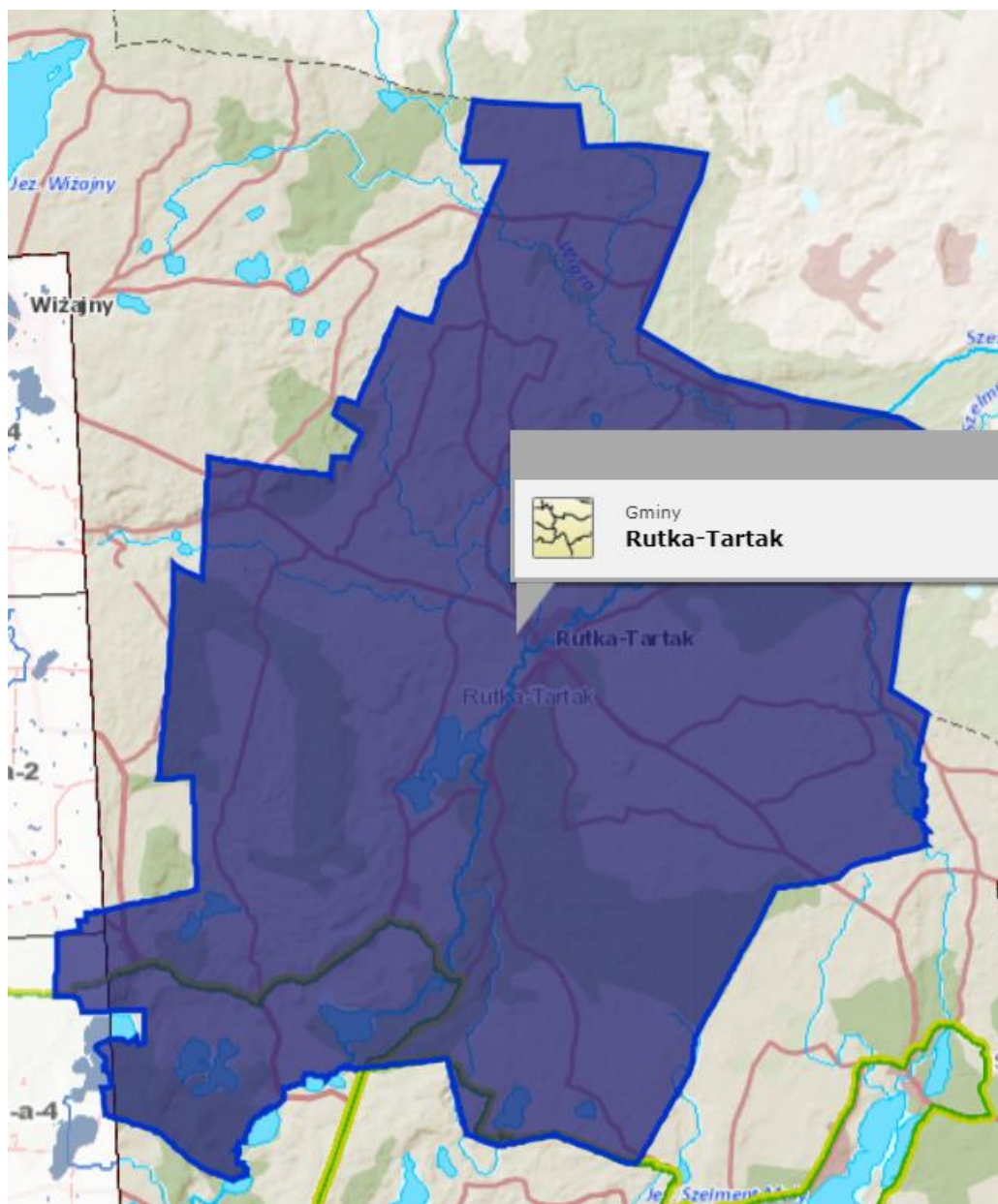
Rysunek 15. Mapa zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych w obszarach bilansowych stan na 31.12.2021 r.

Źródło: www.pgi.gov.pl

Zgodnie z danymi zaprezentowanymi w ISOK (Informatyczny System Osłony Kraju) na terenie gminy brak ryzyka i zagrożenia powodziowego.

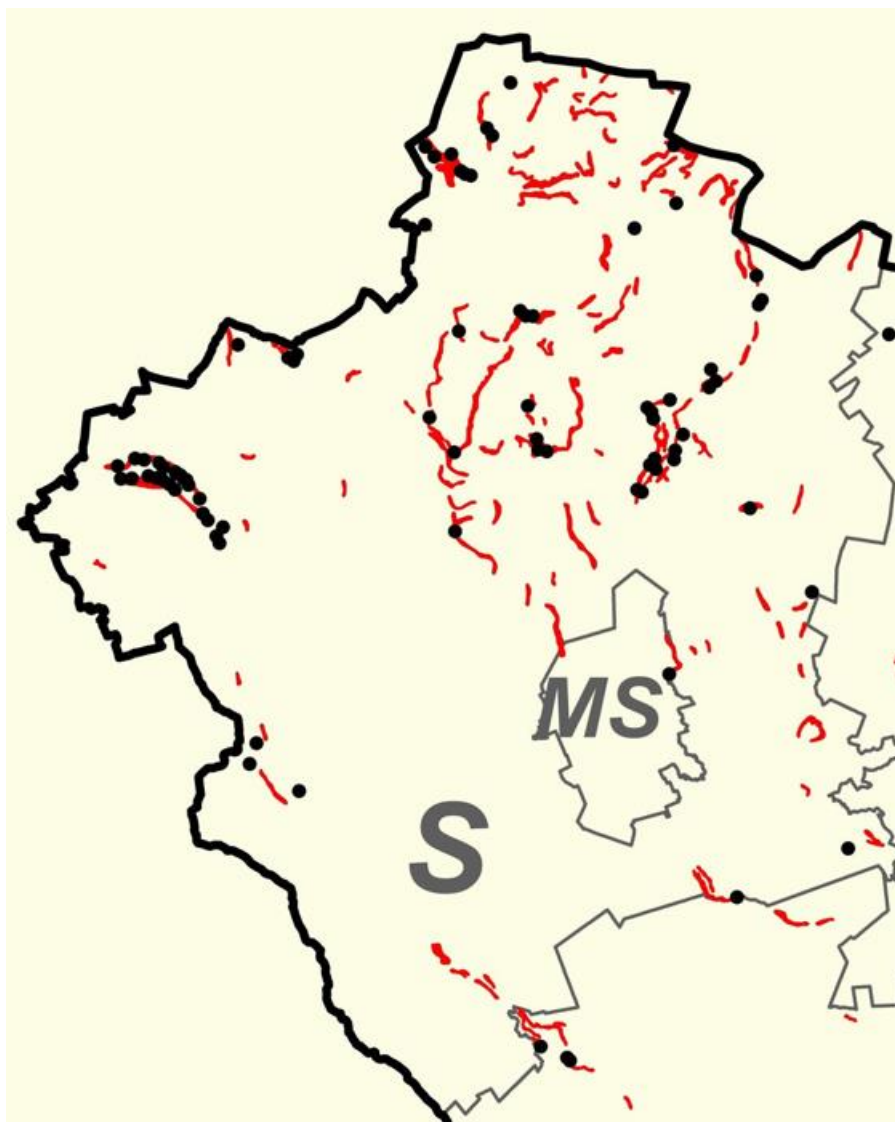
Rysunek 16. Mapa ryzyka powodziowego

Źródło: wody.isok.gov.pl

Na terenie Gminy Rutka - Tartak występują obszary zagrożone występowaniem ruchów masowych w przyszłości oraz osuwiska istniejące.

Rysunek 17. Przeglądowa mapa osuwisk i obszarów predysponowanych do występowania ruchów masowych w powiecie suwalskim

Źródło: www.pgi.gov.pl

Na terenie Gminy Rutka-Tartak występują trzy zewidencjonowane osuwiska położone w miejscowościach:

- 1) Pobondzie – nr ewidencyjny N-34-70-B-b/1,
- 2) Poszeszupie-Folwark - nr ewidencyjny N-34-58-D-d/1,
- 3) Smolniki - nr ewidencyjny N-34-70-B-a/2.

2.4.3. STAN POWIETRZA, KLIMAT I PROGNOZOWANE JEGO ZMIANY

W Zestawieniu gmin, na obszarze których wystąpiło przekroczenie, które zawarto w „Rocznej Ocenie Jakości Powietrza w Województwie Podlaskim. Raport Wojewódzki za rok 2021” brak wzmianki o Gminie Rutka – Tartak, uznać więc można, że na jej terenie nie występuje przekroczenie obowiązujących norm.

Co może walorem gminy przyciągającym nowych mieszkańców oraz turystów.

Gmina położona jest w Mazursko-Podlaskim regionie klimatycznym. Średnie temperatury w rejonie północno – wschodniej polski należą do najniższych w całym kraju.

Amplituda średnich miesięcznych temperatur dla okresu 1971 - 2020 wyniosła 65,8°C (na Stacji w Suwałkach). Średnia roczna temperatura powietrza w 2020 r. wynosiła 8,9°C.

Średnie roczne zachmurzenie w 2020 r. na stacji meteorologicznej w Suwałkach wyniosło 5,2 oktanta (w 8-stopniowej skali).

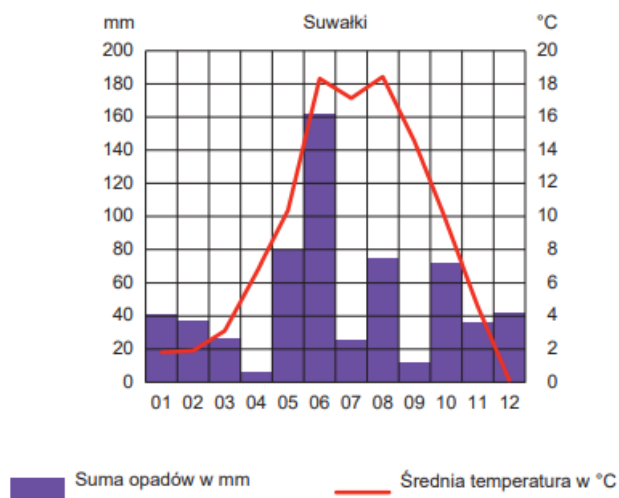
W stacji meteorologicznej w Suwałkach, zgodnie z danymi „Rocznika Statystyczny Województwa Podlaskiego 2021”, w 2020 r. usłonecznienie w godzinach wyniosło 1690.

Roczna sumy opadów w 2020 r. wyniosła 612 mm. Dominującą postacią fizyczną zasilania atmosferycznego w regionie są opady deszczu.

Średnia roczna prędkość wiatru w 2020 r. osiągała wartość do 3,5 m/s (zgodnie z danymi ze stacji w Suwałkach).

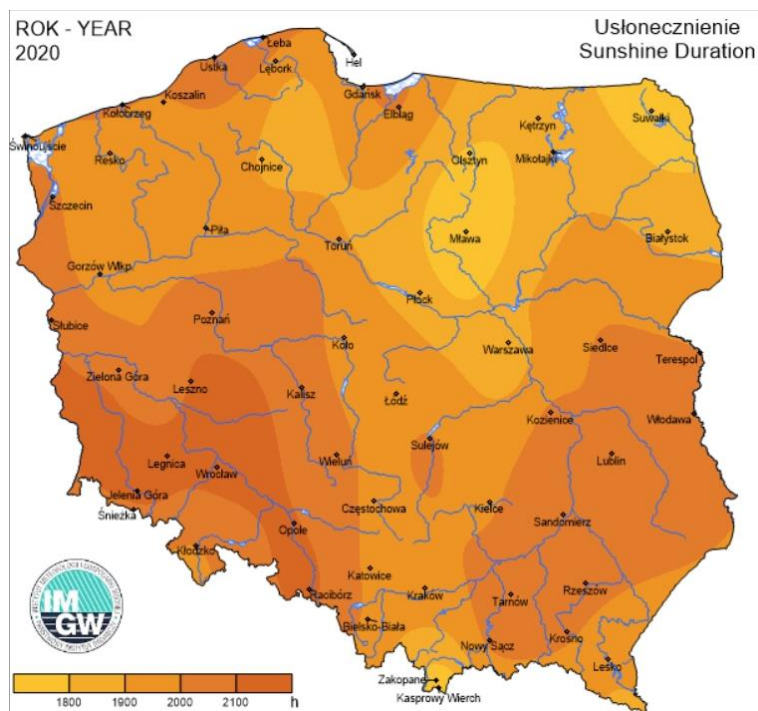
Dane z wyżej wymienionej stacji mają swoje przełożenie na sytuację w Gminie Rutka – Tartak i można uznać, że reprezentują warunki meteorologiczne na niej występujące.

Wykres 4. Temperatury powietrza i opady atmosferyczne w stacji meteorologicznej w Suwałkach, 2020 r.

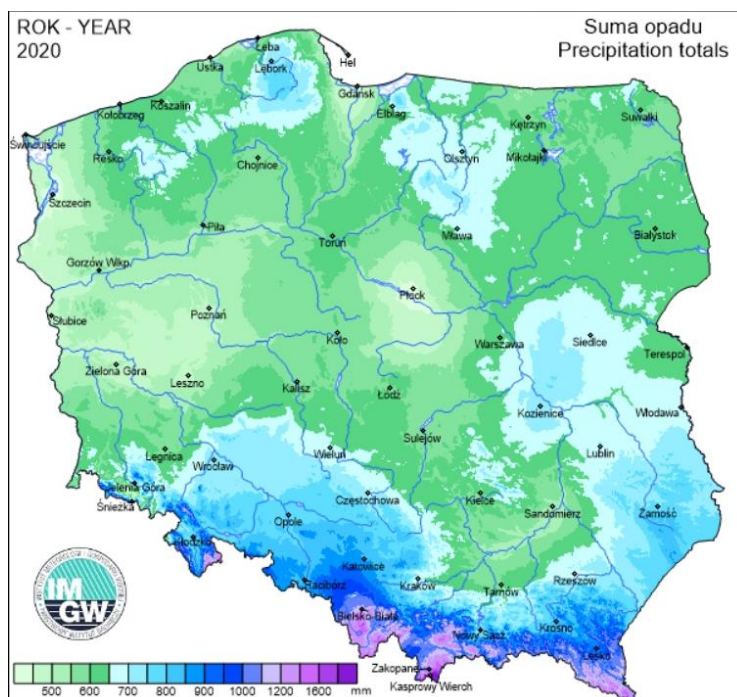
Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Podlaskiego 2021

Rysunek 18. Usłonecznienie

Źródło: <https://klimat.imgw.pl/pl>

Rysunek 19. Suma opadów

Źródło: <https://klimat.imgw.pl/pl>

Poziom usłonecznienia zapewnia opłacalność inwestycji związanych z wykorzystaniem energii słonecznej takich jak instalacje fotowoltaiczne.

W kolejnych latach na terenie Gminy Rutka - Tartak będzie miało miejsce nasilenie występowania katastrof i zdarzeń wynikających ze zmian klimatycznych. Obserwując zachodzące trendy, można się spodziewać zwiększenia liczby nagłych pożarów, powodzi czy innych zdarzeń nadzwyczajnych. Zgodnie bowiem z zapisami „Strategicznego planu adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030” w regionie północno – wschodnim do 2030 r.:

- zwiększy się średnia roczna temperatura oraz liczba dni z temperaturą $>25^{\circ}\text{C}$;
- nastąpi zmniejszenie liczby dni z pokrywą śnieżną;
- zwiększy się długość okresów suchych;
- przewidywane sumy roczne opadów nie wykazują żadnego wyraźnego trendu zmian do 2030 r. Dokument wskazuje jednak, że należy się liczyć ze wzrastającą częstością występowania opadów ulewnych, szczególnie w dwóch najbliższych dekadach. Tak duża niestabilność intensywnych opadów może przyczyniać się do wywołania podtopień, jak i lokalnych gwałtownych powodzi.

Tabela 19. Zmiany warunków klimatycznych w regionie północno-wschodnim do 2030 r.

Wskaźniki klimatyczne	2000-2010	2010-2020	2020-2030
Temperatura średnia roczna	7,0	7,6	7,6
Liczba dni z temperaturą <0°C	121	115	115
Liczba dni z temperaturą >25°C	24	30	31
Liczba stopniodni <17°C	3748	3581	3582
Długość okresu wegetacyjnego >5°C (w dniach)	216	220	221
Max opad dobowy (w mm)	25	24	26
Długość okresów suchych <1 mm (w dniach)	20	23	23
Długość okresów mokrych >1 mm (w dniach)	8,0	8,0	8,1
Liczba dni z pokrywą śnieżną	104	93	93

Źródło: Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030

Wzrost dobowych temperatur, któremu będzie towarzyszyć wzrost sum opadów o charakterze nawałnym, wpłynie na zwiększenie intensywności i częstotliwości występowania susz. Wysokie sumy dobowe z opadów nawałnych, przy wskazywanym wzroście temperatury nie zrównoważą bowiem intensywnej letniej wielkości parowania. Opisane kierunki możliwych zmian wskazują na pogorszenie klimatycznego bilansu wodnego dla sezonu letniego i jesiennego oraz powodują konieczność realizacji projektu mających na celu zwiększenie retencji w granicach Gminy Rutka - Tartak.

2.4.4. SUSZA

Zgodnie z zapisami „Planu przeciwdziałania skutkom suszy”, susza rozumiana jest jako: „zjawisko naturalne, wywołane przez długotrwały brak opadów atmosferycznych, przejawiający się okresowym obniżeniem poziomu wód powierzchniowych lub podziemnych, mogące skutkować ograniczeniami w możliwości korzystania z wód, dostępu do usług wodnych lub możliwości prowadzenia produkcji rolnej lub leśnej. W zależności od jej typów, tj. od tego, czy mamy do czynienia z suszą atmosferyczną, rolniczą, hydrologiczną czy hydrogeologiczną, prowadzi ona do powstawania różnorodnych skutków w zakresie korzystania z zasobów wodnych. Wspólnym mianownikiem skutków suszy jest wielkość dostępnych zasobów wodnych przeznaczonych do użytkowania i zabezpieczających funkcjonowanie ekosystemów”.

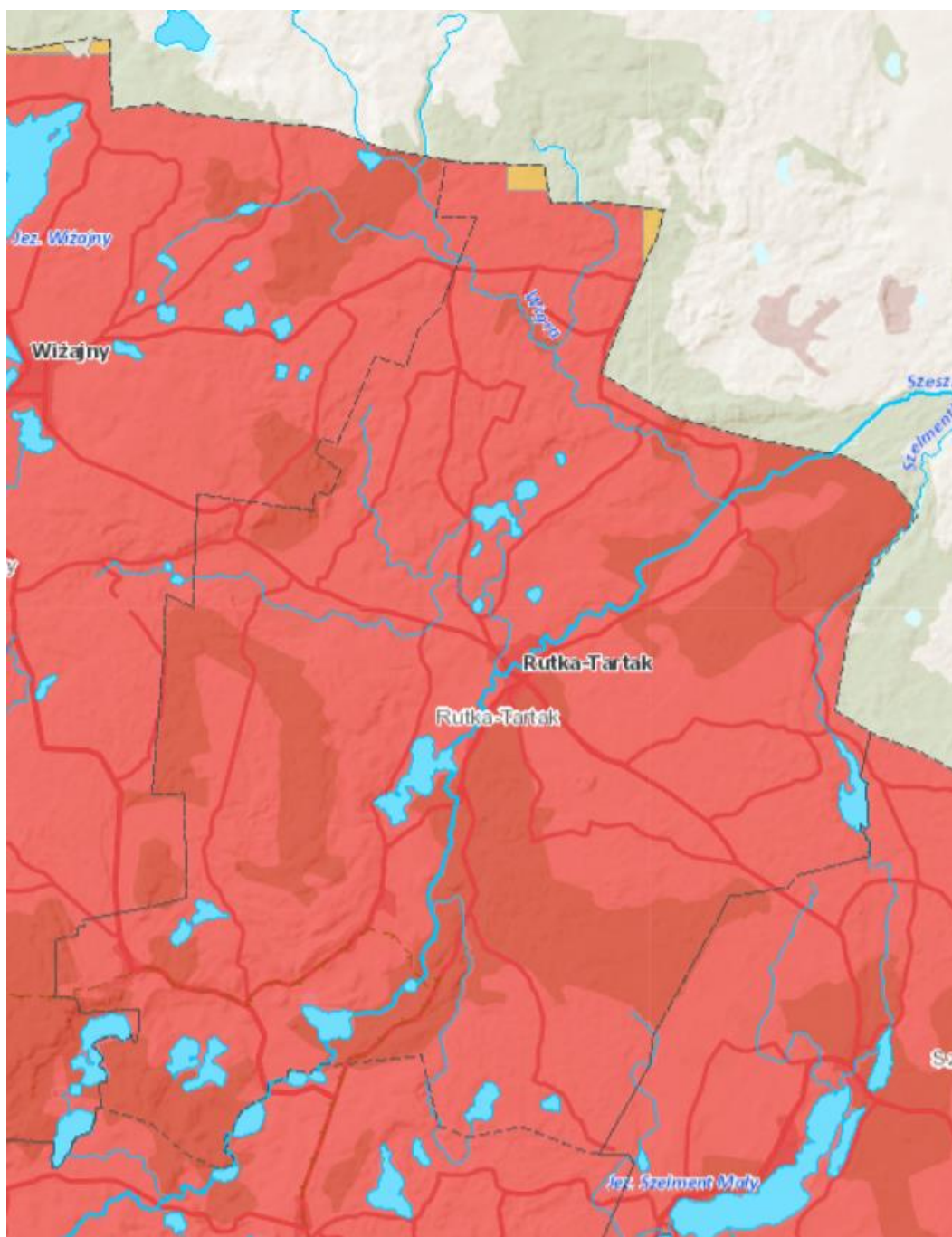

„Susza hydrologiczna to okres obniżonych zasobów wód powierzchniowych w stosunku do sytuacji przeciętnej w wieloleciu. Susza hydrologiczna jest z reguły kolejnym etapem pogłębiającej się suszy atmosferycznej i rolniczej, ale może również ujawnić się i przebiegać po zakończeniu okresu bezopadowego”. „Susza hydrogeologiczna, nazywana również niżówką hydrogeologiczną, przejawia się obniżeniem zwierciadła wód podziemnych poniżej stanów niskich ostrzegawczych”.

W „Planie przeciwdziałania skutkom suszy” określono klasy zagrożenia suszą dla poszczególnych terenów Polski. Zgodnie z danymi zaprezentowanymi na rysunkach 20-23, obszar Gminy Rutka - Tartak zaliczono do terenów:

- ekstremalnie zagrożonych suszą atmosferyczną (prawie cały obszar gminy);
- od niskiego po ekstremalnie zagrożonych suszą rolniczą;
- umiarkowanie zagrożonych suszą hydrologiczną;
- słabo zagrożonych suszą hydrogeologiczną.

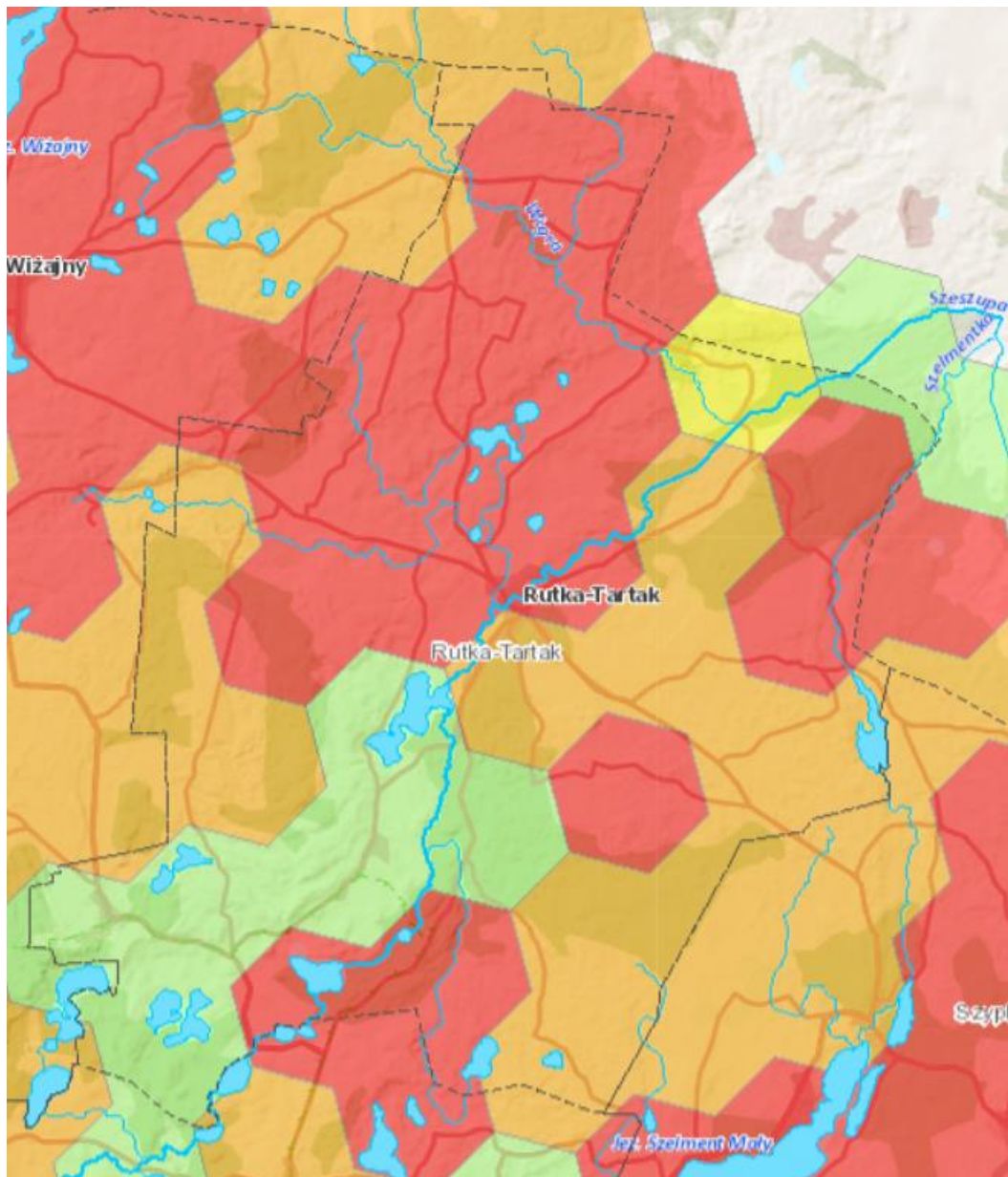
Rysunek 20. Zagrożenie suszą atmosferyczną

- klasa I - słabo zagrożone
- klasa II - umiarkowanie zagrożone
- klasa III - silnie zagrożone
- klasa IV - ekstremalnie zagrożone

Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gmap=gpMZP

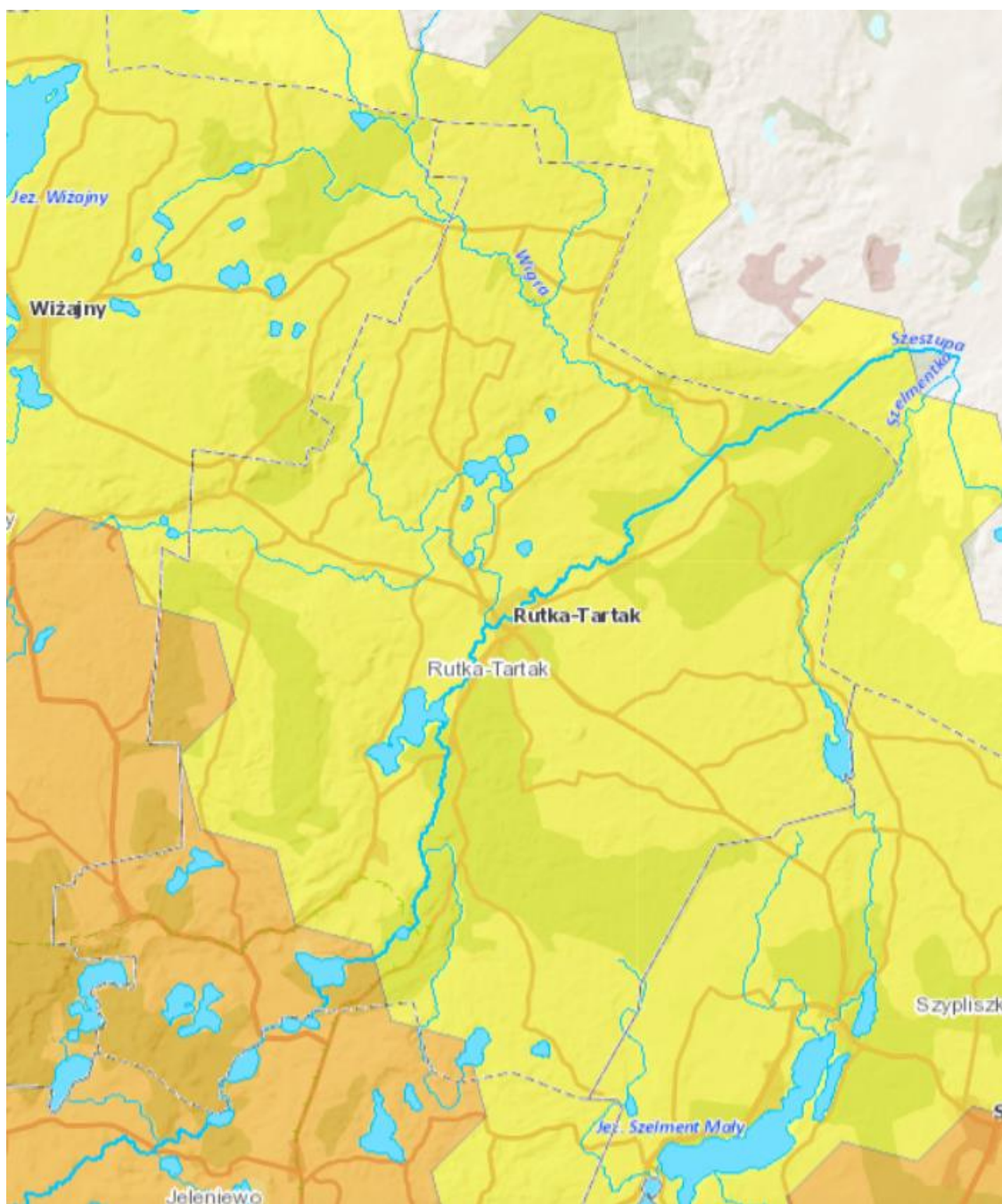
Rysunek 21. Zagrożenie suszą rolniczą

- klasa I - słabo zagrożone
- klasa II - umiarkowanie zagrożone
- klasa III - silnie zagrożone
- klasa IV - ekstremalnie zagrożone

Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gmap=gpMZP

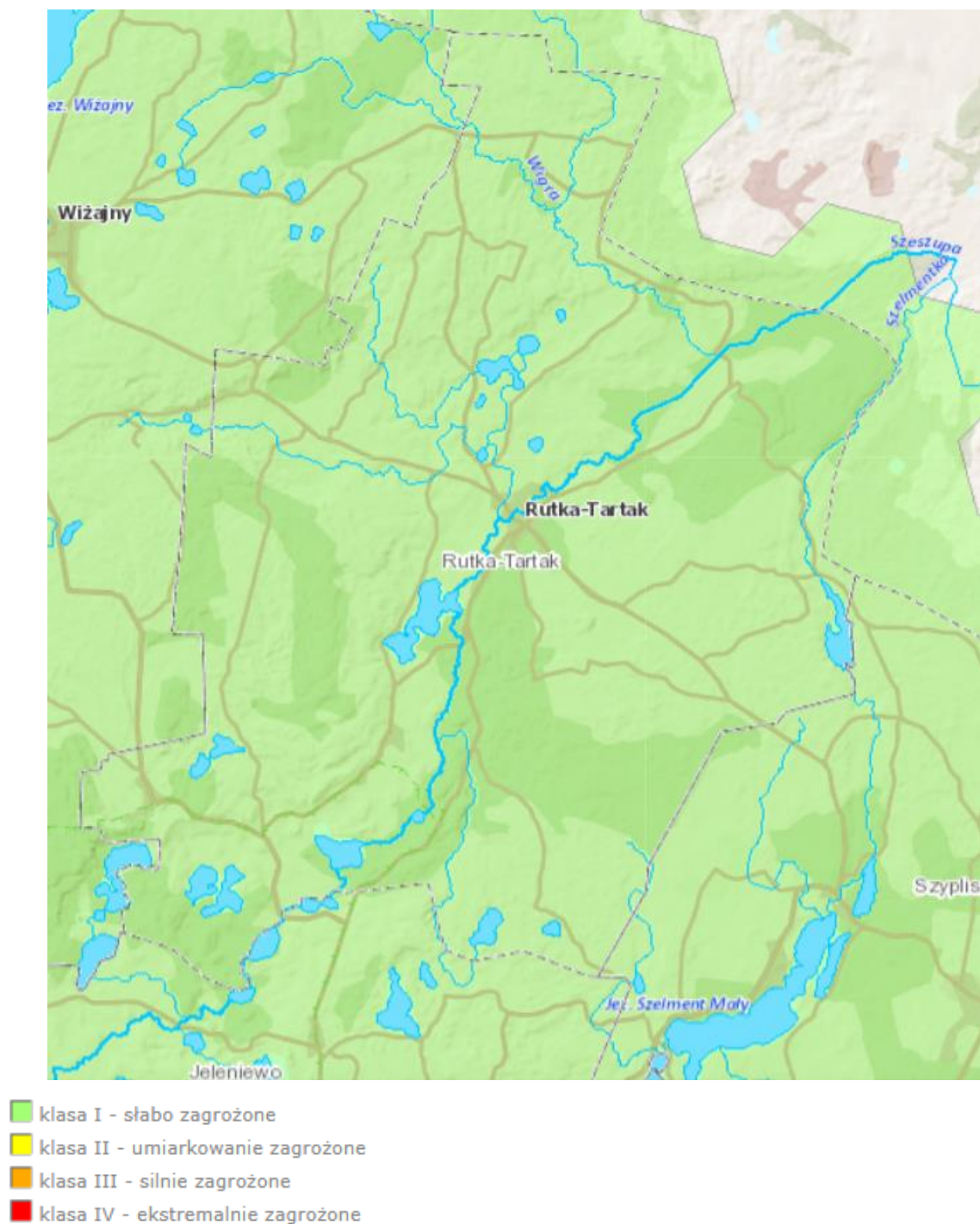
Rysunek 22. Zagrożenie suszą hydrologiczną

- klasa I - słabo zagrożone
- klasa II - umiarkowanie zagrożone
- klasa III - silnie zagrożone
- klasa IV - ekstremalnie zagrożone

Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gmap=gpMZP

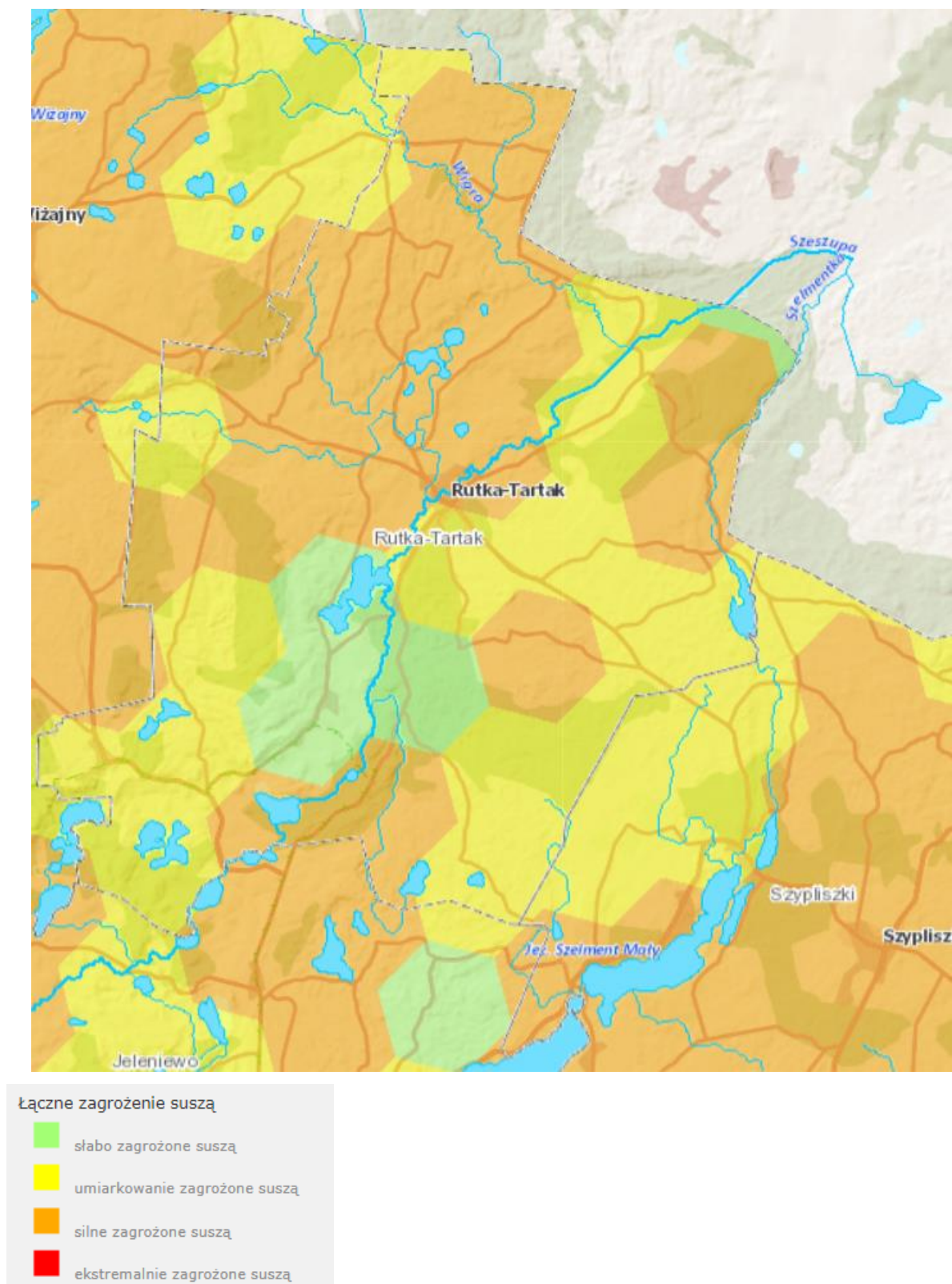
Rysunek 23. Zagrożenie suszą hydrogeologiczną

Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gmap=gpMZP

Na Rysunku 24 przedstawiono łączne zagrożenie suszą terenu Gminy Rutka – Tartak. Znaczny obszar gminy zaliczono do terenów silnie zagrożonych suszą. W związku z tym konieczna jest realizacja działań mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku, do których można zaliczyć m.in. zwiększenie ilości i czasu retencji wód na gruntach rolnych.

Rysunek 24. Łączne zagrożenie suszą terenu Gminy Rutka - Tartak

Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gmap=gpSIGW

2.5. WALORY KULTUROWE

Zgodnie z Wykazem zabytków znajdujących się w gminnej ewidencji na terenie Gminy Rutka – Tartak znajdują się następujące zabytki nieruchome:

1. Cmentarz parafialny rzymsko-katolicki w Smolnikach, decyzja w sprawie wpisania dobra kultury do rejestru zabytków KL.WKZ 534/720/d/89 z 30 sierpnia 1989 r., nr rejestru 720 działka nr geod. 141;
2. Kaplica na cmentarzu parafialnym w m. Smolniki XVIII/XIX w., nr rejestru 462 z 22.03.1986.

Do zabytków archeologicznych zaliczane są:

1. Kleszczówek
  - 1) St. 1. Ślad osadn., epoka kam., na wysokim brzegu Sszupy,
  - 2) St. 2. Kurhan.
2. Smolniki
  - 1) St. 1. Osada, wczesne średn., nr rej. zab. A-a-4,
  - 2) St. 2. cmentarzisko kurhanowe ?, po lewej stronie ze Smolnik do Ługiel, na polu Fr. Puzy.

Tabela 20. Wykaz zabytków – gminna ewidencja zabytków

Nazwa zabytku	Nr decyzji	Nr rejestru	Nr działki
<i>Cmentarz rzymsko-Katolicki w Smolnikach</i>	<i>KL.WKZ534/720/d/89 Z dnia 30.08.1989</i>	<i>720</i>	<i>141</i>
<i>Kaplica drewniana na cmentarzu parafialnym XVIII/XIX w. w Smolnikach</i>		<i>462</i>	<i>141</i>
<i>Cmentarz rzymsko-Katolicki w Rutce-Tartak</i>	<i>KL.WKZ534/719/d/89 z dnia 30.08.1989</i>	<i>719</i>	<i>50/2, 51/1</i>
<i>Cmentarz ewangelicki rodzinny w Foluszu</i>	<i>KL.WKZ534/834/d/91 z dnia 26.08.1991</i>	<i>834</i>	<i>19</i>
<i>Cmentarz wojenny z I w. św. w Jałowie</i>	<i>KL.WKZ534/833/d/91 z dnia 26.08.1991</i>	<i>834</i>	<i>553</i>
<i>Cmentarz wojenny z I w. św. w Wierzbiskach</i>			<i>521</i>

Źródło: dane Gminy Rutka - Tartak

Zgodnie z Rejestrem A - Wykaz zabytków nieruchomości województwa podlaskiego, według stanu na dzień 10 listopada 2022 r. na terenie Gminy Rutka – Tartak zlokalizowane są następujące zabytki:

- Folusz - cmentarz ewangelicki rodzinny, nr rej.: A-834 z 26.08.1991,
- Rutka-Tartak - cmentarz par. rzym.-kat., nr rej.: 719 z 30.08.1989,
- Wierzbiszki - cmentarz wojenny z I wojny światowej, nr rej.: A-833 z 26.08.1991.

Tabela 21. Zabytki nieruchome zgodnie z Wojewódzką ewidencją zabytków nieruchomości

miejsowość	adres	zabytek	nr rej	I dz
Folusz		cmentarz ewangelicki-rodzinny	834 z dn. 26.08.1991 r.	KL.WKZ 534/834/d/91
Jałowo	Jałowo nr 51	budynek mieszkalny nr 51		
Jałowo	Jałowo nr 51	stodoła w zagrodzie nr 51		
Jałowo	Jałowo nr 51	obora w zagrodzie nr 51		
Jałowo	Jałowo nr 52	budynek mieszkalny nr 52		
Lizdejki	Lizdejki nr 3	budynek mieszkalny nr 3		
Lizdejki	Lizdejki nr 3	stodoła w zagrodzie nr 3		
Lizdejki	Lizdejki nr 3	kurnik i szopa w zagrodzie nr 3		
Lizdejki	Lizdejki nr 6	budynek mieszkalny nr 6		
Lizdejki	Lizdejki nr 6	obora w zagrodzie nr 6		
Pobondzie		cmentarz rzymskokatolicki		
Postawełe	Postawełe nr 2	budynek mieszkalny nr 2		
Postawełe	Postawełe nr 2	stodoła i chlew w zagrodzie nr 2		
Postawełe	Postawełe nr 2	chlew w zagrodzie nr 2		
Postawełe	Postawełe nr 2	piwnica w zagrodzie nr 2		
Postawełe	Postawełe nr 4	budynek mieszkalny nr 4		
Postawełe	Postawełe nr 4	stodoła w zagrodzie nr 4		
Postawełe	Postawełe nr 4	Obora w zagrodzie nr 4		
Postawełe	Postawełe nr 5	budynek mieszkalny w zagrodzie nr 5		
Postawełe	Postawełe nr 5	obora w zagrodzie nr 5		
Postawełe	Postawełe nr 5	spichlerz w zagrodzie nr 5		
Postawełe	Postawełe nr 7	budynek mieszkalny nr 7		
Postawełe	Postawełe nr 7	stodoła w zagrodzie nr 7		
Postawełe	Postawełe nr 7	obora, chlew, owczarnia w zagrodzie nr 7		
Postawełe	Postawełe nr 10	spichlerz w zagrodzie nr 10		
Postawełe	Postawełe nr 15	budynek mieszkalny nr 15		
Postawełe	Postawełe nr 15	budynek mieszkalny nr 15		
Postawełe	Postawełe nr 15	budynki gospodarcze w zagrodzie nr 15		

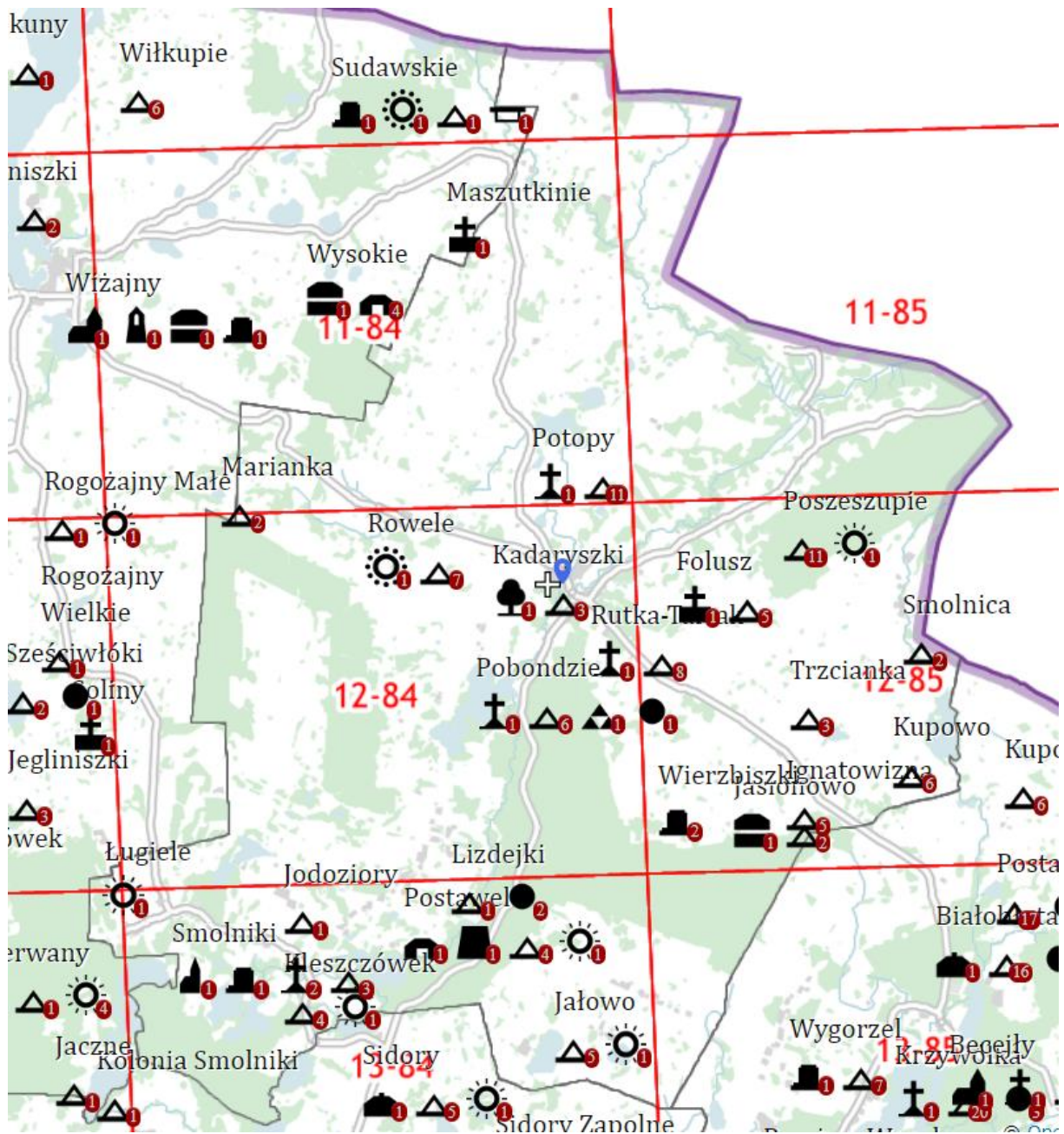
miejsowość	adres	zabytek	nr rej	I dz
Rutka-Tartak		cmentarz rzymskokatolicki	719 z dn. 30.08.1989 r.	KL.WKZ 534/719/d/ 89
Smolniki		kaplica cmentarna		
Smolniki		cmentarz rzymskokatolicki tzw. „Stary”		
Smolniki		cmentarz rzymskokatolicki		
Smolniki		mogiła żołnierska z okresu II woj. św.		
Smolniki	Smolniki nr 23	obora w zagrodzie nr 23		
Smolniki	Smolniki nr 23,	budynek mieszkalny nr 23		
Smolniki	Smolniki nr 23	stodoła w zagrodzie nr 23		
Smolniki	Smolniki nr 36	budynek mieszkalny nr 36		
Smolniki	Smolniki nr 36	stodoła w zagrodzie nr 36		
Smolniki	Smolniki nr 36	obora w zagrodzie nr 36		
Wierzbiszki		cmentarz wojenny z I wojny św.	833 z dn. 26.08.1991	KL.WKZ 534/833/d/ 91
Wierzbiszki		cmentarz wojenny z I wojny św.		

Źródło: Wojewódzka ewidencja zabytków nieruchomości. Stan na 23 listopada 2022 roku

W Wykazie zabytków archeologicznych województwa podlaskiego znajduje się jeden zabytek położony na terenie Gminy Rutka – Tartak:

- Smolniki, st. 1, osada z XI-XIII w., dec. nr 670-1/26-29/71 z dn. 06.09.1971 r., nr rej. 160 (biał.), dec. nr WKZ535/4/d/94 z dn. 28.12.1994 r., nr rej. 4.

Rysunek 25. Zabytki wpisane do ewidencji wraz z sekcjami Archeologicznego Zdjęcia Polski

- Zabytek nieruchomy
- Kościół rzymskokatolicki
- Dzwonnica
- Synagoga
- Kaplica
- Budynek mieszkalny
- Chałupa
- Budynek gospodarczy
- Młyn
- Budowla
- Cmentarz
- Cmentarz rzymskokatolicki
- Cmentarz protestancki
- Cmentarz żydowski
- Zieleń komponowana
- Zabytek archeologiczny
- Grodzisko
- Osada
- Wał
- Cmentarzysko
- Kurhan/Cmentarzysko kurhanowe
- Kopiec
- pozostałe zabytki archeologiczne

Źródło: <https://mapy.zabytek.gov.pl/nid/>

Tabela 22. Stanowiska archeologiczne według Archeologicznego Zdjęcia Polski

Miejscowość	Obszar AZP	Nr stanowiska na obszarze	Nr stanowiska	Rodzaj stanowiska Chronologia
Krejwiany	<u>11-85</u>	1	1	osada – okres rzymski – okres wędrówek ludów
		2	2	śląd osadnictwa - epoka kamienia
3		1	Kopiec - chronologia nieokreślona	
4		2	Kopiec - chronologia nieokreślona	
Poszeszupie	<u>12-84</u>	1	1	Osada - wczesne średniowiecze
		25	2	śląd osadnictwa - wczesne średniowiecze; osada - późne średniowiecze - okres nowożytny
		26	3	śląd osadnictwa – epoka kamienia; śląd osadnictwa- wczesne średniowiecze; śląd osadnictwa - późne średniowiecze - okres nowożytny
		27	4	śląd osadnictwa – okres rzymski – okres wędrówek ludów; śląd osadnictwa- wczesne

			średniowiecze; śląd osadnictwa - późne średniowiecze - okres nowożytny	
		29	5	śląd osadnictwa- epoka kamienia; śląd osadnictwa – mezolit - wczesna epoka żelaza; śląd osadnictwa- okres nowożytny
		30	6	obozowisko/osada- epoka kamienia
		36	7	śląd osadnictwa - okres rzymski – okres wędrówek ludów; osada – późne średniowiecze - okres nowożytny
		37	8	śląd osadnictwa- mezolit - wczesna epoka żelaza
Rowele	12-84	3	1	Grodzisko - chronologia nieokreślona
		4	2	Osada - okres rzymski – okres wędrówek ludów
		5	3	śląd osadnictwa - mezolit - wczesna epoka żelaza śląd osadnictwa - okres rzymski – okres wędrówek ludów
		6	4	śląd osadnictwa - mezolit - wczesna epoka żelaza
		7	5	śląd osadnictwa - neolit - epoka brązu
		14	8	śląd osadnictwa - okres rzymski – okres wędrówek ludów
		12	6	śląd osadnictwa – epoka kamienia; osada - okres rzymski – okres wędrówek ludów
		13	7	śląd osadnictwa – mezolit - wczesna epoka żelaza; osada – okres rzymski - okres wędrówek ludów; osada – wczesne średniowiecze; śląd osadnictwa – późne średniowiecze - okres nowożytny
Kadaryszki		8	1	obozowisko/osada - mezolit - wczesna epoka żelaza śląd osadnictwa - wczesne średniowiecze śląd osadnictwa - okres nowożytny
		15	2	śląd osadnictwa - mezolit - wczesna epoka żelaza; śląd osadnictwa - okres nowożytny
	28	3	śląd osadnictwa – epoka kamienia; śląd osadnictwa- wczesna epoka żelaza	
Potopy	2	1	śląd osadnictwa - –okres rzymski – okres wędrówek ludów; osada - wczesne średniowiecze;	

				osada - późne średniowiecze - okres nowożytny
		9	2	śląd osadnictwa - wczesne średniowiecze śląd osadnictwa - okres nowożytny
		16	3	śląd osadnictwa – późny paleolit
		17	1	śląd osadnictwa
		18	4	śląd osadnictwa - średniowiecze
		19	5	śląd osadnictwa – epoka kamienia; osada – wczesne średniowiecze; osada - późne średniowiecze - okres nowożytny
		20	6	śląd osadnictwa– epoka kamienia; osada –okres rzymski – okres wędrówek ludów; osada - późne średniowiecze - okres nowożytny
		21	7	śląd osadnictwa -neolit -wczesna epoka brązu; śląd osadnictwa –okres rzymski – okres wędrówek ludów; śląd osadnictwa - wczesne średniowiecze
		22	8	śląd osadnictwa - mezolit -wczesna epoka żelaza; śląd osadnictwa - okres nowożytny
		23	9	śląd osadnictwa – epoka kamienia; śląd osadnictwa -- okres rzymski – okres wędrówek ludów; osada – późne średniowiecze -okres nowożytny
		24	10	obozowisko/osada – epoka kamienia; śląd osadnictwa– okres rzymski – okres wędrówek ludów;
Pobondzie		17	1	śląd osadnictwa – epoka kamienia
		31	2	śląd osadnictwa– epoka kamienia; osada– późne średniowiecze – okres nowożytny
		32	3	śląd osadnictwa epoka kamienia
		33	4	śląd osadnictwa - epoka kamienia; śląd osadnictwa - wczesna epoka żelaza; śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze; osada – późne średniowiecze – okres nowożytny
		34	5	cmentarzysko kurhanowe? – chronologia nieokreślona
		35	6	śląd osadnictwa – epoka kamienia; śląd osadnictwa – wczesne

				średniowiecze
Trzcianka	<u>12-85</u>	1	1	Osada - okres rzymski – okres wędrówek ludów; śląd osadnictwa-późne średniowiecze
		25	2	osada-późne średniowiecze - okres nowożytny
		26	3	śląd osadnictwa- epoka kamienia
Poszeszupie		2	3	śląd osadnictwa – epoka kamienia; osada – wczesne średniowiecze; śląd osadnictwa - średniowiecze
		3	4	śląd osadnictwa - okres rzymski – okres wędrówek ludów; śląd osadnictwa – okres nowożytny
		4	5	obozowisko?- epoka kamienia; śląd osadnictwa- okres rzymski – okres wędrówek ludów; śląd osadnictwa- okres nowożytny
		5	6	śląd osadnictwa- epoka kamienia
		6	7	obozowisko- epoka kamienia
		7	8	obozowisko- epoka kamienia
		15	9	śląd osadnictwa- epoka kamienia
		16	10	śląd osadnictwa- epoka kamienia
		18	11	śląd osadnictwa - mezolit -wczesna epoka żelaza; osada – późne średniowiecze – okres nowożytny
		19	12	grupa kopców – chronologia nieokreślona
23	13	śląd osadnictwa- mezolit -wczesna epoka żelaza		
24	14	Obozowisko - epoka kamienia; śląd osadnictwa- mezolit -wczesna epoka żelaza; osada – późne średniowiecze		
Folusz	8	1	śląd osadnictwa- epoka kamienia; śląd osadnictwa – średniowiecze; śląd osadnictwa – późne średniowiecze – okres nowożytny	
	9	2	śląd osadnictwa - epoka kamienia; śląd osadnictwa- późne średniowiecze	
	10	3	osada- późne średniowiecze	
	11	4	śląd osadnictwa- wczesne średniowiecze osada- późne średniowiecze - okres nowożytny	
	17	5	śląd osadnictwa- epoka kamienia śląd osadnictwa – mezolit -wczesna epoka brązu	
Kupowo		13	1	śląd osadnictwa – epoka kamienia; śląd osadnictwa- późne średniowiecze - okres nowożytny

		14	2	śląd osadnictwa – późne średniowiecze - okres nowożytny
Potopy		20	11	śląd osadnictwa – epoka kamienia
Smolnica		21	1	śląd osadnictwa– mezolit -wczesna epoka żelaza
		22	2	śląd osadnictwa – epoka kamienia; śląd osadnictwa– mezolit -wczesna epoka żelaza
Smolniki	13-83	2	1	osada – wczesne średniowiecze
		4	3	Kopce? - chronologia nieokreślona
		8	4	Kopce? - chronologia nieokreślona
		23	5	śląd osadnictwa – epoka kamienia; śląd osadnictwa – epoka żelaza; śląd osadnictwa – neolit – epoka brązu; śląd osadnictwa – późne średniowiecze - okres nowożytny
		25	6	Kopce? - chronologia nieokreślona
Smolniki	13-84	1	2	osada– wczesne średniowiecze
		6	6	śląd osadnictwa – późny paleolit; osada - średniowiecze
Kleszczówek		5	3	osada– średniowiecze - nowożytność
		13	1	Obozowisko/osada – epoka kamienia osada?
		14	2	kopiec?- chronologia nieokreślona
		24	4	śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze; osada– późne średniowiecze - okres nowożytny
		25	5	śląd osadnictwa – epoka kamienia; śląd osadnictwa – późne średniowiecze
		7	2	kopce?- chronologia nieokreślona
		8	3	osada- okres rzymski – okres wędrówek ludów
Postawełe		18	4	śląd osadnictwa– epoka kamienia
		19	5	śląd osadnictwa– epoka kamienia
		9	3	śląd osadnictwa – epoka kamienia
Lizdejki		10	1	śląd osadnictwa – pradzieje; śląd osadnictwa - średniowiecze
Pobondzie		17	2	śląd osadnictwa – epoka kamienia
		22	7	kopce? Kurhany - chronologia nieokreślona
Jałowo		23	8	śląd osadnictwa- późne średniowiecze
		26	1	śląd osadnictwa – okres nowożytny
Jodoziory		49	1	osada?- późne średniowiecze – okres nowożytny
Kupowo				

DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY RUTKA - TARTAK

	<u>13-85</u>	50	2	śląd osadnictwa – wczesne średniowiecze; śląd osadnictwa - późne średniowiecze; śląd osadnictwa– okres nowożytny
		51	3	śląd osadnictwa– epoka kamienia
Ignatowizna		102	1	śląd osadnictwa – mezolit - epoka żelaza
		103	2	śląd osadnictwa – epoka kamienia
		104	3	śląd osadnictwa– mezolit - epoka żelaza
		105	4	śląd osadnictwa– mezolit - epoka żelaza
		106	5	śląd osadnictwa – późny paleolit śląd osadnictwa– mezolit - epoka żelaza
Jasionowo		107	1	śląd osadnictwa – epoka kamienia
		108	2	śląd osadnictwa– epoka kamienia
Jałowo		134	1	śląd osadnictwa – epoka kamienia
		135	2	Obozowisko – późny paleolit
		136	3	śląd osadnictwa - mezolit - epoka żelaza
		137	4	śląd osadnictwa– epoka kamienia
		139	5	śląd osadniczy – XII-XIIIw.
	140	6	śląd osadniczy - XII-XIVw.	

Źródło: Projekt Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rutka - Tartak

2.6. LOKALNI TWÓRCY, POSTACIE ŚWIATA KULTURY

Z terenem gminy związani są tacy twórcy, ludzie ze świata kultury jak:

1. Beata Marianna Szyszko Anzulewicz
2. Anna Giełażewska, zam. Kupowo 18, 16-406 Rutka-Tartak.

Beata Marianna Szyszko - Anzulewicz posiada ukończone studia wyższe w kierunkach: wychowanie przedszkolne, nauczanie wczesnoszkolne, muzyka oraz studium Pedagogiki Zabawy. Od 1989 roku, z niewielkimi przerwami, pracuje w miejscowym ośrodku kultury.

Założyła dwa zespoły, które prowadzi do dnia dzisiejszego. W 1996 roku współtworzyła ludowy zespół Szeszupa, który zdobywał najwyższe nagrody na wojewódzkich i ogólnopolskich festiwalach folklorystycznych. W 2002 roku zespół dziecięco - młodzieżowy Szeszupiaki. W dziedzinie śpiewu ludowego, zarówno cały zespół jak i poszczególni soliści, zajmowali

najwyższe miejsca na festiwalu o zasięgu powiatowym i ogólnopolskim. Jako kierownik zrealizowała nagranie dwóch płyt z lokalnymi pieśniami i pastoralkami. W dziedzinie śpiewu rozrywkowego soliści byli nagradzani na festiwalach, przeglądach i różnych konkursach piosenki. Czworo solistów było laureatami artystycznego stypendium marszałka województwa podlaskiego.

Jako instruktor kulturalny zainicjowała wiele wydarzeń kulturalnych. Przez dwanaście lat organizowała bardzo wartościowe i lubiane wesele ludowe p.n. „Przyjechało wesele, wesele...”. Od 1998 roku powołała do życia imprezę plenerową o charakterze integracyjnym p.n. „Piknik nad Szeszupą”. Z wielkim powodzeniem zorganizowała szesnaście edycji konkursu wokalnego p.n. „Przygraniczna Parada Piosenek Patriotycznych”. Od początku zawodowej pracy kreuje życie kulturalne mieszkańców Gminy Rutka – Tartak.

Specjalizuje się głównie w wokalistyce i temu poświęca się w Gminnym Ośrodku Kultury. Prowadzi z dziećmi indywidualne zajęcia wokalne, które przynoszą wiele sukcesów indywidualnych i zespołowych. Tworzy stronę internetową ośrodka. Stoi na straży zachowania rodzimego folkloru każdej jego postaci.

O dorobek kulturowy gminy dba m.in. miejscowe koło gospodyń wiejskich - Koło Gospodyń Wiejskich „Festne Gospodyni” w Smolnikach

2.7. RYS HISTORYCZNY

Teren Gminy Rutka - Tartak leży na terenie jednostki historycznej o przewadze form cywilizacyjnych oraz o formach innych - głównie naturalnych (lasy).

Większość obszaru gminy charakteryzuje się rozproszoną zabudową połączoną z zadrzewieniem. Ponadto występują znaczne obszary, gdzie nie ma żadnych zabudowań.

Jedynie w obrębie miejscowości Rutka -Tartak występuje zabudowa zdecydowanie skupiona. Z dawnych zespołów dworskoogrodowych zachowały się pewne fragmenty w Kadaryszkach i Poszeszupiu.

Najlepiej zachowanymi w modelu zabytkowym są dwa cmentarze (ewangelicki w Foluszu i rzymskokatolicki w Rutce – Tartak). Wśród pozostałych obiektów zabytkowych na szczególne wyróżnienie zasługują pozostałości rozległego założenia dworsko ogrodowego w Kadaryszkach, oraz ruralistyczny układ przestrzenny wsi Rutka - Tartak. Zdecydowanie przeważa mieszany model krajobrazu, w którym obok siebie występują obiekty o charakterze zabytkowo-kulturowym oraz współczesnym.

Bardzo ciekawym obszarem są wtórnie zalesione wzgórza na południe od Rutki- Tartak; pozornie naturalny obszar leśny powstał w wyniku bezpośredniego oddziaływania człowieka. Dodatkowo urodę krajobrazu tego obszaru wzbogaca przełom rzeki Szeszupy i w części zachodniej Jezioro Pobondzie. Występują tu liczne stosunkowo dobrze zachowane relikty starego, drewnianego budownictwa zagrodowego w Postawelach, Lizdejkach, Bondziskach, Pobondziu. Szczególnie piękny obszar krajobrazu kulturowego z nieznacznym naruszeniem przez współczesne formy cywilizacyjne znajduje się w północno-zachodniej części gminy (Góry Sudawskie na granicy z gminą Wiżajny, wsie Ejszeryszki, Krejwiany i Potopy z ciągiem Jezior Potopiańskich).

Do chwili obecnej zachowało się częściowo budownictwo drewniane. Głównie są to obiekty pochodzące z końca XIX i początku XX wieku.

2.8. PLANOWANIE I ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

Dokumenty związane z planowaniem i zagospodarowaniem przestrzennym na terenie gminy:

1. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego „Wakacyjna Wioska Bałtów” we wsi Pobondzie, gmina Rutka-Tartak.

Uchwała nr VIII/55/3 Rady Gminy Rutka-Tartak z dnia 28 listopada 2003 r.

2. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego części wsi Kadaryszki w gminie Rutka-Tartak.

Uchwała nr VII/41/07 Rady Gminy Rutka-Tartak z dnia 2 sierpnia 2007 r.

3. Zmiana Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego „Wakacyjna Wioska Bałtów” we wsi Pobondzie, w gminie Rutka-Tartak.

Uchwała nr XXIII/142/09 Rady Gminy Rutka-Tartak z dnia 24 września 2009 r.

4. Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego części wsi Rutka-Tartak w gminie Rutka-Tartak.

Uchwała nr XXIII/143/09 Rady Gminy Rutka-Tartak z dnia 24 września 2009 r.

Trwają prace nad Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rutka - Tartak.

2.9. WYKORZYSTANIE ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII NA TERENIE GMINY RUTKA - TARTAK

Zgodnie z Projektem Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rutka-Tartak w zakresie odnawialnych źródeł energii o mocy większej niż 500W na terenie Gminy Rutka-Tartak przewiduje się jedynie lokalizację farm fotowoltaicznych (przekształcających energię słoneczną w energię elektroenergetyczną) w następujących miejscowościach: Jałowo, Kupowo i Trzcianka. Nie istnieją tu i nie przewiduje się lokalizacji odnawialnych źródeł energii opartych w postaci elektrowni wiatrowych.

3. SFERA SPOŁECZNA

3.1. DEMOGRAFIA

Istotnym czynnikiem wpływającym na rozwój Gminy Rutka - Tartak jest sytuacja demograficzna oraz perspektywy jej zmian.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2021 r. teren Gminy Rutka - Tartak zamieszkiwało 2256 osób. W analizowanych latach w granicach gminy mieszkało więcej mężczyzn niż kobiet.

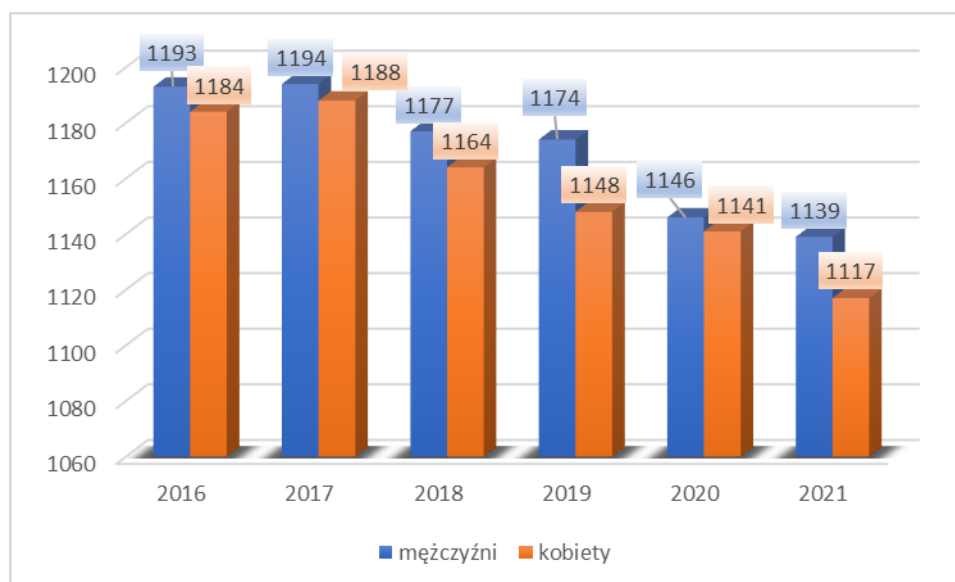
W czasie tworzenia Diagnozy dane dotyczące 2022 r. były jeszcze niedostępne.

Tabela 23. Stan ludności zamieszkującej teren Gminy Rutka - Tartak w latach 2016-2022

	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ogółem	osoba	2377	2382	2341	2322	2287	2256	b.d.
mężczyźni	osoba	1193	1194	1177	1174	1146	1139	b.d.
kobiety	osoba	1184	1188	1164	1148	1141	1117	b.d.

Źródło: Dane GUS

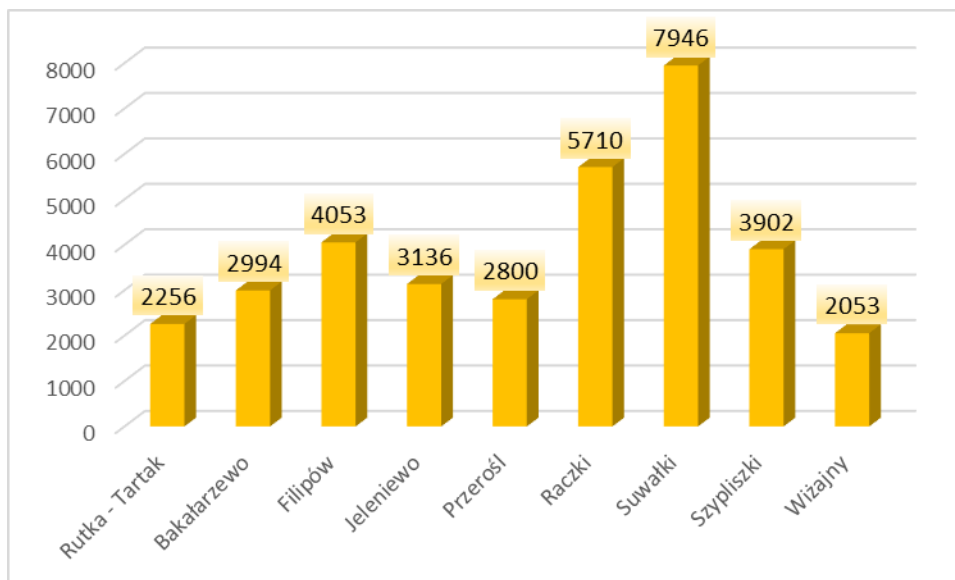
Wykres 5. Ludność zamieszkująca teren gminy według płci, stan na 31.XII.

Źródło: Dane GUS

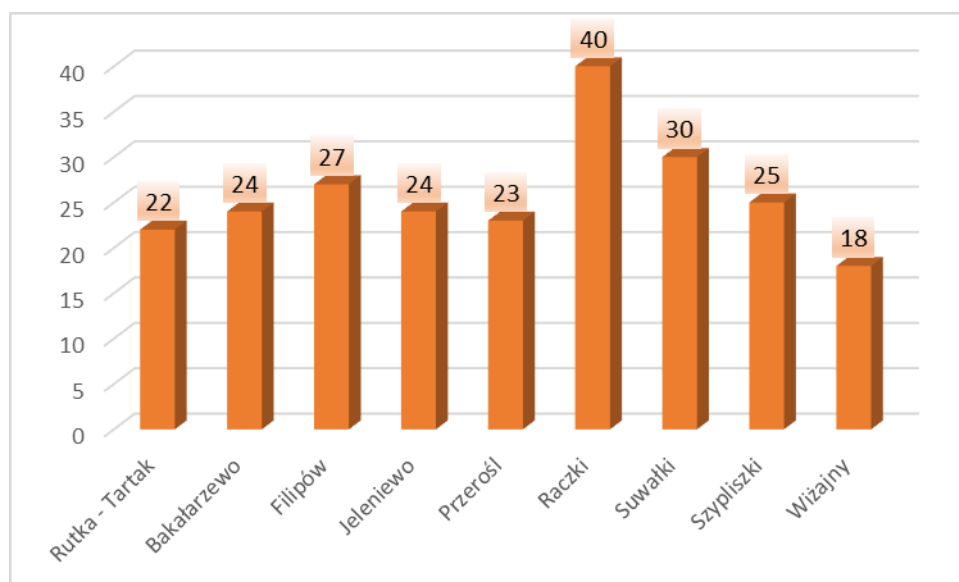
Na tle innych gmin leżących na terenie powiatu suwalskiego (patrzac na dane z 2021 r.) Gmina Rutka - Tartak zajmuje drugie od końca miejsce pod wzgledem liczby ludności. Najwięcej mieszkańców ma Gmina Suwałki, najmniej zaś Gmina Wiżajny.

Wykres 6. Liczba mieszkańców w poszczególnych gminach powiatu suwalskiego, 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2021 r.

Wykres 7. Gęstość zaludnienia w poszczególnych gminach powiatu suwalskiego, 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2021 r.

Gęstość zaludnienia przedmiotowej jednostki samorządu terytorialnego porównywalna jest do większości gmin z terenu powiatu suwalskiego. Nie da się jednak nie zauważyć, że ponownie zajmuje przedostatnie miejsce z jedną z najmniejszych poziomów gęstości zaludnienia.

Najniższą gęstość zaludnienia ma Gmina Wiżajny zaś najwyższą Gmina Raczki.

Współczynnik feminizacji, według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w latach 2016 – 2021 utrzymywał się na podobnym poziomie i oscylował pomiędzy 98 a 100 osobami.

Gęstość zaludnienia w 2021 r. wyniosła 22 osoby na 1 km². Utrzymuje się ona na stałym poziomie od 2019 r. (w latach 2016 – 2018 gęstość ta wynosiła 23 osoby na 1 km²).

W czasie tworzenia Diagnozy dane dotyczące 2022 r. były jeszcze niedostępne.

Tabela 24. Ludność na terenie Gminy Rutka – Tartak w latach 2016 - 2022

	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem								
w wieku przedprodukcyjnym	%	19,0	19,3	18,5	18,1	19,9	19,5	b.d.
w wieku produkcyjnym	%	61,6	61,0	61,0	61,0	58,6	59,0	b.d.
w wieku poprodukcyjnym	%	19,4	19,6	20,5	20,9	21,5	21,5	b.d.
Współczynnik feminizacji								
ogółem	osoba	99	99	99	98	100	98	b.d.
Gęstość zaludnienia oraz wskaźniki								
ludność na 1 km ²	osoba	23	23	23	22	22	22	b.d.
zmiana liczby ludności na 1000 mieszkańców	osoba	-7,5	2,1	-17,21	-8,12	-15,07	-13,55	b.d.

Źródło: Dane GUS

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na terenie Gminy Rutka - Tartak w 2021 r. odnotowano największy ujemny przyrost naturalny w analizowanych latach.

Dodatni przyrost naturalny wystąpił jedynie w 2019 r. i 2020 r. W pozostałych latach analizy wynik ten był ujemny co przyczynia się do zmniejszenia liczby ludności.

W czasie tworzenia Diagnozy dane dotyczące 2022 r. były jeszcze niedostępne.

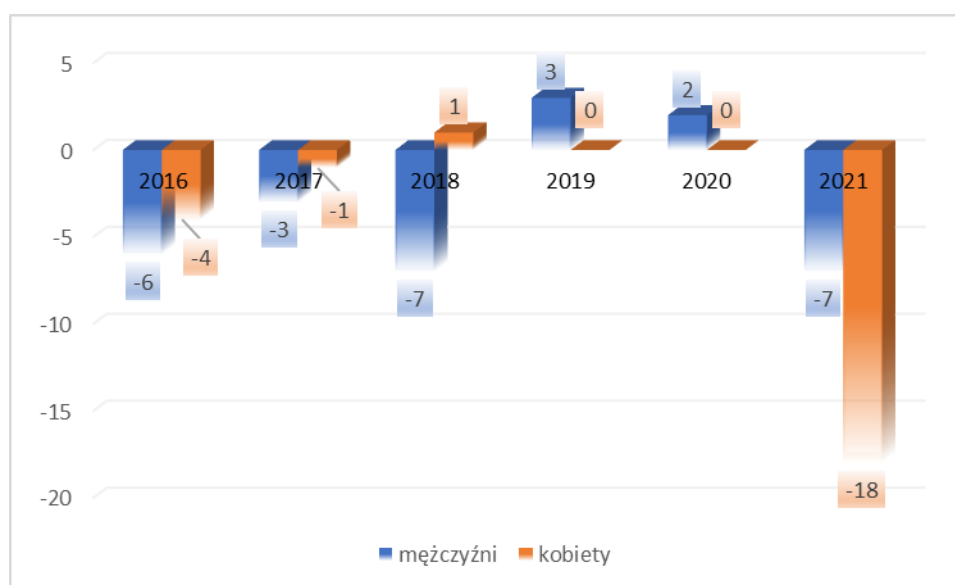
Tabela 25. Ruch naturalny na terenie Gminy Rutka - Tartak w latach 2016 - 2022

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Urodzenia żywe							
ogółem	27	25	18	22	27	15	b.d.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
mężczyźni	13	13	12	13	11	7	b.d.
kobiety	14	12	6	9	16	8	b.d.
Zgony ogółem							
ogółem	37	29	24	19	25	40	b.d.
mężczyźni	19	16	19	10	9	14	b.d.
kobiety	18	13	5	9	16	26	b.d.
Przyrost naturalny							
ogółem	-10	-4	-6	3	2	-25	b.d.
mężczyźni	-6	-3	-7	3	2	-7	b.d.
kobiety	-4	-1	1	0	0	-18	b.d.

Źródło: Dane GUS

Wykres 8. Przyrost naturalny według płci w latach 2016 - 2021

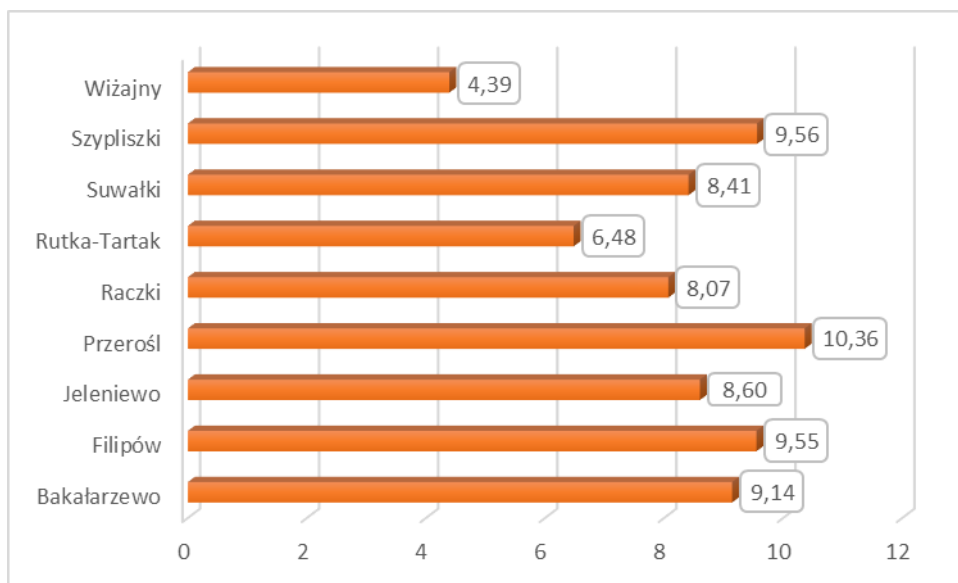

Źródło: Dane GUS

Porównując wskaźniki dotyczące urodzeń żywych na 1000 mieszkańców można zauważyć, że Gmina Rutka - Tartak zajmuje przedostatnie miejsce w powiecie suwalskim, a pod kątem liczby zgonów na 1000 mieszkańców - 3 miejsce. Z kolei biorąc pod uwagę przyrost naturalny na 1000 mieszkańców można stwierdzić, że analizowana jednostka samorządu terytorialnego zajmuje 1 miejsce w powiecie. Gmina Rutka - Tartak charakteryzuje się więc niekorzystnymi zjawiskami ludnościowymi, jednak nie odbiegają one znacząco stopniem intensywności od tendencji zaobserwowanych także w pozostałych gminach powiatu suwalskiego.

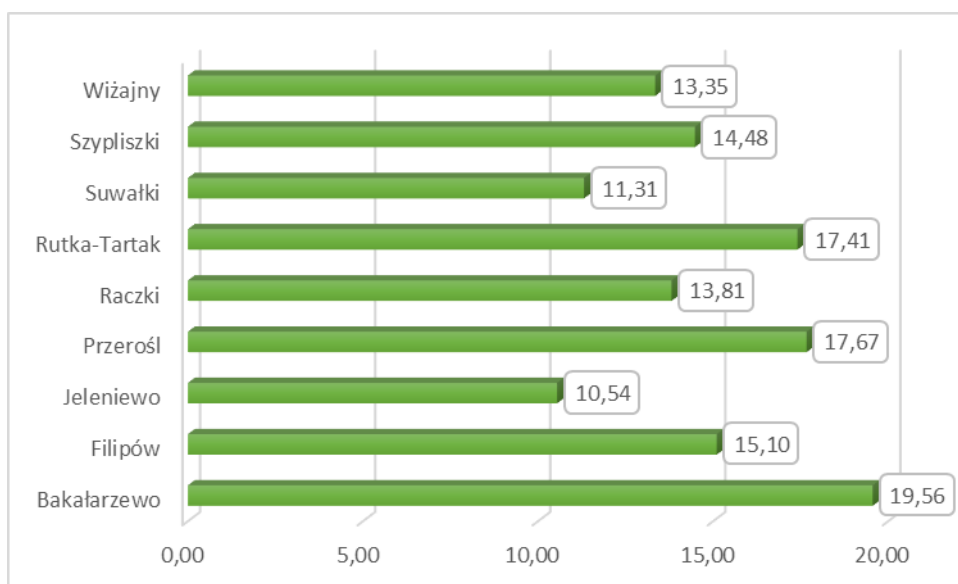

Wykres 9. Urodzenia żywe na 1000 mieszkańców w poszczególnych gminach powiatu suwalskiego, 2021 r.

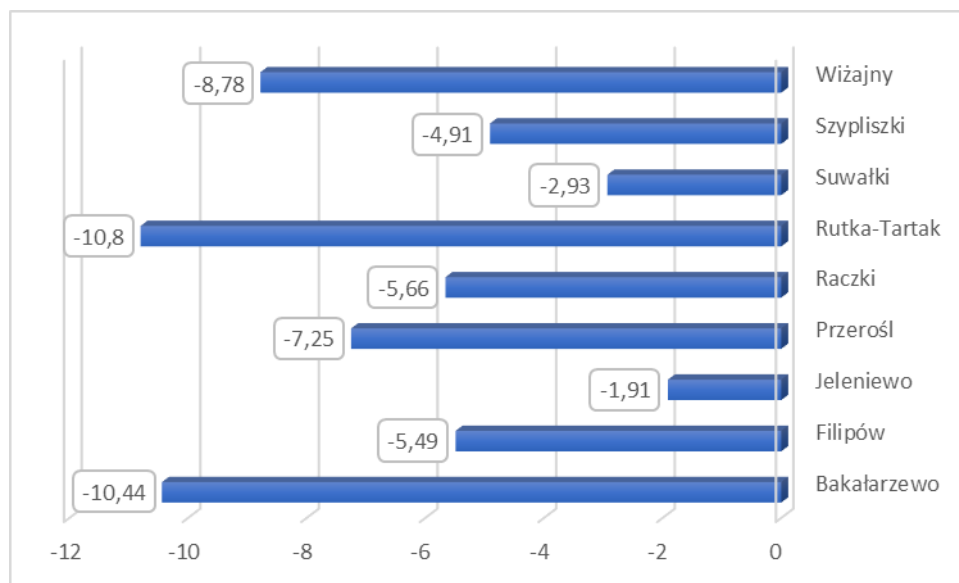
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2021 r.

Wykres 10. Zgony na 1000 mieszkańców w poszczególnych gminach powiatu suwalskiego, 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2021 r.

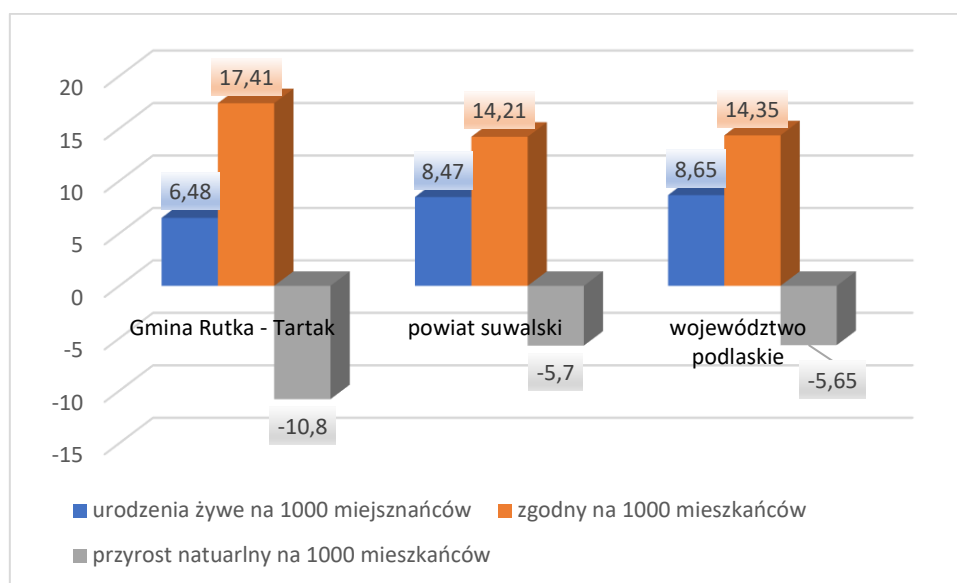
Wykres 11. Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w poszczególnych gminach powiatu suwalskiego, 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2021 r.

Z kolei porównując wskaźniki urodzeń żywych, zgonów oraz przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców Gminy Rutka - Tartak, powiatu suwalskiego oraz województwa podlaskiego za 2021 r. można zauważyć, że Gmina Rutka - Tartak charakteryzuje się najniższym przyrostem naturalnym.

Wykres 12. Wskaźniki urodzeń żywych, zgonów oraz przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców Gminy Rutka - Tartak, powiatu suwalskiego oraz województwa podlaskiego, 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2021 r.

Saldo migracji wewnętrznych w 2021 r. w Gminie Rutka - Tartak, według danych GUS, wyniosło -21. Migracje zagraniczne w analizowanych latach odgrywały marginalną rolę i miały jedynie niewielki wpływ na saldo migracji ogółem. Biorąc pod uwagę zaprezentowane dane należy zauważyć, że liczba osób zamieszkujących teren gminy się zmniejsza (saldo migracji w większości analizowanych lat było ujemne) co wraz z ujemnym przyrostem naturalnym – ma zasadniczy wpływ na zmniejszenie liczby mieszkańców Gminy Rutka - Tartak.

Tabela 26. Migracje wewnętrzne i zagraniczne w latach 2016 - 2022

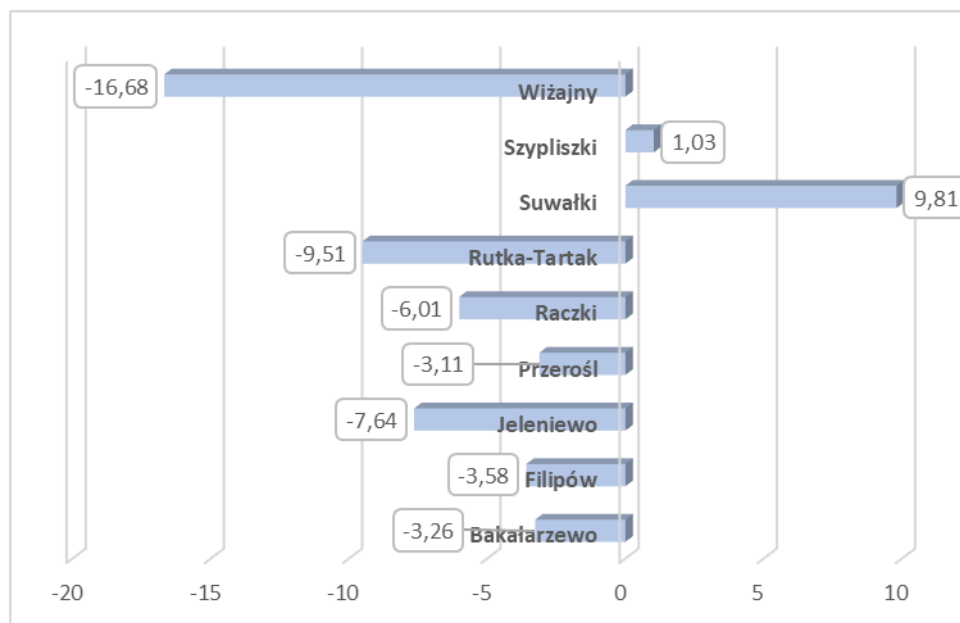
	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
zameldowania w ruchu wewnętrznym								
ogółem	osoba	21	28	19	25	22	19	b.d.
mężczyźni	osoba	7	10	11	10	8	9	b.d.
kobiety	osoba	14	18	8	15	14	10	b.d.
zameldowania ogółem								
ogółem	osoba	21	28	19	25	22	19	b.d.
mężczyźni	osoba	7	10	11	10	8	9	b.d.
kobiety	osoba	14	18	8	15	14	10	b.d.
wymeldowania w ruchu wewnętrznym								
ogółem	osoba	41	27	46	41	29	40	b.d.
mężczyźni	osoba	14	9	19	14	13	14	b.d.

	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
kobiety	osoba	27	18	27	27	16	26	b.d.
wymeldowania za granicę								
ogółem	osoba	1	0	0	0	0	1	b.d.
kobiety	osoba	1	0	0	0	0	1	b.d.
wymeldowania ogółem								
ogółem	osoba	42	27	46	41	29	41	b.d.
mężczyźni	osoba	14	9	19	14	13	14	b.d.
kobiety	osoba	28	18	27	27	16	27	b.d.
saldo migracji wewnętrznych								
ogółem	osoba	-20	1	-27	-16	-7	-21	b.d.
mężczyźni	osoba	-7	1	-8	-4	-5	-5	b.d.
kobiety	osoba	-13	0	-19	-12	-2	-16	b.d.
saldo migracji zagranicznych								
ogółem	osoba	-1	0	0	0	0	-1	b.d.
kobiety	osoba	-1	0	0	0	0	-1	b.d.
saldo migracji ogółem								
ogółem	osoba	-21	1	-27	-16	-7	-22	b.d.
mężczyźni	osoba	-7	1	-8	-4	-5	-5	b.d.
kobiety	osoba	-14	0	-19	-12	-2	-17	b.d.

Źródło: Dane GUS

Saldo migracji ogółem na 1000 mieszkańców na terenie Gminy Rutka - Tartak na tle innych gmin leżących na terenie powiatu suwalskiego jest na przedostatnim miejscu. Sytuacja najgorzej wyglądała na terenie Gminy Wiżajny. Najlepiej zaś w Gminie Suwałki.

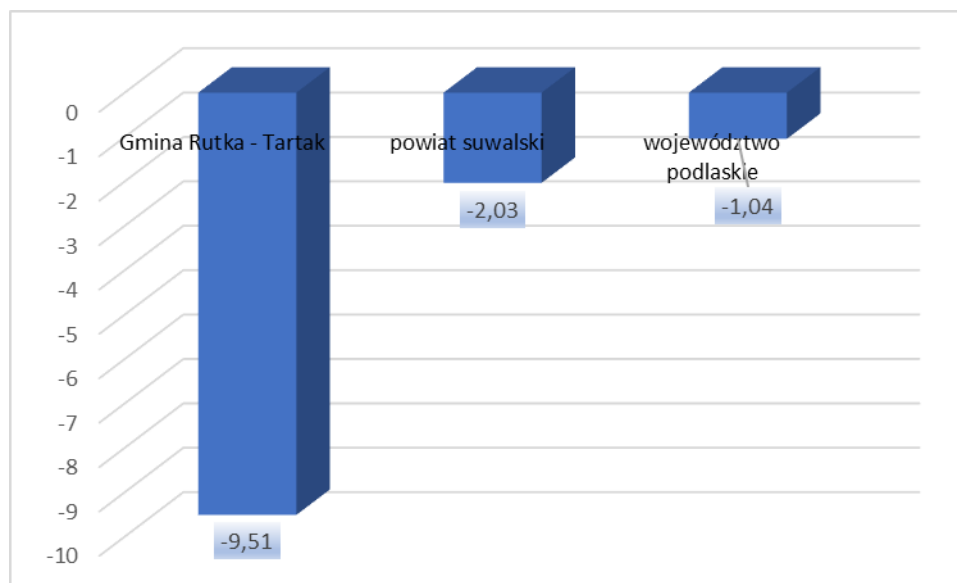
Wykres 13. Saldo migracji ogółem na 1000 mieszkańców w poszczególnych gminach powiatu suwalskiego, 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2021 r.

Porównując dane gminy ze statystykami dla powiatu suwalskiego oraz województwa podlaskiego trzeba stwierdzić, że najmniej korzystnie sytuacja przedstawiała się w odniesieniu do Gminy Rutka - Tartak. Zdecydowanie najmniejszy odpływ ludności odnotowano na terenie województwa.

Wykres 14. Saldo migracji ogółem na 1000 mieszkańców Gminy Rutka - Tartak, powiatu suwalskiego oraz województwa podlaskiego, 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2021 r.

Analizując dane dotyczące liczby ludności na terenie Gminy Rutka - Tartak należy stwierdzić, że dynamika zmian liczby ludności nie jest korzystna, a zatem istotne jest podejmowanie działań mających na celu przyciągnięcie na ten teren nowych mieszkańców, dla których istotne znaczenie ma między innymi stan środowiska przyrodniczego oraz dostępność do podstawowej infrastruktury społecznej i technicznej.

Niekorzystne są dane zarówno dotyczące przyrostu naturalnego, jak i salda migracji. Jeśli więc nie zostaną zahamowane występujące obecnie trendy związane ze zmniejszaniem się liczby mieszkańców gminy, można się spodziewać, że w kolejnych latach liczba osób zamieszkujących tę część województwa podlaskiego będzie nadal malała.

3.2. WIEK I STRUKTURA WYKSZTAŁCENIA MIESZKAŃCÓW

Na terenie Gminy Rutka - Tartak brak jednolitej tendencji (wzrost, spadek) w liczbie osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym. Ilość osób w wieku przedprodukcyjnym spadała w latach 2017 – 2019 by w 2020 r. wzrosnąć i w 2021 r. ponownie zacząć spadać. Ilość osób w wieku poprodukcyjnym wzrastała w latach 2016 – 2020 by w 2021 r. spaść i osiągnąć taki sam wynik jak w roku 2019.

Zanotowano spadek osób w wieku produkcyjnym we wszystkich latach analizy.

W czasie tworzenia Diagnozy dane dotyczące 2022 r. były jeszcze niedostępne.

Ogólnie analizując rok 2016 i rok 2021 liczba osób w wieku przedprodukcyjnym spadła o 11 osób, w wieku produkcyjnym spadła o 134 osoby a w wieku poprodukcyjnym wzrosła o 24 osoby

Liczba mieszkańców gminy spada. Świadczy to o zmniejszaniu się zasobów pracy.

Powyżej przedstawione zmiany powodować mogą zwiększenie zapotrzebowania na usługi społeczne. Szczególnie, że największy odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem wystąpił w 2021 r. Wskaźnik ten może wskazywać na ogólną tendencję - starzenie się społeczeństwa.

Dalsze występowanie takiej sytuacji spowoduje, że gmina będzie musiała coraz większą ilość środków przeznaczyć na zaspokojenie potrzeb tej grupy mieszkańców, włączając w to wydatki na pomoc społeczną. W celu przyrostu liczby osób w wieku produkcyjnym ważne jest przeprowadzanie inwestycji mających na celu poprawę stanu środowiska naturalnego, infrastruktury oraz zaplecza usługowego w celu dalszego przyciągania na teren gminy młodych, dobrze wykształconych mieszkańców, którzy zapewnią dodatkowe przychody dla budżetu gminy.

Tabela 27. Grupy wiekowe ludności w latach 2016 – 2022

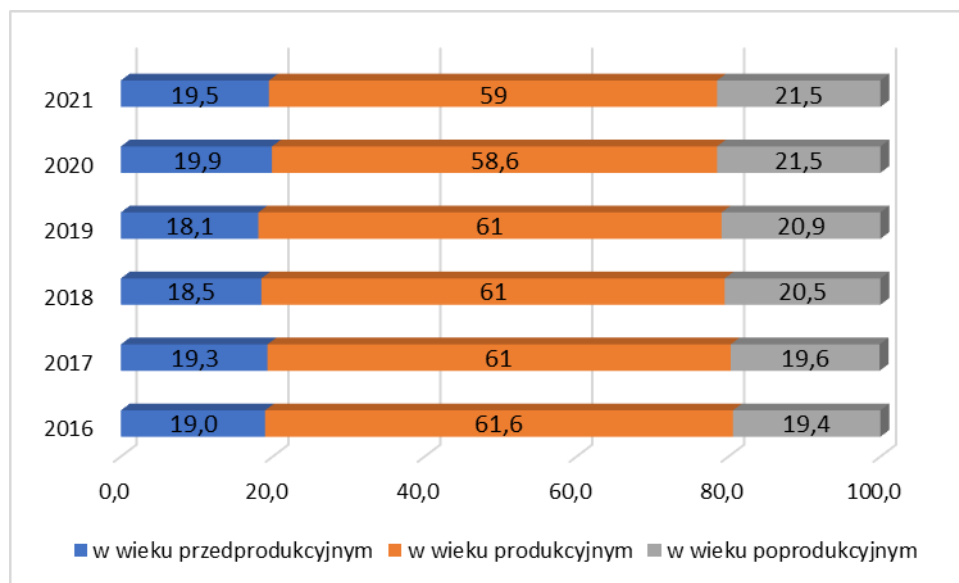
	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
w wieku przedprodukcyjnym								
ogółem	osoba	451	460	434	421	455	440	b.d.
mężczyźni	osoba	231	241	228	227	237	226	b.d.
kobiety	osoba	220	219	206	194	218	214	b.d.
w wieku produkcyjnym								
ogółem	osoba	1465	1454	1427	1416	1340	1331	b.d.
mężczyźni	osoba	813	801	797	790	744	745	b.d.
kobiety	osoba	652	653	630	626	596	586	b.d.
w wieku poprodukcyjnym								
ogółem	osoba	461	468	480	485	492	485	b.d.
mężczyźni	osoba	149	152	152	157	165	168	b.d.
kobiety	osoba	312	316	328	328	327	317	b.d.
Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem								
w wieku przedprodukcyjnym	%	19	19,3	18,5	18,1	19,9	19,5	b.d.
w wieku produkcyjnym	%	61,6	61	61	61	58,6	59	b.d.
w wieku poprodukcyjnym	%	19,4	19,6	20,5	20,9	21,5	21,5	b.d.
Wskaźniki obciążenia demograficznego								
ludność w wieku nieprodukcyjnym na	osoba	62,3	63,8	64,1	64	70,7	69,5	b.d.

	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
100 osób w wieku produkcyjnym								
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	osoba	102,2	101,7	110,6	115,2	108,1	110,2	b.d.
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	31,5	32,2	33,6	34,3	36,7	36,4	b.d.
współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	osoba	24,8	24,9	25,6	26,5	28,4	28,3	b.d.
odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem	osoba	16,7	16,9	17,3	17,9	18,5	18,6	b.d.
odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem - mężczyźni	osoba	12,5	12,7	12,9	13,4	14,4	14,7	b.d.
odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem - kobiety	osoba	21	21	21,7	22,5	22,7	22,5	b.d.

Źródło: Dane GUS

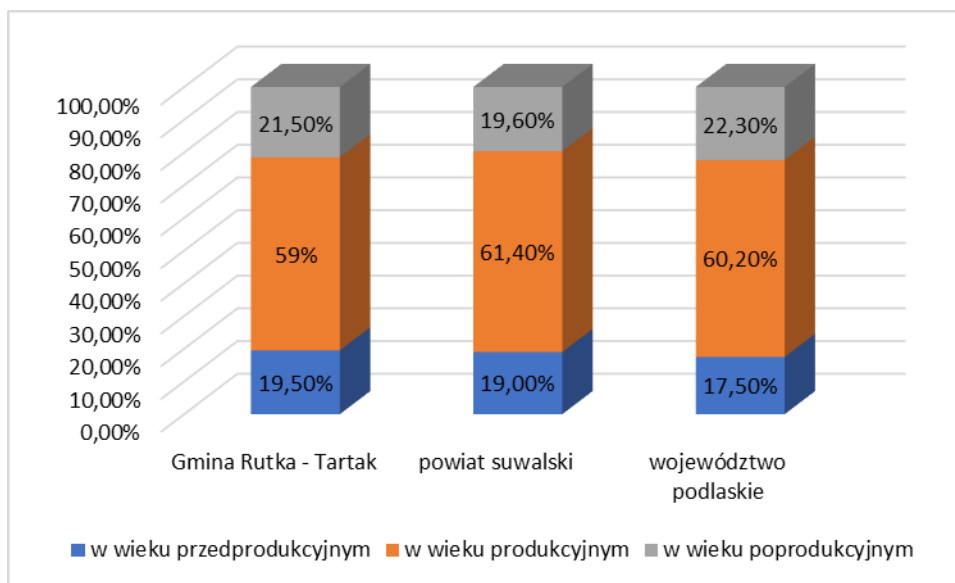
Wykres 15. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem (2016 – 2021)

Źródło: Dane GUS

Struktura wiekowa Gminy Rutka – Tartak, powiatu suwalskiego i województwa podlaskiego znajduje się na podobnym poziomie. Patrząc na ilość osób w wieku przedprodukcyjnym sytuacja gminy jest trochę lepsza niż w powiecie i województwie. W przypadku osób w wieku produkcyjnym w gminie jest ich mniej niż w powiecie i województwie. Analizując liczbę osób w wieku poprodukcyjnym to największy ich odsetek występuje w województwie, najmniej w powiecie.

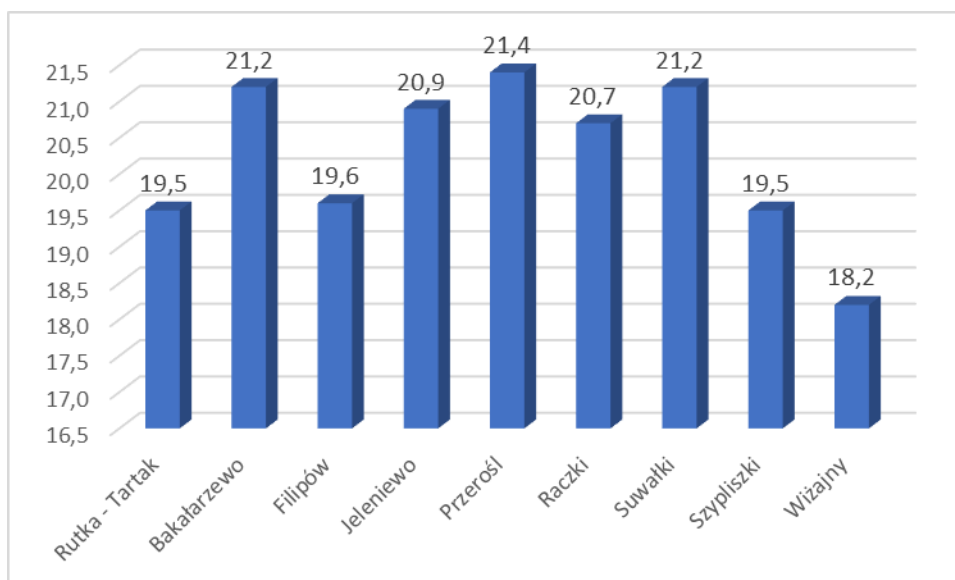
Wykres 16. Struktura ludności w podziale na główne grupy wiekowe w Gminie Rutka - Tartak, powiecie suwalskim i województwie podlaskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, dane za 2021 r.

W powiecie suwalskim najmłodsze społeczeństwo posiada Gmina Wiżajny (18,2% populacji w wieku 0-17 lat w 2021 r.), zaś Gmina Rutka – Tartak zajmuje drugie miejsce od końca (19,5% populacji w wieku 0-17 lat). Tym samym starsze społeczeństwo posiada jedynie wspomniana wcześniej Gmina Wiżajny.

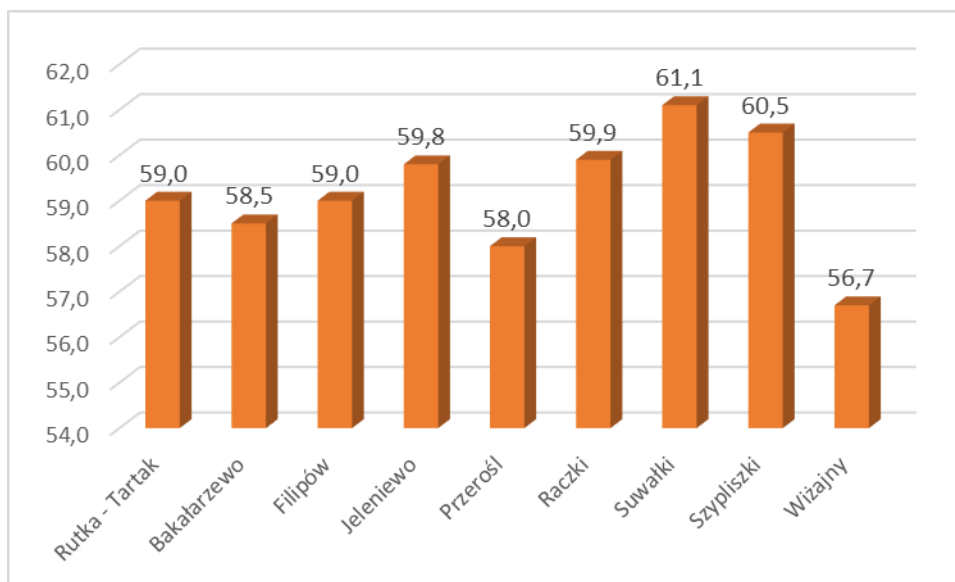
Wykres 17. Ludność w wieku przedprodukcyjnym w gminach powiatu suwalskiego (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, dane za 2021 r.

W zakresie liczby ludności w wieku produkcyjnym w gminach powiatu suwalskiego należy stwierdzić, że jest on niemal wyrównany – waha się między 58% a 61,1%, nieco mniej ludności w wieku produkcyjnym posiada jedynie Gmina Wiżajny, dla której wskaźnik wynosi 56,7%. Obrazuje to wykres 18.

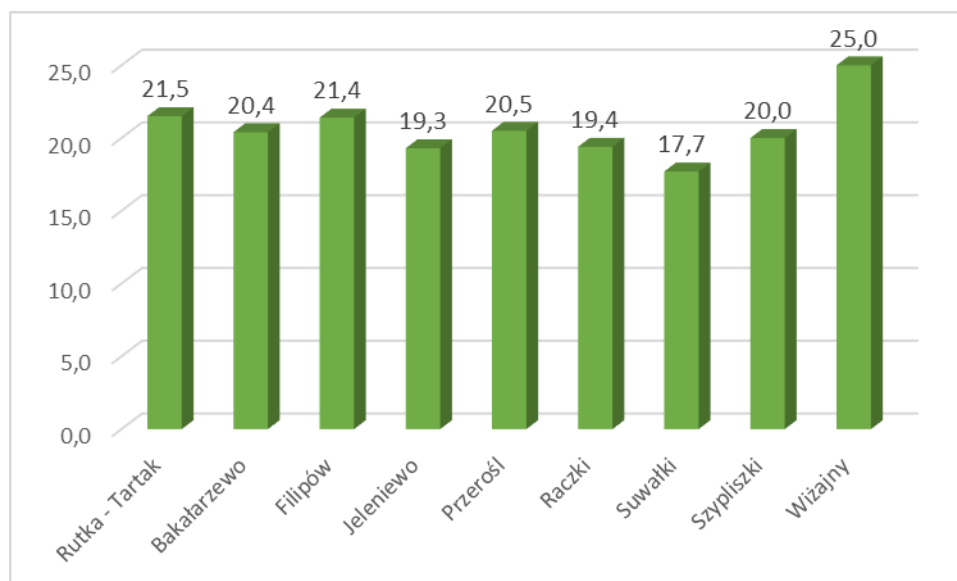
Wykres 18. Ludność w wieku produkcyjnym w gminach powiatu suwalskiego (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, dane za 2021 r.

Procentowy udział ludności w wieku poprodukcyjnym w gminach powiatu suwalskiego kształtuje się w przedziale 17,7% (Gmina Suwałki) – 25,0% (Gmina Wiżajny). Wyższy udział procentowy mieszkańców w wieku poprodukcyjnym niż w Gminie Rutka - Tartak posiada jedynie Gmina Wiżajny. Wskazane dane zaprezentowano na wykresie 19.

Wykres 19. Ludność w wieku poprodukcyjnym w gminach powiatu suwalskiego (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, dane za 2021 r.

Choć konkretnych danych dla Gminy Rutka - Tartak ze spisu powszechnego przeprowadzonego w 2021 r. dotyczącego wykształcenia to zostały opublikowane wstępne, ogólne dane. Można uznać, że te ogólne tendencje mają swoje przełożenie również na sytuację województwa podlaskiego, powiatu suwalskiego i Gminy Rutka - Tartak.

Według wstępnych wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2021 r. odsetek osób z wykształceniem co najmniej średnim wyniósł 55,5% (w 2011 r. - 48,5%) tj. wzrósł o 7 p. proc. Najbardziej dynamiczny wzrost (ponad 30%) został odnotowany w odniesieniu do osób o wykształceniu wyższym, których udział zwiększył się z 17,1% w 2011 r. do 23,1% w 2021 r. (wzrost o 6 p. proc.) wśród ogółu ludności w wieku 13 lat i więcej. Jednak największą dynamikę pozytywnych zmian (wzrost o prawie 40% w porównaniu do 2011 roku) odnotowano w grupie osób posiadających tytuł magistra, magistra inżyniera lub równorzędny. Absolwenci szkół średnich (łącznie z policealnymi) zajmują nadal dominującą pozycję w strukturze ludności według poziomu wykształcenia – w 2021 r. odsetek takich osób wyniósł 32,4% (w 2011 r. – 31,4%). W tej grupie najwyższy udział stanowią osoby z wykształceniem średnim zawodowym, których udział w 2021 r. wyniósł 18,2%, natomiast w 2011 r. - 17,2%. Wykształcenie zasadnicze zawodowe nadal zajmuje znaczące miejsce w strukturze ludności według poziomu wykształcenia. W 2021 r. udział osób o tym poziomie wykształcenia wyniósł 19,6%, jednak w stosunku do 2011 r. zaobserwowano spadek o 2,1 p. proc. (21,7%). W ciągu ostatnich 10 lat znacząco obniżył się udział osób z wykształceniem

podstawowym z 18,3% w 2011 r. do poziomu 11,7% w 2021 r. oraz osób z wykształceniem gimnazjalnym – z 4,9% do poziomu 3,1%. Dla 8,0% nie ustalono poziomu wykształcenia. Struktura ludności według poziomu wykształcenia różni się w zależności od płci. W 2021 r. wśród ogółu mężczyzn 19,0% ukończyło szkoły wyższe. Z kolei udział kobiet z wykształceniem wyższym wyniósł 26,9%, co oznacza, że przeszło co czwarta kobieta posiadała dyplom ukończenia studiów wyższych. Można uznać, że na terenie Gminy Rutka - Tartak również zwiększyła się liczba osób z wyższym i średnim wykształceniem. Nadal istnieje różnica pomiędzy poziomem wykształcenia kobiet i mężczyzn (więcej kobiet z wyższym wykształceniem w porównaniu do mężczyzn).

3.3. MIESZKALNICTWO

W czasie tworzenia Diagnozy dane dotyczące mieszkalnictwa w 2022 r. były jeszcze niedostępne. Dlatego w tym zakresie analizowane będą lata 2016 – 2021.

Na terenie Gminy Rutka – Tartak w 2021 r. istniało 720 mieszkań (dane GUS). Ich powierzchnia wynosiła 72 283 m².

Do 2019 r. liczba mieszkań na terenie gminy wzrastała, zmniejszyła się ona w 2020 r. by w 2021 r. osiągnąć poziom z 2019 r. (zgodnie z danymi GUS). Powierzchnia mieszkań w analizowanych latach wzrastała, podobnie ilość izb.

Tabela 28. Zasoby mieszkaniowe Gminy Rutka - Tartak w latach 2016 - 2021

	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021
mieszkania	-	703	709	714	720	712	720
izby	-	3 129	3 166	3 196	3 220	3 296	3 339
powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	68 042	69 135	69 934	70 487	70 880	72 283

Źródło: Dane GUS

Wykres 20. Liczba mieszkań na terenie Gminy Rutka - Tartak w latach 2016 - 2021

Źródło: Dane GUS

W latach 2016 - 2020 poziom wyposażenia mieszkań w instalacje wzrósł i to zarówno w odniesieniu do wodociągu, ustępu splukiwanego, łazienki, jak i centralnego ogrzewania.

W 2020 r. 93,1% mieszkań wyposażonych było w wodociąg, 86,9% - w ustęp splukiwany, 85% - w łazienkę i 65,6% - w centralne ogrzewanie.

Na stronie GUS brak danych dotyczącego 2021 r. w tym zakresie.

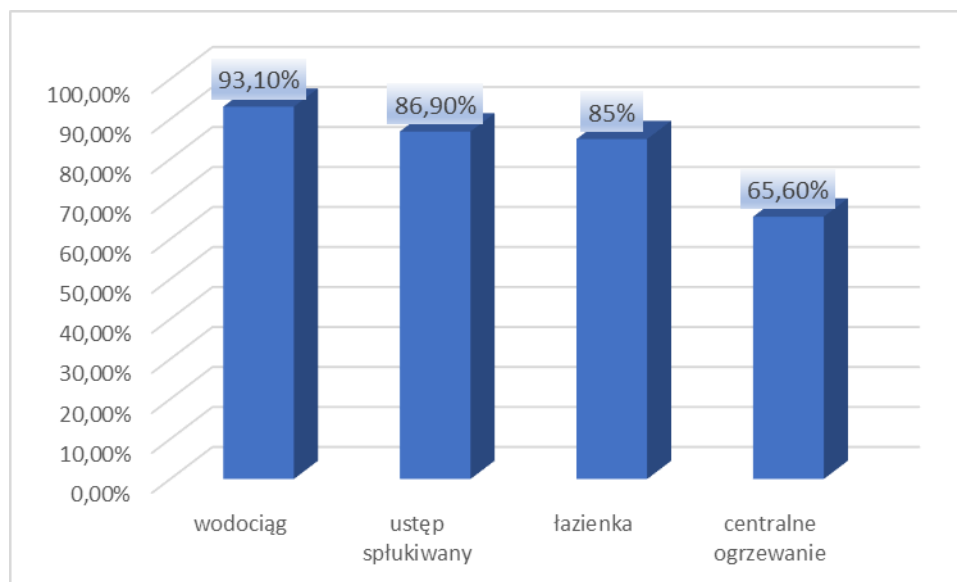
Tabela 29. Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne na terenie Gminy Rutka - Tartak w latach 2016 - 2021

	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne							
wodociąg	-	641	647	652	658	663	b.d.
ustęp splukiwany	-	597	603	608	614	619	b.d.
łazienka	-	583	589	594	600	605	b.d.
centralne ogrzewanie	-	445	451	456	462	467	b.d.
Mieszkania wyposażone w instalacje - w % ogółu mieszkań							
wodociąg	%	91,2	91,3	91,3	91,4	93,1	b.d.
ustęp splukiwany	%	84,9	85	85,2	85,3	86,9	b.d.
łazienka	%	82,9	83,1	83,2	83,3	85	b.d.
centralne ogrzewanie	%	63,3	63,6	63,9	64,2	65,6	b.d.

Źródło: Dane GUS

W 2020 roku, według danych Głównego Urzędu Statystycznego, było 663 mieszkań wyposażonych w wodociąg, 619 w ustęp spłukiwany, 605 w łazienkę, 467 w centralne ogrzewanie.

Wykres 21. Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne, 2020 r.

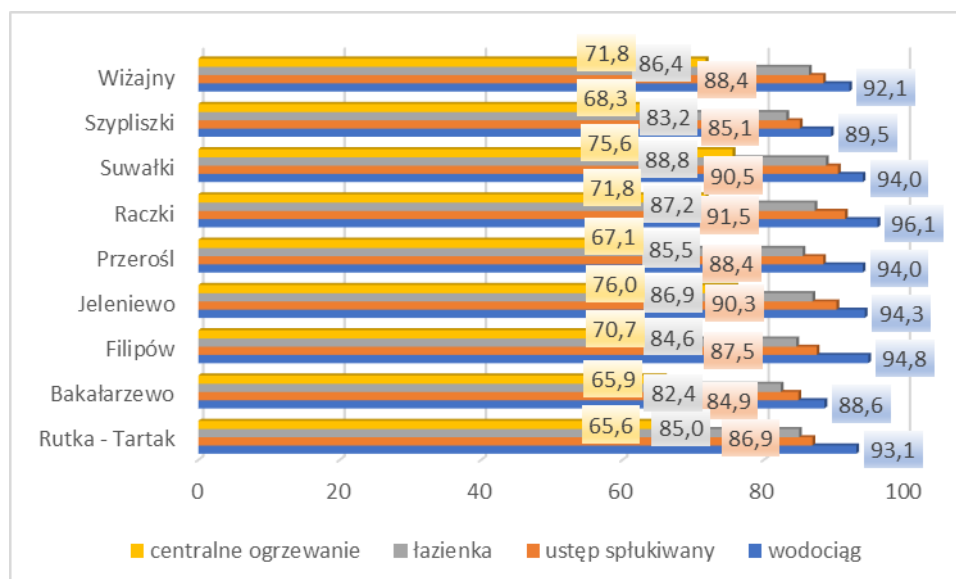

Źródło: Dane GUS

Biorąc pod uwagę wyposażenie sanitarne mieszkań w poszczególnych gminach powiatu suwalskiego należy stwierdzić, że sytuacja na terenie Gminy Rutka - Tartak zajmuje ona 4 od końca miejsce pod kątem wyposażenia mieszkań w wodociąg, 4 od końca miejsce pod kątem wyposażenia w łazienkę, 3 od końca miejsce pod względem wyposażenia w ustęp spłukiwany oraz ostatnie miejsce w zakresie dostępu do centralnego ogrzewania.

Wciąż potrzebna jest realizacja przedsięwzięć mających na celu osiągnięcie wyższego poziomu wyposażenia mieszkań w instalacje i zmniejszenie nierówności pomiędzy poszczególnymi gminami wchodzącymi w skład powiatu suwalskiego.

Wykres 22. Wyposażenie sanitarne mieszkań w gminach powiatu suwalskiego

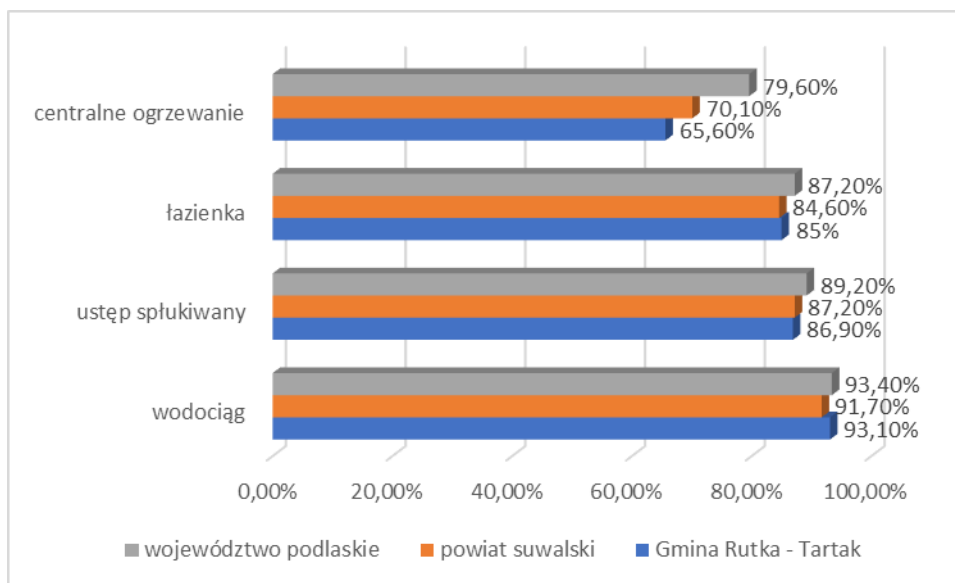

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2020 r.

Porównując stan wyposażenia mieszkań w instalacje sanitarne na terenie Gminy Rutka-Tartak, powiatu suwalskiego oraz województwa podlaskiego można zauważyć, że stopień wyposażenia mieszkań w gminie jest niższy niż na terenie powiatu oraz niż średnia wartość dla województwa podlaskiego w przypadku centralnego ogrzewania i ustępu spłukiwanego. W przypadku zaś wyposażenia w łazienkę i wodociąg sytuacja na terenie gminy jest lepsza niż średnia dla powiatu, wciąż jednak niższa niż średnia dla województwa.

Wykres 23. Wyposażenie sanitarne mieszkań na terenie Gminy Rutka - Tartak, powiatu suwalskiego oraz województwa podlaskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

3.4. STRUKTURA ZATRUDNIENIA I RYNEK PRACY, ŹRÓDŁA UTRZYMANIA MIESZKAŃCÓW

Działalność rolnicza na terenie Gminy Rutka – Tartak jest podstawowym źródłem utrzymania wielu mieszkańców gminy.

Brak jednolitej tendencji w liczbie osób pracujących na terenie gminy. Ich największa ilość wystąpiła w 2019 r. W 2021 r. była ona jedynie o 1 osobę wyższa niż w 2016 r.

Tabela 30. Liczba osób pracujących na terenie Gminy Rutka - Tartak

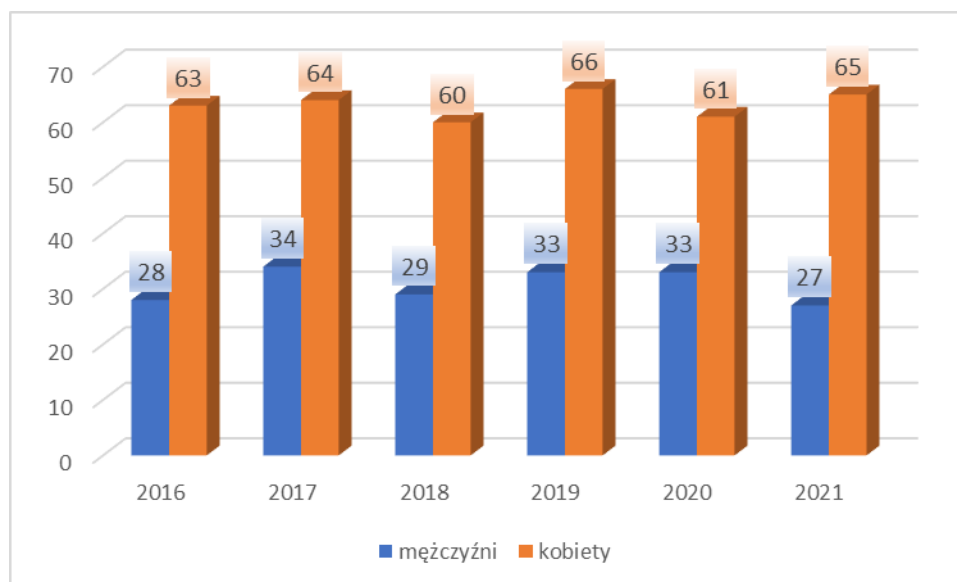
	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Pracujący wg płci								
ogółem	osoba	91	98	89	99	94	92	b.d.
mężczyźni	osoba	28	34	29	33	33	27	b.d.
kobiety	osoba	63	64	60	66	61	65	b.d.
Pracujący na 1000 ludności								
pracujący na 1000 ludności ogółem	osoba	38	41	38	43	41	41	b.d.

	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
pracujący na 1000 ludności w wieku produkcyjnym	osoba	62,1	67,4	62,4	69,9	70,1	69,1	b.d.

Źródło: Dane GUS

Patrząc na liczbę osób pracujących pod względem na ich płeć zauważyć można dużą większą grupę stanowią kobiety (było tak we wszystkich latach analizy).

Wykres 24. Liczba osób pracujących z uwzględnieniem płci

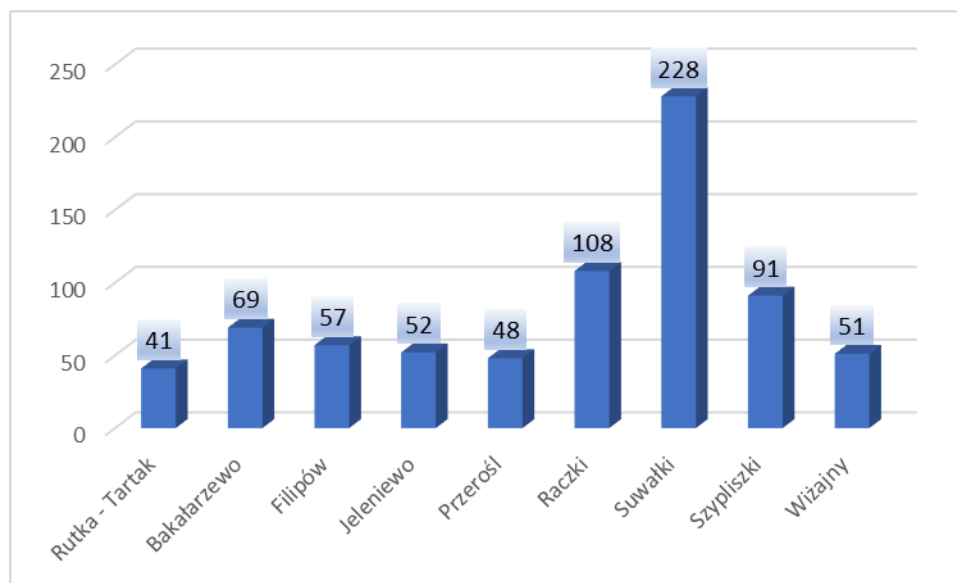

Źródło: Dane GUS

Porównując wskaźnik pracujących na 1000 mieszkańców na terenie gmin położonych na terenie powiatu suwalskiego Gmina Rutka – Tartak zajmuje wśród nich ostatnie miejsce. Ma najmniejszą liczbę pracujących.

Najlepiej sytuacja wygląda w gminie wiejskiej Suwałki.

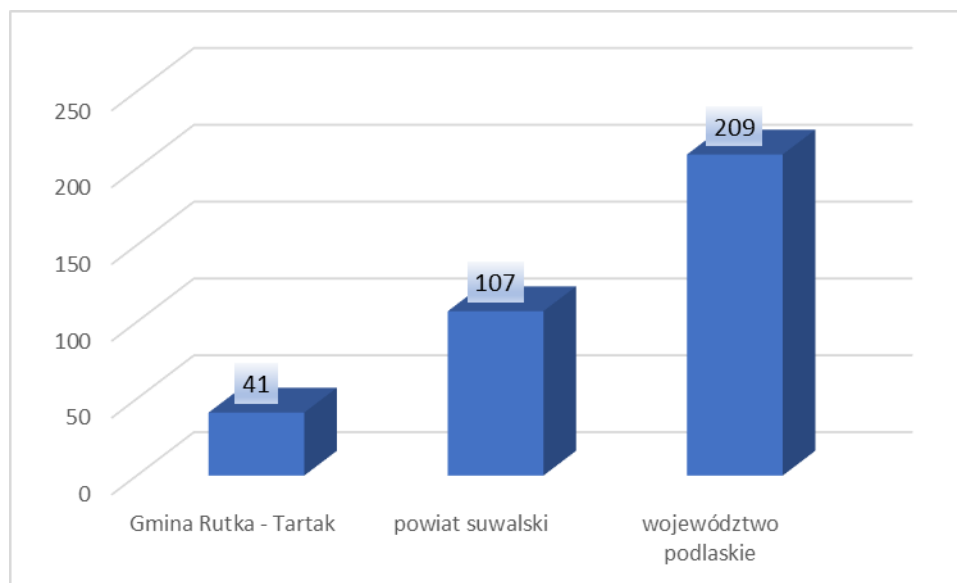
Wykres 25. Wskaźnik pracujących na 1000 mieszkańców w poszczególnych gminach powiatu suwalskiego, 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2021 r.

Porównując wskaźnik pracujących na 1000 mieszkańców na terenie Gminy Rutka - Tartak z sytuacją na terenie powiatu i województwa zauważyć można, że sytuacja ta jest w gminie najgorsza. Wskaźnik ten jest przeszło 5 razy mniejszy niż w województwie i przeszło 2 razy mniejszy niż w powiecie.

Wykres 26. Wskaźnik pracujących na 1000 mieszkańców na terenie Gminy Rutka - Tartak, powiatu suwalskiego i województwa podlaskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2021 r.

3.5. BEZROBOCIE

Analizując ilość osób zarejestrowanych jako bezrobotne na terenie Gminy Rutka – Tartak widać, że choć brak jednolitej tendencji (spadek, wzrost) to ich liczba w 2021 r. była zdecydowanie niższa niż w 2016 r.

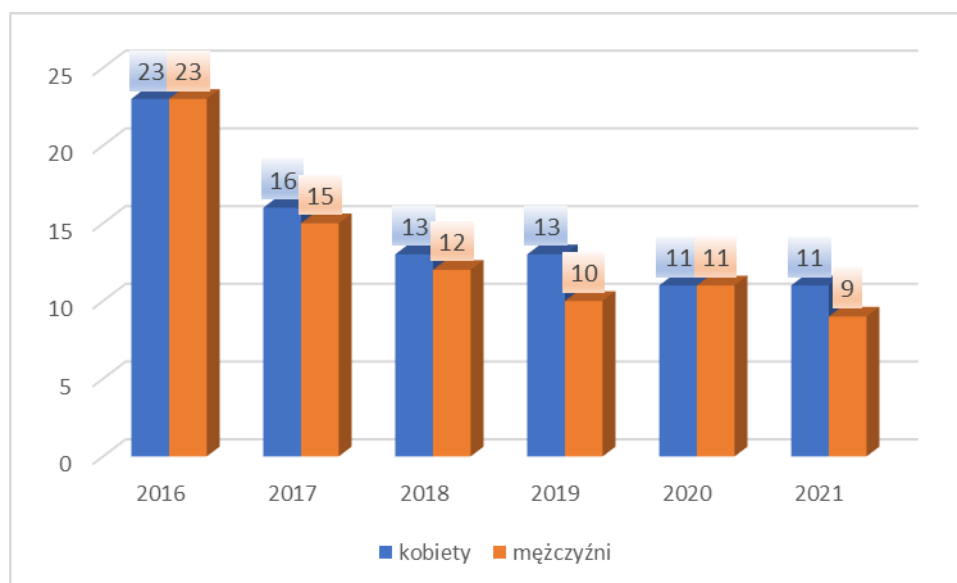
Analizując dane dotyczące bezrobocia nie można zapomnieć, że badania statystyczne prowadzone przez GUS i PUP nie pokazują pełnego obrazu rynku pracy, nie rejestrując przede wszystkim problemu ukrytego bezrobocia w rolnictwie. Nie można także pomijać faktu, że w przeciągu ostatnich lat zmieniały się przepisy dotyczące sposobu określania statusu osoby bezrobotnej, które eliminowały z tej statystyki niejednokrotnie całe grupy społeczne. Dodatkowym czynnikiem wpływającym na statystyki rynku pracy jest ujemne saldo migracji (które wystąpiło na terenie gminy w latach 2018 – 2021). Pomimo tych faktów oraz ogólnopolskich i światowych problemów, które mają różnorodne źródła i mogą zapowiadać recenzję (związaną także ze zwolnieniami, trudniejszą sytuacją na rynku pracy) to dane statystyczne dają nadzieję, że w odniesieniu do rynku pracy na terenie gminy udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym będzie spadać.

Tabela 31. Liczba osób bezrobotnych na terenie Gminy Rutka - Tartak w latach 2016 - 2022

	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Zarejestrowani bezrobotni - stan na koniec grudnia								
ogółem	osoba	46	31	25	23	22	20	b.d.
kobiety	osoba	23	16	13	13	11	11	b.d.
mężczyźni	osoba	23	15	12	10	11	9	b.d.
do 25 roku życia	osoba	5	5	4	5	2	5	b.d.
do 30 roku życia	osoba	16	14	10	10	6	9	b.d.
powyżej 50 roku życia	osoba	11	6	3	5	7	6	b.d.
długotrwale bezrobotni	osoba	20	11	14	6	10	6	b.d.
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci								
ogółem	%	3,1	2,1	1,8	1,6	1,6	1,5	b.d.
mężczyźni	%	2,8	1,9	1,5	1,3	1,5	1,2	b.d.
kobiety	%	3,5	2,5	2,1	2,1	1,8	1,9	b.d.

Źródło: Dane GUS

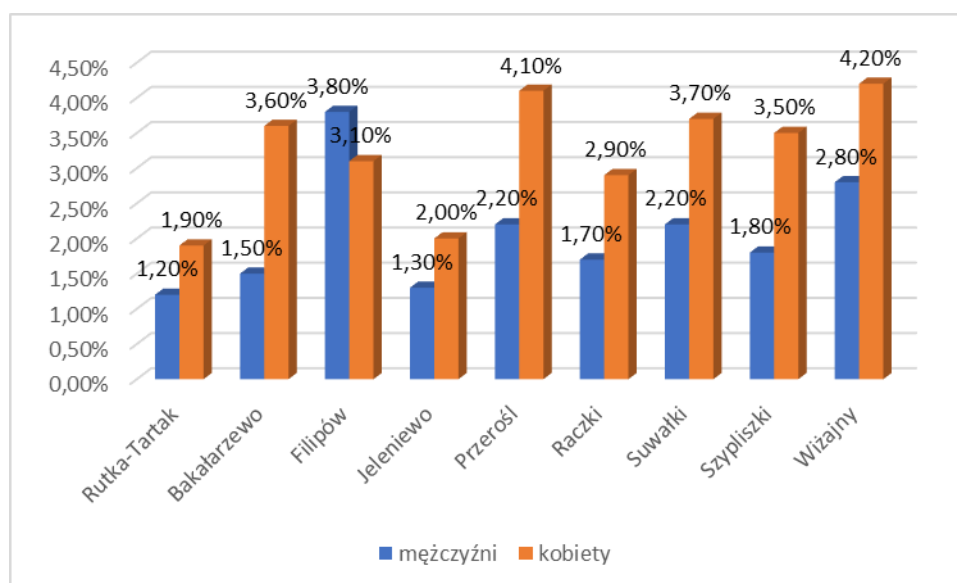
Wykres 27. Liczba osób bezrobotnych na terenie Gminy Rutka – Tartak w latach 2016 - 2021

Źródło: Dane GUS

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na terenie Gminy Rutka – Tartak w porównaniu do innych gmin położonych na terenie powiatu suwalskiego wygląda pozytywnie. Ich procent jest najmniejszy, zarazem w przypadku mężczyzn jak i kobiet.

Wykres 28. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym według płci w poszczególnych gminach powiatu suwalskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2021 r.

Zgodnie z powyższym problem bezrobocia nie stanowi głównego problemu społecznego analizowanego obszaru. Wciąż jednak potrzeba przeprowadzania działań służących zwiększeniu możliwości podjęcia pracy – zwiększenia liczby osób pracujących.

4. SFERA GOSPODARCZA

4.1. ROLNICTWO

Według danych pochodzących z Powszechnego Spisu Rolnego z 2020 r. na terenie Gminy Rutka - Tartak było 436 gospodarstw rolnych, w tym 47,94% stanowiły gospodarstwa o powierzchni powyżej 15 ha, co wskazuje na małe rozdrobnienie powierzchni zajmowanej pod produkcję rolniczą, jest zjawiskiem korzystnym i wpływa na opłacalność działalności.

Tabela 32. Gospodarstwa rolne ogółem na terenie Gminy Rutka - Tartak

Wyszczególnienie	Ilość gospodarstw
ogółem	436
do 1 ha włącznie	4
1 - 5 ha	76
5 - 10 ha	68
10 - 15 ha	79
15 ha i więcej	209

Źródło: Dane GUS, PSR 2020

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego (Powszechny Spis Rolny z 2020 r.) największy obszar przeznaczony był pod uprawy zbóż – 990,92 ha, co zaprezentowano w tabeli 33.

Tabela 33. Powierzchnia zasiewów wybranych upraw na terenie Gminy Rutka - Tartak

Wyszczególnienie	Powierzchnia
ogółem	3907,57 ha
zboża razem	990,92 ha
zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi	944,73 ha
ziemniaki	29,51 ha
warzywa gruntowe	11,4 ha

Źródło: Dane GUS, PSR 2020

Analizując pogłowie zwierząt gospodarskich, zgodnie z Powszechnym Spisem Rolnym z 2020 r., zauważyć można, że przeważało bydło ogółem nad świniami i drobiem – zarazem w ich liczbie jak i ilości gospodarstw.

Tabela 34. Pogłowie zwierząt gospodarskich

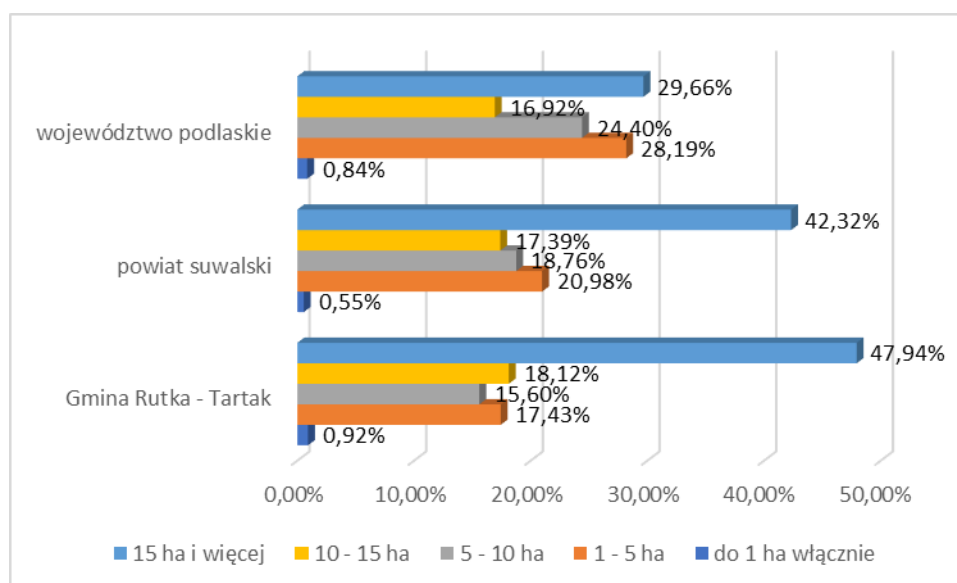
Wyszczególnienie	Jedn. miar.	
bydło ogółem	szt.	7 518
gospodarstwa z pogłowiem bydła	gosp.	249
bydło - krowy	szt.	3 386
gospodarstwa z pogłowiem bydła - krów	gosp.	224
świnie ogółem	szt.	1 572
gospodarstwa z pogłowiem świń ogółem	gosp.	19
świnie - lochy na chów	szt.	125
gospodarstwa z pogłowiem świń - loch na chów	gosp.	11
drób ogółem	szt.	3 813
gospodarstwa z pogłowiem drobiu ogółem	gosp.	138
drób kurzy	szt.	3 553
gospodarstwa z pogłowiem drobiu kurzego	gosp.	138

Źródło: Dane GUS, PSR 2020

Zgodnie z danymi zaprezentowanymi na wykresie 29 gospodarstwa rolne w Gminie Rutka - Tartak charakteryzują się korzystną strukturą agrarną, gdzie największy odsetek stanowią gospodarstwa duże (powyżej 15 ha). Nieco mniej korzystną strukturą agrarną charakteryzuje się powiat suwalski, w którym gospodarstwa powyżej 15 ha stanowią 42,32% ogółu. Z kolei w woj. podlaskim aż 28,19% ogółu reprezentują gospodarstwa o powierzchni 1-5 ha, co świadczy o ich znacznym rozdrobnieniu i może wpływać na mniejszą opłacalność ekonomiczną prowadzenia działalności rolniczej.

Wykres 29. Struktura gospodarstw w Gminie Rutka - Tartak, powiecie suwalskim i województwie podlaskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

4.2. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Na terenie Gminy Rutka - Tartak – zgodnie z danymi GUS – w 2021 r. istniało 121 podmiotów gospodarki narodowej, z czego sektor prywatny reprezentowało 116 podmiotów. Największą ilość podmiotów prywatnych stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą - w 2021 r. było ich 98.

Tabela 35. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według sektorów własnościowych w latach 2016 - 2022

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
podmioty gospodarki narodowej ogółem	93	95	99	111	118	121	b.d.
sektor publiczny - ogółem	8	7	5	5	5	5	b.d.
sektor publiczny – państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	6	5	3	3	3	3	b.d.
sektor prywatny - ogółem	85	88	94	106	113	116	b.d.
sektor prywatny - osoby fizyczne	70	71	78	89	96	98	b.d.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
prowadzące działalność gospodarczą							
sektor prywatny - spółki handlowe	1	2	2	2	2	2	b.d.
sektor prywatny - spółdzielnie	1	1	0	0	0	0	b.d.
sektor prywatny – stowarzyszenia i organizacje społeczne	5	5	5	6	6	7	b.d.

Źródło: Dane GUS

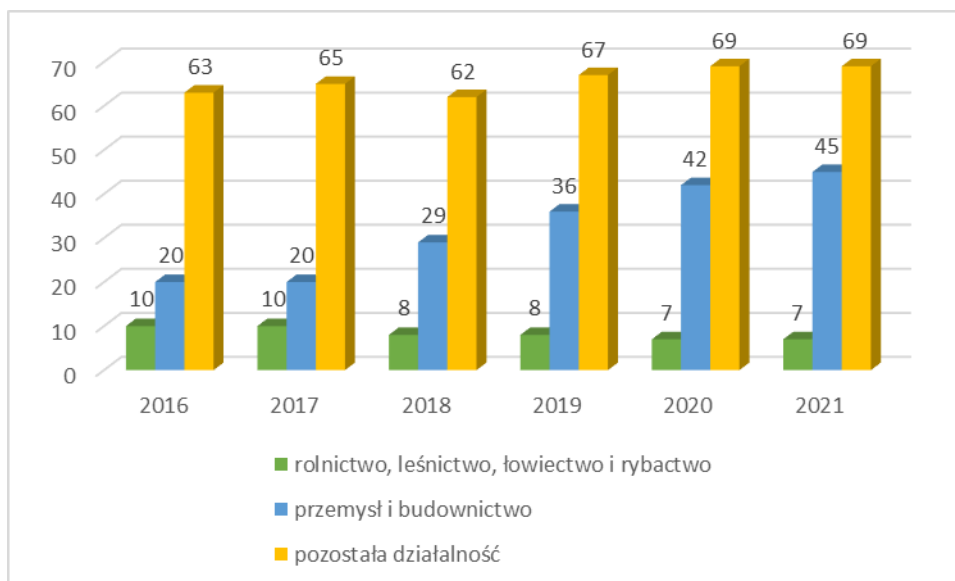
Na sektor publiczny składają się głównie państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego, w 2021 r. było ich 3, sektor publiczny ogółem liczył 5 podmiotów. Na sektor prywatny oprócz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą składają się również spółki handlowe (2) oraz stowarzyszenia i organizacje społeczne (7).

Tabela 36. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według grup rodzajów działalności PKD 2007

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ogółem	93	95	99	111	118	121	b.d.
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	10	10	8	8	7	7	b.d.
przemysł i budownictwo	20	20	29	36	42	45	b.d.
pozostała działalność	63	65	62	67	69	69	b.d.

Źródło: Dane GUS

Wykres 30. Podmioty według grup rodzajów działalności PKD 2007 w latach 2016-2021

Źródło: Dane GUS

Analizując podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według grup rodzajów działalności PKD 2007 można zauważyć, że w 2021 r. na terenie Gminy Rutka - Tartak najczęściej podmiotów zajmowało się pozostałą działalnością – 69, a najmniej rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem – 7.

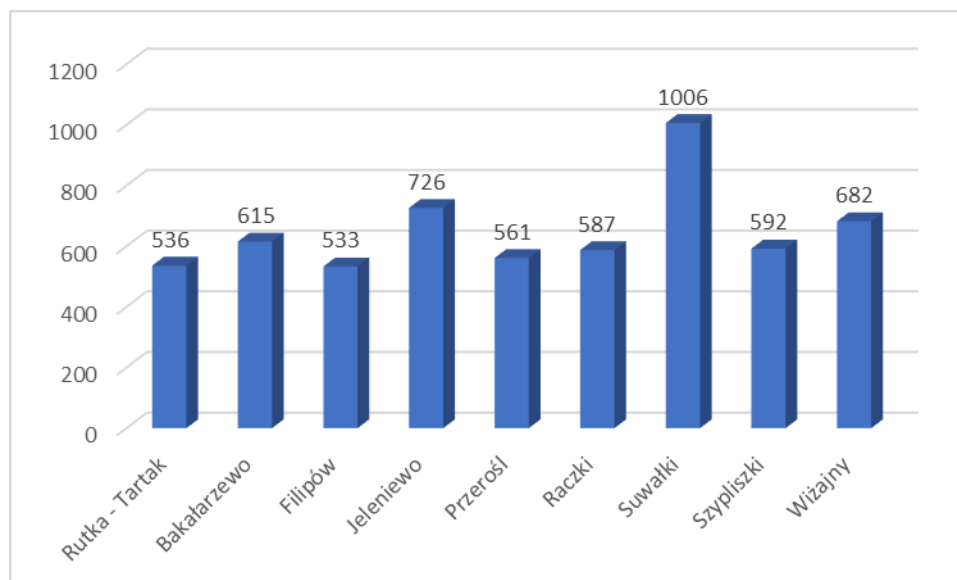
Na terenie Gminy Rutka - Tartak w 2021 r. (zgodnie z danymi GUS) najczęściej było przedsiębiorstw o wielkości do 9 pracowników. Można więc stwierdzić, że na terenie gminy działają głównie niewielkie podmioty.

Tabela 37. Podmioty według klas wielkości

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ogółem	93	95	99	111	118	121	b.d.
0 - 9	89	90	95	108	115	118	b.d.
10 - 49	4	5	4	3	3	3	b.d.

Źródło: Dane GUS

Wykres 31. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w poszczególnych gminach powiatu suwalskiego

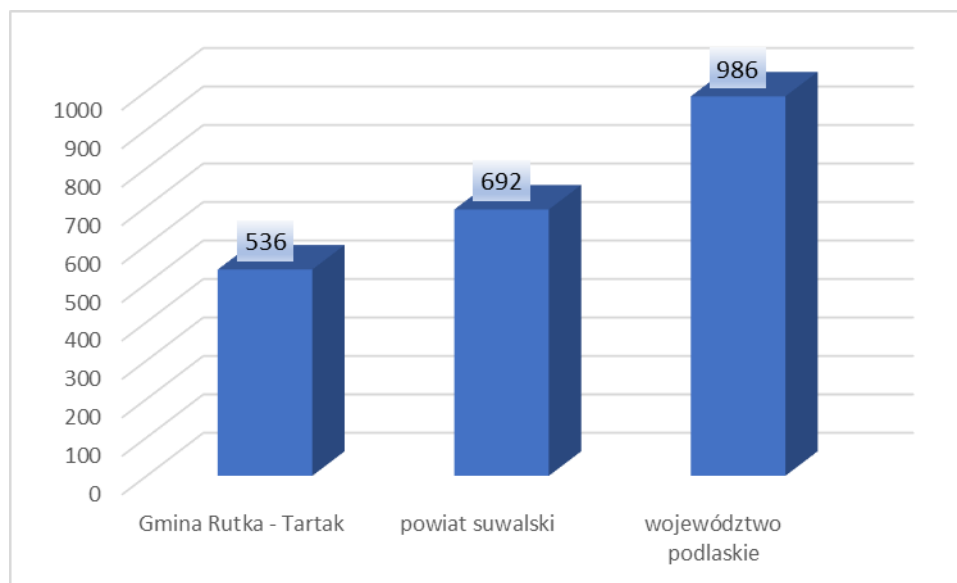
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2021 r.

Aktywność gospodarczą oraz przedsiębiorczość mieszkańców dobrze charakteryzuje wskaźnik podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Pod tym względem Gmina Rutka - Tartak w 2021 r. zajmowała przedostatnie miejsce wśród gmin położonych na terenie powiatu suwalskiego.

Porównując ten wskaźnik na terenie gminy ze średnią dla powiatu i województwa to był on mniejszy zarazem od sytuacji w powiecie suwalskim jak i województwie podlaskim.

Wskazuje to na potrzebę przeprowadzania działań służących pobudzeniu przedsiębiorczości mieszkańców gminy, która mogłaby ona ulec poprawie.

Wykres 32. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności na terenie Gminy Rutka - Tartak, powiatu suwalskiego i województwa podlaskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2021

4.3. TERENY INWESTYCYJNE

Na terenie Gminy Rutka - Tartak znajdują się tereny inwestycyjne. Należą do nich:

1. Wakacyjna Wioska Bałtów – 9,7042 ha (Pobondzie, Rutka-Tartak),
2. Wakacyjna Wioska Bałtów – 2,97 ha (Pobondzie),
3. Rutka-Tartak, ul. Szkolna – 3,14 ha.

5. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

5.1. INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA I KOMUNIKACYJNA

Na infrastrukturę drogową na terenie Gminy Rutka - Tartak składają się:

- drogi wojewódzkie:
  - a. 651 Gołdap – Żytkiejmy – Szypliszki – Sejny,
  - b. 655 Kąp – Wydminy – Olecki – Raczki – Suwałki – Rutka-Tartak,
- drogi powiatowe:
  - a. 1127B Wiżajny - Smolniki – Sidory,
  - b. 1129B Wiżajny - Ejszeryszki - Rutka Tartak,
  - c. 1130B Rutka-Tartak - Poszeszupie – Ejszeryszki,
  - d. 1131B Kleszczówek – Postawełe,
  - e. 1136B Postawełe - Jałowo - Przejma – Dębniak,
  - f. 1137B Ignatowizna - Kupowo - Majdan – Sadržawki,
- drogi gminne – zaprezentowane w tabeli poniżej.

Tabela 38. Wykaz dróg gminnych

Lp.	nr drogi	Nazwa drogi
1.	101551B	Ejszeryszki przez wieś
2.	101552B	Krejwiany przez wieś
3.	101553B	Rowele – Olszanka – Michałówka
4.	101554B	Olszanka do drogi pow.
5.	101555B	Od drogi pow. - Potopy – Sikorowizna
6.	101556B	Kadaryszki – Potopy – Poszeszupie-Folwark
7.	101557B	Poszeszupie-Folwark przez wieś
8.	101558B	Poszeszupie – Poszeszupie-Folwark
9.	101559B	Poszeszupie przez wieś
10.	101560B	Poszeszupie – granica państwa
11.	101561B	Kupowo – Trzcianka
12.	101562B	Kadaryszki – Pobondzie – Bondziszki
13.	101563B	Pobondzie – Bondziszki
14.	101564B	Kadaryszki – Pobondzie do drogi pow.
15.	101565B	Pobondzie do drogi woj.
16.	101566B	Poszeszupie – Smolnica
17.	101567B	Folusz – Poszeszupie – Trzcianka
18.	101568B	Kupowo – Trzcianka do drogi wojewódzkiej
19.	101569B	Rutka-tartak – Baranowo – Wierzbiszki
20.	101570B	Wierzbiszki – Jasionowo (Lebiedzizna)
21.	101571B	Baranowo – Wierzbiszki
22.	101572B	Jasionowo przez wieś do drogi woj.
23.	101573B	Wierzbiszki – Jasionowo

Lp.	nr drogi	Nazwa drogi
24.	101574B	Jasionowo (Lebiedzina) Jałowo
25.	101575B	Wierzbiszki – Jałowo
26.	101576B	Ignatowizna – Jasionowo
27.	101577B	Jasionowo – Wygorzel
28.	101578B	Jałowo przez wieś – (Sidory Zapolne)
29.	101579B	Jałowo przez wieś – (Ignatówka)
30.	101580B	Jałowo przez wieś – (Sidory)
31.	101581B	Michałówka – Sikorowizna
32.	101582B	Sikorowizna – Poszeszupie-Folwark
33.	101583B	Sikorowizna – Olszanka
34.	101584B	Poszeszupie-Folwark przez wieś
35.	101585B	Rowele – Potopy
36.	101586B	Folusz – Potopy
37.	101587B	Rutka-Tartak – Folusz
38.	101588B	Pobondzie – Rutka-Tartak
39.	101589B	Pobondzie – Las Bondziszki
40.	101590B	Potopy – Sikorowizna
41.	101591B	Kupowo – Białobłota
42.	101592B	Jałowo do drogi woj.
43.	101528B	Smolniki – Polimonie – Bondziszki – Rowele
44.	101509B	Maszutkinie – Rowele
45.	101510B	Rogożajny Wielkie – Rowele
46.	101513B	Soliny – Bondziszki
47.	101525B	część drogi Smolniki Ługiele – Dzierwany
48.	101529B	Jodoziory – Kleszczówek
49.	101530B	przez wieś Kleszczówek
50.	101514B	droga w miejscowości Kadaryszki obejmująca działki o nr ewid. 52/22, 52/23 i 52/21, gmina Rutka-Tartak
51.	101515B	droga w miejscowości Rutka-Tartak – ul. Młynarska obejmująca działki o nr ew. 217 i 234/6

Źródło: dane Gminy Rutki - Tartak

Zgodnie z danymi GUS w 2021 r. w zakresie transportu publicznego mieszkańcy mogli skorzystać z 7 przystanków autobusowych.

Przez teren gminy nie przebiega linia kolejowa.

Przez teren Gminy Rutka-Tartak prowadzą fragmenty kilku oznakowanych szlaków rowerowych:

1) najważniejszym z nich jest Pierścień Rowerowy Suwalszczyzny; szlak o znaczeniu regionalnym prowadzący przez teren powiatu suwalskiego, sejneńskiego i augustowskiego.

2) szlaki o znaczeniu lokalnym:

a) żółty szlak rowerowy Gm. Wiżajny (16,5 km), który przechodząc na terenie Gminy Rutka Tartak przez fragment wsi Rowele (ok. najwyższego wzniesienia Suwalszczyzny i gminnej wieży widokowej) oraz komunikuje ją z obszarem Gór Sudawskich, z popularyzowanym

ostatnio parkiem podworskim i grodziskiem pojaćwieskim w m. Sudawskie, skąd wraca do Wiżajn,

b) zielony szlak rowerowy Gm. Wiżajny (32,3 km), który ze Starej Hańczy (zabytkowy park podworski) doprowadza do Smolnik i wraca do Wiżajn,

c) pomimo, iż przez teren Gminy bezpośrednio nie przebiega linia szlaku rowerowego Green Velo (tj. Trasa rowerowa Polski Wschodniej), to jest ona objęta strefą oddziaływania tego szlaku (tzw. korytarz Green Velo).

Dodatkowo teren Gminy, jako element regionu Suwalszczyzny, jest włączony w jedno z 12 królestw wydzielonych na całym szlaku Green Velo - należy do Królestwa Rowerowego „Suwalszczyzna i Puszcza Augustowska”.

Przez teren gminy przebiega także kilka oznakowanych szlaków pieszych (głównie dalekobieżne):

a) czerwony (od m. Jastrzębna do m. Rakówek, biegnący wzdłuż granic Rzeczypospolitej Polskiej, wiążący Kotlinę Biebrzańską z puszczańską Równiną Augustowską. Odcinek związany z Gminą i jej bezpośrednim sąsiedztwem: Becejły, Krzywólka, Wygorzel, Wierzbiszki, Rutka-Tartak, Potopy, Marianka;

b) żółty: Krzywe AVPN, Kaletnik, Szelment (WOSIR), Sidory, Kleszczówek, Smolniki, Kłajpeda, Żytkiejmy (PKPR);

c) zielony: Suwałki – Rutka - Tartak, przez: cm Jaćwingów (Suwałki/ dawnej Szwajcaria), Jeleniewo, Suwalski PK, Smolniki, Jodoziory, Pobondzie;

d) zielony „Przez Góry Sudawskie”: szlak rozpoczyna się na rynku w Wiżajnach, a kończy na przejściu granicznym w Budzisku; prowadzi przez Góry Sudawskie, dalej wzdłuż biegu rzeczki Wigry mijając po drodze dwa dawne folwarki (Sudawskie i Skombobole);

e) czarny: Wiżajny, Jodoziory, Smolniki, Gulbieniszki.

Innym rodzajem pieszych szlaków turystycznych są ścieżki poznawcze (edukacyjne). Na terenie gminy znajduje się część ścieżki poznawczej Suwalskiego Parku Krajobrazowego „Wokół jeziora Jaczno”; ścieżka rozpoczyna się i kończy w m. Smolniki, początek przy punkcie widokowym „U Pana Tadeusza”.

Na terenie powiatu suwalskiego planowane jest oznakowanie (znakami drogowymi typu E22 - zgodnie z systemem Polskiej Organizacji Turystycznej) powiatowego szlaku samochodowego pn. „Śladami Jaćwingów”, bazującego na zasobach dziedzictwa kulturowego oraz funkcjonującej w miejscowości Szurpiły „Izbie Pamięci Jaćwieskiej”. Planowany przebieg: Jegliniec k. Budziska/Gm. Szypliszki, Szypliszki, Becejły/Gm. Rutka Tartak, Sudawskie/ Gm.

Wiżajny, Szurpiły/ Gm. Jeleniewo, Jeleniewo, Osinki/ Gm. Suwałki, Suwałki, Mieruniszki/ Gm. Filipów, Bakalarzewo, Jaśki (Święte Miejsce)/ Gm. Raczki.

Przez teren gminy przebiegają także szlaki kajakowe. Do spływów jednodniowych Szeszupą wykorzystywany jest odcinek: Udziejek/Gm. Jeleniewo - Rutka Tartak. Wodowanie kajaków odbywa się w Udziejku, przy dawnym młynie. Zakończenie spływu jest na polu namiotowym w Rutce - Tartak.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego przyjętego uchwałą Nr XXXVI/330/17 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 maja 2017 r. wśród obszarów o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego wymieniono m.in. Gminę Rutka – Tartak. Uwzględniono ją na liście gmin o najniższej dostępności (uśrednionej w powiatach) samochodem osobowym powyżej 120 minut. Wskazano w nim także na potrzebę poprawy stanu infrastruktury transportowej.

Część dróg stanowiących sieć drogową Gminy Rutka - Tartak nie odpowiada wymaganiom określonym w przepisach prawa dla dróg publicznych, charakteryzuje się niewystarczającymi parametrami technicznymi w stosunku do określonych w nich wymogów. Na terenie gminy występują drogi posiadające nawierzchnię nieutwardzoną, co powoduje, że możliwość poruszania się tymi szlakami komunikacyjnymi jest bardziej uzależniona od warunków atmosferycznych niż ma to miejsce w przypadku dróg asfaltowych.

W związku z tym zasadne jest podjęcie działań mających na celu poprawę standardu technicznego dróg publicznych, zapewniającą poprawę jakości dróg i bezpieczeństwa ruchu drogowego. W tym celu niezbędne jest dokonanie budowy, przebudowy, rozbudowy i modernizacji istniejących dróg publicznych stanowiących sieć komunikacyjną gminy. Ponadto – dla zwiększenia poziomu bezpieczeństwa rowerzystów – konieczne jest tworzenie ścieżek rowerowych.

5.2. GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA

Wodociągi grupowe w gminie są zasilane z jednego ujęcia wody: znajdującego się na terenie gminy - ujęcia wody w Rutce-Tartak. Ujmowana woda podziemna, cechuje się podwyższoną

zawartością żelaza, które jest usuwane w procesie uzdatniania wody. Wody podziemne odznaczają się stosunkowo wysoką jakością.

Na terenie Gminy Rutka - Tartak w 2021 r. – według danych GUS – 94,2% ludności korzystało z wodociągów (w czasie tworzenia Diagnozy dane za 2022 r. w tym zakresie były niedostępne).

W 2021 roku zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca wynosiło 49,4 m³. Długość czynnej sieci rozdzielczej wynosiła 81,1 km. Było 563 przyłączy do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. Wystąpiło 11 awarii sieci wodociągowej.

Tabela 39. Stan zaopatrzenia w wodę na terenie Gminy Rutka - Tartak

	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Wodociągi							
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	81,1	81,1	81,1	81,1	81,1	81,1
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	558	556	559	559	559	563
awarie sieci wodociągowej	szt.	18	14	14	13	12	11
woda dostarczona	dam ³	-	-	-	-	123,3	116,5
woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam ³	106,9	108,8	117,5	126,0	119,1	112,3
zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca	m ³	45	46,1	49,7	54,3	52,2	49,4
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	2236	2 241	2 203	2 185	2 193	2 164
straty wody	dam ³	-	-	-	-	-	22,1
udział strat wody w łącznej ilości dostarczonej wody	%	-	-	-	-	-	15,9
Zużycie wody w gospodarstwach domowych - woda z wodociągów							
na 1 mieszkańca	m ³	45	46,1	49,7	54,3	52,2	49,4
na 1 korzystającego	m ³	47,8	48,5	53,3	57,7	54,3	51,9
Woda dostarczona do wodociągu na terenie gminy w czasie doby w badanym roku							
woda sprzedana z wodociągu gospodarstwom domowym	dam ³	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Przedsiębiorstwa świadczące usługi w gminie w badanym roku							

	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021
przedsiębiorstwa dostarczające wodę	ob.	1	1	1	1	1	1

Źródło: Dane GUS

W sprawie zasad korzystania z wodociągu na terenie gminy istnieje regulamin przyjęty Uchwałą nr XXX/197/2022 Rady Gminy Rutka-Tartak z dnia 28 września 2022 r. w sprawie uchwalenia regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków na terenie Gminy Rutka-Tartak (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z 2022, poz. 4351).

Częściowo została ona uznana za nieważną na podstawie Rozstrzygnięcia nadzorczego nr NK-II.4131.138.2022.KK Wojewody Podlaskiego z dnia 27 października 2022 r. stwierdzające nieważność części uchwały Rady Gminy Rutka Tartak nr XXX/197/2022 z dnia 28 września 2022 r. w sprawie uchwalenia regulaminu dostarczania wody i odprowadzania ścieków na terenie Gminy Rutka-Tartak (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z 2022 poz. 4730).

Wykres 33. Odsetek ogółu ludności gminy korzystający z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w latach 2016 - 2021

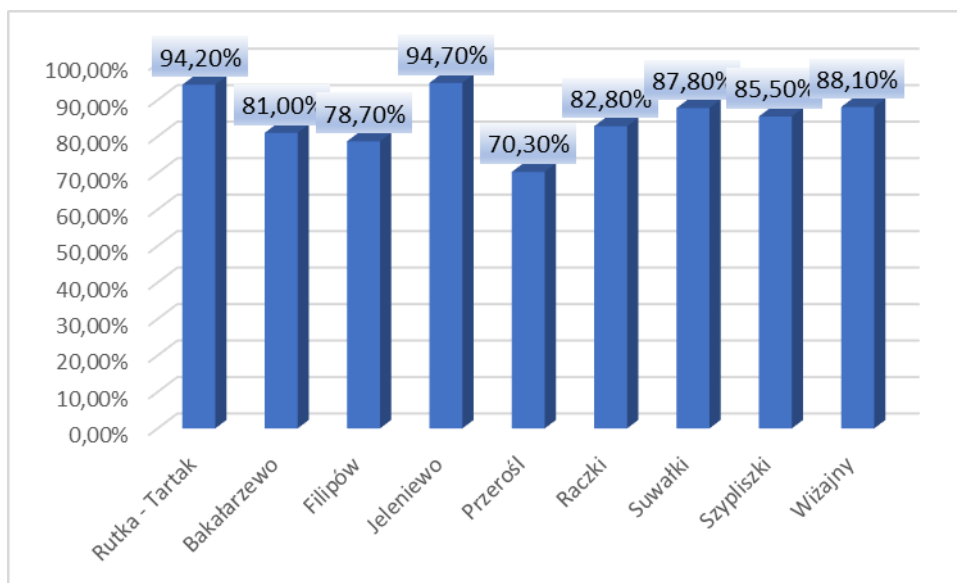

Źródło: Dane GUS

Na terenie Gminy Rutka-Tartak nie funkcjonuje zorganizowana sieć gazowa.

Biorąc pod uwagę odsetek ogółu ludności gminy korzystającej z wodociągu Gmina Rutka – Tartak zajmuje drugie miejsce z najwyższym poziomem ludności korzystających z wodociągu. Lepiej sytuacja prezentuje się jedynie w Gminie Jeleniewo.

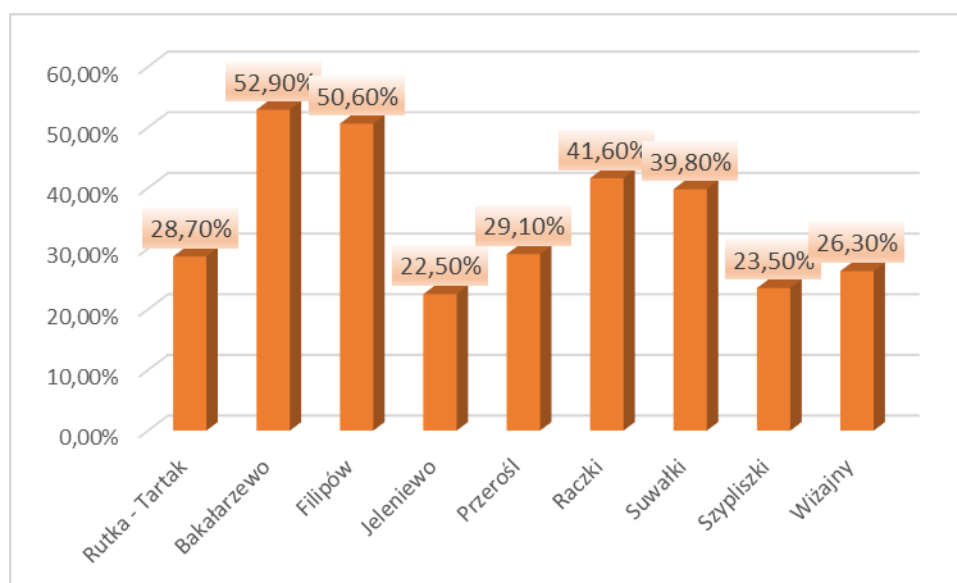
Wykres 34. Korzystający z wodociągu w % ogółu ludności w gminach leżących na terenie powiatu suwalskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2021 r.

Biorąc zaś pod uwagę korzystających z kanalizacji w % ogółu ludności Gmina Rutka – Tartak nie wyróżnia się zbytnio spośród innych gmin położonych na terenie powiatu suwalskiego. Zajmuje 5 miejsce pośród gmin położonych na terenie tego powiatu.

Wykres 35. Korzystający z kanalizacji w % ogółu ludności w gminach leżących na terenie powiatu suwalskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2021 r.

Teren Gminy Rutka - Tartak jest częściowo skanalizowany. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej, zgodnie z danymi GUS, w 2021 r. wyniosła 10,8 km. W tymże roku istniało 147 przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania.

Tabela 40. Sieć kanalizacyjna

	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kanalizacja							
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	10,8	10,8	10,8	10,8	10,8	10,8
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	145	142	143	143	143	147
awarie sieci kanalizacyjnej	szt.	6	6	5	5	6	5
ścieki bytowe odprowadzone siecią kanalizacyjną	dam ³	11,4	12,1	11,4	11,7	12,0	11,6
ścieki oczyszczane odprowadzone	dam ³	11,0	12,0	11,0	12,0	12,0	11,0
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	679	673	663	658	660	660
Sieć rozdzielcza na 100 km²							
sieć kanalizacyjna	km	10,4	10,4	10,4	10,4	10,4	10,4

Źródło: Dane GUS

Zgodnie z danymi GUS w 2021 r. istniała 1 oczyszczalnia komunalna z podwyższonym usuwaniem biogenów. Ogółem z oczyszczalni korzystało 393 osoby. Odprowadzono 11 dam³ ścieków, taką samą wielkość odpadów oczyszczono.

Tabela 41. Nieczystości ciekłe i oczyszczalnia ścieków

	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków komunalnych							
ogółem	osoba	390	390	395	395	393	393
Oczyszczalnie komunalne							
z podwyższonym usuwaniem biogenów	szt.	1	1	1	1	1	1
Osady wytworzone w ciągu roku							
ogółem	t	5	5	5	5	5	5
Ścieki oczyszczane w ciągu roku							
odprowadzone ogółem	dam ³	11,0	12,0	11,0	12,0	12,0	11,0
oczyszczane z podwyższonym usuwaniem biogenów	dam ³	11	12	11	12	12	11

	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021
oczyszczane biologicznie i z podwyższonym usuwaniem biogenów w % ścieków ogółem	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Nieczystości ciekłe							
zbiorniki bezodpływowe - stan w dniu 31 grudnia	szt.	223	225	225	371	371	371
oczyszczalnie przydomowe – stan w dniu 31 grudnia	szt.	133	134	134	143	143	143
stacje zlewne – stan w dniu 31 grudnia	szt.	1	1	1	1	1	1
nieczystości ciekłe (ścieki bytowe) odebrane w ciągu roku	m ³	-	-	132,0	157,0	228,5	255,4

Źródło: Dane GUS

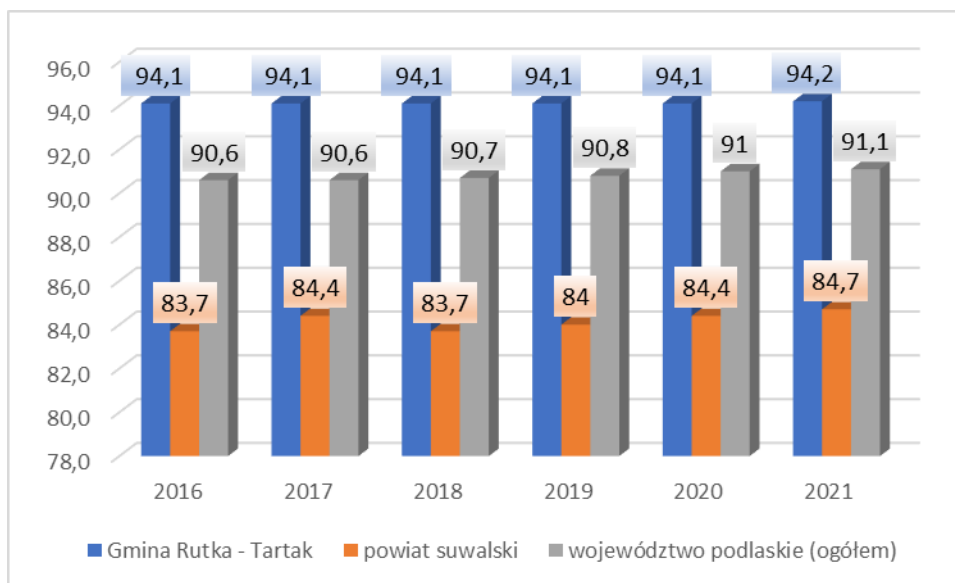
Ścieki komunalne z terenu gminy bywają również oczyszczane w instalacjach przydomowych lub przechowywane w zbiornikach bezodpływowych.

W 2021 r. na terenie gminy było 371 zbiorników bezodpływowych i 143 oczyszczalni przydomowych. Istniała także 1 stacja zlewna.

Porównując odsetek osób korzystających z sieci wodociągowej na terenie Gminy Rutka - Tartak, powiatu suwalskiego oraz województwa podlaskiego można zauważyć, że na obszarze Gminy Rutka - Tartak odsetek ten był większy niż w powiecie i w województwie (zarazem na terenach wiejskich jak i ogółem).

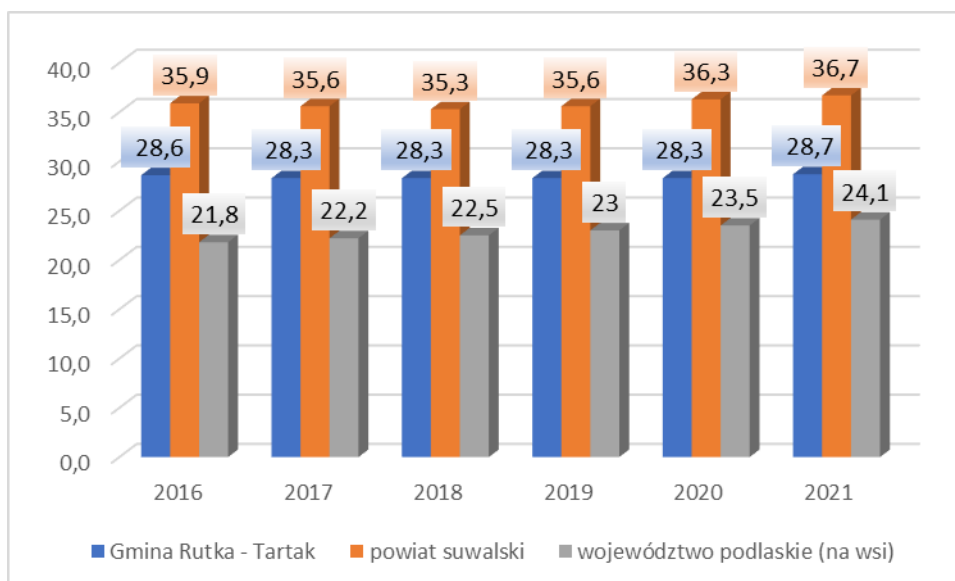
W przypadku sieci kanalizacyjnej sytuacja na terenie gminy jest mniej korzystna niż w powiecie, ale nadal wyższa niż średnia dla terenów wiejskich województwa podlaskiego (mniejsza niż średnia ogółem dla województwa).

Wykres 36. Odsetek osób korzystających z sieci wodociągowej na terenie Gminy Rutka - Tartak, powiatu suwalskiego i województwa podlaskiego (ogółem), %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 37. Odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnej na terenie Gminy Rutka - Tartak, powiatu suwalskiego i województwa podlaskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

5.3. GOSPODARKA ODPADAMI

Na terenie Gminy Rutka - Tartak źródłami wytwarzanych odpadów są:

- przedsiębiorstwa prowadzące działalność gospodarczą,
- gospodarstwa domowe, w których powstają także odpady wielkogabarytowe czy niebezpieczne,
- obiekty infrastruktury społecznej i komunalnej,
- obszary ogrodów, parków, cmentarzy czy targowisk itp.,
- ulice i place.

Ilość wytwarzanych odpadów komunalnych, wskaźnik ich nagromadzenia, jak również ich struktura oraz skład są uzależnione od różnych uwarunkowań lokalnych. Należą do nich: poziom rozwoju gospodarczego obszaru, zamożność społeczeństwa, rodzaj zabudowy mieszkalnej, sposób gospodarowania zasobami, przyzwyczajenia w konsumpcji dóbr materialnych, a także cechy charakterologiczne mieszkańców i ich podatność na edukację ekologiczną.

Zgodnie z danymi GUS – w 2021 r. na terenie Gminy Rutka - Tartak zebrano 394,38 t odpadów. Na jednego mieszkańca przypadało 120,7 kg odpadów zmieszanych. W 2021 r. ilość odebranych odpadów zmieszanych była większa niż w roku poprzednim. Również ilość odpadów zebranych selektywnie w 2021 r. była wyższa niż 2020 r.

Odpady zebrane selektywnie w 2021 r. stanowiły odrobinę mniejszy odsetek zebranych odpadków w relacji do ogółu odpadów niż w roku 2020. Nadal odsetek ten osiągnął wynik powyżej 30%. Co może świadczyć o lepszym segregowaniu odpadów w 2020 r. i 2021 r. niż w latach poprzednich.

Tabela 42. Odpady komunalne z terenu Gminy Rutka - Tartak

	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Odpady zebrane w ciągu roku							
ogółem	t	-	297,68	351,80	414,03	372,50	394,38
ogółem w tys. ton	tys. t	-	0,30	0,35	0,41	0,37	0,39
z gospodarstw domowych	t	-	238,52	286,03	339,21	346,76	366,28
z innych źródeł (usług komunalnych, handlu, małego biznesu, biur i instytucji)	t	-	59,16	65,77	74,82	25,74	28,10
Odpady zebrane selektywnie w ciągu roku							
ogółem	t	-	38,84	39,98	71,75	115,46	120,22
z gospodarstw domowych	t	-	31,45	36,57	65,39	115,46	120,22

	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021
z innych źródeł (usług komunalnych, handlu, małego biznesu, biur i instytucji)	t	-	7,39	3,41	6,36	0,00	0,00
Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku							
ogółem	t	214,98	258,84	311,82	342,28	257,04	274,16
ogółem na 1 mieszkańca	kg	90,5	109,6	131,8	147,4	112,7	120,7
z gospodarstw domowych	t	170,30	207,07	249,46	273,82	231,30	246,06
odpady z gospodarstw domowych przypadające na 1 mieszkańca	kg	71,7	87,7	105,5	117,9	101,4	108,3
jednostki odbierające odpady w badanym roku wg obszaru działalności	szt.	1	1	1	1	1	1
z innych źródeł (usług komunalnych, handlu, małego biznesu, biur i instytucji)	t	-	51,77	62,36	68,46	25,74	28,10
Odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów							
ogółem	%	-	13,0	11,4	17,3	31,0	30,5
z gospodarstw domowych	%	-	13,2	12,8	19,3	33,3	32,8
papier i tektura, metale, szkło i tworzywa sztuczne	%	-	12,1	9,8	13,5	10,2	10,9

Źródło: Dane GUS

Zgodnie z ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach na gminach spoczywa zadanie zapewnienia odpowiedniego i właściwego odbioru i zagospodarowania wszystkich odpadów komunalnych z możliwością selektywnego zbierania. Zmieszane odpady komunalne, czy pozostałości po sortowaniu tych odpadów przeznaczone do składowania, powinny być kierowane do regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych – RIPOK, tak by były zagospodarowane w regionie swego powstania. W przypadku braku RIPOK lub podczas awarii odpady mogą być kierowane do instalacji zastępczych, wyznaczonych w Wojewódzkim Programie Gospodarki Odpadami. Odpady powinny odbierać od mieszkańców firmy, wyłonione w drodze przetargu, a za odbiór odpadów mieszkańcy uiszczą jednolitą stawkę, z możliwością obniżki dzięki stosowaniu segregowania odpadów u źródła ich powstawania.

Na terenie województwa podlaskiego funkcjonują instalacje komunalne zapewniające mechaniczno-biologiczne przetwarzanie (MBP) niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych i wydzielenie z niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych frakcji nadających się w całości lub w części do odzysku oraz zapewniające składowanie odpadów powstających w procesie mechaniczno-biologicznego przetwarzania niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych. Zgodnie z art. 38b ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2021 r. poz. 779 z późn. zm.) marszałek województwa prowadzi listę takich instalacji. Należą do nich:

- Zakład Utylizacji Odpadów Komunalnych w Hryniewiczach (ZUOK w Hryniewiczach)
- Zakład Zagospodarowania Odpadów w Hajnówce (ZZO w Hajnówce)
- Zakład Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Suwałkach (ZUOK w Suwałkach)
- Zakład Zagospodarowania Odpadów w Koszarówce (ZZO w Koszarówce)
- Zakład Przetwarzania i Unieszkodliwiania Odpadów w Czartorii (ZPiUO w Czartorii)
- Zakład Przetwarzania i Unieszkodliwiania Odpadów w Czerwonym Borze (ZPiUO w Czerwonym Borze).

Od 6 września 2019 r. na podstawie art. 17 ust. 4 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r. poz. 1579) zniesiona została regionalizacja, przestały istnieć regiony gospodarki odpadami wymienione w „Planie Gospodarki Odpadami Województwa Podlaskiego na lata 2016 – 2022”.

Usuwanie odpadów odbywa się poprzez selektywną zbiórkę odpadów z wywozem nieczystości przez wyspecjalizowaną jednostkę na właściwe wysypisko komunalne. Na terenie gminy nie funkcjonuje żadne czynne wysypisko śmieci.

Odbiór odpadów wielkogabarytowych i zużytego sprzętu elektrycznego w 2022 r. odbywał się po wcześniejszym zgłoszeniu telefonicznym, przez właściciela nieruchomości do MPO Sp. z o.o. Oddział w Augustowie.

Zgodnie z „Analizą Gospodarki Odpadami Komunalnymi na Terenie Gminy Rutka-Tartak w 2021 r.” odpady odebrane od mieszkańców Gminy Rutka-Tartak trafiały, w zależności od sposobu zbierania do wybranej instalacji. Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne w całości trafiały do Zakład Utylizacji Odpadów Komunalnych w Suwałkach, odpady wytworzone w instalacji PGO w Suwałkach (ZUOK) i poddane recyklingowi w roku 2021 trafiły

do instalacji zajmujących się recyklingiem, a pozostała część odpadów przerabiana jest na masę rekultywacyjną.

Na terenie gminy funkcjonował punktu selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK). Był on prowadzony jest przez podmiot realizujący zadanie w zakresie odbioru i zagospodarowania odpadów komunalnych.

Zgodnie z Uchwałą nr IX/56/2019 Rady Gminy Rutka-Tartak z dnia 5 grudnia 2019 r. w sprawie Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Rutka-Tartak (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z 2019, poz. 6011, zmienioną Uchwałą nr XVI/91/2020 Rady Gminy Rutka-Tartak z dnia 27 października 2020 r. zmieniającą uchwałę nr IX/56/2019 Rady Gminy Rutka-Tartak z dnia 5 grudnia 2019 r. w sprawie Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Rutka – Tartak, Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z 2020, poz. 4621) właściciele nieruchomości zapewniają utrzymanie czystości i porządku na terenie nieruchomości poprzez:

1) Selektywne zbieranie wytwarzanych na terenie nieruchomości odpadów komunalnych, co najmniej w zakresie obejmującym:

- a) papier;
- b) szkło;
- c) metale;
- d) tworzywa sztuczne;
- e) bioodpady;
- f) przeterminowane leki,
- g) odpady niekwalifikujące się do odpadów medycznych powstałych w gospodarstwie domowym w wyniku przyjmowania produktów leczniczych w formie iniekcji i prowadzenia monitoringu poziomu substancji we krwi, w szczególności igieł i strzykawek;
- h) chemikalia (farby, rozpuszczalniki, oleje odpadowe, itd.);
- i) zużyte baterie i akumulatory;
- j) zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, inne odpady wielkogabarytowe, w tym meble,
- k) odpady budowlane i rozbiórkowe,
- l) zużyte opony,
- m) odpady tekstyliów i odzieży.

2) Przekazywanie selektywnie zebranych odpadów uprawnionym podmiotom prowadzącym działalność w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości oraz podmiotom prowadzącym punkty selektywnego zbierania odpadów komunalnych lub przekazywanie odpowiednim podmiotom w trybie określonym przez właściwe przepisy.

3) Zbieranie niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych i przekazywanie ich uprawnionym podmiotom prowadzącym działalność w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości.

5.4. INFRASTRUKTURA ELEKTROENERGETYCZNA I GAZOWA

Na terenie Gminy Rutka – Tartak nie funkcjonuje zorganizowana sieć ciepłownicza, do której można by podłączyć zabudowania mieszkalne, usługowe.

Na terenie gminy nie funkcjonuje zorganizowana sieć gazowa.

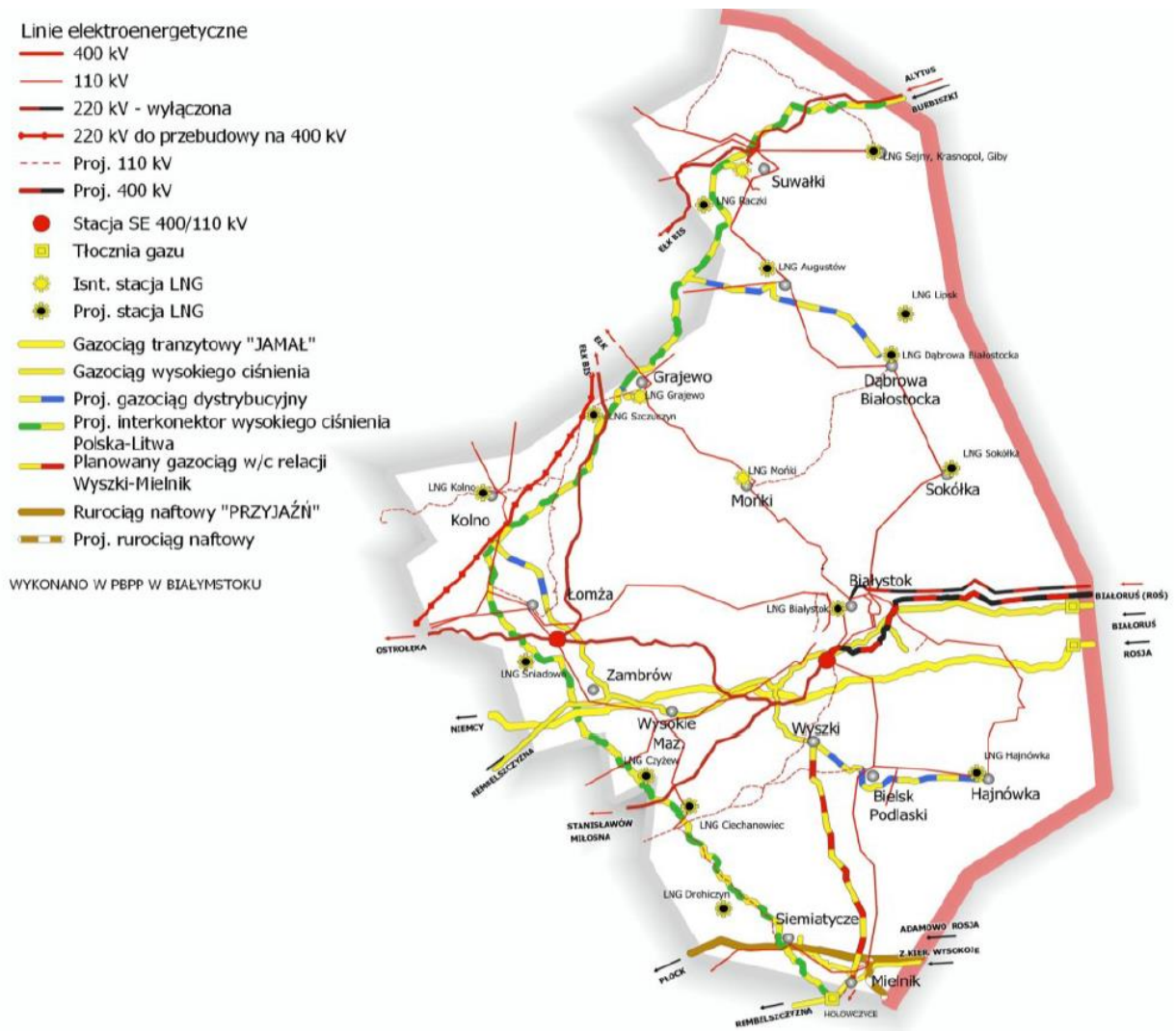
Energia elektryczna do Gminy Rutka-Tartak jest doprowadzana liniami napowietrznymi średnich napięć (SN) 20 kV. Są to linie doprowadzone z rozdzielni sieciowych usytuowanych na terenie: Szypliszki i Wiżajny.

Sieci te doprowadzone są do stacji transformatorowych (SN/nn) 20 kV / 0,4 kV, z których liniami napowietrznymi niskiego napięcia zasilani są odbiorcy.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego, przyjętego Uchwałą NR XXXVI/330/17 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 maja 2017 r. w sprawie Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego, zmienionej uchwałą Sejmiku Województwa Podlaskiego Nr XXXIX/356/17 z dnia 28 sierpnia 2017 r. (Dz. Urz. Woj. Podl. z 2017 r. poz. 2777, poz. 3270) dla Gminy Rutka-Tartak ustalono elementy ponadlokalne zagospodarowania w zakresie m.in. infrastruktury elektroenergetycznej - projektowana linia WN 110kV relacji Filipów-Wiżajny-Szypliszki-Sejny wraz z pasem technologicznym i projektowany węzeł dystrybucyjny.

Rysunek 26. przedstawia infrastrukturę energetyczną przebiegającą przez województwo podlaskie.

Rysunek 26. Infrastruktura energetyczna województwa podlaskiego

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030

Przez jej teren przebiega Sieć Szerokopasmowej Polski Wschodniej.

6. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

6.1. INFRASTRUKTURA EDUKACYJNA

Zgodnie z „Raportem o stanie Gminy Rutka-Tartak za rok 2021” w roku szkolnym 2020/2021 Gmina Rutka-Tartak była organem prowadzącym dla Szkoły Podstawowej im. Henryka Sienkiewicza w Rutce-Tartak, w skład której wchodziły oddziały przedszkolne oraz klasy I-VIII.

Tabela 43. Ilość uczniów w roku szkolnym 2020/2021

Nazwa	Kl.I	Kl.II	Kl.III	Kl.IV	Kl.V	Kl.VI	Kl.VII	Kl. VIII
	Liczba oddziałów/liczba uczniów							
Szkoła Podstawowa	1/21	1/18	1/17	1/19	1/14	2/36	1/30	1/20
Oddziały przedszkolne	3-latki		4-latki		5-latki		6-latki	
	4		18		14		14	

Źródło: Raport o Stanie Gminy Rutka - Tartak w 2021 roku

W roku szkolnym 2020/2021 egzamin klasy VIII pisało 20 uczniów. W tym 6 uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych (30%).

Tabela 44. Wyniki egzaminu ósmoklasisty, 2021 r.

Zakres egzaminu	Wynik szkoły	Wynik powiatu	Wynik województwa	Wynik kraju
język polski	54%	56	58	60
matematyka	40%	41	47	47
język angielski	67%	59	65	66

Źródło: Raport o Stanie Gminy Rutka - Tartak w 2021 roku

W przypadku egzaminu z języka polskiego i matematyki wynik uczniów z terenu Gminy Rutka – Tartak był poniżej średniej dla powiatu, województwa i kraju. Jedynie w przypadku egzaminu z języka angielskiego wynik uczniów z Gminy Rutka – Tartak był wyższy niż średnia dla powiatu, województwa a nawet kraju.

Tabela 45. Wyniki egzaminu ósmoklasisty, 2022

Gmina - nazwa	język polski		matematyka		język angielski		język niemiecki	
	liczba zdający.	wynik średni (%)	liczba zdający.	wynik średni (%)	liczba zdający.	wynik średni (%)	liczba zdający.	wynik średni (%)
Bakałarzewo	42	53	42	52	42	45		
Filipów	63	45	63	55	61	59	2	
Jeleniewo	38	55	38	58	38	57		
Przerośl	32	61	32	52	29	49	3	
Raczkki	77	52	77	56	75	58	2	
Rutka-Tartak	29	53	29	44	28	63	1	
Suwałki	66	52	66	56	66	59		
Szypliszki	48	53	48	51	48	59		
Wiżajny	26	62	26	52	26	60		
Suwałki	898	58	898	58	898	70	5	95

Źródło: mapa.wyniki.edu.pl/MapaEgzaminow

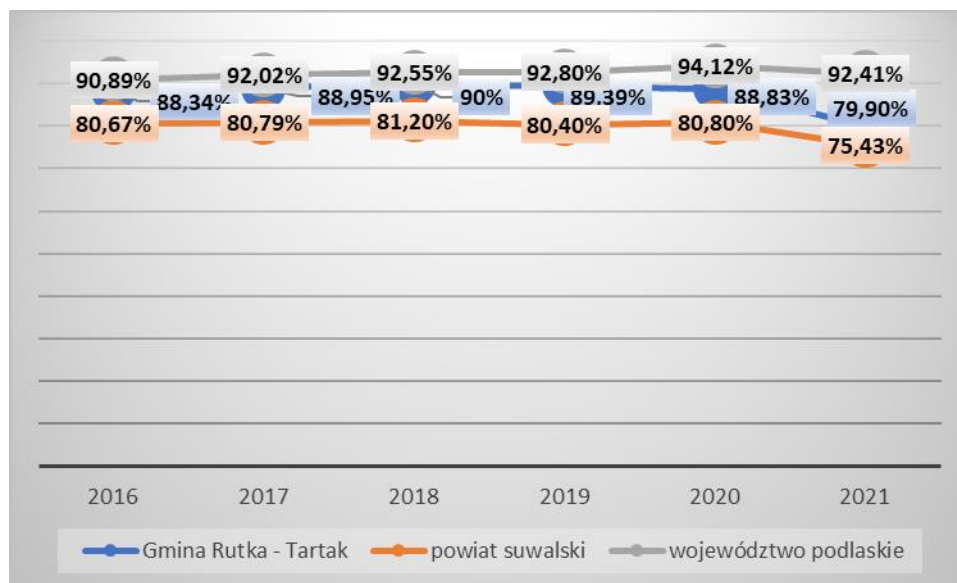
Analizując wyniki egzaminu ósmoklasisty, który został przeprowadzony w 2022 r. widać, że szczególne problemy przysporzył uczniom egzamin z matematyki. W przypadku języka polskiego i języka angielskiego wynik uczniów z Gminy Rutka – Tartak nie różnił się zbyt wiele od wyników uczniów z innych gmin powiatu suwalskiego.

Wyniki egzaminów mogą wskazywać na to, że poziom edukacji na terenie gminy jest na stosunkowo zadawalającym poziomie. Wciąż jednak niezbędne jest przeprowadzenie dodatkowych prac służących podniesieniu poziomu nauczania by zwiększyć szanse na rozwój młodych pokoleń.

Współczynnik skolaryzacji netto, liczony jako relacja liczby osób (w danej grupie wieku) uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

Porównując współczynniki skolaryzacji w stosunku do szkół podstawowych na terenie Gminy Rutka - Tartak, powiatu suwalskiego oraz województwa podlaskiego można zauważyć, że najmniejsza wartość wskaźnika występuje na terenie powiatu suwalskiego, a największa na terenie województwa podlaskiego.

Wykres 38. Współczynnik skolaryzacji netto w Gminie Rutka - Tartak, powiecie suwalskim oraz w woj. podlaskim (szkoły podstawowe)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zgodnie z danymi GUS w 2021 r. było najwięcej dzieci w oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych, w porównaniu do lat 2016 – 2020.

W 2021 r. funkcjonowało 1 przedszkole – 1 obiekt z 3 oddziałami/grupami/klasami.

Tabela 46. Wychowanie przedszkolne

	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dzieci w oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych							
ogółem	osoba	35	54	56	53	51	59
chłopcy	osoba	24	33	28	26	23	30
dziewczęta	osoba	11	21	28	27	28	29
Oddziały przedszkolne							
ogółem	ob.	1	1	1	1	1	1
oddziały (klasy, grupy)	-	2	3	3	3	3	3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Porównując wskaźnik ilości dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat w Gminie Rutka - Tartak, powiecie suwalskim oraz województwie podlaskim można wskazać na jeszcze zadawalający poziom objęcia wychowaniem przedszkolnym najmłodszych mieszkańców Gminy Rutka - Tartak. Wskaźnik ten wprawdzie jest niższy niż

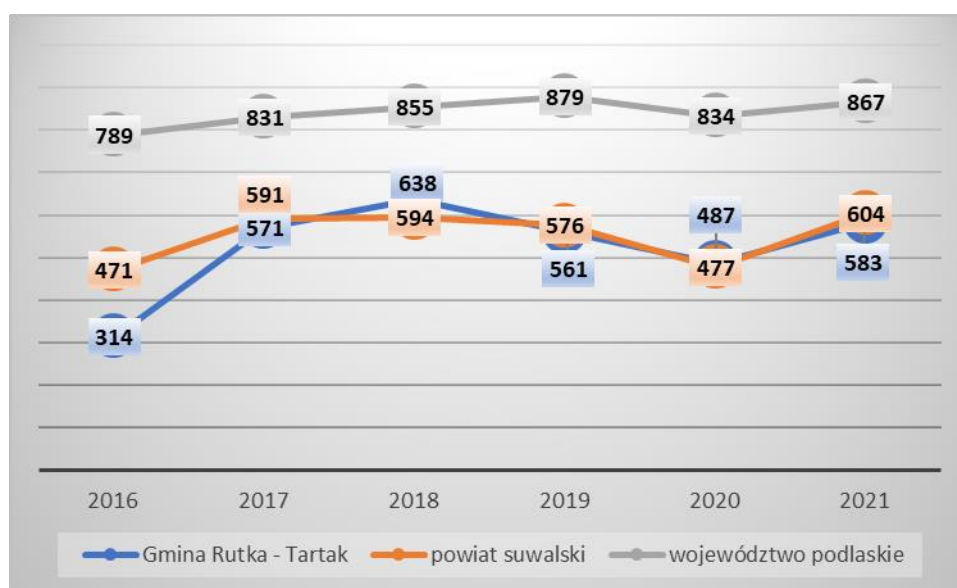

średnia dla całego województwa, jednak sytuacja w gminie jest porównywalna dla średniej dla powiatu.

Ilość dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3 – 5 lat w latach 2016 – 2019 był odrobinę niższy niż w powiecie zaś w 2020 r. odrobinę wyższy by w 2021 r. ponownie osiągnąć poziom trochę niższy niż w powiecie.

W czasie tworzenia Diagnozy dane dotyczące 2022 r. w tym zakresie były niedostępne.

Wykres 39. Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat w Gminie Rutka - Tartak, powiecie suwalskim oraz województwie podlaskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

6.2. INFRASTRUKTURA SPORTOWA I REKREACYJNA

Na terenie Gminy Rutka - Tartak znajduje się infrastruktura sportowo – rekreacyjna, do której zaliczyć można:

1. Boisko Orlik, ul. Szkolna 12,
2. Siłownia zewnętrzna:
  - Smolniki 32,
  - Wioska Bajek, Rutka-Tartak ul. 3 Maja,
3. Plac Zabaw:
  - ul. Słowicza, Rutka-Tartak,
  - ul. Szkolna przy OSP w Rutce-Tartak.

Na terenie gminy działa Klub Sportowy w Rutce-Tartak.

6.3. INFRASTRUKTURA KULTURY

Jednostka kultury związana z terenem gminy to:

- Gminny Ośrodek Kultury w Rutce-Tartak

Gminny Ośrodek Kultury w Rutce-Tartak funkcjonuje od dnia 01 stycznia 2013 r. Powstał z połączenia Świetlicy Gminnej w Rutce – Tartak oraz Gminnej Biblioteki Publicznej w Rutce – Tartak.

Gminny Ośrodek Kultury w Rutce-Tartak

Wykaz wydarzeń kulturalnych w 2021 roku związanych z działalnością Gminnego Ośrodka Kultury:

1. Udział wokalistów z GOK-u w konkursie piosenki Suwalska Droga do Gwiazd 2021- nagrody;
2. Udział reprezentantki GOK-u w Ogólnopolskim Festiwalu Piosenki Dziecięcej DZIECIOPIEWY 2021 w Jędrzejowie- nagroda;
3. Gminny Turniej Tenisa Stołowego, XBOX;
4. Podlaski Przegląd Piosenki Poetyckiej w Białymstoku – reprezentacja GOK-u;
5. V Festiwal LAUR 2021w Bydgoszczy- nagroda reprezentanta Gok-u;
6. Wystawa i kiermasz rękodziela w GOK-u – ozdoby wiosenne i świąteczne;
7. IV Międzynarodowy Festiwal Piosenki Bez Granic Golden Voice w Jędrzejowie- nagroda;
8. Udział dwóch pracowników w szkoleniu przygotowującym do realizacji projektu Sieć na kulturę;
9. Koncert w GOK-u z okazji Dnia Matki - Szeszupiaki i laureaci konkursu recytatorskiego WIOSENNE RYMOWANIE;
- 10.II Ogólnopolski Konkurs Wokalny NUTY PANA EDKA w Bocheńcu- nagroda; 11.Udział zespołu Szeszupiaki w Filipowskim Jarmarku Folkloru;
- 12.Wakacyjne zajęcia integracyjne dla dzieci - udział w projekcie Sieć na Kulturę- wykorzystanie aplikacji cyfrowych w projektowaniu graficznym;
- 13.Integracyjny koncert Szeszupy wspólnie z zespołem z Chorzowa w Smolnikach;
- 14.Koncert SZESZUPIAKÓW i SZESZUPY podczas Dożynek Parafialnych w Jeleniewie;
- 15.Rodzinny spływ kajakowy;

16. Międzynarodowy Festiwal Piosenki i Tańca MUSZELKI WIGIER w Suwałkach - nagroda reprezentanta;
17. XVI Przygraniczna Parada Piosenek Patriotycznych w Rutce- Tartak nagrody reprezentantów GOK-u;
18. Suwalski Przegląd Zespołów Ludowych- udział zespołu Szeszupa; 19. Gminny Konkurs Plastyczny dla dzieci "KARTKA ŚWIĄTECZNA";
20. Wspomnienie o Franciszku Racisie z Jasionowa- spotkanie twórców, przyjaciół, zespołów i kapel;
21. Wyroby ze słomy- warsztaty bożonarodzeniowe dla dzieci.

Gminna Biblioteka Publiczna w Rutce – Tartak

W roku 2021 Gminna Biblioteka Publiczna w Rutce-Tartak zrealizowała następujące działania:

1. 26.05.2021r. - VIII edycja konkursu recytatorskiego pt. "Wiosenne rymowanie" dla uczniów przedszkoli i szkół podstawowych – 49 uczestników.
2. 19.06.2021r. III Rajd rowerowy z udziałem dzieci z rodzicami „Odjazdowy Bibliotekarz” – 29 uczestników.
3. 26.10.2021. - Jak wygląda praca w bibliotece? Spotkanie z dziećmi z oddziału przedszkolnego. Czytanie bajki pt. "Krasnoludki są wśród nas". Kl „0" 16 uczniów
4. 28.10.2021. - Jak wygląda praca w bibliotece? Spotkanie z dziećmi z oddziału przedszkolnego. Czytanie bajki pt. "Krasnoludki są wśród nas". Grupa 3 -5 lat 48 przedszkolaków.
5. 08.11.2021 r. - "Akcja Czytelnicza" Mała książka wielki człowiek" dla dzieci w wieku 3- 6 lat. W której wzięło udział 16 dzieci.

Zgodnie z „Raportem o Stanie Gminy Rutka - Tartak w 2021 roku” w roku 2021 wypożyczone zostały 1493 książki, w tym dorośli wypożyczyli 971 książek, dzieci 345 książek. Ponadto wypożyczono 19 czasopism i 158 pozostałych pozycji. Ogółem bibliotekę odwiedziło 919 osób. W roku 2021 zakupiono 181 książek, w tym ze środków własnych 97 szt. W darze od czytelników biblioteka otrzymała 19 książek. Z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego otrzymano dotację w kwocie 2000 zł, za którą do biblioteki kupiono 84 nowe książki.

Tabela 47. Biblioteki publiczne - wskaźniki

	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021
biblioteki publiczne na 10 tys. ludności	ob.	4,2	4,2	4,3	4,3	4,4	4,4

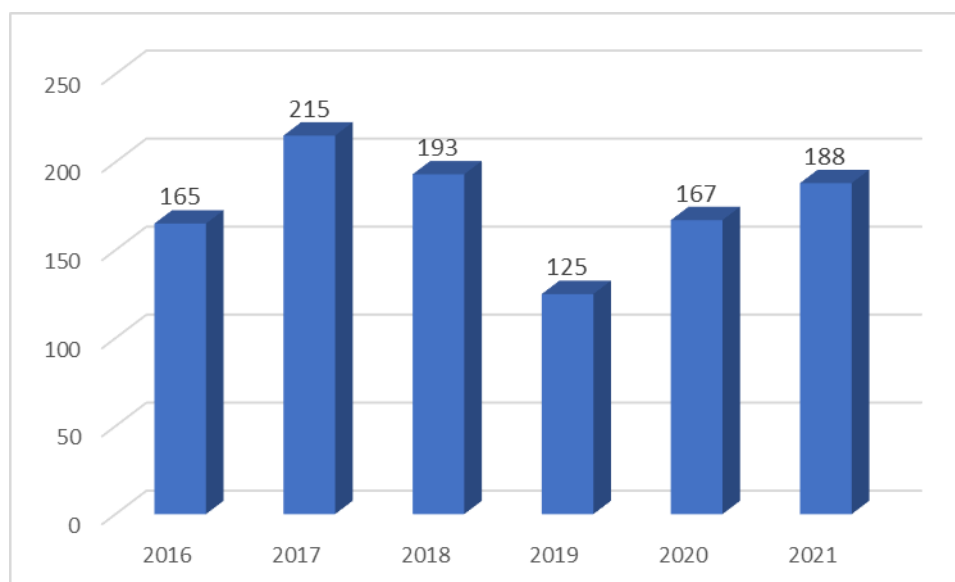
	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ludność na 1 placówkę biblioteczną (łącznie z punktami bibliotecznymi ujętymi zgodnie z siedzibą jednostki macierzystej)	osoba	2377	2382	2341	2322	2287	2256
księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	wol.	4721,5	4594	4703,1	4951,8	4995,6	4985,4
czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	osoba	69	91	82	54	73	83
wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	wol.	33,3	4,4	3,8	9,2	7,5	7,9

Źródło: Dane GUS

Zgodnie ze wskaźnikami dotyczącymi bibliotek publicznych na terenie Gminy Rutka – Tartak w 2021 r. wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach wyniosły 7,9 (wyższy wynik był w roku 2016 i roku 2019).

Na Wykresie 40 zaprezentowano liczbę czytelników na terenie Gminy Rutka – Tartak, zgodnie z danymi GUS, w latach 2016 – 2021. Ich liczba największa była w 2017 r.

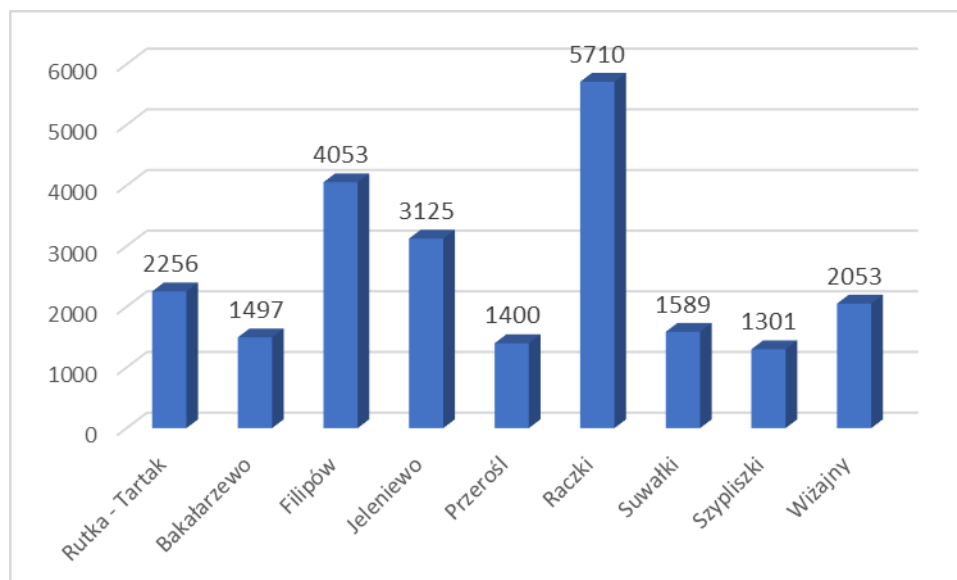
Wykres 40. Liczba czytelników w ciągu roku

Źródło: Dane GUS

W analizowanych latach zgodnie z danymi GUS największa ilość woluminów - wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz wystąpiło w 2016 r. - 5 494. Najmniejsze zaś w 2018 r. – 732.

Wykres 41. Ludność na 1 placówkę biblioteczną w poszczególnych gminach powiatu suwalskiego

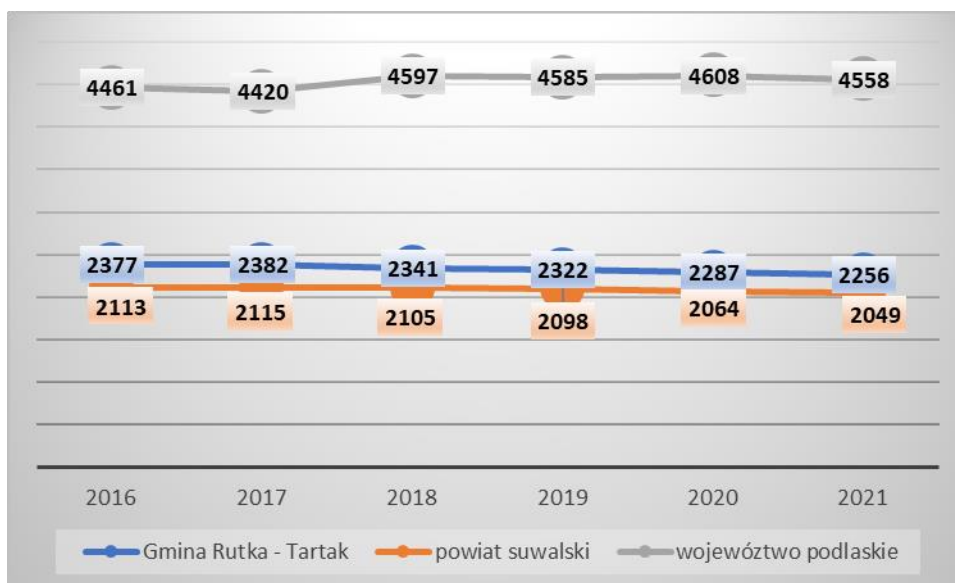
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2021 r.

Porównując liczbę osób przypadających na 1 placówkę biblioteczną można zauważyć, że w przypadku Gminy Rutka - Tartak sytuacja ta znajduje się na dobrym poziomie w porównaniu do innych gmin położonych na terenie powiatu suwalskiego.

W porównaniu do wielkości wskaźnika w powiecie i województwie sytuacja gminy również sytuacja wygląda zadawalająco. Jest lepsza niż w przypadku średniej dla powiatu we wszystkich latach analizy.

W przypadku jednak gdyby liczba ludności wzrosła (co byłoby samo w sobie zjawiskiem pozytywnym) dobry dostęp do biblioteki i jej zasobów w przypadku braku dalszych inwestycji mógłby ulec pogorszeniu. Mogłoby to stanowić pewne utrudnienie w dostępie do wybranej - bardziej popularnej literatury.

Wykres 42. Ludność na 1 placówkę biblioteczną w Gminie Rutka - Tartak, powiecie suwalskim oraz województwie podlaskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

O dorobek kulturowy gminy dba także m.in. miejscowe koło gospodyń wiejskich - Koło Gospodyń Wiejskich „Festne Gospodyni” w Smolnikach

6.4. INFRASTRUKTURA OCHRONY ZDROWIA I OPIEKI SPOŁECZNEJ

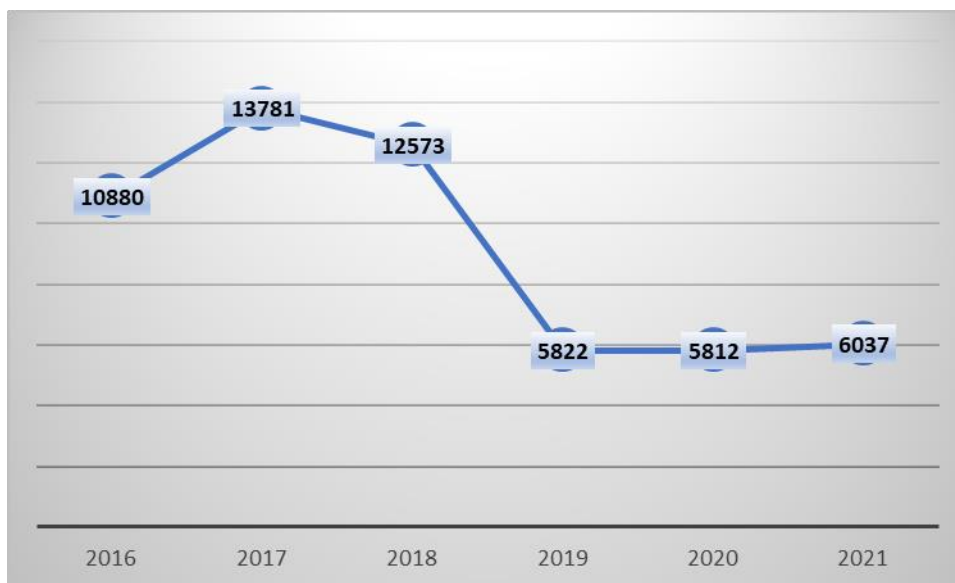
Potrzeb ludności gminy w zakresie podstawowej opieki medycznej zapewnia tylko jeden ośrodek zdrowia zlokalizowany w Rutce-Tartak.

Zgodnie z danymi GUS na obszarze gminy w 2021 r. funkcjonowała jedna apteka.

W zakresie opieki szpitalnej oraz specjalistycznej mieszkańcy korzystają z usług placówek zlokalizowanych m.in. na terenie miasta Suwałki.

Jednym z głównych aspektów w kwestii infrastruktury społecznej i jakości opieki zdrowotnej, który uwzględniono w analizie, jest dostęp pacjentów do świadczeń. Jest on bardzo istotny, zwłaszcza w kontekście najstarszych mieszkańców gmin. Zgodnie z informacjami zaprezentowanymi na Wykresie 43 w latach 2017 – 2020 liczba udzielonych porad spadała. W 2021 r. ich liczba wzrosła co jest zjawiskiem pozytywnym pomimo i tak ich dużo mniejszej liczby niż w 2018 r.

Wykres 43. Liczba porad zdrowotnych udzielonych na terenie Gminy Rutka - Tartak

Źródło: Dane GUS

Zadania z zakresu pomocy społecznej są realizowane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS), który jest jednostką organizacyjną gminy. Brak jednolitej tendencji (wzrost, spadek) w analizowanych latach w przypadku liczby beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności na terenie gminy. Od 2019 r. zauważyć można jednak trend spadkowy – liczba beneficjentów na 10 tys. ludności spadała. W 2021 r. wskaźnik ten był najniższy w analizowanych latach.

Analizując zaś dane na temat liczby osób oraz gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej, szczegóły zaprezentowane zostały w tabeli 48, można również zauważyć, że w 2021 r. było najmniej gospodarstw i osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej (w porównaniu do lat 2016 – 2020) co jest zjawiskiem korzystnym i może wraz z utrzymaniem tendencji spadkowej powodować w przyszłości brak konieczności przekazywania dodatkowych środków z budżetu gminy na cele związane z pomocą społeczną.

Tabela 48. Liczba osób i gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej na terenie Gminy Rutka - Tartak

	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej - wskaźniki							
beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	osoba	1133	1486	1091	1258	1114	766
Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej							
ogółem	gosp.	78	97	76	84	77	51
poniżej kryterium dochodowego	gosp.	66	69	50	57	47	34
powyżej kryterium dochodowego	gosp.	12	28	26	27	30	17
Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej							
ogółem	osoba	269	351	258	292	254	174
poniżej kryterium dochodowego	osoba	231	245	165	217	158	113
powyżej kryterium dochodowego	osoba	38	106	93	75	96	61
Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej							
ogółem	%	11,3	14,9	10,9	12,6	11,1	7,7
poniżej kryterium dochodowego	%	9,7	10,4	7	9,3	6,9	5
powyżej kryterium dochodowego	%	1,6	4,5	3,9	3,2	4,2	2,7

Źródło: Dane GUS

W poniższej tabeli przedstawiono liczbę osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. Najczęstszym powodem trudnej sytuacji na terenie gminy (zgodnie z danymi gminy) jest długotrwała lub ciężka choroba – 25 rodzin i niepełnosprawność – 9 rodzin.

Tabela 49. Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej

Powód trudnej sytuacji	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	2	2
Sieroctwo	0	0
Bezdomność	0	0
Potrzeba ochrony macierzyństwa	8	47
w tym potrzeba ochrony wielodzietności	8	47
Bezrobocie	6	15
Niepełnosprawność	9	23
Długotrwała lub ciężka choroba	25	76

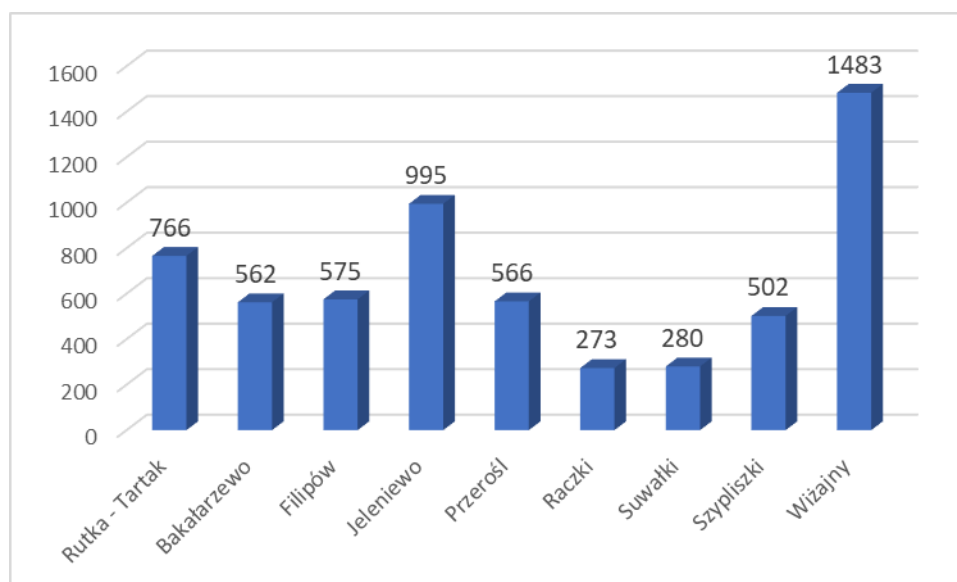

Powód trudnej sytuacji	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego - ogółem	2	7
w tym		
rodziny niepełne	1	2
rodziny wieloletnie	1	6
Przemoc w rodzinie	0	0
Potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0
Alkoholizm	1	3
Narkomania	0	0

Źródło: Dane Gminy Rutka – Tartak, stan na 31.12.2021 r.

Zgodnie z danymi gminy liczba osób objętych niebieską kartą na jej terenie wynosi 4 (stan na 31.12.2021 r.).

Wykres 44. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w gminach leżących na terenie powiatu suwalskiego

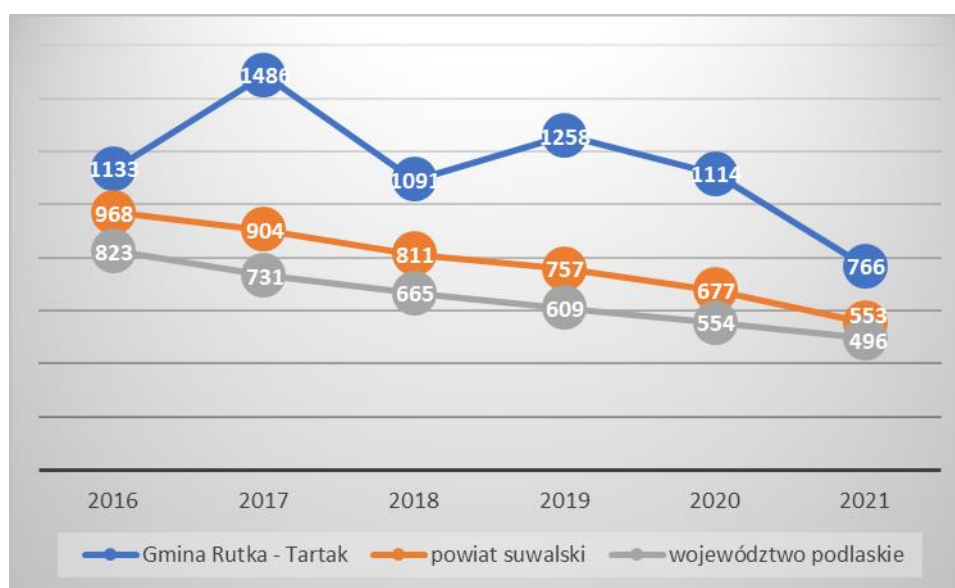
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS za 2021 r.

Biorąc pod uwagę beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w gminie patrząc na sytuację Gminy Rutka - Tartak i innych gmin położonych na terenie powiatu suwalskiego sytuacja na jej terenie nie odbiega znacząco od sytuacji w innych gminach. Najmniejsza liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej znajdowała się w Gminie Raczki, największa w Gminie Wiżajny. Gmina Rutka - Tartak zajmuje trzecie miejsce z największą liczbą beneficjentów tejże pomocy.

Porównując liczbę osób będących beneficjentami środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w Gminie Rutka - Tartak z adekwatnymi wskaźnikami na poziomie powiatu suwalskiego i województwa podlaskiego w latach 2016 - 2021 widać, że sytuacja ta we wszystkich latach była lepsza w powiecie i województwie niż na terenie gminy – ich liczba w nich jest mniejsza niż dla Gminy Rutka – Tartak.

W czasie tworzenia Diagnozy dane dotyczące 2022 r. były jeszcze niedostępne.

Wykres 45. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w Gminie Rutka - Tartak, powiecie suwalskim oraz województwie podlaskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

6.5. INFRASTRUKTURA BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO

W zakresie usług obronności i bezpieczeństwa w Rutce-Tartak funkcjonuje Posterunek Policji oraz od 1936 r. Placówka Straży Granicznej w Rutce-Tartak im. marsz. J. Piłsudskiego, której przyporządkowano odcinek granicy wewnętrznej Unii Europejskiej z Litwą o długości 40,48 km.

Na terenie gminy działają również Ochotnicze Straże Pożarne, które również dbają o bezpieczeństwo mieszkańców Gminy Rutka – Tartak. Są nimi:

- OSP Rutka – Tartak,
- OSP Smolniki.

Jak również Państwowa Straż Pożarna w Suwałkach.

7. FINANSE SAMORZĄDOWE

W tabeli 50 zaprezentowano dochody i wydatki Gminy Rutka - Tartak w latach 2016-2021, zgodnie z danymi GUS. Wynika z nich, że w 2020 r. gmina odnotowała deficyt budżetowy. W pozostałych okresach dochody przewyższały wydatki, co pozwala na założenie, że w kolejnych latach gmina będzie dysponowała środkami niezbędnymi do realizacji inwestycji poprawiających stan życia mieszkańców.

Tabela 50. Dochody i wydatki Gminy Rutka - Tartak w latach 2016 - 2021 (zł)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dochody ogółem	10109486,85	12593695,19	11584459,88	12849714,42	12996599,59	14053282,95
Wydatki ogółem	9414610,64	12224397,12	11087433,54	10872654,69	13514297,55	12109720,41
Różnica	694876,21	369298,07	497026,34	1977059,73	-517697,96	1943562,54

Źródło: Dane GUS

W analizowanych latach dochody gminy wzrastały (oprócz 2018 r.). W przypadku wydatków brak tak jednolitej tendencji, w 2021 r. były niższe niż w 2020 r. Szczegółowy podział dochodów i wydatków według działów Klasyfikacji Budżetowej prezentuje tabela 51.

Zgodnie z Wieloletnią Prognozą Finansową Gminy Rutka - Tartak na lata 2023 – 2026 (przyjęta uchwałą nr XXXII/210/2022 Rady Gminy Rutka – Tartak z dnia 21 grudnia 2022 r.) przewidywane wyniki roczne budżetu (do 2026 r. włącznie) będą dodatnie (jedynie w 2023 r. przewidziano wynik ujemny).

Tabela 51. Dochody i wydatki wg działów Klasyfikacji Budżetowej

	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dochody ogółem wg działów Klasyfikacji Budżetowej							
ogółem	zł	-	12593695,19	11584459,88	12849714,42	12996599,59	14053282,95
Dział 010 – Rolnictwo i łowiectwo	zł	364166,27	393919,31	1048415,25	893825,34	589285,61	592573,54
Dział 600 – Transport i łączność	zł	148834,65	2090843,57	64232,88	871238,84	237971,24	225923,26
Dział 630 - Turystyka	zł	0	0	250	43679,79	0	0
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	zł	192616,94	77626,9	137023,05	201066,38	311553,6	170359,33
Dział 710 - Działalność usługowa	zł	0	0	0	0	0	24231
Dział 720 - Informatyka	zł	8816,62	0	0	0	0	0
Dział 750 - Administracja publiczna	zł	20830,65	38870,59	66812,86	82413,48	71750,63	36146,67
Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	zł	7594,99	9416	43754,07	33459	27678,46	539
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	zł	1500	0	17949	0,54	19057,05	5184,39
Dział 755 - Wymiar sprawiedliwości	zł	188,43	234,76	234,76	0	0	0
Dział 756 - Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej	zł	1729880,95	1735287,99	1857135,37	2001405,41	2012610,7	2134667,96

	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021
oraz wydatki związane z ich poborem							
Dział 758 - Różne rozliczenia	zł	3961833,79	4099010,38	4084674	4439258	4987806,62	5735618,35
Dział 801 – Oświata i wychowanie	zł	71121,12	76485,61	181054,54	88648,01	165854,84	139911,19
Dział 851 - Ochrona zdrowia	zł	0	0	350	0	0	10000
Dział 852 - Pomoc społeczna	zł	3252859,15	270388,53	258705,23	234390,57	242470,17	256422,93
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	zł	105696,22	88012,17	90830,3	89490,31	64926,94	60005,1
Dział 855 - Rodzina	zł	-	3489011,64	3409227,68	3573675,38	3890586,75	3935635,44
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	zł	243547,07	222587,74	291021,89	289222,63	375046,98	726064,79
Dział 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	zł	0	2000,00	0	7940,74	0	0
Dział 926 - Kultura fizyczna	zł	0	0	32789	0	0	0
Wydatki ogółem wg działów Klasyfikacji Budżetowej							
ogółem	zł	9414610,64	12224397,12	11087433,54	10872654,69	13514297,55	12109720,41
Dział 010 – Rolnictwo i łowiectwo	zł	440085,20	642988,75	1913937,71	542904,82	646501,80	596428,91
Dział 600 – Transport i łączność	zł	1174270,34	3069335,85	333239,60	314873,02	2324410,13	796679,60
Dział 630 - Turystyka	zł	25143,37	37871,30	31442,54	114051,47	45463,40	120472,53
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	zł	57194,98	42527,28	48360,55	235928,42	117006,70	101369,30
Dział 710 - Działalność usługowa	zł	17995,00	7600,00	13000,00	20320,00	31550,38	34771,00

	Jedn. miary	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dział 750 - Administracja publiczna	zł	1139872,63	1282311,04	1315947,70	1434789,79	1595105,77	1473869,41
Dział 751 - Urzędy naczelných organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	zł	7594,99	9416,00	43754,07	33459,00	27678,46	539,00
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	zł	47048,55	52011,02	89725,15	315068,87	93929,77	119264,35
Dział 801 – Oświata i wychowanie	zł	2417074,98	2528787,68	2588492,13	3098774,85	3249593,60	3370129,03
Dział 851 - Ochrona zdrowia	zł	34041,91	39311,71	42913,91	45165,61	30372,79	44448,52
Dział 852 - Pomoc społeczna	zł	3440811,62	442000,44	466260,48	461977,00	458226,71	483170,28
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	zł	132073,58	112519,14	113537,88	99433,68	81158,68	75006,38
Dział 855 - Rodzina	zł	-	3493314,61	3416520,58	3575625,38	3890586,75	3922556,18
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	zł	291603,97	273671,80	400744,94	374583,84	734686,20	741090,81
Dział 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	zł	176585,27	182642,25	195000,00	196003,38	178880,86	222442,95
Dział 926 - Kultura fizyczna	zł	13214,25	8088,25	74556,30	9695,56	9145,55	7482,16

Źródło: Dane GUS

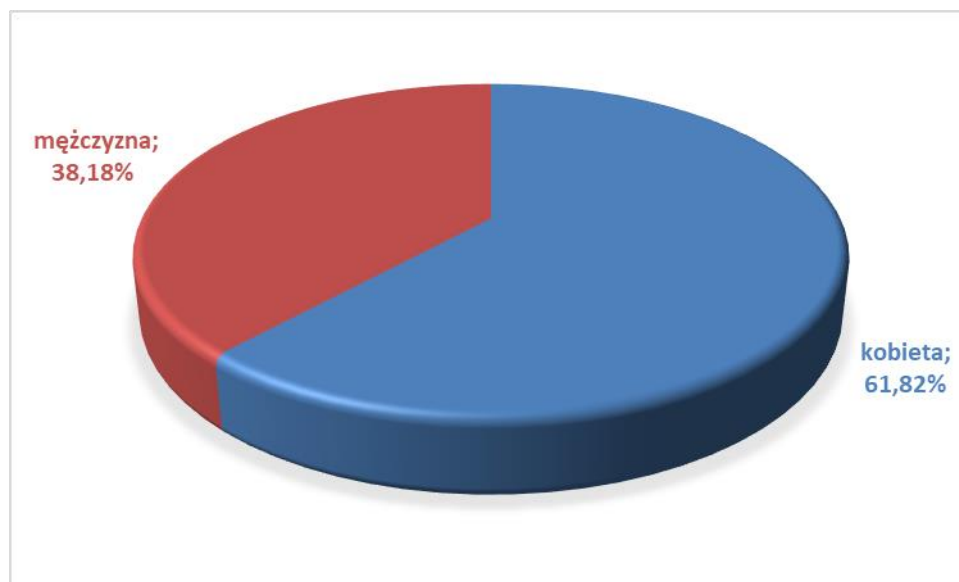
8. PODSUMOWANIE ANALIZY I DIAGNOZY

8.1. PODSUMOWANIE WYNIKÓW BADANIA ANKIETOWEGO

W ramach prac nad przygotowaniem „Diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Rutka - Tartak” oraz „Strategii Rozwoju Gminy Rutka - Tartak na lata 2022 - 2030” wśród mieszkańców analizowanej jednostki samorządu terytorialnego zostało przeprowadzone badanie ankietowe. Ankieta była dostępna w Urzędzie Gminy Rutka - Tartak i na stronie internetowej gminy. W sumie w badaniu wzięło udział 55 osób zamieszkujących Gminę Rutka - Tartak. Struktura ankietowanych z uwzględnieniem ich płci, wieku i statusu zawodowego została zaprezentowana na wykresach 46 – 48.

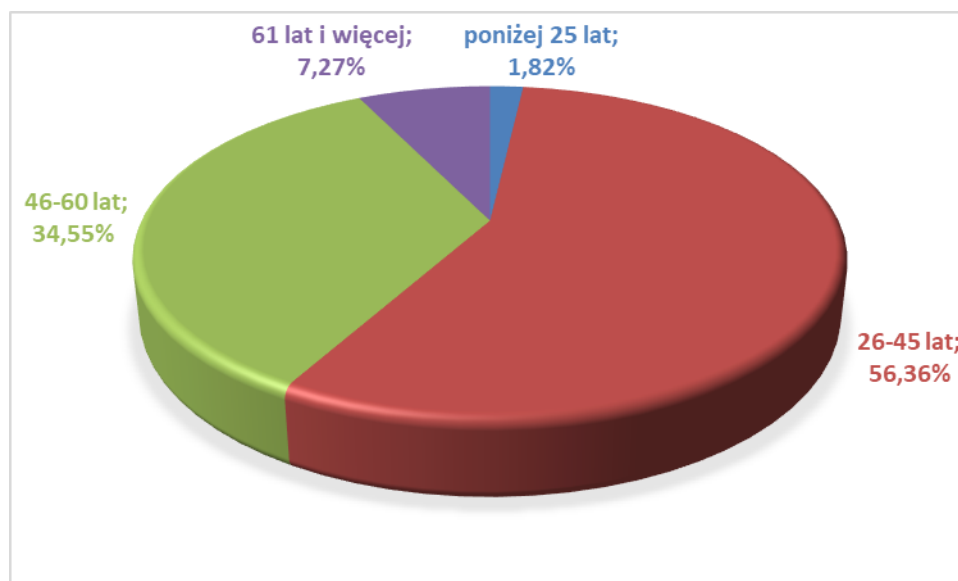
Wynika z nich, że wśród osób biorących udział w badaniu przeważały kobiety, które stanowiły 61,82% ankietowanych. Biorąc pod uwagę wiek - przeważały osoby w przedziale 26 - 45 lat (56,36%). Analizując dane dotyczące statusu zawodowego należy stwierdzić, że największa ilość ankietowanych posiadała status pracownika – osoba pracująca (65,45%). Wśród ankietowanych brak osób o statucie: uczeń/student.

Wykres 46. Płeć ankietowanych

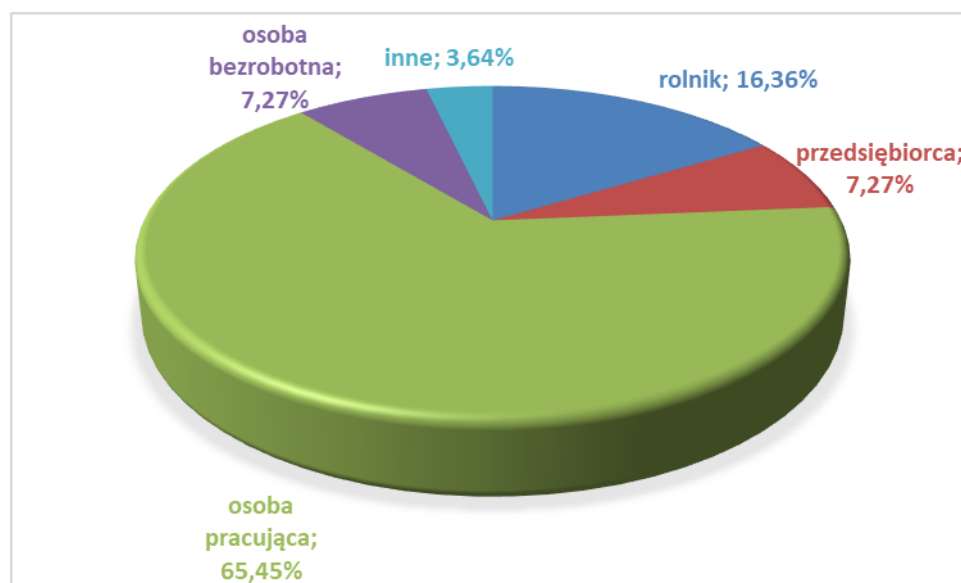
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego

Wykres 47. Wiek ankietowanych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego

Wykres 48. Status zawodowy respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego

Pytania sformułowane w ramach ankiety zostały podzielone na następujące obszary:

- społeczeństwo;
- gospodarka;
- środowisko i przestrzeń;
- infrastruktura techniczna;
- turystyka i rekreacja;
- kultura;

– edukacja.

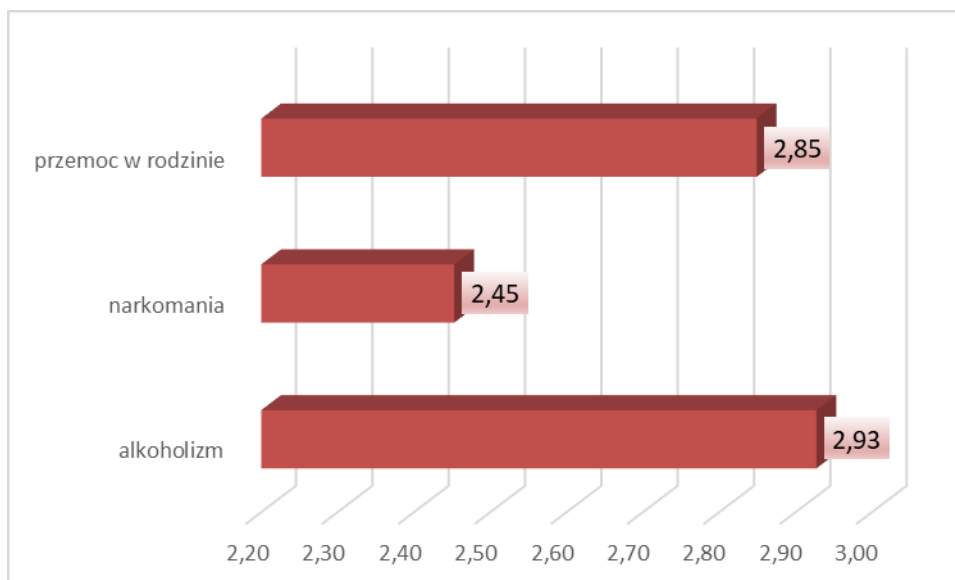
W ramach poszczególnych obszarów respondentów poproszono o dokonanie oceny według 5-ciostopniowej skali, gdzie 1 oznacza ocenę najniższą, a 5 - najwyższą. Na podstawie zebranych odpowiedzi obliczoną średnią ocenę dla każdego obszaru.

Ankietowanych poproszono także o wskazanie mocnych i słabych stron Gminy Rutka - Tartak, szans i zagrożeń dla jej rozwoju oraz najpilniejszych aspektów, które wymagają poprawy.

SPOŁECZEŃSTWO

Jako najbardziej istotny problem w obszarze: Społeczeństwo ankietowani wskazali alkoholizm (ocena średnia: 2,93 pkt), przemoc w rodzinie (2,85 pkt) oraz narkomanię (2,45 pkt).

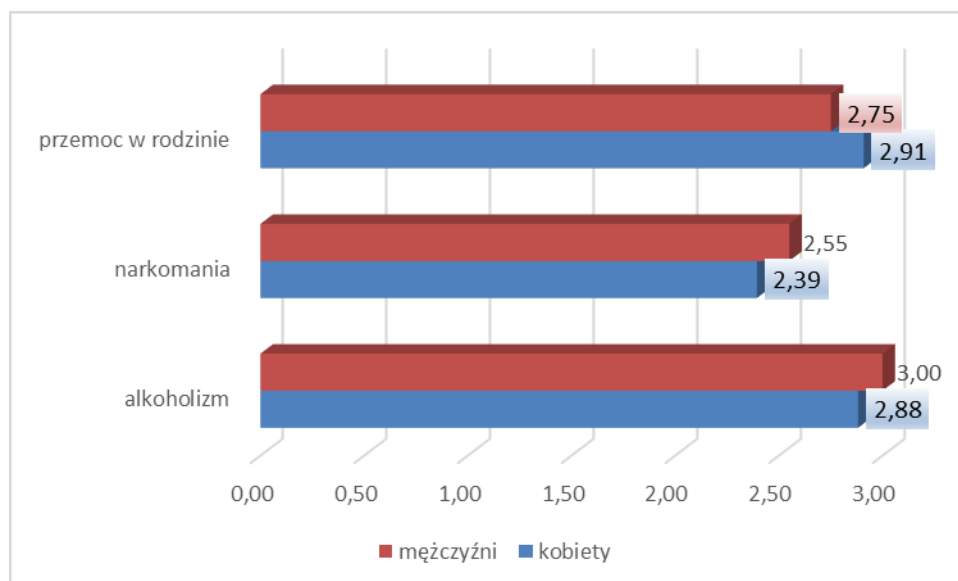
Wykres 49. Skala występowania problemów społecznych w Gminie Rutka - Tartak

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego

Patrząc na płeć ankietowanych w dwóch przypadkach większy problem z występowaniem wskazanych problemów społecznych zauważali mężczyźni. Średnia ocena wśród mężczyzn była wyższa w przypadku narkomanii i alkoholizmu. W przypadku przemocy w rodzinie to kobiety bardziej zauważały ten problem. Średnia wśród kobiet wyniosła w tym przypadku 2,91 pkt.

Wykres 50. Ocena występowania problemów społecznych, wg płci ankietowanych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego

Ankietowani nie są w pełni zadowoleni z poziomu zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczności lokalnej oraz dostępności do usług ochrony zdrowia w gminie (średnia ocena w obu przypadkach wyniosła 2,87 pkt).

Porównując odpowiedzi kobiet i mężczyzn dotyczących poziomu zaangażowania mieszkańców zauważyć można, że to mężczyźni lepiej ocenili poziom zaangażowania – 3,00 pkt, średnia wśród kobiet – 2,79 pkt.

Jednocześnie najbardziej krytycznie w tej sprawie wypowiedzieli się mieszkańcy gminy w wieku 26 - 45 lat. Średnia ocena w tym przedziale wiekowym wyniosła 2,81 pkt (aż 41,94% ich ocen było na poziomie 1 i 2). Najlepiej ocenili zaangażowanie mieszkańców ankietowani w wieku poniżej 25 roku życia – średnia 4,00 pkt. W tej grupie wiekowej 100% odpowiedzi to wskazania na ocenę 4.

Dostępność do usług ochrony zdrowia w gminie lepiej ocenili mężczyźni – średnia 3,00 pkt, niż kobiety – średnia 2,79 pkt.

Patrząc na wiek ankietowanych najniżej poziom ochrony zdrowia ocenili ankietowani poniżej w wieku 61 lat i więcej – średnia 2,75 pkt. Najwyżej zaś osoby w wieku poniżej 25 lat – średnia 3,00 pkt. Ankietowani w wieku 26-45 lat najczęściej oceniali dostęp do usług ochrony zdrowia na 1 w porównaniu do ankietowanych w innych grupach wiekowych (22,58% wskazań w tej grupie wiekowej) jednocześnie to też osoby w tej grupie wiekowej dokonywali ocen na 5 (12,90% wskazań w tej grupie wiekowej). Średnia ocena w tej grupie wiekowej wyniosła ostatecznie 2,84 pkt.

Jedną z uwag przedstawionych przez mieszkańców była prośba o stworzenie usługi „door to door”, czyli dowozu osób niemobilnych do lekarza podstawowej opieki zdrowotnej.

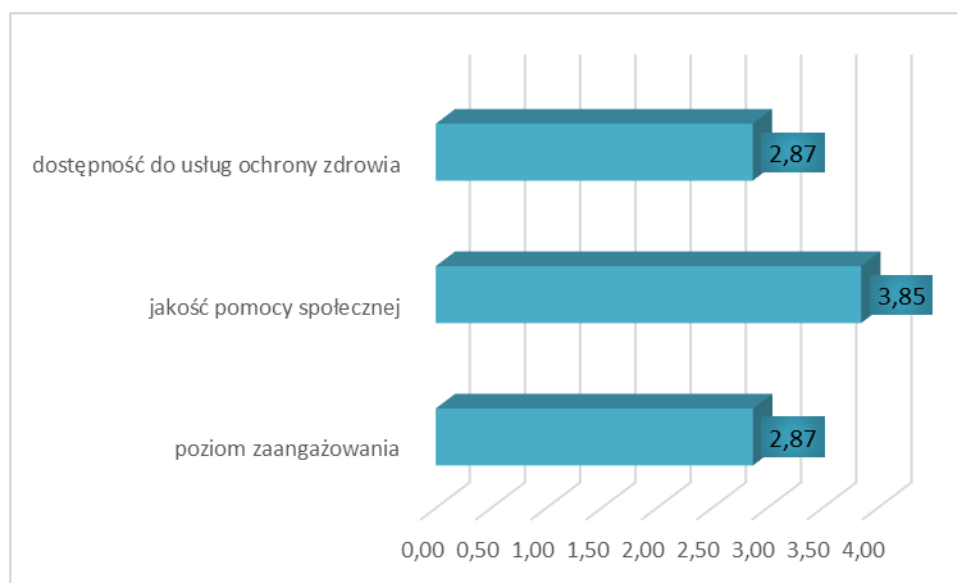
Jakość pomocy społecznej na terenie Gminy Rutka - Tartak została oceniona na 3,85 pkt, co jest wynikiem zadawalającym choć wciąż mogącym ulec poprawie.

Średnia ocena wśród mężczyzn i kobiet różniła się jedynie nieznacznie. Trochę lepiej ocenili ją mężczyźni 3,90 pkt, średnia ocena wśród kobiet wyniosła 3,82 pkt.

Patrząc na wiek ankietowanych najniższą wskazały osoby w wieku 26 – 45 lat (średnia ocena 3,74 pkt). W pozostałych grupach wiekowych średnia ocena wyniosła 4,00 pkt.

Ocenę 1 wskazały jedynie osoby w wieku 26 – 45 lat (9,68% ich odpowiedzi to wskazanie na ocenę 1). Oceny 5 nie wystawiły jedynie osoby w wieku poniżej 25 lat. Najwięcej na ocenę 5 wystawiły osoby w wieku 46-60 lat (36,84% ich odpowiedzi).

Wykres 51. Ocena poziomu zaangażowania mieszkańców oraz podstawowych usług w Gminie Rutka - Tartak

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego

GOSPODARKA

W sferze gospodarczej ankietowani najlepiej ocenili rolę działalności rolniczej na terenie gminy w dalszej perspektywie rozwoju całości gminy (3,71 pkt). Uznając i podkreślając tym samym jej ważność dla funkcjonowania Gminy Rutka - Tartak. Średnia ocen wśród mężczyzn i kobiet była jednakowa – 3,71 pkt. Patrząc na wiek ankietowanych najwyżej oceniły ten aspekt osoby poniżej 25 lat oraz 61 lat i więcej - ex aequo (średnia ocena – 4,00 pkt), najniżej zaś osoby w wieku 26 – 45 lat (średnia ocena – 3,65 pkt).

Respondenci nisko ocenili natomiast możliwość uzyskania zatrudnienia na terenie gminy (2,37 pkt). Patrząc na płeć ankietowanych gorzej oceniły ją kobiety (2,34 pkt, mężczyźni – 2,43 pkt).

Patrząc zaś na wiek ankietowanych najgorzej oceniły ją osoby w wieku poniżej 25 lat (średnia ocena 1,00 pkt).

Ankietowali doceniają atrakcyjność inwestycyjną obszaru gminy (cechy, dzięki którym jest atrakcyjna dla inwestorów z zewnątrz) – średnia ocena 3,67 pkt (kobiety – 3,74 pkt, mężczyźni – 3,57 pkt).

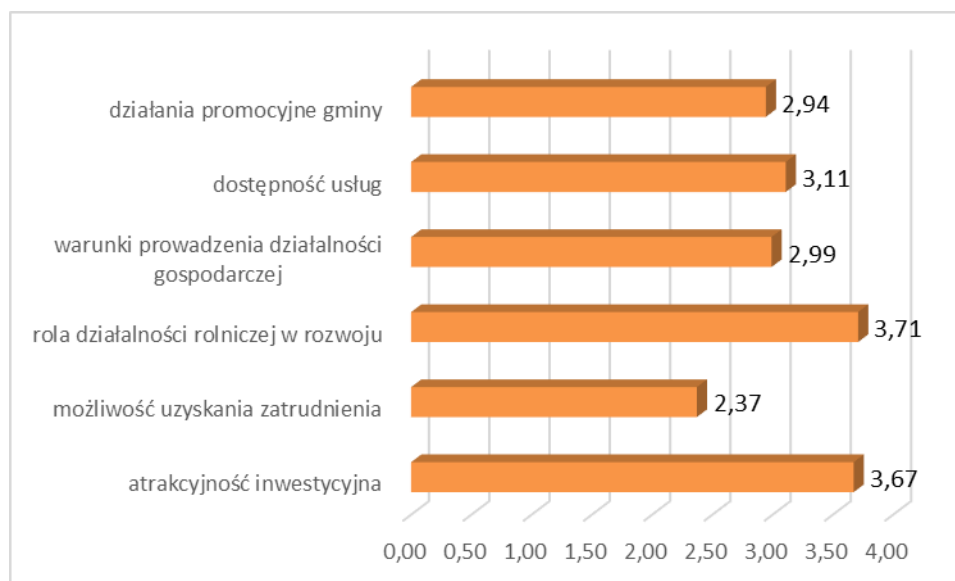
Średnio została oceniona dostępność usług na terenie gminy (handel, punkty usługowe) – średnia ocena 3,11 pkt. Szczególnie kobiety widzą tu przestrzeń do poprawy, średnia ocena wśród nich wyniosła 2,79 pkt (mężczyźni - 3,62 pkt). Patrząc na wiek ankietowanych najgorzej ocenili tą dostępność ankietowani w wieku 61 lat i więcej (średnia ocena 3,00 pkt).

Średnią ocenę poniżej 3,00 pkt oprócz możliwość uzyskania zatrudnienia uzyskały również warunki prowadzenia działalności gospodarczej (udogodnienia i ulgi dla przedsiębiorców, dostęp do informacji na temat zakładania własnej działalności) – średnia ocena 2,99 pkt oraz działania promocyjne gminy, mające na celu pozyskanie inwestorów/przedsiębiorców tworzących miejsca pracy – średnia ocena 2,94 pkt. Tym samym choć mieszkańcy zauważają atrakcyjność inwestycyjną obszaru gminy to uważają, że dotychczasowe działania promocyjne ze strony gminy były niewystarczające. Działania te nisko oceniły kobiety – średnia ocena 2,91 pkt (mężczyźni – 3,00 pkt). Patrząc zaś na wiek ankietowanych szczególnie krytycznie na nie patrzą osoby w wieku poniżej 25 lat – średnia ocena 2,00 pkt.

Warunki prowadzenia działalności gospodarczej również niżej oceniły kobiety - 2,83 pkt (mężczyźni - 3,25 pkt). Patrząc na wiek ankietowanych warto zauważyć, że najlepiej oceniły ją osoby w wieku poniżej 25 lat (średnia ocena – 4,00 pkt) najgorzej zaś osoby w wieku 26 - 45 lat (średnia ocena 2,87 pkt). Widać tu przestrzeń do poprawy, szczególnie wraz z bardzo niską oceną możliwości uzyskania zatrudnienia wskazuje na szczególną potrzebę przeprowadzenia działań służących poprawie tych aspektów życia gospodarczego na terenie gminy.

Wśród ankietowanych pojawił się głos, że dla rozwoju gospodarczego gminy warto podjąć działania w celu rozwoju turystyki na jej terenie.

Wykres 52. Ocena warunków funkcjonowania Gminy Rutka - Tartak – gospodarka

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego

ŚRODOWISKO I PRZESTRZEŃ

Ankietowani bardzo wysoko ocenili czystość środowiska naturalnego na terenie gminy – średnia ocena 4,11 pkt (kobiety – 4,12 pkt, mężczyźni – 4,10 pkt).

Stosunkowo wysoko oceniono również estetykę obiektów użyteczności publicznej (szkoły, przedszkola, urząd, świetlice, boiska, place zabaw itp.), średnia ocena 3,98 pkt, oraz estetykę miejscowości – 3,93 pkt.

Trochę gorzej oceniono funkcjonalność obiektów użyteczności publicznej (szkoły, przedszkola, urząd, świetlice, boiska, place zabaw itp.) – średnia ocena 3,84 pkt. Wciąż jednak jest to stosunkowo zadawalająca ocena.

Wpływ działalności zakładów przemysłowych i wytwórczych działających na terenie gminy na jakość środowiska naturalnego została oceniona na 3,72 pkt, nie tylko więc uznano ich wpływ za obojętny, ale nawet część ankietowanych uznała go za pozytywny. Szczególnie pozytywnie widzą to kobiety – średnia ocena 3,94 pkt. Mężczyźni byli bardziej krytyczni, średnia ocena wśród nich wyniosła 3,35 pkt. Patrząc na wiek ankietowanych najbardziej krytycznie oceniły ten wpływ osoby w wieku poniżej 25 lat (1,00 pkt – wpływ bardzo niekorzystny), pozytywnie zaś osoby w wieku 61 lat i więcej (4,00 pkt – wpływ pozytywny).

Najgorzej oceniono efektywność zagospodarowania przestrzeni w gminie – 3,47 pkt. Lepiej oceniły ją kobiety – 3,58 pkt niż mężczyźni – 3,30 pkt. Patrząc na wiek ankietowanych najlepiej ocenili ją respondenci w wieku 26 - 45 lat – 3,58 pkt, najgorzej zaś osoby w wieku poniżej 25 lat oraz 61 lat i więcej (ex aequo) – 3,00 pkt.

Wykres 53. Ocena warunków funkcjonowania Gminy Rutka - Tartak – środowisko i przestrzeń

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

W obszarze: Infrastruktura techniczna ankietowani najlepiej ocenili poziom rozwoju sieci wodociągowej (4,05 pkt), system odbioru odpadów (3,95 pkt) oraz stan dróg (3,84 pkt).

Co wskazuje, że mieszkańcy zauważają poprawę w jakości i dostępności infrastruktury i pozytywnie oceniają działania władz gminy mające na celu zapewnienie jak najszerszego dostępu do infrastruktury technicznej oraz wprowadzony system odbioru odpadów.

Jednocześnie z komentarzy zostawionych przez ankietowanych wynika, że część dróg wymaga przeprowadzenia prac modernizacyjnych (dotyczy to m.in. drogi od Pobondzi przez Lizdejki i Postawełe do Kleszczówka). Mają też uwagi co do sposobu przeprowadzania akcji zimowego utrzymania dróg, uznając je za niewystarczające.

Stan dróg gorzej oceniły kobiety – 3,82 pkt (mężczyźni - 3,86 pkt). Patrząc na wiek ankietowanych najbardziej krytycznie na ich stan patrzą osoby w wieku poniżej 25 lat (3,00 pkt), najlepiej oceniają ich stan osoby w wieku 46 – 60 lat (3,95 pkt).

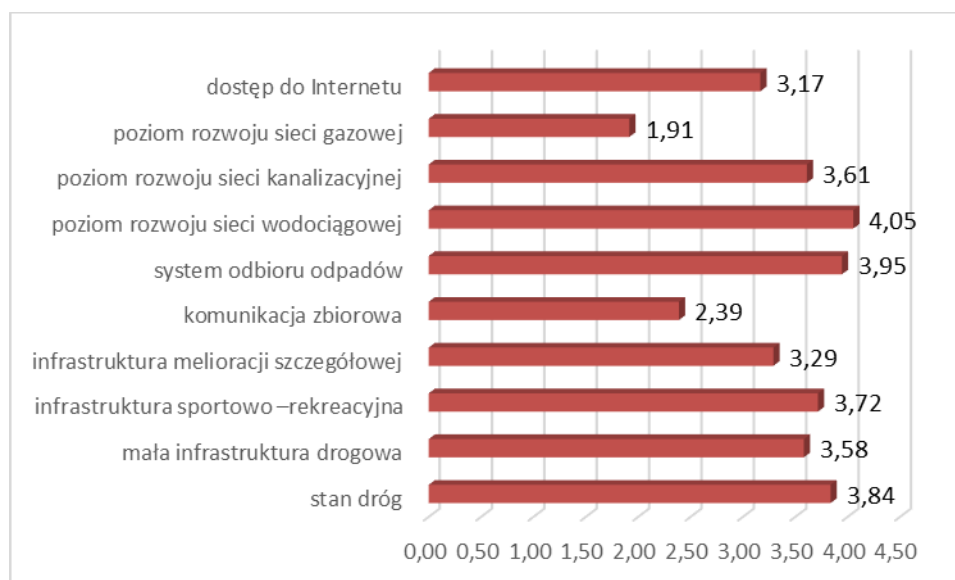
Trochę gorzej ocenili infrastrukturę sportowo – rekreacyjną w miejscu zamieszkania (boiska, place zabaw, sale gimnastyczne, itp.) (3,72 pkt, mężczyźni – 3,75 pkt, kobiety – 3,70 pkt),

poziom rozwoju sieci kanalizacyjnej (3,61 pkt, mężczyźni – 3,85 pkt, kobiety – 3,47 pkt) oraz małą infrastrukturę drogową w gminie (chodniki i ścieżki rowerowe, oświetlenie, przystanki, itp.) (3,58 pkt, mężczyźni - 3,57 pkt, kobiety - 3,59 pkt).

Z kolei jako największy problem gminy w obszarze infrastruktury technicznej mieszkańcy Gminy Rutka – Tartak wskazali poziom rozwoju sieci gazowej (1,91 pkt, kobiety – 1,90 pkt, mężczyźni – 1,94 pkt). Zauważono więc poważne niedobory w tym zakresie.

Nisko oceniono także komunikację zbiorową w gminie (linie autobusowe itp.) (2,39 pkt), dostęp do Internetu (3,17 pkt) oraz infrastrukturę melioracji szczegółowej (rowy, sieć drenarska, przepusty itp.) (3,29 pkt).

Wykres 54. Ocena warunków funkcjonowania Gminy Rutka - Tartak – infrastruktura techniczna

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego

TURYSTYKA I REKREACJA

Mieszkańcy Gminy Rutka - Tartak zauważają potrzebę inwestowania w rozwój turystyki (4,27 pkt, kobiety 4,29 pkt, mężczyźni 4,24 pkt). Patrząc na wiek ankietowanych najbardziej tę potrzebę dostrzegają mieszkańcy w wieku poniżej 25 lat (5,00 pkt).

Podjęcie takich kroków – inwestowanie w rozwój turystyki może przyczynić się także do wzrostu dochodów mieszkańców, którzy dzięki rozwojowi tej gałęzi gospodarki będą mogli znaleźć zatrudnienie na terenie gminy.

Mieszkańcy najniżej ocenili ofertę spędzania wolnego czasu na terenie gminy dla seniorów (2,82 pkt, kobiety – 2,71 pkt, mężczyźni – 3,01 pkt). Najgorzej ocenili ją ankietowani w wieku 46 – 60 lat (2,64 pkt).

Najwyższa średnia ocena u ankietowanych kobiet dotyczyła ważności inwestowania w rozwój turystyki (4,29 pkt). Najniższa dotyczyła oferty spędzania wolnego czasu na terenie gminy dla seniorów (2,71 pkt). Wśród ankietowanych mężczyzn zagadnienia te się pokrywały, średnia dla ważności inwestowania w rozwój turystyki – 4,24 pkt, dla oferty spędzania czasu dla seniorów – 3,01 pkt.

Najstarsi ankietowani (61 lat i więcej) najwyżej ocenili atrakcyjność turystyczną gminy, średnia ocena 3,75 pkt. Najniżej zaś ex aequo oceniasz ofertę spędzania wolnego czasu na terenie gminy dla młodzieży oraz działania promocyjne gminy, mającą na celu pozyskanie potencjalnych turystów (średnia ocena 2,67 pkt). Najmłodszy ankietowani najniżej ocenili (ex aequo) ofertę spędzania wolnego czasu na terenie gminy dla seniorów i działania promocyjne gminy, mającą na celu pozyskanie potencjalnych turystów (średnia ocena 4,00 pkt).

Ankietowani docenili atrakcyjność turystyczną gminy (4,11 pkt) i poziom bazy turystyczno-wypoczynkowej (3,56 pkt). Trochę gorzej oceniono poziom rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej (3,46 pkt).

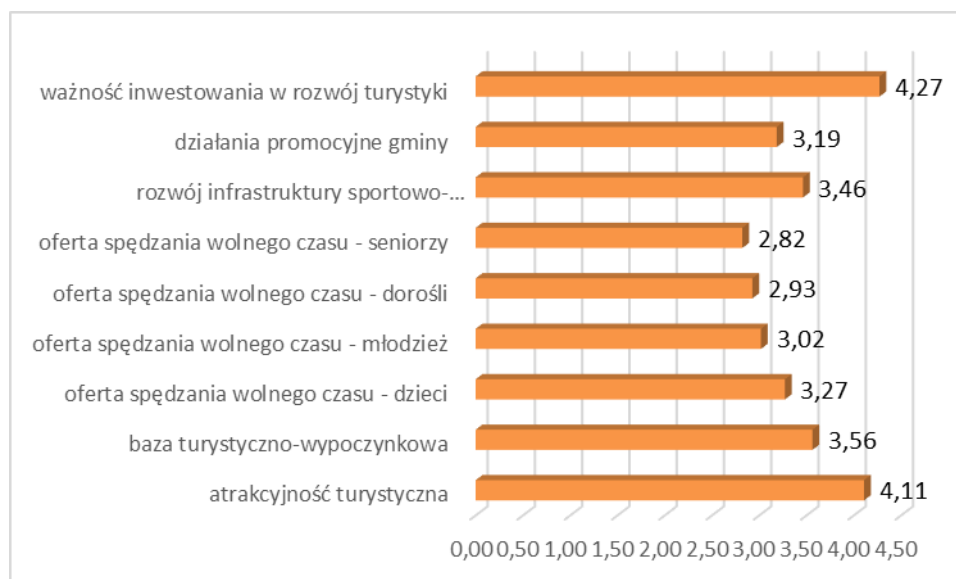
Zdecydowanie poniżej oceny 3,5 pkt oceniono ofertę spędzania wolnego czasu na terenie gminy dla dzieci (3,27 pkt) i działania promocyjne gminy, mającą na celu pozyskanie potencjalnych turystów (3,19 pkt).

Resztę zagadnień oceniono poniżej 3,00 pkt.

Respondenci mniej korzystnie ocenili ofertę spędzania wolnego czasu na terenie gminy dla młodzieży 3,02 pkt (kobiety - 2,85 pkt, mężczyźni - 3,29 pkt) oraz ofertę spędzania wolnego czasu na terenie gminy dla dorosłych 2,93 pkt (kobiety - 2,82 pkt, mężczyźni - 3,10 pkt). Ofertę spędzania wolnego czasu dla młodzieży najkrytyczniej ocenili ankietowani w wieku 61 lat i więcej (2,67 pkt), a dla dorosłych w wieku 46-60 lat (2,63 pkt).

Wykres 55. Ocena warunków funkcjonowania Gminy Rutka - Tartak – turystyka i rekreacja

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego

KULTURA

Mieszkańcy Gminy Rutka - Tartak zauważają braki w jakości oraz różnorodności wydarzeń kulturalno – rozrywkowych odbywających się na terenie analizowanej jednostki samorządu terytorialnego (3,20 pkt). Odrobinę lepiej oceniły ją kobiety – 3,32 pkt niż mężczyźni – 3,00 pkt. Najniższą średnią ocenę wystawili mieszkańcy w wieku poniżej 25 lat (2,00 pkt).

Warto zauważyć, że wskazania na 5 dokonano jedynie wśród ankietowanych w wieku 26-45 lat (19,35%), na 1 dokonano wskazań wśród respondentów w wieku 26 - 45 lat (12,90%) oraz 46-60 lat (5,56%).

Trochę lepiej oceniono liczbę obiektów kulturalnych w gminie (świetlice, biblioteki, domy kultury, itp.) – 3,26 pkt.

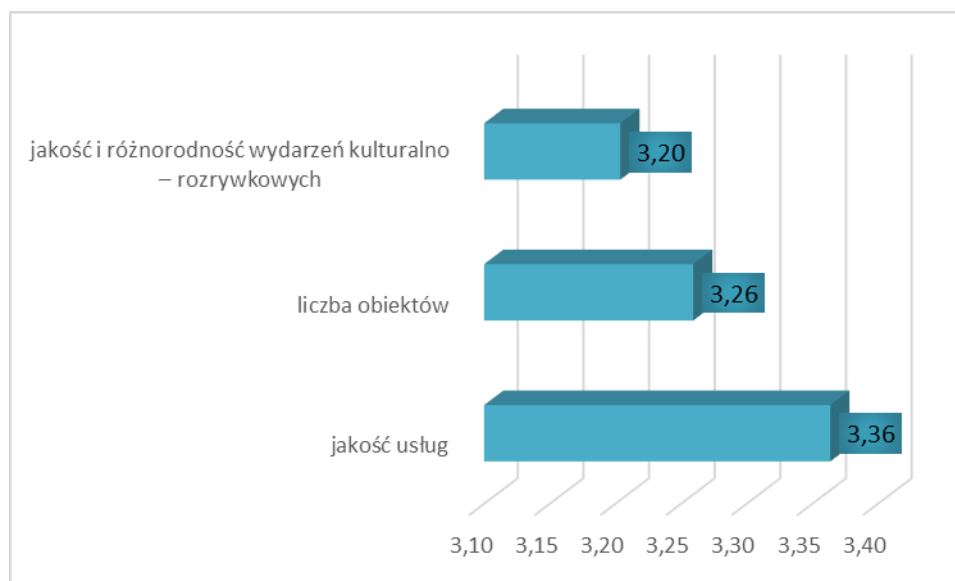
Najlepiej oceniono jakość usług świadczonych przez obiekty kulturalne – 3,36 pkt. Lepiej ocenili ją mężczyźni – 3,43 pkt niż kobiety – 3,32 pkt.

Patrząc na wiek respondentów najgorzej ten aspekt funkcjonowania gminy postrzegają osoby w wieku 61 lat i więcej – średnia ocena 3,00 pkt. Najlepiej zaś osoby w wieku poniżej 25 lat - średnia ocena 5,00 pkt.

Najwięcej wskazań na 1 i 2 występowały wśród mieszkańców w wieku 26 – 45 lat (29,03%) oraz 61 lat i więcej (25,00%).

Mieszkańcy w swych uwagach podkreślają potrzebę rozszerzenia oferty kulturalnej na terenie gminy – zwiększenia liczby i różnorodności wydarzeń kulturalno – rozrywkowych, szczególnie w czasie wakacji i ferii zimowych.

Wykres 56. Ocena warunków funkcjonowania Gminy Rutka - Tartak – kultura

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego

EDUKACJA

W zakresie działań edukacyjnych na terenie Gminy Rutka - Tartak ankietowani najlepiej ocenili jakość edukacji przedszkolnej (4,06 pkt). Stosunkowo dobrze ocenili także jakość edukacji w szkole podstawowej (3,87 pkt).

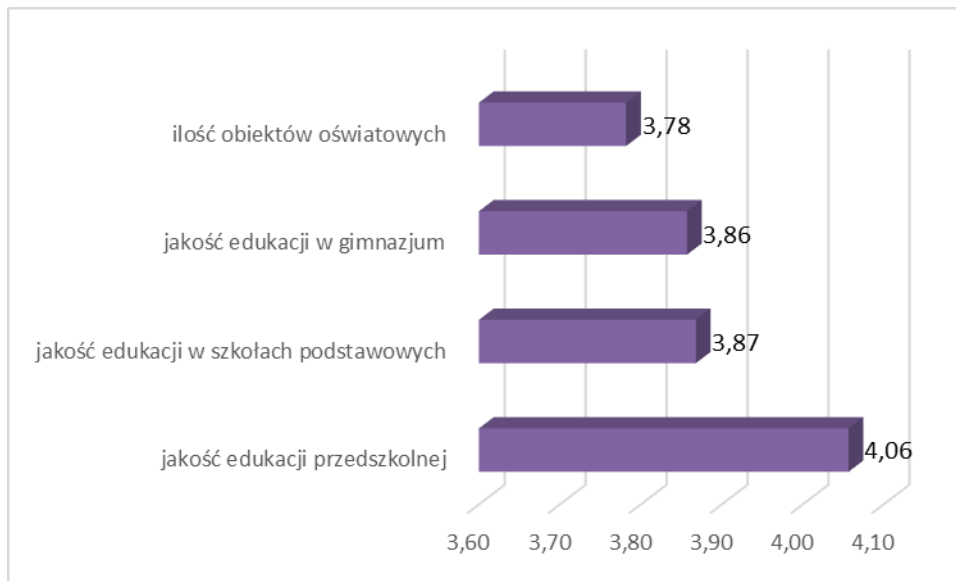
Część ankiet posiadała jeszcze pytanie dotyczące jakości edukacji w gimnazjum (3,86 pkt). Przestały one funkcjonować.

Najgorzej oceniono ilość obiektów oświatowych w gminie (przedszkola, szkoły) – średnia ocena 3,78 pkt.

Lepiej tę ilość ocenili mężczyźni – 4,00 pkt niż kobiety – 3,65 pkt. Patrząc na wiek ankietowanych najwyżej ocenili ją osoby poniżej 25 roku życia – 4,00 pkt, najniżej zaś osoby w wieku 46 – 60 lat – 3,53 pkt.

Warto podkreślić, że jedynie grupie wiekowej 26 - 45 lat wskazywano na ocenę 1 (3,23%). 16,13% odpowiedzi wśród osób w tejże grupie wiekowej wskazało ocenę 2. Najwięcej zaznaczeń oceny 5 było również wśród osób w grupie wiekowej 26 - 45 lat (45,16%).

Wykres 57. Ocena warunków funkcjonowania Gminy Rutka - Tartak – edukacja

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania ankietowego

ASPEKTY WYMAGAJĄCE POPRAWY

W ramach ankiety mieszkańcy gminy wskazali także sfery, które wymagają najpilniejszej poprawy. Jako najbardziej istotne wskazano:

- poprawę jakości obsługi medycznej - 21,47% wskazań;
- poprawę infrastruktury drogowej (chodników, dróg) – 13,50% wskazań;
- rozwój przedsiębiorczości/ ułatwienie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej - 8,59% wskazań;
- promocja gminy - 8,59% wskazań.

MOCNE I SŁABE STRONY GMINY, SZANSE I ZAGROŻENIA DLA JEJ ROZWOJU

Według respondentów mocne strony gminy to przede wszystkim:

- czyste środowisko naturalne;
- wysokie walory środowiska naturalnego;
- dobry stan dróg;
- korzystne położenie.

Z kolei słabymi stronami Gminy Rutka - Tartak są:

- słaby dostęp do opieki medycznej;
- brak dogodnych międzymiastowych połączeń komunikacyjnych (linie autobusowe);
- niska inicjatywa społeczna;
- brak podmiotów gospodarczych o silnej pozycji w regionie.

Jako największe zagrożenia dla rozwoju gminy respondenci wskazali:

- ucieczkę ludzi młodych z obszarów wiejskich do większych miast;
- niski przyrost naturalny;
- brak rozwoju małej przedsiębiorczości (handel, usługi);
- malejąca inicjatywa społeczna.

Szanse dla zwiększenia potencjału Gminy Rutka - Tartak to – według mieszkańców:

- dostęp do środków finansowych z Unii Europejskiej;
- wysokie walory środowiska naturalnego;
- agroturystyka i ekoturystyka;
- rozwój małej przedsiębiorczości (handel, usługi);
- osiedlanie się na terenie gminy nowych mieszkańców.

PODSUMOWANIE

Przedstawiony materiał badawczy zawiera informacje odnośnie opinii mieszkańców Gminy Rutka - Tartak w wielu ważnych dla niej kwestiach. Głównym celem badania było zweryfikowanie poglądów mieszkańców na temat funkcjonowania kluczowych obszarów gminy oraz poznanie oczekiwań co do jej przyszłości. Badanie dostarcza materiałów diagnostycznych, jak również inspiracji w kontekście definiowania kierunków rozwoju gminy, które zostaną wykorzystane w ramach dalszych prac nad konstruowaniem Strategii Rozwoju Gminy Rutka - Tartak na lata 2022 – 2030.

Zauważają oni ważność środków finansowych z Unii Europejskiej dla rozwoju i funkcjonowania gminy (szczególnie podkreślane to było wśród głównych szans rozwojowych dla tego terenu). Wielokrotnie podkreślano na atrakcyjność terenu i jego walory przyrodnicze. Ankietowani ukazują potrzebę lepszej promocji gminy, rozwoju turystyki w tym agroturystyki i ekoturystyki. Choć stosunkowo dobrze oceniono stan dróg na terenie gminy, wręcz nawet wskazano go jako mocną stronę Gminy Rutka – Tartak to jednocześnie zidentyfikowano, że ważnym aspektem do poprawy jest poprawa infrastruktury drogowej – chodników i dróg.

Uznano, że gmina ma korzystne położenie (choć pojawiły się także głosy związane z jej niekorzystnym położeniem) to zauważono brak dogodnych międzymiastowych połączeń komunikacyjnych.

Mieszkańcy zauważają też braki w poziomie zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczności lokalnej. Wręcz niską inicjatywę społeczną uznano, że jedną z głównych słabych stron gminy.

Widzą trudności w możliwości znalezienia zatrudnienia oraz uznają, że wymaga poprawy rozwój przedsiębiorczości/ ułatwienie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej

a brak podmiotów gospodarczych o silnej pozycji w regionie jest istotną słabą stroną tego terenu.

Do tego dużym zauważalnym problemem na terenie gminy jest słaby dostęp do opieki medycznej. Co wraz z największymi zagrożeniami takimi jak: niski przyrost naturalny i uciezka ludzi młodych z obszarów wiejskich do większych miast dopełnia obraz gminy w oczach jej mieszkańców.

8.2. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych metod diagnozy sytuacji, w jakiej znajduje się wspólnota samorządowa. Służy porządkowaniu i segregacji informacji, dzięki czemu stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego – silne strony (strenghts), słabe strony (weaknesses), szanse (opportunities) i zagrożenia (threats).

S -> STRENGHTS, czyli silne strony

W -> WEAKNESSES, czyli słabe strony

O -> OPPORTUNITIES, czyli okazje

T -> THREATS, czyli zagrożenia

Zgodnie z powyższym, czynniki rozwoju podzielić można na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne – umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia). Podział ten można przeprowadzić również w inny sposób, mianowicie: czynniki pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz czynniki negatywne, czyli wady i zagrożenia.

Analiza SWOT została przeprowadzona w oparciu o przedstawioną diagnozę sytuacji gminy oraz z uwzględnieniem wyników przeprowadzonych badań ankietowych. Zgodnie z zakresem przeprowadzonej diagnozy oraz w oparciu o sfery najbardziej istotne dla rozwoju gminy, analizę SWOT przeprowadzono w pięciu obszarach:

- sfera przestrzenno-środowiskowa;
- sfera społeczna;
- sfera gospodarcza;
- infrastruktura techniczna;

- infrastruktura społeczna, jakość życia mieszkańców.

Sfera przestrzenno-środowiskowa	
Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - korzystne położenie; - tradycje kultywowane podtrzymywane przez mieszkańców; - funkcjonujące koła gospodyń wiejskich; - cenne zabytki architektoniczne; - duża świadomość społeczna lokalnego dziedzictwa kulturowego; - walory kulturowe; - zadawalający stan części dróg; - tworzone studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego; - wysokie walory środowiska naturalnego; - występowanie terenów cennych pod kątem turystycznym 	<ul style="list-style-type: none"> - niewystarczający stan techniczny części dróg; - niewystarczająca długość sieci kanalizacyjnej i niewystarczająca ilość przydomowych oczyszczalni ścieków oraz szczelnych szamb; - niewystarczający poziom izolacyjności budynków; - niewystarczający poziom wykorzystania odnawialnych źródeł energii w budynkach użyteczności publicznej oraz w budynkach indywidualnych; - niewystarczający poziom efektywności energetycznej części budynków indywidualnych i użyteczności publicznej; - występowanie nieefektywnego oświetlenia ulicznego; - zanieczyszczenie wód powierzchniowych; - występowanie terenów zagrożonych suszą
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - racjonalna polityka przestrzenna; - poprawa dostępności terenów i poprawa systemów komunikacji; - możliwość pozyskania funduszy w nowej perspektywie finansowej; - stworzenie spójnej oferty turystycznej oraz rozwój i rozbudowa zaplecza rekreacyjnego i okołoturystycznego; - tworzenie i rozbudowa istniejących tras turystycznych; - poprawa oznakowania poziomego i pionowego; - poprawa czystości środowiska naturalnego; - zwiększenie efektywności energetycznej budynków wraz ze zwiększeniem wykorzystywania odnawialnych źródeł energii; - zagospodarowanie dotychczas nieużytkowanych placów; - zagospodarowanie plaży; - budowa miejsca mogącego być wykorzystywanego do kąpielii; - budowa/modernizacja wież widokowych i zagospodarowanie terenów wokół nich; - remont placów zabaw i innej infrastruktury rekreacyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> - przewlekłość procedur lokalizacyjnych inwestycji; - duże koszty opracowania planów zagospodarowania przestrzennego; - zwiększenie kosztów montażu alternatywnych źródeł energii; - niestabilność warunków ekonomiczno-prawnych mająca wpływ na zachowania i wybory mieszkańców

Sfera społeczna	
Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> – wzrastający poziom życia mieszkańców (w tym polepszenie dostępu mieszkańców do infrastruktury); – podnoszenie poziomu wykształcenia przez mieszkańców gminy; – świadomość społeczna lokalnego dziedzictwa kulturowego; – wzrastająca liczba mieszkań; – spadająca liczba osób bezrobotnych – wzrastająca ilość podmiotów gospodarki narodowej 	<ul style="list-style-type: none"> – niekorzystne zmiany demograficzne w tym starzenie się społeczeństwa (ujemne saldo migracji, ujemny przyrost naturalny, spadek liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym); – występowanie zauważalnych przez mieszkańców problemów społecznych – np. alkoholizm; – zauważalny przez mieszkańców problem z dostępem do opieki medycznej; – niewystarczający poziom wiedzy mieszkańców w zakresie edukacji ekologicznej; – niewystarczająca oferta zagospodarowania czasu wolnego dzieci, młodzieży i dorosłych, a także seniorów; – niewystarczająca jakość oraz różnorodność wydarzeń kulturalno – rozrywkowych odbywających się na terenie; – zauważalne przez mieszkańców braki w promocji gminy
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> – lokalizacja gminy; – rozwój rolnictwa ekologicznego; – rozwój agroturystyki i ekoturystyki; – zapotrzebowanie na wypoczynek w gospodarstwach rolnych; – stworzenie spójnej oferty turystycznej oraz rozwój i rozbudowa zaplecza rekreacyjnego i okołoturystycznego zapewniających dodatkowe dochody dla mieszkańców gminy; – krzewienie kultury regionalnej, tworzenie i promowanie produktów regionalnych 	<ul style="list-style-type: none"> – niekorzystne ogólnopolskie zmiany demograficzne; – zbyt mała różnica między najniższym wynagrodzeniem, a wysokością świadczeń socjalnych; – rosnące koszty pracy; – ucieczka ludzi młodych z obszarów wiejskich do większych miast; – rosnące koszty życia

Sfera gospodarcza	
Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> – potencjał do rozwoju turystyki dzięki korzystnemu położeniu i wysokim walorom środowiska; – istnienie wyznaczonych terenów inwestycyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> – niewystarczający części stan infrastruktury oraz bazy turystycznej; – mała ilość podmiotów gospodarczych; – brak podmiotów gospodarczych o silnej pozycji w regionie; – zauważalne przez mieszkańców braki w promocji gminy; – zauważalna przez mieszkańców niska inicjatywa społeczna
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> – możliwość pozyskania funduszy w nowej perspektywie finansowej; – zapotrzebowanie na wypoczynek w gospodarstwach rolnych, – transfer nowych technologii do rolnictwa zmierzających do modernizacji zaplecza technicznego; 	<ul style="list-style-type: none"> – brak jednolitej oferty turystycznej na terenie powiatu; – niestabilność warunków ekonomiczno-prawnych dla działalności gospodarczej; – zbyt mała różnica między najniższym wynagrodzeniem, a wysokością świadczeń socjalnych;

<ul style="list-style-type: none"> - stworzenie spójnej oferty turystycznej oraz rozwój i rozbudowa zaplecza rekreacyjnego i okołoturystycznego; - zwiększenie poziomu inwestowania na terenie gminy 	<ul style="list-style-type: none"> - rosnące koszty prowadzenia działalności gospodarczej; - brak dostępu do środków zewnętrznych - dofinansowań
--	--

Infrastruktura techniczna	
Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - efektywny system gospodarki odpadami; - prowadzenie prac polepszających stan dróg na terenie gminy 	<ul style="list-style-type: none"> - niewystarczająca długość sieci kanalizacyjnej oraz niewystarczająca ilość przydomowych oczyszczalni ścieków oraz szczelnych szamb; - niewystarczający poziom izolacyjności części budynków użyteczności publicznej oraz obiektów prywatnych; - niewystarczający poziom wykorzystania odnawialnych źródeł energii w budynkach użyteczności publicznej oraz w budynkach indywidualnych; - niewystarczający poziom efektywności energetycznej części budynków indywidualnych; - niedostateczny stan dróg oraz infrastruktury drogowej (chodniki, ścieżki rowerowe, oświetlenie); - brak funkcjonującej sieci gazowej; - sieć wodociągowa wymagająca rozbudowy i przeprowadzenie prac modernizacyjnych
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - racjonalna polityka przestrzenna, tworzenie planów miejscowych na terenach rozwojowych, - poprawa dostępności terenów i poprawa systemów komunikacji, - możliwość pozyskania funduszy w nowej perspektywie finansowej; - rozwój infrastruktury wodno – ściekowej; - stworzenie korzystnych warunków do tworzenia farm wiatrowych i innej przyjaznej dla środowiska infrastruktury wytwarzającej energię; - budowa PSZOK 	<ul style="list-style-type: none"> - przewlekłość procedur lokalizacyjnych inwestycji, - duże koszty opracowania planów zagospodarowania przestrzennego, - wzrost kosztów budowy alternatywnych źródeł energii, - zmiany prawa powodujące zmniejszenie opłacalności wykorzystania odnawialnych źródeł energii; - wzrost kosztów przeprowadzania inwestycji w infrastrukturę w wyniku wzrastających cen

Infrastruktura społeczna, jakość życia mieszkańców	
Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - funkcjonowanie placówek wychowania przedszkolnego; - funkcjonowanie szkół podstawowych; - funkcjonowanie ośrodka zdrowia; - funkcjonowanie Ochotniczej Straży Pożarnej zapewniającej bezpieczeństwo mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> - niewystarczający poziom wiedzy mieszkańców; - niewystarczająca oferta w zakresie zajęć pozalekcyjnych; - niewystarczający system aktywizacji osób starszych, dorosłych oraz młodzieży; - niesatysfakcjonujący poziom opieki medycznej
Szanse	Zagrożenia

<ul style="list-style-type: none"> - możliwość pozyskania funduszy w nowej perspektywie finansowej; - zwiększenie współpracy Gminy Rutka – Tartak z organizacjami pozarządowymi; - przeznaczenie dodatkowych środków finansowych na dofinansowanie inicjatyw organizacji pozarządowych; - poprawa bezpieczeństwa poprzez m.in. poprawę oznakowania poziomego i pionowego oraz stanu dróg i oświetlenia; - krzewienie kultury regionalnej, tworzenie i promowanie produktów regionalnych; - poprawa jakości edukacji; - budowa ścieżki edukacyjnej; - doposażenie jednostek OSP; - zakup autobusu szkolnego; - modernizacja stadionu; - przebudowa/modernizacja łazienek na polu namiotowym (prysznic z automatem, automaty do prądu) 	<ul style="list-style-type: none"> - zmiany przepisów prawnych dotyczących polityki finansowej jednostek samorządu terytorialnego; - trudności w pozyskaniu zewnętrznych funduszy; - wzrost kosztów funkcjonowania instytucji kultury i edukacji
---	---

9. SPIS TABEL, WYKRESÓW I RYSUNKÓW

TABELA 1. POWIERZCHNIA MIEJSCOWOŚCI I ICH LICZBA MIESZKAŃCÓW.....	6
TABELA 2. UŻYTKI ROLNE W POSZCZEGÓLNYCH MIEJSCOWOŚCIACH.....	8
TABELA 3. ZESTAWIENIE ZASOBNOŚCI GLEB NA TERENIE POWIATU SUWALSKIEGO W LATACH 2011-2014.....	13
TABELA 4. ZŁOŻA ZASOBÓW GEOLOGICZNYCH NA TERENIE GMINY RUTKA - TARTAK.....	17
TABELA 5. WYKAZ DRÓG.....	18
TABELA 6. POMNIKI PRZYRODY	24
TABELA 7. CELE DZIAŁAŃ OCHRONNYCH DLA OBSZARU NATURA 2000 OSTOJA SUWALSKA PLH200003.....	37
TABELA 8. CELE DZIAŁAŃ OCHRONNYCH DLA OBSZARU NATURA 2000 DOLINA SZESZUPY.....	39
TABELA 9. CELE DZIAŁAŃ OCHRONNYCH DLA OBSZARU NATURA 2000 TORFOWISKA GÓR SUDAWSKICH.....	41
TABELA 10. CELE DZIAŁAŃ OCHRONNYCH DLA OBSZARU NATURA 2000 JELENIEWO	42
TABELA 11. JEDNOLITE CZĘŚCI WÓD POWIERZCHNIOWYCH (JCWP) NA TERENIE GMINY RUTKA - TARTAK.....	46
TABELA 12. JAKOŚĆ WÓD POWIERZCHNIOWYCH, JEZIORA – ELEMENTY BIOLOGICZNE I FIZYKOCHEMICZNE.....	47
TABELA 13. JAKOŚĆ WÓD POWIERZCHNIOWYCH, JEZIORA – POTENCJAŁ EKOLOGICZNY, STAN CHEMICZNY I OCENA STANU JCWP	47
TABELA 14. JAKOŚĆ WÓD POWIERZCHNIOWYCH PRZEPEŁYWAJĄCYCH PRZEZ GMINĘ RUTKA - TARTAK – STAN BIOLOGICZNY I FIZYKOCHEMICZNY	48
TABELA 15. JAKOŚĆ WÓD POWIERZCHNIOWYCH PRZEPEŁYWAJĄCYCH PRZEZ GMINĘ RUTKA - TARTAK – POTENCJAŁ EKOLOGICZNY, STAN CHEMICZNY, OCENA STANU JCWP	50
TABELA 16. STAN JEZIOR – 2020 R.	52
TABELA 17. STAN RZEK – 2020 R.	52
TABELA 18. JEDNOLITE CZĘŚCI WÓD PODZIEMNYCH (JCWPd) NA TERENIE GMINY RUTKA - TARTAK	55
TABELA 19. ZMIANY WARUNKÓW KLIMATYCZNYCH W REGIONIE PÓŁNOCNO-WSCHODNIM DO 2030 R.	63
TABELA 20. WYKAZ ZABYTKÓW – GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW	70
TABELA 21. ZABYTKI NIERUCHOME ZGODNIE Z WOJEWÓDZKĄ EWIDENCJĄ ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH.....	71
TABELA 22. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE WEDŁUG ARCHEOLOGICZNEGO ZDJĘCIA POLSKI	75

TABELA 23. STAN LUDNOŚCI ZAMIESZKUJĄCEJ TEREN GMINY RUTKA - TARTAK W LATACH 2017-2022.....	84
TABELA 24. LUDNOŚĆ NA TERENIE GMINY RUTKA – TARTAK W LATACH 2017 - 2022	86
TABELA 25. RUCH NATURALNY NA TERENIE GMINY RUTKA - TARTAK W LATACH 2017 - 2022	86
TABELA 26. MIGRACJE WEWNĘTRZNE I ZAGRANICZNE W LATACH 2017 - 2022.....	90
TABELA 27. GRUPY WIEKOWE LUDNOŚCI W LATACH 2017 – 2022.....	94
TABELA 28. ZASOBY MIESZKANIOWE GMINY RUTKA - TARTAK W LATACH 2017 - 2021	100
TABELA 29. WYPOSAŻENIE MIESZKAŃ W INSTALACJE TECHNICZNO-SANITARNE NA TERENIE GMINY RUTKA - TARTAK W LATACH 2016 - 2021	101
TABELA 30. LICZBA OSÓB PRACUJĄCYCH NA TERENIE GMINY RUTKA - TARTAK	104
TABELA 31. LICZBA OSÓB BEZROBOTNYCH NA TERENIE GMINY RUTKA - TARTAK W LATACH 2016 - 2022.....	108
TABELA 32. GOSPODARSTWA ROLNE OGÓŁEM NA TERENIE GMINY RUTKA - TARTAK.....	110
TABELA 33. POWIERZCHNIA ZASIEWÓW WYBRANYCH UPRAW NA TERENIE GMINY RUTKA - TARTAK	110
TABELA 34. POGŁOWIE ZWIERZĄT GOSPODARSKICH.....	111
TABELA 35. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ WPISANE DO REJESTRU REGON WEDŁUG SEKTORÓW WŁASNOŚCIOWYCH W LATACH 2016 - 2022.....	112
TABELA 36. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ WPISANE DO REJESTRU REGON WEDŁUG GRUP RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI PKD 2007	113
TABELA 37. PODMIOTY WEDŁUG KLAS WIELKOŚCI.....	114
TABELA 38. WYKAZ DRÓG GMINNYCH	117
TABELA 39. STAN ZAOPATRZENIA W WODĘ NA TERENIE GMINY RUTKA - TARTAK	121
TABELA 40. SIEĆ KANALIZACYJNA	124
TABELA 41. NIECZYSTOŚCI CIEKŁE I OCZYSZCZALNIA ŚCIEKÓW	124
TABELA 42. ODPADY KOMUNALNE Z TERENU GMINY RUTKA - TARTAK.....	127
TABELA 43. ILOŚĆ UCZNIÓW W ROKU SZKOLNYM 2020/2021.....	133
TABELA 44. WYNIKI EGZAMINU ÓSMOKLASISTY, 2021 R.	133
TABELA 45. WYNIKI EGZAMINU ÓSMOKLASISTY, 2022	134
TABELA 46. WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE.....	135
TABELA 47. BIBLIOTEKI PUBLICZNE - WSKAŹNIKI	138
TABELA 48. LICZBA OSÓB I GOSPODARSTW DOMOWYCH KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ NA TERENIE GMINY RUTKA - TARTAK	143
TABELA 49. LICZBA OSÓB KORZYSTAJĄCYCH ZE ŚWIADCZEŃ POMOCY SPOŁECZNEJ	143
TABELA 50. DOCHODY I WYDATKI GMINY RUTKA - TARTAK W LATACH 2016 - 2021 (zł)	146
TABELA 51. DOCHODY I WYDATKI WG DZIAŁÓW KLASYFIKACJI BUDŻETOWEJ	147

RYSUNEK 1. GMINA RUTKA - TARTAK	3
RYSUNEK 2. POŁOŻENIE GMINY RUTKA - TARTAK NA TLE POWIATU SUWALSKIEGO	4
RYSUNEK 3. LOKALIZACJA PROJEKTU W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM.....	5
RYSUNEK 4. POŁOŻENIE GMINY RUTKA - TARTAK NA TLE REGIONÓW FIZYCZNOGEOGRAFICZNYCH, CZ. 1	11
RYSUNEK 5. POŁOŻENIE GMINY RUTKA - TARTAK NA TLE REGIONÓW FIZYCZNOGEOGRAFICZNYCH, CZ. 2	12
RYSUNEK 6. PRZEBIEG WAŻNIEJSZYCH SZLAKÓW KOMUNIKACYJNYCH PRZEZ TEREN GMINY RUTKA - TARTAK.....	20
RYSUNEK 7. SZLAKI KOMUNIKACYJNE	21
RYSUNEK 8. POŁOŻENIE UŻYTKÓW EKOLOGICZNYCH, CZ. 1.....	27
RYSUNEK 9. POŁOŻENIE UŻYTKÓW EKOLOGICZNYCH, CZ. 2.....	28
RYSUNEK 10. OBSZAR CHRONIONEGO KRAJOBRAZU „POJEZIERZE PÓŁNOCNEJ SUWALSZCZYZNY”	32
RYSUNEK 11. POŁOŻENIE SUWALSKIEGO PARKU KRAJOBRAZOWEGO	35
RYSUNEK 12. SUWALSKI PARK KRAJOBRAZOWY Z OTULINĄ	36
RYSUNEK 13. POŁOŻENIE OBSZARÓW NATURA 2000 – OBSZARY SIEDLISKOWE.....	44
RYSUNEK 14. MAPA KORYTARZY EKOLOGICZNYCH	45
RYSUNEK 15. MAPA ZASOBÓW DYSPOZYCYJNYCH WÓD PODZIEMNYCH W OBSZARACH BILANSOWYCH STAN NA 31.12.2021 R.....	57
RYSUNEK 16. MAPA RYZYKA POWODZIOWEGO	58
RYSUNEK 17. PRZEGLĄDOWA MAPA OSUWISK I OBSZARÓW PREDYSPONOWANYCH DO WYSTĘPOWANIA RUCHÓW MASOWYCH W POWIECIE SUWALSKIM	59
RYSUNEK 18. USŁONECZNIENIE	61
RYSUNEK 19. SUMA OPADÓW	62
RYSUNEK 20. ZAGROŻENIE SUSZĄ ATMOSFERYCZNĄ.....	65
RYSUNEK 21. ZAGROŻENIE SUSZĄ ROLNICZĄ	66
RYSUNEK 22. ZAGROŻENIE SUSZĄ HYDROLOGICZNĄ	67
RYSUNEK 23. ZAGROŻENIE SUSZĄ HYDROGEOLOGICZNĄ	68
RYSUNEK 24. ŁĄCZNE ZAGROŻENIE SUSZĄ TERENU GMINY RUTKA - TARTAK	69
RYSUNEK 25. ZABYTKI WPISANE DO EWIDENCJI WRAZ Z SEKCJAMI ARCHEOLOGICZNEGO ZDJĘCIA POLSKI.....	73
RYSUNEK 26. INFRASTRUKTURA ENERGETYCZNA WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO	132
WYKRES 1. POWIERZCHNIA GMIN W POWIECIE SUWALSKIM	9
WYKRES 2. SOŁECTWA I MIEJSCOWOŚCI W GMINACH POWIATU SUWALSKIEGO	9
WYKRES 3. ZASOBY WÓD PODZIEMNYCH W WOJEWÓDZTWACH, 2021	56

WYKRES 4. TEMPERATURY POWIETRZA I OPADY ATMOSFERYCZNE W STACJI METEOROLOGICZNEJ W SUWAŁKACH, 2020 R.	61
WYKRES 5. LUDNOŚĆ ZAMIESZKUJĄCA TEREN GMINY WEDŁUG PŁCI, STAN NA 31.XII.	84
WYKRES 6. LICZBA MIESZKAŃCÓW W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH POWIATU SUWAŁSKIEGO, 2021 R.	85
WYKRES 7. GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH POWIATU SUWAŁSKIEGO, 2021 R.	85
WYKRES 8. PRZYROST NATURALNY WEDŁUG PŁCI W LATACH 2016 - 2021	87
WYKRES 9. URODZENIA ŻYWE NA 1000 MIESZKAŃCÓW W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH POWIATU SUWAŁSKIEGO, 2021 R.	88
WYKRES 10. ZGONY NA 1000 MIESZKAŃCÓW W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH POWIATU SUWAŁSKIEGO, 2021 R.	88
WYKRES 11. PRZYROST NATURALNY NA 1000 MIESZKAŃCÓW W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH POWIATU SUWAŁSKIEGO, 2021 R.	89
WYKRES 12. WSKAŹNIKI URODZEŃ ŻYWYCH, ZGONÓW ORAZ PRZYROSTU NATURALNEGO NA 1000 MIESZKAŃCÓW GMINY RUTKA - TARTAK, POWIATU SUWAŁSKIEGO ORAZ WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO, 2021 R.	90
WYKRES 13. SALDO MIGRACJI OGÓŁEM NA 1000 MIESZKAŃCÓW W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH POWIATU SUWAŁSKIEGO, 2021 R.	92
WYKRES 14. SALDO MIGRACJI OGÓŁEM NA 1000 MIESZKAŃCÓW GMINY RUTKA - TARTAK, POWIATU SUWAŁSKIEGO ORAZ WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO, 2021 R.	93
WYKRES 15. UDZIAŁ LUDNOŚCI WG EKONOMICZNYCH GRUP WIEKU W % LUDNOŚCI OGÓŁEM (2016 – 2021)	96
WYKRES 16. STRUKTURA LUDNOŚCI W PODZIALE NA GŁÓWNE GRUPY WIEKOWE W GMINIE RUTKA - TARTAK, POWIECIE SUWAŁSKIM I WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM	97
WYKRES 17. LUDNOŚĆ W WIEKU PRZEDPRODUKCYJNYM W GMINACH POWIATU SUWAŁSKIEGO (%)	97
WYKRES 18. LUDNOŚĆ W WIEKU PRODUKCYJNYM W GMINACH POWIATU SUWAŁSKIEGO (%)	98
WYKRES 19. LUDNOŚĆ W WIEKU POPRODUKCYJNYM W GMINACH POWIATU SUWAŁSKIEGO (%) ...	99
WYKRES 20. LICZBA MIESZKAŃ NA TERENIE GMINY RUTKA - TARTAK W LATACH 2016 - 2021	101
WYKRES 21. MIESZKANIA WYPOSAŻONE W INSTALACJE TECHNICZNO-SANITARNE, 2020 R.	102
WYKRES 22. WYPOSAŻENIE SANITARNE MIESZKAŃ W GMINACH POWIATU SUWAŁSKIEGO	103
WYKRES 23. WYPOSAŻENIE SANITARNE MIESZKAŃ NA TERENIE GMINY RUTKA - TARTAK, POWIATU SUWAŁSKIEGO ORAZ WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO.....	104
WYKRES 24. LICZBA OSÓB PRACUJĄCYCH Z UWZGLĘDNIENIEM PŁCI	105
WYKRES 25. WSKAŹNIK PRACUJĄCYCH NA 1000 MIESZKAŃCÓW W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH POWIATU SUWAŁSKIEGO, 2021 R.	106

WYKRES 26. WSKAŹNIK PRACUJĄCYCH NA 1000 MIESZKAŃCÓW NA TERENIE GMINY RUTKA - TARTAK, POWIATU SUWALSKIEGO I WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO	107
WYKRES 27. LICZBA OSÓB BEZROBOTNYCH NA TERENIE GMINY RUTKA – TARTAK W LATACH 2016 - 2021	108
WYKRES 28. UDZIAŁ BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH W LICZBIE LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM WEDŁUG PŁCI W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH POWIATU SUWALSKIEGO	109
WYKRES 29. STRUKTURA GOSPODARSTW W GMINIE RUTKA - TARTAK, POWIECIE SUWALSKIM I WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM	112
WYKRES 30. PODMIOTY WEDŁUG GRUP RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI PKD 2007 W LATACH 2016-2021	114
WYKRES 31. PODMIOTY WPISANE DO REJESTRU REGON NA 10 TYS. LUDNOŚCI W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH POWIATU SUWALSKIEGO.....	115
WYKRES 32. PODMIOTY WPISANE DO REJESTRU REGON NA 10 TYS. LUDNOŚCI NA TERENIE GMINY RUTKA - TARTAK, POWIATU SUWALSKIEGO I WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO	116
WYKRES 33. ODSETEK OGÓŁU LUDNOŚCI GMINY KORZYSTAJĄCY Z SIECI WODOCIĄGOWEJ I KANALIZACYJNEJ W LATACH 2016 - 2021	122
WYKRES 34. KORZYSTAJĄCY Z WODOCIĄGU W % OGÓŁU LUDNOŚCI W GMINACH LEŻĄCYCH NA TERENIE POWIATU SUWALSKIEGO	123
WYKRES 35. KORZYSTAJĄCY Z KANALIZACJI W % OGÓŁU LUDNOŚCI W GMINACH LEŻĄCYCH NA TERENIE POWIATU SUWALSKIEGO	123
WYKRES 36. ODSETEK OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z SIECI WODOCIĄGOWEJ NA TERENIE GMINY RUTKA - TARTAK, POWIATU SUWALSKIEGO I WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO (OGÓŁEM), %	126
WYKRES 37. ODSETEK OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z SIECI KANALIZACYJNEJ NA TERENIE GMINY RUTKA - TARTAK, POWIATU SUWALSKIEGO I WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO	126
WYKRES 38. WSPÓŁCZYNNIK SKOLARYZACJI NETTO W GMINIE RUTKA - TARTAK, POWIECIE SUWALSKIM ORAZ W WOJ. PODLASKIM (SZKOŁY PODSTAWOWE).....	135
WYKRES 39. DZIECI W PLACÓWKACH WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO NA 1 TYS. DZIECI W WIEKU 3-5 LAT W GMINIE RUTKA - TARTAK, POWIECIE SUWALSKIM ORAZ WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM	136
WYKRES 40. LICZBA CZYTELNIKÓW W CIĄGU ROKU.....	139
WYKRES 41. LUDNOŚĆ NA 1 PLACÓWKĘ BIBLIOTECZNĄ W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH POWIATU SUWALSKIEGO	140
WYKRES 42. LUDNOŚĆ NA 1 PLACÓWKĘ BIBLIOTECZNĄ W GMINIE RUTKA - TARTAK, POWIECIE SUWALSKIM ORAZ WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM.....	141
WYKRES 43. LICZBA PORAD ZDROWOTNYCH UDZIELONYCH NA TERENIE GMINY RUTKA - TARTAK	142

WYKRES 44. BENEFICJENCI ŚRODOWISKOWEJ POMOCY SPOŁECZNEJ NA 10 TYS. LUDNOŚCI W GMINACH LEŻĄCYCH NA TERENIE POWIATU SUWALSKIEGO	144
WYKRES 45. BENEFICJENCI ŚRODOWISKOWEJ POMOCY SPOŁECZNEJ NA 10 TYS. LUDNOŚCI W GMINIE RUTKA - TARTAK, POWIECIE SUWALSKIM ORAZ WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM	145
WYKRES 46. PŁEĆ ANKIETOWANYCH	150
WYKRES 47. WIEK ANKIETOWANYCH	151
WYKRES 48. STATUS ZAWODOWY RESPONDENTÓW	151
WYKRES 49. SKALA WYSTĘPOWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W GMINIE RUTKA - TARTAK..	152
WYKRES 50. OCENA WYSTĘPOWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH, WG PŁCI ANKIETOWANYCH .	153
WYKRES 51. OCENA POZIOMU ZAANGAŻOWANIA MIESZKAŃCÓW ORAZ PODSTAWOWYCH USŁUG W GMINIE RUTKA - TARTAK.....	154
WYKRES 52. OCENA WARUNKÓW FUNKCJONOWANIA GMINY RUTKA - TARTAK – GOSPODARKA .	156
WYKRES 53. OCENA WARUNKÓW FUNKCJONOWANIA GMINY RUTKA - TARTAK – ŚRODOWISKO I PRZESTRZEŃ	157
WYKRES 54. OCENA WARUNKÓW FUNKCJONOWANIA GMINY RUTKA - TARTAK – INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	158
WYKRES 55. OCENA WARUNKÓW FUNKCJONOWANIA GMINY RUTKA - TARTAK – TURYSTYKA I REKREACJA.....	160
WYKRES 56. OCENA WARUNKÓW FUNKCJONOWANIA GMINY RUTKA - TARTAK – KULTURA	161
WYKRES 57. OCENA WARUNKÓW FUNKCJONOWANIA GMINY RUTKA - TARTAK – EDUKACJA	162